

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 850
Παρασκευή
9 Σεπτεμβρίου 2005
Τιμή: 4 Ευρώ

Από τις διακοπές στην ΔΕΘ...

ISSN 1108-9822

9 771108 982000

36>

jew

Pierre-André Taguieff

Η νέα εβραιοφοβία

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Alain Finkelkraut

Στο όνομα του Άλλου

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΜΑΓΚΥ ΚΟΕΝ

ΠΟΛΙΣ

Περίοδος Β' • Έτος 32ο • Τεύχος 850

Παρασκευή 9 Σεπτεμβρίου 2005

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κλπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο, διπλό τεύχος 848-849 ανακατεύθηκαν οι σελίδες σε τρία άρθρα. Η ορθή ανάγνωση των άρθρων πρέπει να γίνει ως εξής:

«Ο φαύλος κύκλος της βίας» του Στρατή Μοσχονήσιου από σ. 12 σε σ.17.

«Άμμες δε (χ)εσσόμεθα πολλώ κάρρονες ή το θερινό πρόγραμμα προμηθειών του ΚΥΣΕΑ» του Β. Ζήση από σ.14 σε σ.13.

«Οι κακομαθημένοι του ποδοσφαίρου» του Γιώργου Αλκουλή από σ. 16 σε σ.15.

Ζητούμε συγγνώμη από τους αναγνώστες και από τους συνεργάτες μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Από τις διακοπές στην ΔΕΘ	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Η «ολιγάρκεια» κάνει καλό!	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:	8
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	13
• Ο Αδειούχος: Ο θερμός Αύγουστος και ο θερμότερος χειμώνας	14
• Αγαθή Κριστίν: Ποιοι είναι επιτέλους οι «πέντε νταβατζήδες»	16
• Τζιμ Μπούκης: Γκωστιάκης, όπως Γκαστόνε	17
• Θανάσης Γεωργαντέας: Μεγάλα ερωματικά για την ΥΠΑ	18
• Π. Αμυντικός: Το Πολεμικό Ναυτικό στα βήματα του Λούβαρη	21
• Στρατής Μοσχονήσιος: Ευρωπαϊκά παιχνίδια στην πλάτη της Κύπρου	22
• Μένης Ξένος: Αίγυπτος: Εκλογές βίας και νοθείας	24
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	26
• Ρεπόρτερ: Βασικώς αμέτοχοι και συμβιβασμένοι ασυμβίβαστοι	28
• Μανόλης Καρέλλης: Υπόδειγμα για μίμηση ο Ντέμης Νικολαΐδης	30
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωϊνό	31
• Γ. Αρκουλής: Τόση προπαγάνδα θα την ζήλευε και ο Γκαίμπελς	32
• Ιάκωβος Προκοπίου: Η Διοίκηση της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης	33
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	36
• Δημήτρης Αποστολόπουλος: Ο Κ.Θ.Δημαράς, ο ΟΜΕΔ και το ΚΝΕ	38
• Ν.Δ.Τριανταφυλλόπουλος: Μικρά Ιουλιοβερνικά	40
• Δημ. Χαρίτος: Γρηγόρης Γρηγορίου (1919-2005)· Ο «καλός σπορέας»...	42
• Δημήτρης Χαρίτος: «Γεύσεις» από ζωή	44
• Άνθη Καρρά: Μια τηλεταινία «bonne pour l' Orient»...	46
• Ειρήνη Μουντράκη: Θρακικό Κέντρο Πολιτισμού «Διόνυσος»	50
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Παράβαση θεάτρου	54
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Α.Σ.	55
• Μάνος Στεφανίδης: Περί λαγών και κονίκλων	56
• Δημήτρης Χαρίτος: Μια παρέμβαση ανάμεσα δυο κριτικά κείμενα	58
• Θανάσης Κ. Κωσταβάρας: Διακειμενικότητα των κειμένων	60
• Συλλογή	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Σκίτσο εξωφύλλου: Γεωργοπάλης

ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΗΝ ΔΕΘ...

ΤΑ ΜΠΑΝΙΑ του λαού, όπως καθιερώθηκε να λέγεται στην καθ' ημάς πολιτική ιδιόλεκτο, τέλειωσαν. Όσοι πήγαν για διακοπές, πήγαν. Οι άλλοι –δυστυχώς πολλοί– προτίμησαν να μείνουν στο κλεινόν άστυ, όχι βεβαίως διότι ήθελαν «να χαρούν την άδεια Αθήνα», όπως ακούγαμε σε ορισμένες ραδιοφωνικές εκπομπές, όσο διότι οι διακοπές έχουν αρχίσει να φαντάζουν σαν άπιαστο όνειρο. Κάτι η ανεργία και τα παρεπόμενά της, κάτι η ανασφάλεια που βασιλεύει, κάτι η ακρίβεια, ιδιαίτερα στις λεγόμενες τουριστικές περιοχές, κάτι η αύξηση στις βενζίνες και στα εισιτήρια, κάτι η πλημμελής λειτουργία σε λιμάνια και αεροδρόμια, με το χάος στα δρομολόγια πλοίων και αεροπλάνων, οι συνθήκες για διακοπές γίνονται όλο και περισσότερες απαγορευτικές.

ΕΤΣΙ ΚΙ ΑΛΛΩΣ πάντως, με ή χωρίς διακοπές, βγήκαμε όλοι από τη ραστώνη του καλοκαιριού, για να διαπιστώσουμε, για άλλη μια φορά, ότι αυτοί που διαφεντεύουν τον τόπο δεν παύουν να εργάζονται και ότι όσο εργάζονται όλο και κάποιο νέο κακό μας βρίσκει.

Η ΑΝΩΜΑΛΗ προσγείωση άρχισε ήδη στη διάρκεια του καλοκαιριού με το ράλι των τιμών πετρελαίου στις διεθνείς αγορές, οι οποίες δημιουργούν ένα εκρηκτικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά τους οικονομικούς ρυθμούς όλων των χωρών του κόσμου και βεβαίως σ' ό,τι αφορά τη μικροοικονομία των απλών νοικοκυριών, καθώς το καθαρά κερδοσκοπικό αυτό όργιο «σπρώχνει» προς τα πάνω τις ήδη αυξημένες τιμές σε αγαθά και υπηρεσίες.

ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ όμως δεν έχει ούτε ιερό ούτε όσιο και το μόνο για το οποίο ενδιαφέρεται είναι η κερδοφορία του, για την οποία εκείνο που χρειάζεται είναι η απόλυτη ελευθερία στις δραστηριότητές του. Μια ελευθερία που, μέσα στις συνθήκες που διαμορφώνονται διεθνώς, μετατρέπεται πλέον σε απροκάλυπτη ασυδοσία, ιδιαίτερα καθώς καταφέρει να επιβάλλει τους δικούς του όρους στην πολιτική εξουσία. Ένα απλό παράδειγμα, το νέο μέτρο απελευθέρωσης του ωραρίου των καταστημάτων, τα οποία πλέον λειτουργούν σε συνθήκες που πρώτα απ' όλα καταλύουν τα δικαιώματα των εργαζομένων.

ΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ μάς έχουν συνηθίσει βεβαίως στη λήψη σημαντικών αποφάσεων κατά τη διάρκεια των θερινών διακοπών, ένα μέτρο κι αυτό για να αποφεύγονται πολλές συζητήσεις και αντιδράσεις, αν και στην προκειμένη περίπτωση οι αντιδράσεις σε καμία περίπτωση δεν θα προέρχονταν από την αξιωματική αντιπολίτευση, η οποία έτσι κι αλλιώς συμφωνεί με την ακολουθούμενη πολιτική και οι μόνες αντιρρήσεις της έχουν χαρακτήρα επικοινωνιακό.

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης φάνηκε άλλωστε και στην πρόταση για την αλλαγή του εκλογικού νόμου για τις εκλογές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και την επιβολή της διάταξης για την εκλογή δημάρχων και νομαρχών από τον πρώτο γύρω με ποσοστό 42%. Μια διάταξη η οποία καθιστά το δικομματικό παιχνίδι μοναδικό μέσο πολιτικής έκφρασης και περιορίζει τις δυνατότητες της Αριστεράς για μια αυτόνομη συμμετοχή στις εκλογές. Και βεβαίως μια πρόταση, στη βάση της οποίας και τα δυο μεγάλα κόμματα, παρά τις αψιμαχίες μεταξύ τους για τα «μάτια του κόσμου», έσπευσαν να απλώσουν δίχτυα προς άγρην «συμμάχων» από την Αριστερά.

ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ πεδίο, οι δυο «μεγάλοι» αρχηγοί, Καραμανλής και Παπανδρέου (οι όποιοι συνειρμοί δικοί σας), αφιέρωσαν μεγάλο χρόνο από τη θερινή ανάπαυλα για να προετοιμάσουν μια άλλη μάχη μεταξύ τους που πρόκειται να διεξαχθεί τις ημέρες αυτές στη Θεσσαλονίκη στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης. Μάχη κατά την οποία ο πρώτος θα επαναλάβει τη μόνιμη δικαιολογία της «κακής κατάστασης που παρέλαβε η κυβέρνησή του από το ΠΑΣΟΚ» και θα προσπαθήσει να πείσει για την ορθότητα της πολιτικής που ακολουθεί, αποφεύγοντας όμως να προσφέρει οτιδήποτε άλλο εκτός από υποσχέσεις για την εφαρμογή κάποιων «μεταρρυθμίσεων» που «μακροπρόθεσμα θα τονώσουν την οικονομία της χώρας». Ο δεύτερος, αντίθετα, θα επιτεθεί σφοδρά στην κυβέρνηση και προσωπικά στον πρωθυπουργό, τον οποίο θα κατηγορήσει ότι κυβερνά στηριζόμενος στο έργο των προηγούμενων κυβερνήσεων που ο ίδιος κατηγορούσε όταν ήταν στην αντιπολίτευση, για να υπενθυμίσει ότι το κόμμα του είναι έτοιμο να αναλάβει και πάλι τη διακυβέρνηση της χώρας!

ΔΕΝ ΕΧΩ
ΝΑ ΣΑΣ
ΔΩΣΩ
ΤΙΠΟΤΑ...

ΤΟ ΑΚΟΥΩ...
ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ
ΝΑ ΦΩΝΑΖΕΙΣ...

Η «ολιγάρκεια» κάνει καλό!

ΤΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ, τέλος και στα «μπάνια του λαού». Ο πρωθυπουργός, πάντως, ξεκαθάρισε ότι, στην ομιλία του στη ΔΕΘ, «δεν θα διολισθήσει στη λογική της παροχολογίας» – άρα η ολιγάρκεια κάνει καλό... Από την πλευρά του, ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφης διαβεβαίωσε ότι «ο κίνδυνος για νέα φορολογικά μέτρα» έχει εκλείψει, άρα όλα βαίνουν καλώς. Πλην, όταν ορισμένοι διαπορούντες ρώτησαν τον υπουργό Οικονομίας αν η μείωση της φορολογίας, στα φυσικά πρόσωπα, θ' αρχίσει τωόντι το 2006, ο Γ. Αλογοσκούφης απάντησε ότι οι φορολογικές μειώσεις θ' αρχίσουν από το 2007 και όχι από το 2006. Γενικό συμπέρασμα: Δεν υπάρχει λόγος σπουδής! Άλλωστε, ο ίδιος ο πρωθυπουργός, Κ. Καραμανλής, κατά τη συνάντηση που είχε με το προεδρείο της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος, δεν απέκρυψε ότι ατενίζει τα πράγματα με αισιόδοξη διάθεση: «Σε ένα χρόνο, –είπε– αν δεν γίνει κάτι κοσμογονικό [λιμοί, λοιμοί, καταποντισμοί...], θα έχουμε τα πρώτα θετικά αποτελέσματα που θα μας δώσουν την αίσθηση της απογείωσης. Κατ' ακολουθία: Είμαι συγκρατημένα αισιόδοξος.»

ΠΟΣΟ ΤΟ «ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ», ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΤΟ «ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ»;

ΠΑΡΑ ΤΙΣ αισιόδοξες αυτές ενατενίσεις, διάχυτη παραμένει η δυσανεξία της κοινής γνώμης για την όλη κυβερνητική οικονομική πολιτική. Αυτός, τουλάχιστον, προκύπτει από πρόσφατη δημοσκόπηση της Opinion (για λογαριασμό του Mega), με βάση στοιχεία από 1000 τηλεφωνικές συνεντεύξεις. Και πιο συγκεκριμένα: Το 49% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζει την κατάσταση που επικρατεί στην οικονομία «πολύ κακή», το 34% «μάλλον κακή» και μόνον το 15% «μάλλον καλή» ή και «πολύ καλή», ενώ αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά των λευκών και άκυρων (10,3%), όπως και των αδιευκρίνιστων απαντήσεων (19,3%).

ΩΣΤΟΣΟ, τα παραπάνω δεν φαίνεται ν' ανησυχούν την κυβερνώσα Νέα Δημοκρατία, αφού, με βάση την ίδια δημοσκόπηση, το κυβερνών κόμμα προηγείται του ΠΑΣΟΚ κατά 4,1 ποσοστιαίες μονάδες (η ΝΔ συγκεντρώνει 30,4% έναντι 26,3% του ΠΑΣΟΚ), ενώ στο ερώτημα «ποιος είναι καταλληλότερος πρωθυπουργός για ν' αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα», ο Κ. Καραμανλής έλαβε το 33% των απαντήσεων, ο Γ. Παπανδρέου το 18%,

ενώ ένα άλλο ποσοστό, καθόλου ευκαταφρόνητο (της τάξεως του 42%) απάντησε «κανείς από τους δύο». [Κατά την ίδια δημοσκόπηση, το ΚΚΕ συγκεντρώνει, στην πρόθεση ψήφου, το 7,9% των ερωτηθέντων, ο ΣΥΝ το 3,5% και ο ΛΑΟΣ το 2,3%.

ΚΚΕ: ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΑΛΗΠΤΗ. ΑΡΑ...

ΚΑΙ ΕΝΩ απέχουμε δώδεκα και πλέον μήνες από τις νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές, εντύπωση προκαλεί η σπουδή με την οποία ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία διαδήλωσαν (διαδηλώνουν) την ετοιμότητά τους συνεργασίας με την αριστερά. Και ο μεν Συνασπισμός –μέσω του γραμματέα του, Νίκου Χουντή– εξήγησε ότι αδυνατεί να συνεργασθεί με το ΠΑΣΟΚ ή τη Νέα Δημοκρατία για τους εξής τρεις βασικούς λόγους: Πρώτον, διότι το ΠΑΣΟΚ «συναινεί με τις συντηρητικές πολιτικές της ΝΔ». Δεύτερον, διότι «οι προτεραιότητες του ΣΥΝ είναι η κοινή δράση ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούν οι νεοφιλελεύθερες κυβερνητικές πολιτικές», και, τρίτο, διότι η Νέα Δημοκρατία (μέσω Βαγγέλη Μείμαρακη) προτείνει, ουσία, αυ-

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μίαν ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί
για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

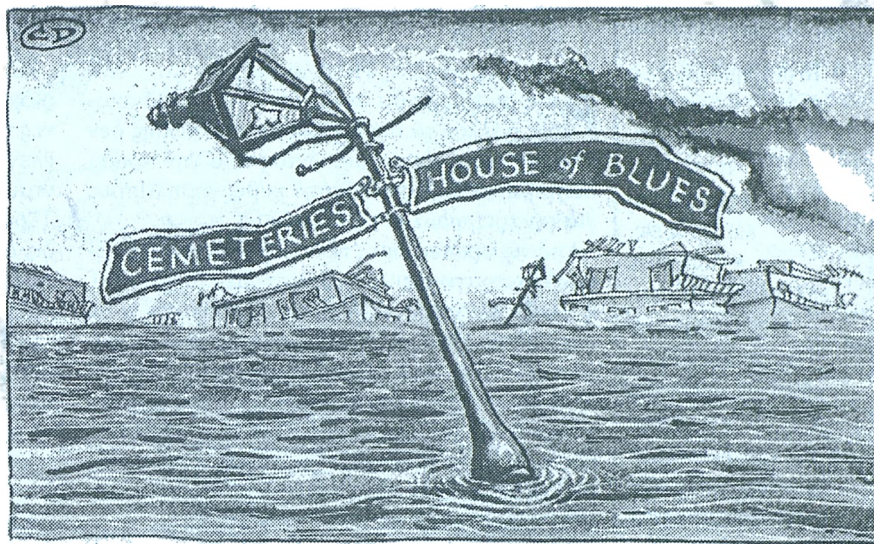
τό που έχει ήδη αποκλείσει η Κεντρική Πολιτική Επιτροπή του ΣΥΝ – διάβαζε «κεντρικές συμφωνίες ή συνεργασίες με τις δυνάμεις του δικομματισμού». [Όπως είναι γνωστό, μετά τις αλλαγές που προωθεί η κυβέρνηση στον τρόπο εκλογής των αιρετών της αυτοδιοίκησης, κ.λπ., αρκετά μέλη της ΚΠΕ του ΣΥΝ ζητούν να συζητηθεί και πάλι το θέμα των εκλογικών συμμαχιών].

ΤΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ, πάντως, οποιασδήποτε συνεργασίας, διακηρύσσει, κυρίως, η γραμματέας της ΚΕ του ΚΚΕ, Αλέκα Παπαρήγα: «Ούτε με το ΠΑΣΟΚ, ούτε με τη ΝΔ, ούτε με τους συμμάχους τους»... Και, φυσικά, ούτε με τον Συνασπισμό! Ερώτηση: Και αν ο Συνασπισμός σας στείλει επιστολή και σας προτείνει συνεργασία στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006; Απάντηση: Θεωρώ ότι η ηγεσία του ΣΥΝ έχει την ικανότητα ν' αντιληφθεί ότι και αυτή η επιστολή δεν θα έχει παρήγορη. Και ο νούν νοείτω!

Η «ΚΟΛΑΣΗ» Ή Ο ΑΠΡΟΣΜΕΤΡΗΤΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ...

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω δεν αναιρούν την «εικόνα κολάσεως» που αρχίζει να αναδύεται, αργά αργά, μέσα από τις πλημμυρισμένες πολιτείες της Λουιζιάνας και του Μισισσιππί. Ορισμένοι (-ες) συνάδελφοι –ανάμεσά τους και η Μ. Αδαμοπούλου, στην Αυγή– θυμίζουν ότι η Νέα Ορλεάνη, η πόλη της τρομπέτας (του Λούις Αρμστρονγκ), η πόλη-πηγή έμπνευσης του Τένεσση Ουίλιαμς, χάθηκε κάτω από τα νερά. Ωστόσο, δέκα περίπου μέρες μετά το πέρασμα του τυφώνα, είναι αδύνατον να μετρηθούν οι νεκροί. Πτώματα μπορεί να επιπλέουν ακόμα, τηδε κακείσε, αλλά διάχυτη είναι η αίσθηση ότι, όταν θα «απορροφηθούν» (αντληθούν) τα νερά, οι νεκροί μπορεί να αγγίξουν αριθμούς όπως: 5.000 ή 10.000 ή 15.000. Κανείς δεν ξέρει!

ΟΣΟ ΓΙΑ τον Μπους, μπορεί να βρίσκεται σήμερα στο «μάτι του κυκλώνα», αλλά, έκπληκτος ο κόσμος, παρακολουθεί την ανικανότητα μιας ηγεσίας να «διαχειρισθεί» την κρίση, ακριβέστερα να χρησιμοποιήσει τον

Σκίτσο από τη βρετανική εφημερίδα Times, για την καταστροφή στη Νέα Ορλεάνη.

κρατικό μηχανισμό για το καλό του συνόλου. Από την άλλη, ολοένα πυκνώνουν οι καταγγελίες Αφροαμερικανών για ρατσισμό: «Η κυβέρνηση Μπους ολιγώρησε στην παροχή βοήθειας προς τους κατοίκους της Λουιζιάνας και του Μισισσιππί, επειδή είναι μαύροι και φτωχοί». Από την άλλη, παραμένει γεγονός ότι το σχέδιο εκκένωσης της πόλης βασιζόταν στο αυτοκίνητο. Αλλά το 35% των αφροαμερικανικών νοικοκυριών στη Νέα Ορλεάνη δεν διέθετε ιδιόκτητο όχημα... Και καθώς η άντληση των υδάτων αναμένεται να κρατήσει μήνες, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με σιγουριά πώς θα «αναδιαταχθεί», τελικά, ο κοινωνικός ιστός της πόλης.

ΓΙΟΚ ΣΤΗΝ «ΕΙΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ» – ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΦΕΥΓΟΥΜΕ

ΚΑΙ ΕΝΩ όλα αυτά συμβαίνουν στις ΗΠΑ (που το παίζει –και είναι– υπερδύναμη), ο τούρκος πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε ότι η Τουρκία θα εγκαταλείψει οριστικά την ευρωπαϊκή της πορεία, αν υποθεθεί ότι ευδοκίμουν οι προσπάθειες εκείνων που εισηγούνται «ειδική σχέση» και όχι «πλήρη ένταξη».

ΚΑΛΟΣ, βέβαια, ο Ερντογάν («τη δουλειά του κάνει...»), το ερώτημα είναι: εμείς τι λέμε, εμείς τι προτείνουμε; Από πλευράς Κυπριακής Δημοκρατίας, αξίζει να σημειωθεί η δήλωση του Δημήτρη Χριστόφια, προέδρου της Βουλής,

ότι η εφαρμογή της Τελωνειακής Ένωσης δεν είναι ούτε νεφέλη, ούτε σχήμα λόγου. Συνεπώς: Όταν η Λευκωσία ζητεί την εφαρμογή της Τελωνειακής Ένωσης, σημαίνει ότι ζητούμε να γίνονται δεκτά, στα λιμάνια και τα αεροδρόμια της Τουρκίας, κυπριακά πλοία και κυπριακά αεροσκάφη. Και, κατ' επέκταση: Ζητούμε την αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας (από την Τουρκία).

ΚΑΙ ΑΝ η Τουρκία δεν προχωρήσει στην αναγνώριση αυτή; Χρειάζεται, ασφαλώς, συγκρατημός. Ήδη, σε ορισμένους δημοσιογραφικούς κύκλους, υποστηρίζεται η άποψη ότι, τυχόν συμπαράταξή μας με τη «γαλλική συνηγορία» θα μπορούσε να φέρει τον κατακλυσμό! (Η Γαλλία, σου λένε, μπορεί, άνετα, αύριο μεθαύριο, να ανακρούσει πρύμναν, χωρίς οποιεσδήποτε συνέπειες, κάτι που δεν ισχύει για την Κύπρο ή την Ελλάδα...) Σωστά. Μόνο που κάθε διπλωματικός χειρισμός έχει τα ρίσκα του. Και, όπως είναι γνωστό, το «δεν κάνω τίποτε, για να μη ρισκάρω τίποτε» δεν είναι, πάντοτε, η ευτυχέστερη προσέγγιση. Συνεπώς: Δίνουμε τη μάχη μας με περίσκεψη και υψηλό αίσθημα ευθύνης. Όχι για να εμποδίσουμε την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά για να συμβάλουμε ώστε η ένταξη αυτή να σημαίνει όχι πρόκληση, αλλά σεβασμό του κοινοτικού κεκτημένου.

ANTHΩP

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Το σύνθημα έδωσε ο πρόεδρος (Giorgos).
- Βουρ στις παραλίες, συντρόφια!
- Όχι για διαφώτιση και ζυμώσεις.
- Αυτά είναι ξεπερασμένα και αντικουγχρονιστικά.
- Η νέα εποχή θέλει μαύρισμα, χαλάρωμα και ευεξία.
- Έτσι για να σκάσουν οι εχθροί μας (τους)!
- Εξαφανισμένος επί δυο μήνες, με σταρένιο χρώμα, εμφανίστηκε στην τελευταία(:) για φέτος παραλία κάπου στο Σούνιο.
- Μαζί με τους «παραλίες» του Πολιτικού του Συμβουλίου, για να χαράξουν την πολιτική της νέας περιόδου.
- Γέλια, που θα 'γραφε και ο συναγωνιστής τους Λάλας.
- Ο τ. βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κ. Βερυβάκης με έξι λέξεις περιέγραψε πλήρως το υπάρχον σκηνικό.
- Κυβέρνηση για κλάματα, αντιπολίτευση για γέλια.
- Προσυπογράφουμε.
- Γιατί και οι κυβερνώντες είναι για τα πανηγύρια.
- Ό,τι ακουμπούν το κάνουν μπάχαλο.
- Οικονομία, παιδεία, ασφαλιστικό, εργασιακό, πολιτισμός.
- Χωρίς αντιπολίτευση και κινδυνεύουν να χάσουν την κυβέρνηση.
- Ιδανικοί αυτόχειρες.

ΕΙΝΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ;

Αν και ακόμα στις ΗΠΑ συλλέγουν πτώματα, και δυστυχώς θα συλλέγουν για καιρό ακόμη, μάλλον τα διεθνή μέσα ενημέρωσης δεν έδειξαν σκληρότητα ασκώντας από την πρώτη στιγμή αυστηρή κριτική στην κυβέρνηση Μπους για την τραγωδία με τον τυφώνα Κατρίνα.

Από τις πρώτες ώρες πριν καλά καλά διαμορφωθεί η τραγική εικόνα των επομένων ημερών, η *Daily Telegraph* σημείωνε: «Η εικόνα μιας υπερδύναμης ταπεινωμένης είναι η ίδια ταπεινωτική». Την ίδια μέρα η *Daily Mail* έγραφε: «Να μια υπερδύναμη που μπορεί να ανατρέπει όποτε θέλει μια δικτατορία, αλλά εμφανίζεται ανίκανη να ανταποκριθεί με κατάλληλο τρόπο στις δυσκολίες δεκάδων χιλιάδων πολιτών που επλήγησαν από μια φυσική καταστροφή».

Η καταστροφή είναι μεγάλη. Καταστροφικότερες από τη φύση αποδείχθηκαν όμως η αλαζονεία και η έλλειψη προτεραιότητας στη ζωή ως αξία. Στην Ευρώπη μπορεί να φαντάζουν ακατανόητες, ειδήσεις του τύπου «οι ομοσπονδιακές αρχές είναι αντιμέτωπες με την εχθρότητα των οπλισμένων πολιτών», όπως σημείωνε η *Independent*. Ή του τύπου «διακόπηκε προσωρινά η επιχείρηση απομάκρυνσης των θυμάτων του τυφώνα έπειτα από πυροβολισμούς που ρίχτηκαν εναντίον των ελικοπτέρων τα οποία χρησιμοποιούνται στην εκκένωση». Όμως καταδεικνύεται και παραξένω ένα σημαντικό εσωτερικό πρόβλημα της αμερικανικής κοινωνίας.

«Είναι πολύ σημαντικό οι πολίτες όλων των περιοχών που επλήγησαν ν' αναλάβουν τις ευθύνες τους, ώστε η κατάσταση να παραμείνει υπό έλεγχο και οι άνθρωποι να μην εκμεταλλεύονται αυτούς που είναι ευάλωτοι». Τάδε έφη Τζορτζ Μπους. Ποιος θα το περίμενε να κάνει δηλώσεις για την μη εκμετάλλευση των αδυνάτων από τους δυνατούς ο πλανητάρχης Μπους μία μόλις εβδομάδα πριν...

Είναι ο ίδιος ο πλανητάρχης που αρνήθηκε πεισματικά, με την αλαζονεία του ισχυρού που μπορεί να ορίζει άλλα μέτρα και άλλα σταθμά, να προσυπογράψει ακόμα και αυτά τα ελάχιστα που περιλαμβάνονται στο Πρωτόκολλο του Κιότο, για την αποτροπή της καταστροφής του περιβάλλοντος όσο ακόμα είναι καιρός. Το περιβάλλον είναι ενιαίο και δεν χωρίζεται σε τμήματα, άρα δεν έχει και δεν εμποδίζεται από σύνορα.

Όποιος σπέρνει ανέμους θερίζει θύελλες.

Αντιπαραθέτουμε την ανακοίνωση, από τις πρώτες χρονικά, της Κούβας. Της -από δεκαετίες και με ευθύνη των ΗΠΑ- σε οικονομικό εμπόργκο Κούβας. Έστω κι αν είναι καθαρά πολιτικοί οι λόγοι που οδήγησαν σε μια τέτοια διατύπωση, η πολιτισμική αντίθεση ακόμα και στον πολιτικό λόγο είναι εμφανής: «Όλος ο κόσμος θα πρέπει να αισθανθεί αυτή την τραγωδία σαν δική του».

ΦΛΟγα

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

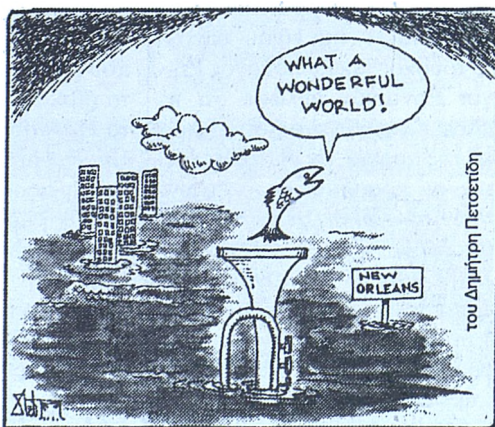
Εσπευσαν οι αναλυτές των παραθύρων και οι έγκριτοι των ελληνικών καναλιών: *Η αλ-Κάιντα επιχαίρει για τις συμφορές των Αμερικανών όπως μετέδωσε το αλ-Τζαζίρα*. Στην πραγματικότητα οι μουσουλμάνοι φονταμεντα-

λιστές είπαν σε απλά αραβικά ότι ο θεός τιμωρεί τον Μπους και την κυβέρνησή του για την αδικία που προξενεί στον κόσμο.

Κάτι που το λένε χρόνια τώρα άπειροι «ευεργετηθέντες» από τις ΗΠΑ και πρόσφατα οι Αμερικανοί χωρίς πατρίδα, της Νέας Ορλεάνης. Αυτό που παρήγγειλε μέσω CNN ο κοινοτάρχης μιας πόλης της Μισισσιππή προς την Ουάσιγκτον τα συνοψίζει όλα: «Βαρέθηκα τις δηλώσεις σας. Σκάστε και στείλτε κάποιον να μας μαζέψει!»

Απ' την άλλη, σκεφτείτε ότι ο πόλεμος συνεχίζεται, ο Γ' Παγκόσμιος μαίνεται, και πάντα οι εμπόλεμοι επιχαίρουν για τις συμφορές των αντιπάλων τους. Από την εποχή του Δαρείου ως την εποχή του Ναπολέοντα. Κι ας είμαστε ειλικρινείς: Για τη συμφορά της Κατρίνα δεν χαίρεται κανείς. Για το ξεβράκωμα των ΗΠΑ τις οποίες ενισχύει οικονομικά ακόμη και η Αλβανία, πάρα πολλοί.

Σ.Π.

του Χρ. Παπανίκου

Ο ΘΕΙΟΣ

Μηδενική παρουσία έχει ως τώρα ο «θείος» Αχιλλέας στη Βουλή σε επίπεδο ομιλιών και κατάθεσης ερωτήσεων. Ε, δεν πειράζει, νωρίς είναι ακόμη. Ας περάσει λίγος καιρός έως ότου «ξεσταθεί». Έχει καιρό άλλωστε έως τις επόμενες εκλογές...

Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Η δημοσκόπηση του Βήματος έδειξε ότι με αρχηγό τον Giorgos το ΠΑΣΟΚ θ' αργήσει να δει εξουσία.
- Τέτοια βλέπουν οι γαλάζιοι και ντοπάρονται, χωρίς να βλέπουν τι έπαθε ο Κεντέρης και η θάναυ.
- Αλλά τα βλέπουν και οι Βενιζελοαννούλες και ονειρεύονται θρόνους με τις πλάτες του ΔΟΛ.
- Ο οποίος λέγεται ότι σύντομα θα ονομάζεται ΔΟΨ μετά την αγορά του Συγκροτήματος από τον θεοσεβούμενο μεροκαματιάρη δημοσιογράφο κυρ Σταύρο.

- Παράδειγμα εργαζόμενου προς μίμηση, ο οποίος με τον ιδρώτα του κατόρθωσε να κάνει κομπόδεμα μερικά τρις. και να εξαγοράσει την επιχείρηση του αφεντικού του.

- Η πλήρης δικαίωση των απόψεων των Ανδρουλοδαμανάκηδων και των Μανोकουναλάκηδων για την ελεύθερη αγορά.
- Ελπίζω το συμβάν να μη βάλει σε πονηρές σκέψεις συναδέλφους μου για την άλωση του περιοδικού εκ των έσω και τρέχουμε, όπως κάποιιοι ντερμπεντέρηδες, μέρες που 'ναι!

ΣΕΝΑΡΙΑ ΜΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ

Οταν έχεις έτοιμη μια αναγκαία «λύση», είναι ζήτημα χρόνου να ανακαλύψεις και το αναγκαίο «πρόβλημα».

Είναι απλά θέμα ενός καλού σεναρίου.

(κατά την Απογευματινή)
Σενάριο πρώτο: Η άρση της μονιμότητας για τους νεοπροσλαμβανόμενους (σ.σ. ο παλιός είναι πάντα αλλιώς) να περιοριστεί στις ΔΕΚΟ που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο. Διότι «είναι εκτεθειμένες στον ανταγωνισμό».

Σενάριο δεύτερο: Η μονιμότητα να αρθεί και στις ΔΕΚΟ που δεν είναι εισηγμένες, αλλά ζημιολύγες. Διότι «έχουν περισσότερο ανάγκη από καλό προσωπικό» που θα αυξήσει την αποδοτικότητά τους.

Σενάριο τρίτο: Οι προσλήψεις στις ΔΕΚΟ να γίνονται με ατομικές συμβάσεις και με όρους ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Επαναστατικό σενάριο (το έχουν σκεφτεί, αλλά είναι πια ντεμοντέ τέτοιου τύπου

διατυπώσεις): οι παλιοί καλοί όροι του δημοσίου τομέα να επεκταθούν όσον αφορά τις εργασιακές σχέσεις και στον ιδιωτικό. Αλλά αυτή είναι μια «λύση» ενός άλλου «προβλήματος» που κλήθηκαν κάποτε να βρουν κάποιοι συνδικαλιστές «σοσιαλιστές» και την έχασαν στο δρόμο, κατά τη διάρκεια της κατά μέτωπον εκ των έσω επίθεσής τους στον καπιταλισμό.

Υπάρχει και ένα πέμπτο σενάριο (το έχουν σκεφτεί, αλλά είναι νωρίς για τέτοιου είδους διατυπώσεις): Δουλειά από το πρωί μέχρι το βράδυ για όλους, επτά ημέρες την εβδομάδα, πενήντα δύο εβδομάδες το χρόνο, με απολαβές οκταώρου (αυτού του μουσειακού είδους). Μετά να δεις πού θα πάει η αποδοτικότητα!

ΦΛΟγα

του Δημήτρη Πετσάκη

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Η πτώση του αεροπλάνου της Κύπρου με τα 121 θύματα έφερε και πάλι προς συζήτηση το θέμα της Ολυμπιακής.
- Αλήθεια τι ήθελε να πει ο ποιητής (Γ. Φλωρίδης), βαθύς γνώστης της αεροναυπηγικής, για τα φάντομ και το αεροπλάνο;
 - Έπρεπε να το καταρρίψουμε;
- Ομόφωνα Πατριάρχης ο κ. Θεόφιλος με τις γνωστές διασυνδέσεις του με τον αμερικανικό παράγοντα...
 - Εδώ πάει γάντι το «ο Θεός να βάλει το χέρι του!».
 - Νέο imperium στα ΜΜΕ από τον κ. Κοντομηνά, κι άγριος καβγάς με το γνωστό και μη εξαιρετέο κ. Κουρή της Αυριανής.
 - Πρωτοσέλιδα, μηνύσεις, αποκαλύψεις, απειλές. Χαμός!
 - Και το συνδικάτο μας (ΕΣΗΕΑ), επηρεασμένο από την γραμμή του Giorgos, σε παραλίες για χρώμα.
 - Προεδρείο; Αυτά είναι ντεμοντέ.
 - Εμπρός στο δρόμο που χάραξε η ΕΦΕΕ.
 - Τσαμπουκάδες των τούρκων κρεοπωλών με την Κύπρο.
 - Η απάντηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής;
 - Η προβολή του σίριαλ «Τα σύνορα της αγάπης»...
 - Το τελευταίο πράσινο ανέκδοτο: «Μαύρη βίβλος» των πεπραγμένων της ΝΔ.
 - Καλά, καθρέφτη δεν έχετε στις επαύλεις σας;

3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Το τέλος του δράματος ή η αρχή της τραγωδίας; Ο Ερντογάν, συνήθως μειλίχιος, κατηγορεί δηλώνει ότι κανείς δεν μπορεί να παίξει με την Τουρκία. Οι Άγγλοι πάλι επιχειρούν να περάσουν στα μαλακά την αδιαλλαξία της Άγκυρας και ν' αποσπάσουν την έγκριση των 25. Η επόμενη, κατά πάσα πιθανότητα, καγκελάριος της Γερμανίας και ο Σιράκ πιέζουν Ελλάδα και Κύπρο να δείξουν, επιτέλους, τα αντιτουρκικά τους αισθήματα που παραδόξως σ' αυτή τη συγκυρία συμπορεύονται με τη συντριπτική πλειοψηφία των ευρωπαϊκών λαών. Η περίπτωση της Δανίας είναι η χαρακτηριστικότερη. Κι εμείς; Η Αθήνα εξακολουθεί να βάζει τρικλοποδιές στη Λευκωσία και η Λευκωσία στο εθνικό κέντρο, ζυγίζοντας ακόμη τις πιθανότητες ενός βέτο αλλά και επιμένοντας στην καραμέλα της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας. Είπαμε: ΗΠΑ! Το σκηνικό θυμίζει τα παρασκήνια του '22 με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις

να χρησιμοποιούν τόσο την Ελλάδα όσο και το κεμαλικό καθεστώς και ν' αλλάζουν πολιτικές απ' τη μια μέρα στην άλλη.

Η ελληνική ηγεσία, αμήχανη και έμφοβη λόγω της τεράστιας ευθύνης, βρίσκεται εμπρός σ' ένα ξηγώννιο παράδοξο: Η είσοδος της Τουρκίας στην ΕΕ πολιτικά και σε μακροπρόθεσμη προοπτική συμφέρει την Ελλάδα. Δεν συμφέρει όμως την Ευρώπη. Ούτε πολιτικά, ούτε ιστορικά. Απ' την άλλη μια πληγωμένη, μικρομεσαία Τουρκία είναι επικίνδυνη, όσο και μια γάτα που έχει μπλεχτεί στο ίδιο το ύφασμα που έπαιξε. Αληθινά, η κατάσταση μοιάζει με σταυρόλεξο για πολύ δυνατούς λύτες. Η παρουσία του Μολυβιάτη στο Υπ.Εξ. και το απίστευτο τσαγανό αλλά και η ευελιξία που έχουν επιδείξει οι Τάσος και Ιακώβου αποτελούν μίαν εγγύηση. Κατά τ' άλλα μήπως, επιτέλους, ήρθε η ώρα για μια κοινή, εθνική πολιτική;

Μ.Σ.

ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ!

Εμείς τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ πρέπει να προσέξουμε να μην εξανεμίζουμε το κύρος του Γ. Παπανδρέου με αγγαίεες συμπεριφορές – δήλωσε στον Τάσο Παππά ο χρυσόστομος ο Χρυσόχοϊδης για τον αρχηγό που τον εκπαρθύρωσε απ' τη θέση του Γραμματέα. Τι να πω; Αν αυτή είναι η θέση των Αμερικανών, πάω πάσο, σύντροφε! Εξάλλου τι είναι μια οχταετία; Δεν είδες πόσο γρήγορα πέρασε η οχταετία Σημίτη; Αυτά σε χαιρετώ και χαιρετισμούς στον πρόεδρο. (Όχι τον Γιωργάκη, τον άλλο.)

Μ.Σ.

ΜΙΛΕΝΑ!

Μιλήσε πάλι η Μιλένα! Η καλύτερη μαθήτριά της σχολής Ευάγγελου και η θηλυκή –γοητευτική– εκδοχή του Βενιζέλου ως προς το μπλα, δήλωσε τα εξής: «Φτάνει πια το αυτομαστίγωμα και η εσωστρέφεια. Ο κόσμος περιμένει από μας λύσεις. Δεν είναι η ώρα της αυτοκριτικής, είναι η ώρα της μάχης». (Γέλια, που θα 'λεγε και ο Λάλας). Προπαντός όχι αυτοκριτική, συντροφισσα. Γιατί (αυτο)κριτική και εξουσία δεν συμπορεύονται. Ρωτήστε και τον... δάσκαλό σας.

Σημ.: Μπορεί στο ΠΑΣΟΚ να μην υπάρχει οργάνωση αλλά από γυναίκες!

Μ.Σ.

ΔΟΥΚΑΣ!

Εδήλωσε: Ως προς το χρέος που φέτος έφτασε επισήμως τα 213 δισ. ευρώ, πρέπει να πληρώσουμε 9,8 δισ. ευρώ για τόκους και 21,8 δισ. για χρεολύσια. Αυτά τα 31 δισ. ευρώ είναι όσα πληρώνει το Δημόσιο για μισθούς σ' ένα χρόνο. Τέλος, το χρέος κινείται στο 110% περίπου του ΑΕΠ. Η Eurostat πάλι εδήλωσε ότι το έλλειμμα του 2004 ήταν το 6,4% του ΑΕΠ και όχι το 6,1% που δήλωσε ο κ. Δούκας. Αστείοιο ποσό. Ο Δούκας πάντως όποτε ανοίγει το στόμα του, ένα περιεργό πράγμα, εγώ φορώ πλερέζες. Και όλα τα λυπητερά τα λέει με χαμόγελο ο μπαγάσας!

Μ.Σ.

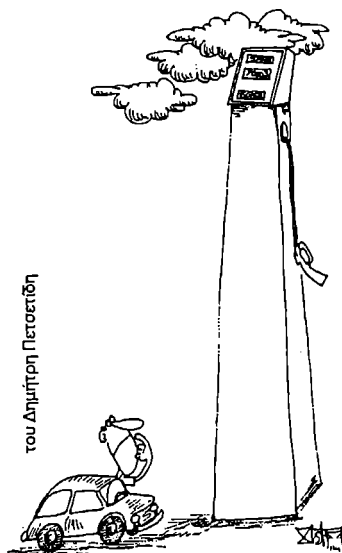
του Δημήτρη Πετσίδη

ΠΕΤΡ-ΕΛΕΟΣ!

αυξήθηκαν τ' ασφάλιστρα
αυξήθηκαν οι βενζίνες
προσέχετε τους νεκρούς!
Μίλτος Σαχτούρης, 1998

Το πετρέλαιο έχει πάρει την ανιούσα. Το ίδιο και οι βενζίνες. Ποιος δεν το ξέρει; Μέσα σ' ένα χρόνο η τιμή της αμόλυβδης σχεδόν διπλασιάστηκε δημιουργώντας χάος στις αγορές του κόσμου και πολλαπλούς πονοκεφάλους στους οικονομικούς εγχεφάλους της κυβέρνησης. Τι θα γίνει με το πετρέλαιο θέρμανσης και το επίδομά του; Πώς θα επιβιώσουν οι χαμηλόμισθοι και οι μικροσυνταξιούχοι; Είμαι σίγουρος ότι ο κ. Κοντομηνάς, ο κ. Κουρή, τα πρώην λαμόγια και νυν ευυπόληπτοι επιχειρηματίες της ALTEC ή ο κύριος Μπόμπολας και τα τέκνα του δεν θα αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα από την αύξηση του πετρελαίου. Μπορώ να σας πω, ούτε και η οικογένεια Βαρδινογιάννη με τα τάνκερ της και τα διυλιστήριά της. Όμως η συντριπτική πλειοψηφία των συνανθρώπων μας θα αντιμετωπίσει, υποχρεωμένη να ζει μήνα με το

μήνα σε συνθήκες όλο και πιο άγριες. Θα περίμενε κανείς η συνειδητοποίηση αυτού του φαινομένου να έχει μειώσει έστω και λίγο την κίνηση των Ι.Χ. στους δρόμους. Θα περίμενε κανείς να έχουν αυξηθεί φερ' ειπείν οι ποδηλάτες ή οι απλοί περιπατητές ή οι χρήστες των μαζικών μέσων μεταφοράς. Κι όμως, παρά την ακρίβεια που δαγκώνει, ο Έλληνας μένει προσηλωμένος στον μικρό ατομικιστικό παράδεισο του αυτοκινήτου του όσο κι αν όλο και περισσότερο αυτός ο μικρός παράδεισος αποδεικνύεται μια πολύ μεγάλη κόλαση. Απ' την άλλη θα περίμενε κανείς η ίδια η πολιτεία να προπαγανδίζει τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, να πρωτοστατεί στην αξιοποίηση των αιολικών ή των ηλιακών δυνατοτήτων που διαθέτει σε απίστευτο βαθμό η πατρίδα μας. Στη διαφήμιση του γκαζιού ντε! Κι όμως, παρότι η οικονομία μας είναι χειροπόδαρα δεμένη στα συμφέροντα των μεγάλων πετρελαϊκών πολυεθνικών, εμείς, κράτος και πολίτες, ζούμε σα να μην υπάρχει κρίση όσο κι αν

διαμαρτυρόμαστε στα κανάλια. Ενεργός πολίτης όμως είναι ο πολίτης που αυτενεργεί, επινοεί τρόπους και διαφοροποιείται από τις αελαίες συμπεριφορές. Δυστυχώς στην παρούσα ενεργειακή κρίση πολίτες και πολιτεία δεν πιάστηκαν απλώς απαράσκευοι αλλά αποδεικνύονται και καλύτεροι των περιστάσεων. Τι κι αν τους προειδοποιούσε ο ποιητής ήδη από το 1998; (Από την ποιητική του συλλογή *Ανάποδα γυρίσαν τα ρολόγια*: «αυξήθηκαν τ' ασφάλιστρα, αυξήθηκαν οι βενζίνες».) **Μ.Σ.**

ΔΙΑΛΥΣΤΕ ΤΑ!

Ετσι, με μια κουβέντα, ο Γιωργάκης, ενεργών ως ο άλλος Παπανδρέου, διέλυσε τη Νεολαία ΠΑΣΟΚ. Δεν θα μμηθούμε εκείνους που «αναλύθηκαν σε αναλύσεις» προκειμένου να ερμηνέυσουν την «κίνηση» του Γιωργάκη, ούτε και θα επαναλάβουμε άλλη μια φορά όσα έχουμε ήδη πει για τον πολιτικό άνδρα. Μια σκέψη μόνον:

Ο τρόπος συγκρότησης των πολιτικών κομμάτων (και σγκεκριμένα του ΠΑΣΟΚ) στην Ελλάδα έχει φτάσει στα όριά του. Οι πολιτικές νεολαίες, ουσιαστικά οι μελλοντικοί φορείς της πολιτικής δράσης, έχουν εξουθενωθεί –και εκμηδενιστεί– από τις μεθόδους δράσης των πολιτικών ηγεσιών στα κόμματα. Τι άλλο περιμένετε από το μέλλον;

Χ.Ν.

ΕΞΑΡΤΑΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ

Το χτίσιμο ενός πρασινοσοσιαλιστικού κομματικού κράτους ονομάζεται «υποκειμενισμός» στις προσλήψεις. Και ήταν μάλλον μια light κατάσταση. Το χτίσιμο πάλι ενός γαλάζιου κομματικού κράτους, ονομάζεται «σύστημα εξέλιξης προαγωγών και αξιολόγησης που επιτρέπει αυθαιρεσίες» και είναι μια απaráδεκτη κατάσταση.

Τη διαφορά μεταξύ των δύο τη γνωρίζει (και την επισημαίνει) ο Πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ, που εφηύρε και την λεκτική περιγραφή τους όταν απαντούσε σε ερωτήσεις δημοσιογράφων. Θα πρέπει να είναι πολύ μεγάλη όμως αυτή η διαφορά διότι τώρα μόλις αισθάνθηκε την ανάγκη να ζητήσει την αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης από τον πρωθυπουργό, στην πρόσφατη συνάντησή τους. **Φ.Λογα**

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Με όγκο που θα ξεπερνά τις σελίδες της Μπρετάνικα μπορούν να απαντήσουν για τις δικές σας πομπές.
- Η αλλαγή του τρόπου εκλογής δημάρχων επέφερε πανικό στη Χαριλάου Τρικούπη.
- Επιζητεί εναγωνίως συνεργασία με την Αριστερά.
- Από το ΚΚΕ εισέπραξε –όπως αναμενόταν– ένα βροντερό ΟΧΙ.
- Το ίδιο και από τον Αλαβάνο, ο οποίος ελπίζουμε να αντέξει στους πασοκολάγνους συναγωνιστές του.
- Ήδη κάποιοι μπουμπουκάτοι πρόκαναν στα κανάλια ότι η πρόταση του Giorgos έχει προγραμματικά χαρακτηριστικά, άρα...
- Είναι καιρός να κατανοήσουν στην Κουμουνδούρου ότι δεν γίνεται και με τον χωροφύλαξ και με τον αστυφύλαξ.
- Η κ. Δάφνη είχε καλεσμένους στο Κορακοχώρι κι έτσι ο τ. καταλληλότερος δεν πήγε στην 31η επέτειο του ΠΑΣΟΚ.
- Ε και;
- Καλό χειμώνα!

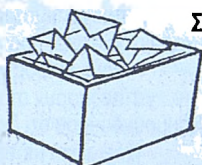
Ν. Μολ.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ

Οι πολίτες δέχονται επίθεση νεοφιλελεύθερου-νεοσυντηρητικού χαρακτήρα από την κυβέρνηση και καλούνται να απαντήσουν μέσα από την ένταση των κοινωνικών αγώνων, δήλωσε ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ, κοινωνικός, αειθαλής και υπεράνω τεσσάρων εποχών, Ακης Τσοχατζόπουλος. **Φ.Λογα**

ΘΑΥΜΑ!

Βρε πώς αλλάζουν οι καιροί! Όλο το χειμώνα η Απογευματινή σφυροκοπούσε τον Χριστόδουλο με τις αποκαλύψεις για την υπόθεση Βαβύλη κάνοντας λόγο ακόμη και για παραίτησή του. Αυτά ανήκουν στο παρελθόν, διότι όπως μας προειδοποιεί με κεντρικό τίτλο η εφημερίδα ξεκινά συνεργασία μετά του αρχιεπισκόπου. Αφού έκλεισε τις εκκρεμότητες με την αυτοκάθαρση, καιρός να διαπρέψει ο Χριστόδουλος και με την ιστορία.

Σως

ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ

Είναι να μην ενθουσιάζεσαι με τέτοιες ειδήσεις; Η συνέντευξη για τις προσλήψεις στο δημόσιο θα αντιστοιχεί με 800 μόρια, δηλαδή περισσότερο απ' ό,τι θα πριμοδοτούνται οι κάτοχοι πτυχίων και μεταπτυχιακών τίτλων. Επομένως εγώ που έχω κάνει εκατοντάδες συνεντεύξεις έως τώρα έχω σοβαρό προβάδισμα για να πετύχω διορισμό. Ποιος μας πιάνει! (Αραγε πρόκειται να ξεκινήσουν ταχύρρυθμα φροντιστήρια για την καλύτερη προετοιμασία των συνεντευξιαζομένων;) Σως

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ... LEFT

Επιτέλους! Κάτι που θα 'πρεπε να 'χει γίνει εδώ και πολύ καιρό. Ένα ραδιόφωνο για τον ΣΥΝ κι ένα βήμα για την αριστερά. Μπράβο Αλέξη Τσίπρα!

Θα εκπέμψει μέσα στο Δεκέμβρη, πληροφοροποιήστε, και τ' όνομά του θα είναι... Left. Ακόμη, φαίνεται, στον ΣΥΝ ψωνίζουνε από τον διαφημιστή εκείνο που είχε φτιάξει την περιφημη αφίσα: Ρίο Αριστερά. Όπως και να 'χει το πράγμα, καλορίζικος ο Left, τον χρειαζόμαστε, και ως Αντί προτείνουμε εκπομπή λόγου και πολιτισμού με τίτλο «Στου Left-έρη» και με οικοδεσπότες τους συντάκτες μας. Εκτός κι αν προτιμάτε το Αριστε-ΡΑΔΙΟ!

Επειδή όμως μιλάμε για τον ιδεολογικό μας

χώρο, θέλουμε να υπογραμμίσουμε την πρόσφατη έρευνα της *Ελευθεροτυπίας* σχετικά με την Αριστερά σήμερα, του Φοίβου Οικονομίδη. Ξέρετε με ποιων τις απόψεις άνοιξε το πόνημα; Με του Ευ. Βενιζέλου και του Κ. Τσουκαλά, του ποιητή και του υμνογράφου του. Μάλιστα. Με τέτοιους αριστερούς πώς να μην περνάει σε κρίση η αριστερά; Απ' την άλλη λάβαμε το τελευταίο φύλλο της *Νέας Προοπτικής*, του 15ήμερου οργάνου των Τροτσκιστών και χαρήκαμε το κείμενο του Σάββα Μιχαήλ για τον ζωγράφο Βλαντιμίρ Κίμπαλνιτς, τον γιο του συγγραφέα Βίκτωρ Σερς, που πέθανε πριν δύο μήνες στο Μεξικό. *Hasta la victoria siempre!*

Σ.Π.

ΑΝΤΕΧΕΙ ΑΚΟΜΑ

Την ημέρα που καιγόταν η Ανατολική Αττική, στα τέλη Ιουλίου, και όλες σχεδόν οι δυνάμεις πυρόσβεσης έδιναν τη μάχη για την κατάσβεση της πυρκαγιάς, εκείνη ακριβώς τη μέρα εκδηλώθηκε πυρκαγιά και στο Δάσος Συγγρού.

Καλύτερη χρονική επιλογή ο ανώνυμος εμπρηστής δεν μπορούσε να κάνει. Παρ' όλα αυτά, η παρέμβαση ήταν έγκαιρη και το δάσος τη γλύτωσε.

Δεύτερη καλύτερη χρονικά επιλογή από τα μελέτσια, ο ανώνυμος εμπρηστής δεν θα μπορούσε να κάνει: Την Κυριακή 4 Σεπτεμβρίου εκδηλώθηκε πυρκαγιά στην καρδιά του Δάσους Συγγρού. Κάηκαν κάτι φρύγανα σε επιφάνεια 200-300 τ.μ. αλλά η φωτιά έσβησε χάρη στην έγκαιρη επέμβαση της πυροσβεστικής.

Δεν ξέρουμε τι άλλες επιλογές θα κάνει ο ανώνυμος εμπρηστής. Ξέρουμε όμως με βεβαιότητα ότι θα το παλέψει το πράγμα. Είναι πολλά τα στρέμματα και ακριβοπληρωμένα στα Βόρεια Προάστια.

Φλόγα

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Έσκασε μύτη στις συνεδριάσεις της Βουλής των Εφήβων η βουλευτής της ΝΔ κ. Τσαρούχα-Κόλλια, η οποία ενθουσιασμένη για το ότι οι έφηβοι βουλευτές προσευχήθηκαν πριν από την έναρξη των εργασιών μαζί με τον π. Μεταλληνό, πρότεινε το ίδιο να γίνεται και στις συνεδριάσεις των ενηλίκων. Άντε, να επαναφέρουμε και την εξομολόγηση για όσους βουλευτές αισθάνονται «τύψεις»...

Σως

ΕΠΕΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ

Πρόγραμμα, βάσει του οποίου θα αναδιαρθρωθεί το κράτος, όταν έλθει στην εξουσία, δηλαδή, μεταξύ άλλων, ότι έχει ο Γιωργάκης, στις ομιλίες και συνεντεύξεις που έδωσε για την επέτειο των 31 χρόνων από την ίδρυση του ΠΑΣΟΚ.

Επίσης, διακήρυξε ότι είναι έτοιμος να συγκροστεί με τα συντηρητικά στοιχεία που έχουν παρεισφρήσει ακόμα και μέσα στο ΠΑΣΟΚ.

Δηλαδή, αν έλθει στην εξουσία, θα επαναλάβει τον άθλο που πέτυχε με την αναδιάρθρωση του κόμματός του, αφότου ανέλαβε την ηγεσία του, και θα συγκροσθεί με τους Μάνο, Ανδριανόπουλο, Ανδρουλάκη, Δαμανάκη και όσους άλλους προσέλαβε ο ίδιος κατά το περσινό προεκλογικό παιχνίδι; Θα έχει ενδιαφέρον!

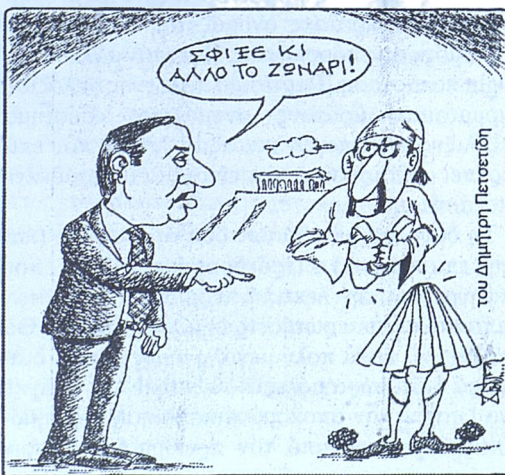
Τ.Κ.Δ.

ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Κάποτε ένας ανασχηματισμός υπουργών ήταν η λύση δια πάσα πολιτική νόσο. Και πρωθυπουργικός άσος στο μανίκι. Άσε που κάθονταν σούζα και οι υπουργοί.

Δυο δεκαετίες περίπου μετά, η συνταγή έχει τροποποιηθεί: «σαρωτικός ανασχηματισμός στις διοικήσεις των ΔΕΚΟ μετά τη ΔΕΘ» ευαγγελίζεται ο Τύπος. Να δεις πώς θα κάθονται σούζα και οι διοικητές.

Φλόγα

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Όπως γνωρίζετε, είμαι μοντερίστρας. Δηλαδή αναζητώ τα αυθεντικά πράγματα. Επομένως καθόλου δεν με πειράζει που ανεβαίνει το πετρέλαιο. Ας κάθονταν οι άνθρωποι στα χωριά τους που τα παρατήσανε, ας έκαigan τις σόμπες με τα ξύλα όπως τη δεκαετία του '60 και ουδέν πρόβλημα. Αφού μου θέλουνε Παγκράτι, ας ψοφολογήσουνε τώρα απ' το κρύο.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Όπως θα καταλάβατε, είμαι ολίγον τι εκνευρισμένος. Ειδικώς όταν βλέπω αυτούς τους παππούδες στην τηλεόραση να διαμαρτύρονται για την ακρίβεια και το μαρούλι που πήγε ένα ευρώ. Να μην φας μαρούλι, αγαπητέ μου. Φτιάξε τον μπαζέ σου που τον ξέχασες στο Κρυονέρι, πάρε και τη γυναίκα σου, ρίξε ένα ασπρισματάκι στο πατρι-

κό σου και όλα θα αποκτήσουν νόημα.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Συμπέρασμα. Όταν πέφτει κρίση πετρελαίου, ακρίβεια και όλα τα σχετικά, τότε σταματάμε να αγοράζουμε. Γινόμαστε ολιγαρκείς, ξαναγυρνάμε στην εστία μας. Δεν καταναλώνουμε σαν βλάκες. Ούτε τα βάζουμε με τον υπουργό. Έχουμε γίνει όλοι θύματα του κεφαλαίου και συμπεριφερόμαστε σαν σπαστικά. Τι το θες, κύριε, το Κουάντο; Τι το θες το ροκφόρ;

Τι το θες το διαμέρισμα; Χωριό δεν έχεις; Πατέρα δεν είχες;

ΗΣΥΧΙΑ

Ξέρω μια οικογένεια στη Βυζίτσα, που δεν έχει βάλει ακόμη ρεύμα. Και έχει λεφτά αρκετά. Ωραίοι τύποι. Τώρα βεβαίως μην φτάσουμε και στα άκρα. Μια λάμπα όσο νάναι χρειάζεται. Αλλά μέχρι εκεί. Όχι εξαλλοσύνες με την πρόοδο της τεχνολογίας και της διατροφής. Ήρεμα. Δεν πάμε καλά. Είδατε τι πάθανε κοτζάμ Νέα Ορλεάνη και Φλώριδα!

ΗΡΕΜΙΑ

Αλλά πώς να μην πάθουνε με αυτά τα ξύλινα σπίτια που έχουνε! Δηλαδή άμα φυσήξει δυνατός αέρας νοείται να πέφτει το σπίτι; Το δικό μου στο χωριό έχει πέτρινα ντουβάρια ένα μέτρο. Ας φυσήξει όσο θέλει. Μπαίνεις μέσα, ανάβεις το τσιγάρο σου και περιμένεις να φτιάξει ο καιρός. Φύση είναι αυτή, θα αγριέψει. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σε πλακώσει το ταβάνι.

ΜΥΘΟΣ

Σαν το παραμύθι με τα τρία γουρουνάκια; Το ένα είχε σπίτι με άχυρα, το άλλο με ξύλα και το άλλο με πέτρα. Πήγε ο λύκος, έκανε μία φου και τα γκρέμισε τα δύο πρώτα. Έμεινε το πέτρινο. Τέτοιο έκανε και ο πατέρας μου το '30. Κορόιδο ήτανε να το κάνει με ξύλα;

ΑΕΤΟΣ

Αλλά είναι κι αυτός ο πρόεδρος τους κάπως λίγος. Δεν τραβάει ο άνθρωπος. Και μιλάμε για μεγάλη χώρα. Δεν είναι ο Κάλαμος να πάρει φωτιά, να βάλει ο γιωργάκης το τζάκετ και ο Καρμανλής το καπέλο και να λύσουνε επί τόπου το ζήτημα. Εκεί είναι χάος. Πρέπει να είσαι αητός για να τα βγάλεις πέρα με τους ανέμους που γκρεμίζουνε. Είναι ο Μπους αητός; Πώς τον βλέπετε εσείς;

Σ
Ε
Η
Υ
Τ
Ο

ΜΑΕΣΤΡΟΣ

Πέθανε και ο Μουζάκης και τέλος. Ότι είχε απομείνει ζωντανό από την ελληνική μουσική, βρίσκεται πλέον στο χώμα. Τον είχα γνωρίσει τον μαέστρο, στο σπίτι του στην Κινέτα. Άρχοντας. Με πούρο και ουίσκυ, να βλέπει Λίβερπουλ-Άστον Βίλλα. Ούτε σημασία δεν μου έδωσε μέχρι να τελειώσει το ματς. Μετά πήγε στο πιάνο και μούπαιξε. Ούτε ρητορείες, ούτε δήθεν, ούτε πόζες. Δεν πήρε ποτέ τον Σεφέρη και τον Παλαμά να τον μελοποιήσει. Διότι ήτανε άνθρωπος σοβαρός. Τραγουδία ελληνικά έγγραφε, δεν παρίστανε τον Ντιμήτρη Σοστακόβιτς. Και τι τραγουδία! Από αυτά που πάντα ζούνε μόνα τους και δεν σου τα βάζουνε στο κεφάλι με πένσα, σε δρώμενα στα Μέγαρο. Φυσικά ποτέ δεν τον κάλεσαν στο Μέγαρο. Ούτε στο Ηρώδειο. Ούτε οι Δήμαρχοι τα καλοκαίρια με τον πολιτισμό τους. Γιατί να τον καλέσουνε; Ήτανε στο κόμμα; Όχι. Ήτανε στην εταιρεία; Όχι. Έγλυφε δημοσιογράφους; Ούτε. Και είχε και τη ρετινιά του ελαφρού τραγουδιού. Ενώ οι άλλοι είναι του σοβαρού βλέπεις. Νιάου νιάου βρε γατούλα με τη ροζ μυτούλα. Ήμουνα στο χωριό όταν τόμαθα και πολύ στενοχωρήθηκα. Όχι για τον Μαέστρο, αυτός την έζησε καλά τη ζωή του. Για μας και τα χάλια μας κυρίως.

Η οικονομική κρίση σκιάζει τους πολίτες

Ο θερμός Αύγουστος κι ο θερμότερος χειμώνας

Κι αυτός ο Αύγουστος διέψευσε το γνωστό απόφθεγμα ότι και οι ειδήσεις πηγαίνουν διακοπές! Τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει η ύλη της επικαιρότητας κατά τη διάρκεια του κατ' εξοχήν μήνα των διακοπών του Έλληνα. Οι φωτιές έχουν περιοριστεί, κάτι που και φέτος, ευτυχώς, επιβεβαιώθηκε – με εξαίρεση τα οικιστικά «φιλέτα» της Ανατολικής Αττικής.

Οι πλημμύρες, ωστόσο, έχουν διαδεχθεί τις φωτιές στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Πρόκειται για άλλη μια φυσική καταστροφή με ανθρωπογενή αίτια, πολιτικές ευθύνες και επιπτώσεις. Όπως εύστοχα εγράφη στον αμερικανικό τύπο, ο τυφώνας Κατρίνα έχει όνομα και λέγεται φαινόμενο του θερμοκηπίου. Προ τεσσάρων ετών οι πρωτοφανείς πλημμύρες στην κεντρική Ευρώπη αντιμετωπίστηκαν με την υποδειγματική κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού και της κοινωνίας των πολιτών και η αποτελεσματική αυτή κινητοποίηση επέτρεψε στον καγκελάριο Σρέντερ (μαζί με την αναγκαία δόση διαφοροποίησης για τον επικείμενο, τότε, πόλεμο στο Ιράκ) να επανεκλεγεί, έστω οριακά.

Τώρα ο τυφώνας απειλεί πολιτικά τον πρόεδρο Μπους, μόλις προ ολίγου καιρού θριαμβευτή των εκλογών. Οι αμερικανοί πολίτες αντιλαμβάνονται ότι το αξίωμα περί «παγκοσμίου ασφαλείας», που με πολεμική επιθετικότητα προωθεί ο Μπους, δημιουργεί ένα χάσμα εσωτερικής ασφάλειας στη χώρα. Περικοπές στα αντιπλημμυρικά έργα των πληγισίων περιοχών είχαν γίνει προ διετίας προκειμένου να εξισορροπηθεί ο «πολεμικός προϋπολογισμός» των ΗΠΑ. Στρατιώτες και πολιτοφύλακες δεν βρέθηκαν για να σταλούν επί μία εβδομάδα στις πόλεις που είχαν βυθιστεί στα νερά, διότι το σύστημα των εφεδρειών εξαντλείται με τη συνεχή ανάκληση παλαιών και αποστολή νέων στρατιωτών στο Ιράκ. Και το κράτος αποδεικνύεται ότι στερείται στοιχειωδών μηχανισμών κοινωνικής σύγκλισης, αφού η πλειοψηφία των θυμάτων είναι μαύροι και φτωχοί. Οι κάπως εύποροι άκουσαν τις προειδοποιήσεις από τους δορυφόρους, διέθεταν αυτοκίνητο και πρόλαβαν να φύγουν, έχοντας κάποιον άλλον προορισμό. Οι φτωχοί ούτε μπορούσαν να φύγουν, ούτε ήξεραν πού να πάνε. Και η λεηλασία υπήρξε το επιστέγασμα της κοινωνικής καταστροφής που επέπλευσε στις λίμνες που προκάλεσε η φυσική καταστροφή.

του Χρ. Παπανίκου

Δεν είναι τυχαίο ότι ολοένα και περισσότερο στις ΗΠΑ συνειδητοποιούν ότι το όνομα του τυφώνα Κατρίνα μπορεί να είναι και «πολέμος στο Ιράκ». Μια ανοχύρωτη υπερδύναμη, γυμνή, που, δυστυχώς, μπορεί να μετρήσει ίσως και δεκάδες χιλιάδες θύματα, όχι από τις βόμβες της αλ-Κάιντα, αλλά από τη μονομανή προσήλωση σε ένα «δόγμα ασφάλειας» που δεν λαμβάνει υπόψη το σύνολο των «ασύμμετρων απειλών», αλλά περιορίζεται στην ιμπεριαλιστική στόχευση της κυριαρχίας επί των πετρελαίων και, τελικώς, επί του πλανήτη.

ΣΥΣΚΟΤΙΣΗ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΛΙΟ;

Μια και μιλάμε για «ασύμμετρες απειλές», ας θυμηθούμε την αεροπορική τραγωδία στο Γραμματικό. Άλλωστε για την αντιμετώπισή της ενεργοποιήθηκε ένα νατοϊκό σχέδιο, το Renegade, που αφορά την αποτροπή τρομοκρατικών πράξεων. Τα τεχνικά αίτια της τραγωδίας διερευνώνται και ήδη έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις. Απομένει να δούμε ποιες θα υιοθετηθούν ως επικρατέστερες, με τις αναπόφευκτες συνέπειες.

Αναδείχθηκαν, όμως, πολιτικά θέματα, που δεν πρέπει να κρυφτούν κάτω από τα συντρίμια. Η ευρωπαϊκή πολιτική με βάση την οποία απορρυθμίζεται η αεροπορική αγορά, με

αποτέλεσμα να έχουν φυτρώσει εκατοντάδες αεροπορικές εταιρείες «χαμηλού κόστους», που συμβαίνει να έχουν το θλιβερό πρωτείο αεροπορικών δυστυχημάτων και βλαβών, γιατί δεν τίθεται υπό επανεξέταση; Αρκούν οι «μαύρες λίστες», όταν η βιαιώς επιβαλλόμενη (απο)διάρθρωση ακόμη και στους πάλοι ποτέ κραταιούς εθνικούς αερομεταφορείς προκαλεί ολοένα λιγότερους τεχνικούς ελέγχους και μικρότερη συντήρηση των στόλων, προκειμένου να μην υπάρξει υστέρηση ως προς τις νόρμες του ανταγωνισμού; Είναι δυνατό να συζητείται ακόμη και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών ρυθμιστικών αρχών, όπως είναι η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας; Σε ποιους θα ανατεθεί η ασφάλεια των πτήσεων; Είναι δυνατό να ακολουθήσουν το δρόμο της «κυπριοποίησης» οι ελληνικές αρχές πολιτικής αεροπορίας; Και εν ονόματι αυτού του κινδύνου, είναι δυνατό να συγκαλύπτουμε προβληματικές πλευρές στη λειτουργία της ΥΠΙΑ, όπως η αντικατάσταση των έμπειρων ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας με συμβασιούχους συνήθως, ελλιπούς εκπαίδευσης και μειωμένων προσόντων;

Η τραγωδία στο Γραμματικό ανέδειξε κι άλλα πολιτικά θέματα. Στην Κύπρο η διαπλοκή δίνει την εντύπωση ότι τα κόμματα είναι κυρίως επιχειρήσεις... Ποια εθνική σκοπιμότητα μπορεί να αναστείλει τη συζήτηση για τις παθογένειες του πολιτικού συστήματος στο νησί, όταν αυτές καταντούν να απειλούν τη ζωή των πολιτών; Και στην περίπτωση του Renegade, επιβάλλεται να δοθούν εξηγήσεις από την ελληνική κυβέρνηση. Το σχέδιο αυτό δεν αφορά διάσωση φιλικού αεροσκάφους, αλλά κατάρριψη εχθρικού! Τι μεσολάβησε, ώστε να χαθεί πολύτιμος χρόνος που, έστω και αμυδρά, θα μπορούσε να αλλάξει τη ροή της τραγωδίας;

ΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Από Αύγουστο χειμώνα κι από Μάρτη καλοκαίρι! Οικονομική βαρυχειμωνία προσιωνίζονται η ξέφρενη αύξηση της τιμής του πετρελαίου, αλλά και τα άλλα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, που εν μέρει επηρεάζονται από τα καύσιμα. Ενάμιση χρόνο μετά τις εκλογές, αλλεπάλληλες δημοσκοπήσεις καταγράφουν την ανησυχία των πολιτών για την πορεία της οικονομίας και την απαισιοδοξία (ή και τον φόβο) για τη δική τους στέπη.

Η δυσανεξία εξαιτίας των κακών οικονομικών δεν έχει, επί του παρόντος, τροποποιήσει τους πολιτικούς συσχετισμούς. Το ΠΑΣΟΚ χάνει όσο και η ΝΔ! Η ΝΔ, όμως, διατηρεί ως κυβέρνηση την πολιτική πρωτοβουλία. Και, παρά τις όποιες καθυστερήσεις και αναβολές της καταμαρτυρούν, η κυβέρνηση ξεδιπλώνει το σχέδιό της, με σκληρές νεοφιλελεύθερες επιλογές, προσβλέποντας ότι η δυσανεξία θα καθηλωθεί σε στάση αναμονής. Άλλωστε βασικές επιλογές της, η κυβέρνηση τις ενδύει με ιδεολογήματα που έχουν απήχηση στην κοινωνία, ιδιαιτέρως στα μεσαία στρώματα. Στη Θεσσαλονίκη, λοιπόν, ο πρωθυπουργός αναμένεται να μοιράσει αφειδώς «μεταρρυθμίσεις», αφού δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις προεκλογικές υποσχέσεις του.

Δεν είναι ακριβές ότι η κυβέρνηση δεν κυβερνά. Κυβερνά με εξασφαλισμένη την επί του προγράμματος συναίνεση του ΠΑΣΟΚ. Ιδιωτικοποιήσεις, κατάργηση μονιμότητας στις ΔΕΚΟ, σύμπραξη ιδιωτικού και δημόσιου τομέα για έργα και επιχειρήσεις, είναι μερικές κατευθύνσεις με τις οποίες επιδιώκεται όχι μόνον η εξυγίανση των δημοσιονομικών, αλλά και η χάραξη νέων περιγραμμάτων κοινωνικής οργάνωσης. Στο τέλος της τετραετίας, θα έχει ανατραπεί η πρωτοκαθεδρία του δημόσιου τομέα.

Η ΝΔ διατηρεί το πλεονέκτημα των κινήσεων και δίνει την εντύπωση ότι πολιτεύεται με ορίζοντα οκταετίας. Αυτή την εκτίμηση μοιάζει να αποδέχονται και οι βαρόνοι των μίντια,

που, μετά την αντιπαράθεση για τον «βασικό μέτοχο», επανανοθετούνται και διαγωνίζονται για την κυριαρχία μέσα στο «γαλάζιο σύστημα διακυβέρνησης». Εξ ου και οι μηνύσεις και οι αγωγές...

Η κυβερνητική πολιτική θα κριθεί στις δημοτικές-νομαρχιακές εκλογές του 2006. Ο «νόμος Μεϊμαράκη» για την εκλογή δημάρχων από τον α' γύρο με 42% έχει τρεις βασικές στοχεύσεις: α) να θολώσει τη σύγκριση μεταξύ των παλαιών και των νέων αποτελεσμάτων, ώστε να αποκρυβεί η αναμενόμενη κυβερνητική φθορά· β) να περιορίσει την εμφάνιση «ανταρτών», ώστε να σταματήσει τη διαφαινόμενη διαρροή δυσανεξισμένων σε συγγενή σχήματα – σ' αυτό συμφωνεί και το ΠΑΣΟΚ· γ) να περιορίσει τις δυνατότητες άτυπων συμμαχιών μεταξύ αριστεράς και ΠΑΣΟΚ.

Το γεγονός ότι η αριστερά παραμένει κατακερματισμένη δίνει δυνατότητες στα δύο μεγάλα κόμματα να μετατρέψουν τις δημοτικές σε δικομματικό ντέρμπι εις βάρος της αυτοδιοίκησης, των πιεστικών λύσεων για τα προβλήματα της καθημερινότητας, αλλά και εις βάρος της ίδιας της αριστεράς.

Ο ΑΔΕΙΟΥΧΟΣ

Ποιοι είναι επιτέλους οι «πέντε νταβατζήδες»

Υπάρχει μια πραγματικότητα που δεν μπορεί πλέον ν' αμφισβητήσει κανείς: Η κυβέρνηση Καραμανλή έχει αποστασιοποιηθεί για τα καλά από τις επαγγελίες της περί καταπολέμησης της διαπλοκής κι έχει στρογγυλοκαθίσει στο «Σύστημα ΠΑΣΟΚ», με κύριο επιχείρημα τα άδεια ταμεία. Παράδειγμα, οι διαπραγματεύσεις με τον Σ. Κόκκαλη για το Πάμε Στοίχημα, που περιγράφουμε σε άλλες σελίδες. Δημιουργείται έτσι ένα πολύ σοβαρό ζήτημα.

Με τους κατά Μπαϊρακτάρη «νταβατζήδες» του δημόσιου βίου δεν γνωρίζω επακριβώς τι γίνεται. Γι' αυτό και δεν προτίθεμαι να μεταβώ όπως κάθε χρόνο στη φιέστα της Θεσσαλονίκης. Διότι αν πήγαινα θα βρισκόμουν στη δύσκολη θέση να θέσω στον πρωθυπουργό ένα ερώτημα το οποίο είμαι βέβαιος ότι θα τον έφερνε σε δυσκολότερη θέση. Το ερώτημα, που μάλλον θα έμενε αναπάντητο, θα ήταν το εξής: «Μπορείτε να μας πείτε, κύριε Πρόεδρε, ποιοι είναι επιτέλους οι πέντε νταβατζήδες που –όπως μας είπαν άλλοι, διότι εσείς δεν μας το είπατε ποτέ– καταγγείλατε από του Μπαϊρακτάρη;». Διότι εγώ μέχρι στιγμής δεν αναγνωρίζω κανέναν και έχασα τον μπουσούλα.

Ο Σ. Κόκκαλης αίφνης δεν ανήκει πλέον μετά βεβαιότητα στην απεχθή αυτή κατηγορία συμπολιτών μας. Στηρίζει πλέον ανυπόκριτα την κυβέρνηση, όπως μας είπε ο ίδιος τις προάλλες στην τηλεόραση, και όχι μόνο συνεχίζει να παίρνει δουλειές, αλλά φτάσαμε μέχρι του σημείου ο υφυπουργός Αθλητισμού Ορφανός ή κάποιοι άλλοι –τα ονόματα δεν έχουν πλέον καμία σημασία– να του υποδεικνύουν αυτά που η *Καθημερινή* αποκαλεί «νομικά τερτίπια» προκειμένου να αρθούν τα ασυμβίβαστα για τη συμμετοχή του Ολυμπιακού στο Πάμε Στοίχημα.

Ο άλλος «εθνικός προμηθευτής», ο **Θωμάς Λιακουνάκος**, ακολουθεί την ίδια στρατηγική έναντι της κυβέρνησης, την οποία όπως λέγεται του συνέστησε κατ' ιδίαν στη Μύκονο ο ίδιος ο Σωκράτης. Δεν έφτασε βεβαίως ακόμη μέχρι του σημείου να βγει και να δηλώσει «νεοδημοκράτης» από την τηλεόραση, δουλειές

όμως συνεχίζει να παίρνει, και μάλιστα μεγάλες, από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης των κ.κ. Σπηλιωτόπουλου και Ζορμπά. Διότι ποιος νομίζετε ότι επωφελείται κυρίως από την «ενδιάμεση» αγορά των 333 μεταχειρισμένων ηρμάτων μάχης τύπου Leopard 1 που υπέγραψε ο Γ. Ζορμπάς στη Γερμανία κατακαλόκαιρο; Υπεραμυνόμενη της αμαρτωλής αυτής υπόθεσης, η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η επιλογή της «ενδιάμεσης» λύσης είναι πολύ συμφέρουσα για τη χώρα, επειδή θα τα αγοράσουμε μόνο αντί 270.000.000 ευρώ. Τζάμπα πράγμα. Ξέχασαν όμως να μας πουν πόσο θα μας κοστίσει η επίσκευη των πεπαλαιωμένων αυτών αρμά-

τύπος ότι εννοούσε ο κ. Καραμανλής κάθε φορά που όσο ήταν στην αντιπολίτευση τα έβαζε με τη διαπλοκή. Άλλωστε ο ίδιος απέφυγε επιμελώς να εκτεθεί προσωπικά, για να μην κατηγορηθεί σήμερα για ασυνέπεια. Δεν αναφέρθηκε ποτέ σε συγκεκριμένα ονόματα, ούτε καν σ' εκείνο του Κόκκαλη.

Μένει βέβαια η υπόθεση Μπόμπολα-Βασικού μετόχου, η οποία κατά τη γνώμη μου παραμένει σκοτεινή, διότι, δεν γνωρίζω για σας, αλλά εγώ προσωπικά δεν κατάλαβα ακόμα τι συνέβη στην πραγματικότητα. Παράδειγμα ένας άλλος εκδότης που μου έλεγε στη Μύκονο ότι τώρα περνάει μια χαρά γιατί αυτή η κυβέρνηση δεν του στοιχίζει τίποτα συγκρινόμενη με την προηγούμενη. Εννοούσε φυσικά ότι τώρα που πατάχθηκε η διαπλοκή δεν είναι υποχρεωμένος να πληρώνει από δω κι από κει, και το κόστος παραγωγής των εντύπων του μειώθηκε. Τον είχαν τσακίσει τον άνθρωπο οι προηγούμενοι. Αυτό εξηγεί κατά τη γνώμη μου και τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης με τα ΜΜΕ που πρόσκειντο παλιότερα στο ΠΑΣΟΚ, αφού ακόμα και το συγκρότημα Λαμπράκη στηρίζει τώρα, έστω

όσο πατάει η γάτα, Καραμανλή.

Με άλλα λόγια, ενώ δεν είχε κανένα αποτέλεσμα επί της ουσίας, ο σάλος με το βασικό μέτοχο εξασφάλισε στον Καραμανλή την αδιαμφισβήτητη κυριαρχία που απολαμβάνει σήμερα στην πολιτική σκηνή. Γιατί το μήνυμα που έστειλε με την απόπειρα νομοθέτησης για το βασικό μέτοχο ήταν ένα και απλό: «Εγώ κάνω τώρα κουμάντο και όποιος μου κουνηθεί θα τον τσακίσω». Από αυτή την άποψη υποκλίνομαι. Διότι διασκεδάζω αφάνταστα με τη μετάλλαξη των πρώην βαμμένων πασοκτζήδων και των στυλοβατών του «Συστήματος ΠΑΣΟΚ» που σπεύδουν τώρα πατείς με πατώ σε να προσκυνήσουν τη Νέα Δημοκρατία. Θυμηθείτε το. Οσονούπω και ο Κακουνάκης θα δηλώνει Καραμανλικός. Εδώ έγινε η *Αυριανή* φιλοκυβερνητική εφημερίδα, το *Καρφί* δεν θα γίνει;

του Χρ. Παπανίκου

των, πόσο θα μας κοστίσουν τα ανταλλακτικά και πόσα ακριβώς θα εισπράξει από αυτά ο αντιπρόσωπός τους κ. Λιακουνάκος. Σε όλα τούτα προσθέστε και τα εκατομμύρια ευρώ που θα εισπράξει η ΑΧΧΟΝ του κ. Λιακουνάκου για την επισκευή και των άλλων τεθωρακισμένων οχημάτων που αγόρασε η κυβέρνηση από τη Γερμανία, των TOMA MARDER. Όσο για την επόμενη αγορά των καινούργιων Leopard A5, μη ρωτάτε καλύτερα. *Λιακουνάκος και πάσης Ελλάδος*, που έγραψε και το *Παρόν*. Είναι προφανές λοιπόν ότι ούτε αυτόν συμπεριελάμβανε στους διαπλεκόμενους νταβατζήδες ο πρωθυπουργός.

Όπως δεν συμπεριελάμβανε ούτε τον κ. **Μυτιληναίο** (παραγγελίες με απευθείας ανάθεση εκατοντάδων οχημάτων, όπως τα νέα «Χάμερ», από το Υπουργείο Άμυνας), ούτε κανέναν άλλο από τους τόσους και τόσους που μας έλεγε ο δεξιός

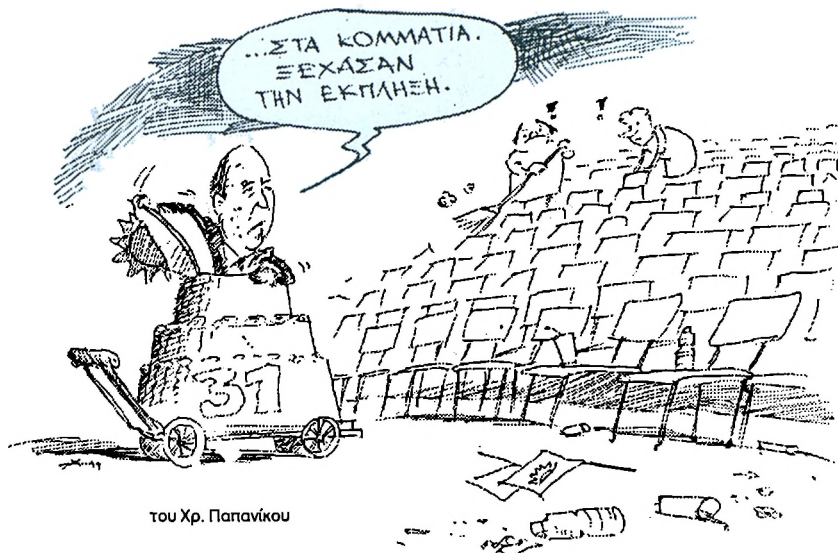
ΑΓΑΘΗ ΚΡΙΣΤΙΝ

Γκωστάκης, όπως Γκαστόνε

Μεγάλη μπουκιά φάε,
μεγάλο λόγο μη λες.
Σπ. Μπαϊρακτάρης,
πολιτικός αναλυτής-οβελιστής

Τυχερός άνθρωπος ο πρωθυπουργός. Από τη μια τον λένε Καραμανλή, πράγμα που υποβάλλει σε έκσταση τη μισή, τουλάχιστον, Ελλάδα και ολόκληρη την κοινοβουλευτική του ομάδα. Απ' την άλλη ξέρει να λέει, να ξελέει και να ξαναλέει, σαν τον Αντρέα, τον αδιαμφισβήτητο μέντορα όλων των νεότερων μας πολιτικών, είτε το παραδέχονται είτε όχι. Τέλος, πατάει στην εξουσία σαν τη γάτα, όπως ο εκ του (στην εξουσία) Σημίτης, με αποτέλεσμα να περνάει απαρατήρητος κι όταν ακόμη κάνει -κι αυτός!- τους εκσυγχρονισμούς του· αλογομώρικούς μεν, με ψυχρή Χριστοδουλάκη δε.

Είναι τόσο τυχερός που λέτε, ο Καραμανλής που δεν έχει καν ανάγκη ούτε τους συχνοί ανασχηματισμούς που πραγματοποιούσε όποτε στριμωχνόταν ο Αείμνηστος. Εδώ ακόμη κι ο Ρεχάγκελ αποφάσισε ν' αλλάξει κάποια απ' τα κουτσή του άλογα μπας και προλάβει το Μουντιάλ -πράγμα που δεν προβλέπω- αλλά ο Γκωστάκης εκεί: Ρεγκούζα και ξερό ψωμί. Βεντούζα στο Υπουργείο Οικονομίας, Ανοικονόμητων Εξόδων και Νέων Φόρων. Απ' την άλλη έναν υπουργό πρέπει ν' αλλάξει για λόγους κομματικής δεοντολογίας κι αυτόν δεν μπορεί. Αφήστε που δεν πρέπει κιόλας. Αντιλαμβανόμεθα, ελπίζω, αγαπητοί. Εκτός κι αν θέλει να φορτωθεί τη Ντόρα επιπλέον από τον μπαμπά και τον αδελφό της. Αθάνατη ελληνική κοινοβουλευτική βασιλεία! Τύφλα να 'χει ο Γιωργάκης Β', Παπανδρέου Γ', το ισχυρό χαρτί του κυβερνώντος κόμματος, μαζί με τον κόμματο, την δεσποινίς Ξινογιαννάκο-πώς-τη-λένε, που επέλεξε μόνος του ο αδιαμφισβήτητος αρχηγός για γραμματέα εφαρμόζοντας την άμεση, αδιαμεσολάβητη, διαδραστική, προσωπική δημοκρατία. Ό,τι και να πούμε ο Γιωργάκης είναι το τυχερό χαρτί του Κωστάκη. Το λαγοπόδαρό του, το γούρι του. Πρωθυπουργός μπορεί να γίνει ο Καρατζαφέρης, που λέει ο λόγος, αλλά εκείνος δεν γίνεται. Κι ας έχει κι αμερικανική υπηκοότητα. Μαζί με την ελληνική βεβαίως βεβαίως, για να μην παρεξηγού-

μεθα. Θα μου πείτε, ούτε ο Βενιζέλος θα γίνει. Σωστό κι αυτό, πλην πρόωρο. Δεν πρέπει να κόβουμε τα φτερά του νεοσσού, εγγονού του Ελευθερίου. Τώρα μάλιστα που αδυνάτισε. Ασχέτως του τι φρονεί αυτός για τους εχθρούς του, εμείς στηρίζουμε τους έχοντας υγιείς φιλοδοξίες.

Το θέμα μας όμως είναι ο Γκωστάκης, ο Γκαστόνε. Ακόμη και οι συμφορές του βγαίνουν σε καλό, του τυχεράκια. Τι άλλη απόδειξη θέλετε; Ενσκήπτει η Κατρίνα και τα κάνει γης Μαδιάμ στη Νέα Ορλεάνη; Μαζεύουμε περισσότερους έμμεσους φόρους στη Νέα Δημοκρατία. Ακριβαίνει το πετρέλαιο στο Κουβέιτ; Γεμίζουν, όσο γεμίζουν, τα αιωνίως άδεια κρατικά ταμεία λόγω υπερενισχυμένου ΦΠΑ. Να δείτε που κι ο βασικός μέτοχος θα του βγει σε καλό στο τέλος. Θα τον κάνει να εκτιμήσει κι άλλο τις αρετές του Κόκκαλη και τις χάρες του Μπόμπολα: Αργυρος και μην προς κακοφάνισμόν του Γιωργάκη, αλλά το Έθνος, πρωτοσέλιδο το πρωτοσέλιδο, ραγδαία αποστασιοποιείται και φέρνει όλο και πιο πολύ στο «ουδέτερο - φιλοκυβερνητικό». Όπως μου 'λεγε ένας παλιός συνάδελφος στην Πινακοθήκη, «εμείς οι δημόσιοι υπάλληλοι πρέπει να είμαστε πάντα με την κυβέρνη-ση».

Σωστός! Εξάλλου εξαπανέκαθεν και οι νταβατζήδες ένα είδος δημοσίων υπαλλήλων ήσαν. Κι αν έχει ένα γνώρισμα η εξουσία, είναι ότι ξεχνάει αυτόματα τους «εξ». Εξ' αποδώ, που λένε! Θα μου πείτε όμως ότι τώρα τα συνδικάτα θα τον στριμώξουνε στη Θεσσαλονίκη. Σιγά τ' αβγά και τον Πολυζωγόπουλο! Εδώ γίνεται απεργία των εμποροϋπαλλήλων με αποκλεισμούς τάχα μου των πολυκαταστημάτων και παίζουνε εμβατήρια. Πού παλιά που κατέβαιναν οι οικοδόμοι κι δεν

έμενε κολυμπηθρόφυλο. Ή που κατέβαν οι ΔΕΗδες και οι ΟΤΕδες τους γενικούς για εβδομάδες. Τώρα έχουμε αντικυβερνητική μεν, μεταμοντέρνα δε συναίνεση. Τώρα όλοι αυτοί του ΟΤΕ και των λοιπών ΔΕΚΟ ακούνε Καραμανλή και λύνονται από ευχαρίστηση. Είναι μεγάλο το εφάπαξ, αδέλφια, βλέπετε.

Ακόμη και στο ΥΠΠΟ του 'φεξε. Έβαλε τον τρικέφαλο κέρβερο ν' ανακατεύει τον πίθο των Δαναΐδων και καθάρισε. Για όλα φταίνει οι άλλοι. Κι εμείς κάθε τόσο οργιζόμεθα και φωνάζουμε.

Και ο κολοφώνας: Η κωλοφαρδία του Καραμανλή, με την καλή έννοια, φαίνεται από τα ευρωτουρκικά. Όλη η Ευρώπη πιέζει την Ελλάδα να πει έναν κακό λόγο για την Τουρκία κι εμείς, τρέχει το στόμα μας μέλι για τον κουμπάρο! Ας γίνουν κακοί και αντιπαθείς οι Γάλλοι και οι Γερμανοί. Εμείς δεν θα στενοχωρήσουμε τους γείτονες.

Ο Σημίτης κυβερνούσε με τον αυτόματο πιλότο. Τώρα δεν χρειάζεται ούτε κι αυτός. Κυβερνάει πλέον το ωροσκόπιο του Λεφάκη και το γούρι του Κωστάκη. Στο ΥΠΕΞ λύνουν σταυρόλεξα, στο ΥΠΕΧΩΔΕ παίζουνε τη μακριά γαϊδούρα και στου Μαξίμου βλέπουνε το νέο πρόγραμμα της ΕΡΤ και τους γάμους του Μάκη. Και γαμώ τις κυβερνήσεις! Μόνο που όλοι εσείς οι πολίτες κάνετε πολύ φασαρία με τα μηχανάκια σας και φοβάμαι μη μου τους ξυπνήσετε.

ΤΖΙΜ ΜΠΟΥΚΗΣ

ΥΓ.: Επειδή με πιέζετε για τον ανασχηματισμό, σας λέω για να σας καθησυχάσω ότι αργεί ακόμη. Μέχρι να μεγαλώσουν τα δίδυμα και ν' αναλάβουνε υπηπουργοί. Σ' όλα τυχερός ο μπαμπάς τους!

Μεγάλα ερωτηματικά για την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

του Θανάση Γεωργαντέα

Θύελλα επικρίσεων για την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας κρίσιμων τομέων της ελληνικής Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας προκάλεσε το αεροπορικό δυστύχημα του Μπόινγκ 737-300 της κυπριακής εταιρείας «Ήλιος», το οποίο συνετρίβη στις 14 Αυγούστου του 2005 στο Γραμματικό. Παρότι τα περισσότερα στοιχεία που έχουν συλλεγεί μέχρι τώρα δείχνουν σοβαρά τεχνικά προβλήματα στο αεροσκάφος και ανθρώπινα λάθη που δεν αποκλείεται να διογκώθηκαν και εξαιτίας της προσωπικότητας του γερμανού κυβερνήτη, τα βέλη εξαρχής στράφηκαν στην ελληνική ΥΠΑ. Ειδικότερα δε στους ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας, οι οποίοι μέσω των ραντάρ αλλά και των συνομιλιών που έχουν τόσο με τους πιλότους όσο και, εάν χρειαστεί, με τους πύργους ελέγχου των χωρών από τις οποίες προέρχονται τα αεροσκάφη, καθοδηγούν την πορεία όλων των αεροπλάνων που πετούν στον ελληνικό εναέριο χώρο.

Στην περίπτωση του Μπόινγκ της «Ήλιος» από την αρχή τέθηκε το ερώτημα: Πώς είναι δυνατόν να πετάει ένα αεροσκάφος επί μία ώρα στον ελληνικό εναέριο χώρο, να έχει περάσει δίπλα από την Αθήνα και πάνω από το Ελευθέριος Βενιζέλος, και κατόπιν να κάνει σχεδόν για μισή ώρα κύκλους πάνω από την Κέα και να μην έχει διαπιστωθεί τι συμβαίνει; Πολύ περισσότερο, να μην έχει ειδοποιήσει η ΥΠΑ την Πολεμική Αεροπορία ότι ένα αεροσκάφος πετά για τρία τέταρτα στον ελληνικό εναέριο χώρο δίχως να απαντά, και να το πράττει αυτό αφού το Μπόινγκ κάνει εμφανώς άσκοπους κύκλους πάνω από την Κέα. Πιλότοι και ειδικοί σε θέματα αερομεταφορών θεωρούν δεδομένο ότι κάτι τέτοιο έπρεπε να είχε γίνει τουλάχιστον όταν το αεροσκάφος πε-

τούσε στη διαδρομή ανάμεσα σε Ρόδο και Πάρο.

Σημειώνουν δε ότι με αυτό το περιστατικό πρακτικά τινάχτηκε στον αέρα το σχέδιο αντιμετώπισης ασύμμετρων (τρομοκρατικών) απειλών για την Ολυμπιάδα. Κι αυτό διότι, εάν πράγματι αεροπειρατές-καμικάζι ήθελαν να ριξουν το αεροσκάφος στην Αθήνα, θα το είχαν πράξει με μεγάλη ευκολία. Πόσο μάλλον αφού πετούσε ανεξέλεγκτο στον εναέριο χώρο μας, έφτασε με τον αυτόματο πιλότο του πάνω από τον Σαρωνικό, εισήλθε στον ουρανό της Αττικής περίπου από την περιοχή της Σαρωνίδας και κατευθύνθηκε προς το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Όλα αυτά βεβαίως ήταν αυτοματοποιημένες διαδικασίες που είχαν εισαχθεί στη μνήμη του κομπιούτερ του αεροσκάφους με την απογείωσή του από

τους πιλότους. Και με αυτά τα δεδομένα πετούσε από τα όρια του ελληνικού και κυπριακού FIR έως την Αθήνα. Κατόπιν, αφού δεν ήταν δυνατή η προσγείωση, δεδομένου ότι δεν υπήρχε κανείς στο πιλοτήριο για να το «κατεβάσει», και πάλι σύμφωνα με τις αυτοματοποιημένες διαδικασίες στο κομπιούτερ του, προσπέρασε το «Βενιζέλος», ανέβηκε σχεδόν μέχρι την Κεντρική Εύβοια και μετά κατέβηκε προς την Κέα. Εκεί άρχισε να κάνει μεγάλους κύκλους με επίκεντρο την Κέα (κύκλοι που πιάνουν Σούνιο, Κάρυστο, Κύθνο και Άνδρο). Και αυτή η διαδικασία γινόταν βάσει των στοιχείων που είχαν εισαχθεί στο κομπιούτερ του. Στο σημείο αυτό όμως, εφόσον ζούσαν οι πιλότοι, θα έπρεπε να επιχειρηθεί και πάλι προσέγγιση στο αεροδρόμιο και προσγείωση. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν έγινε. Το συγκλονιστικό είναι ότι μόνον τότε οι ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας αντιλήφθηκαν ότι κάτι συμβαίνει. Κι όλα αυτά τη στιγμή που καθ' όλη την πτήση ουδεμία επαφή μπόρεσαν να έχουν με το αεροσκάφος.

ΤΟ ΣΙΝΟΥΚ

Παρόμοιο αλαλούμ, με πρωταγωνιστές αυτή τη φορά την Πολεμική Αεροπορία και γενικότερα τις στρατιωτικές υπηρεσίες, είχε σημειωθεί και πέρυσι το Σεπτέμβριο με την πτώση του ελικόπτερου Σινούκ, όπου σκοτώθηκαν ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας και η συνοδεία του. «Πετάει τώρα;», ρωτούσε τον χειριστή του στρατιωτικού ραντάρ στο Χορτιάτη ο ελεγκτής εναέριας κυκλοφορίας από τη Θεσσαλονίκη. «Ναι»,

ήταν η απάντηση που έπαιρνε. «Και γιατί δεν καλεί;», ξαναρωτούσε ο ελεγκτής. «Μάλλον δεν θα μπορεί να σας πιάσει», ήταν η απάντηση. Κι όμως, αυτή ήταν η συνομιλία που έγινε ανάμεσα στους ελεγκτές της ΥΠΑ και στους στρατιωτικούς τουλάχιστον μιάμιση ώρα μετά την πώση του Σινούκ. Βεβαίως οι ελεγκτές εύλογα ανησυχούσαν, διότι 28 λεπτά πριν από αυτή τη συνομιλία είχε γίνει τηλεφώνημα από το Άγιον Όρος ότι το ελικόπτερο ακόμα δεν είχε προσγειωθεί. Παρ' όλα αυτά οι στρατιωτικοί κυριολεκτικά κοιμόντουσαν.

Όπως είναι γνωστό, τότε οι ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας, αν και είχαν αντιληφθεί ότι κάτι δεν πάει καλά με το ελικόπτερο, δεν κινητοποιήθηκαν αμέσως, διότι οι αρμόδιες στρατιωτικές υπηρεσίες τους είχαν διαβεβαιώσει ότι υπήρξε επαφή με τον πιλότο του μοιραίου ελικοπτερόν. Μάλιστα, από τη βάση της αεροπορίας στρατού στα Μέγαρα είχε αναφερθεί ότι υπήρξε επικοινωνία μέσω κινητού τηλεφώνου(!), κατά την οποία ο πιλότος είχε πει πως το ελικόπτερο πετούσε πάνω από το Άγιον Όρος. Στην πραγματικότητα βέβαια το ελικόπτερο είχε ήδη πέσει και η βάση των Μεγάρων δεν μιλούσε, όπως είναι φυσικό, με τον πιλότο, αλλά με κάποιον «λοχαγό επιχειρήσεων». Αυτό το απίστευτο αλαλούμ τελείωσε πολύ αργά. Δύο ώρες αφότου είχε συντριβεί το ελικόπτερο. Μετά άρχισε ένα άλλο μπάχαλο, αυτό της έρευνας.

ΤΟ ΓΙΑΚΟΒΛΕΦ

Τα προβλήματα όμως κάθε άλλο παρά σταματούν εδώ. Τα ίδια παρατηρήθηκαν και στην περίπτωση της άλλης τραγωδίας, του ουκρανικού Γιάκοβλεφ, στα Πιέρια όρη το Δεκέμβριο του 1997. Αναμφισβήτητα δεν υπήρχε ραντάρ στο αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης που να μπορούσε να συμβάλει στην αποτροπή του δυστυχήματος. Όμως τόσα αεροσκάφη προσγειώνονταν εκεί καθημερινώς και δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα. Γιατί άραγε έτυχε στο μοιραίο Γιάκοβλεφ; Αναμφισβήτητα ο κυβερνήτης του έχει τεράστια ευθύνη για τη συντριβή. Παρ' όλα αυ-

τά, ο πύργος ελέγχου της Θεσσαλονίκης, όπως κατ' επανάληψη κατήγγειλαν συγγενείς θυμάτων, δεν είχε καμία ευθύνη;

Η ελληνική επιτροπή εμπειρογνομώνων, της οποίας και τότε όπως και στην περίπτωση του Μπόινγκ της «Ήλιος» προϊστάτο ο κ. Τσολάκης, θεώρησε ότι η πτώση του ουκρανικού αεροσκάφους οφειλόταν ως επί το πλείστον αφενός σε λάθος του πιλότου, αφετέρου σε βλάβες σημαντικών οργάνων του αεροσκάφους. Η ουκρανική πλευρά ωστόσο, αν και -εμμέσως πλην σα-

φώς- δεν αμφισβητούσε λάθη του πιλότου, εκτιμούσε ότι η βοήθεια που προσφέρθηκε από τους ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας της Θεσσαλονίκης δεν ήταν η ενδεδειγμένη.

Η ΣΟΥΝΤΑΝ

Ένα εξίσου περίεργο δυστύχημα για το οποίο παραμένουν ακόμα πολλά αναπάντητα ερωτηματικά σχετικά με το ρόλο που έπαιξαν οι αρμόδιες ελληνικές αρχές, ήταν επίσης η συντριβή εμπορικού αεροσκάφους Soudan Air, στις 24 Μαρτίου 1992, στον Υμηττό, σε μικρή απόσταση από κατοικημένες περιοχές. Θύματα ήταν το πλήρωμα και πολύ μικρός αριθμός επιβατών.

Όπως και να 'χει, στην ΥΠΑ κατ' επανάληψη έχουν καταγραφεί σημεία και τέρατα. Ενδεικτικό ήταν έγγραφο που αποκαλύφθηκε λίγο μετά την τραγωδία του Γιάκοβλεφ ότι ενώ υπάλληλοι της υπηρεσίας διαπιστώσαν σε με-

ρικές περιπτώσεις ότι αεροσκάφη από κάποιες περιοχές της πρώην ΕΣΣΔ ήταν σε άθλια κατάσταση και δεν επέτρεπαν την αναχώρησή τους, προϊστάμενοί τους(!) ανακαλούσαν την εντολή και τα άφηναν να φύγουν. Με το αζημίωτο άραγε;

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΕ... ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Άπαντες θεωρούν ότι η τρομερή ολιγωρία που επέδειξε η ΥΠΑ στην περίπτωση του Μπόινγκ της «Ήλιος» αποδεικνύει τα μειωμένα αντανakλαστικά που επικρατούν γενικότερα σε νευραλγικές κρατικές υπηρεσίες, ιδιαιτέρως σε περιόδους διακοπών και αργιών. Για την ΥΠΑ ωστόσο, η περίοδος του Δεκαπενταύγουστου κάθε άλλο παρά διακοπές είναι. Κι αυτό διότι τότε υπάρχει εξαιρετικά μεγάλη τουριστική και κατ' επέκταση αεροπορική κίνηση. Άρα κάθε άλλο παρά μπορεί να αποκλειστεί παρόμοιος απαράδεκτος τρόπος λειτουργίας σε κάθε τομέα του κρατικού μηχανισμού, όχι μόνον στις σχολές αλλά και στις καθημερινές.

Όπως και να 'χει πάντως, κρίνεται εξαιρετικά δύσκολο να είχε αποφευχθεί η τραγωδία, ακόμα κι αν ο ελληνικός έλεγχος εναέριας κυκλοφορίας είχε αντιληφθεί νωρίτερα ότι κάτι πάει στραβά με το Μπόινγκ. Όπως όλα δείχνουν, το αεροσκάφος μπήκε ακυβέρνητο, μόνο με τον αυτόματο πιλότο του, στον ελληνικό εναέριο χώρο. Πέντα λεπτά μετά την απογείωσή του από το αεροδρόμιο της Λάρνακας παρουσιάσε πρόβλημα, για το οποίο ο κυβερνήτης του ενημέρωσε την εταιρεία του στην Κύπρο. Παρ' όλα αυτά συνέχισε την άνοδό του στο μοιραίο ύψος των 34.000 ποδών (11.333 μέτρα). Ο κυβερνήτης ειδικότερα επικοινωνήσε με την αεροπορική εταιρεία στην Κύπρο, προκειμένου να δηλώσει το πρόβλημα και να πάρει οδηγίες για το τι πρέπει να κάνει.

Όπως αποδείχθηκε όμως, το πρόβλημα όχι μόνον δεν λύθηκε, αλλά προφανώς επιδεινώθηκε και ίσως ακολουθήσε σειρά βλαβών και, πολύ πιθανώς, λάθος χειρισμών από το πλήρωμα. Όταν λοιπόν έφτασε στο ύψος των 34.000 ποδών, όπου σε περίπτωση αποσυμπίεσης και έλλειψης οξυγόνου

τα περιθώρια αντίδρασης κυβερνήτη και συγκυβερνήτη είναι μόλις μερικά δευτερόλεπτα (περί τα 15), πιλότοι, πλήρωμα και επιβάτες το πιθανότερο έχασαν τις αισθήσεις τους και κάποιοι ίσως πέθαναν.

Βεβαίως τα ερωτήματα παραμένουν. Γιατί συνέχισαν οι πιλότοι να ανεβαίνουν τη στιγμή που, εάν όλα λειτουργούσαν καλώς, θα έπρεπε να χτυπάει η «κόρνα» συναγερμού του αεροσκάφους για την αποσυμπίεση ήδη από χαμηλότερο ύψος; Λειτουργούσαν οι συσκευές και μάσκες οξυγόνου που υπήρχαν στο πιλοτήριο; Κι αν ναι, γιατί δεν πρόλαβε τουλάχιστον ο συγκυβερνήτης να την χρησιμοποιήσει; Μήπως παρουσιάστηκε σειρά βλαβών στο αεροσκάφος; Και ποιες ήταν αυτές; Έπραξαν οι πιλότοι τα δέοντα, τα οποία είναι τα πρώτα που μαθαίνουν στις σχολές και στην εκπαίδευσή τους; Εάν όχι, τότε ποια λάθη έκαναν; Πράγματι ο κυβερνήτης αντιμετώπιζε σοβαρά προσωπικά/οικογενειακά προβλήματα, κατά πόσον αυτά επηρέασαν (εάν επηρέασαν) τον κατά συναδέλφους του νευρικό χαρακτήρα του και αυτό με τη σειρά του τις αντιδράσεις του στις κρίσιμες στιγμές; Πώς δύο (κατ' άλλους ένας) αεροσυνοδοί, όπως ήταν οι πιλότοι που παρακολουθούσαν το αεροσκάφος πριν την πτώση του, κατάφεραν να είναι ζωντανοί και να προσπαθούν μάλιστα να αναλάβουν τον έλεγχο του αεροσκάφους, τη στιγμή που άπαντες οι υπόλοιποι είχαν βγει εκτός μάχης;

Όπως και να 'χει, η πανθομολογούμενη κακή κατάσταση του αεροσκάφους και η προβληματική συντήρησή του, αποδεικνύει για μία ακόμη φορά ότι οι ονομαζόμενες εταιρείες «χαμηλού κόστους», προκειμένου να προσφέρουν φτηνά εισιτήρια και να βγάλουν κέρδη, δεν διστάζουν να κάνουν περικοπές ακόμα και σε τεράστιας σημασίας για την ασφάλεια πτήσεων τομείς. Δυστυχώς η μείωση κόστους και οι περικοπές ακόμα και στη συντήρηση παρατηρούνται και σε μεγάλες αεροπορικές εταιρείες. Το φαινόμενο αυτό ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και μεταφέρθηκε στην Ευρώπη με την απελευθέρωση των αερομεταφορών. Πάντως, σχετικά

με τις αιτίες που προκάλεσαν τη συντριβή του Μπόινγκ της «Ήλιος», ακόμα δεν έχει αποκλειστεί και το κατασκευαστικό πρόβλημα από την αμερικανική εταιρεία.

ΣΧΕΔΙΟ RENEGATE

Να σημειωθεί επίσης ότι μεγάλη μερίδα των ΜΜΕ από την πρώτη στιγμή της τραγωδίας άφηναν ανοικτό και το ενδεχόμενο της κατάρριψης του αεροσκάφους από τα F-16. Άλλωστε, μέχρι τη συντριβή του ήταν χαρακτηρισμένο ως Renegade. Κάτι που σημαίνει ότι σε περίπτωση που πλησίαζε σε κατοικημένη περιοχή, και κυρίως στην Αθήνα, δεν αποκλειόταν ακόμη και το ενδεχόμενο να καταρριφθεί. Μια τέτοια αντίδραση προέβλεπε το σχέδιο αντιτρομοκρατικής δράσης που διαμορφώθηκε για την αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών κατά τη διάρκεια της Ολυμπιάδας. Πάντως υψηλόβαθμοι κυβερνητικοί παράγοντες και αξιωματούχοι του Πενταγώνου διέψευδαν κατηγορηματικά αυτή την εκδοχή.

Στην περίπτωση ενεργοποίησης του σχεδίου Renegade προβλέπεται ότι οι πιλότοι της Πολεμικής Αεροπορίας, μετά από επικοινωνία και την πρώτη προειδοποίηση στα άτομα που έχουν στον έλεγχό τους το αεροπλάνο, και με τη ρητή προϋπόθεση ότι αυτά δεν υποκούν στις εντολές, μπορούν να το καταρρίψουν ανεξαρτήτως του αριθμού των επιβατών του. Για να γίνει αυτό όμως, οι αρμόδιοι επιτελείς θα έπρεπε προηγουμένως να εισηγηθούν την κατάρριψη στους υπουργούς Αμύνης και Δημόσιας Τάξης, και στη συνέχεια ο πρωθυπουργός να πάρει την απόφαση.

ΑΙΤΙΕΣ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

Έρευνες που διεξάγονται σε όλο τον κόσμο διαρκώς για τα αεροπορικά ατυχήματα δείχνουν ότι τα περισσότερα οφείλονται σε ανθρώπινο λάθος. Έτσι, εξαιτίας κυρίως του ανθρώπινου παράγοντα, τα τελευταία τριάντα χρόνια μόνο οι αερομεταφορές των δυτικών χωρών έχασαν περί τα 400 αεροσκάφη (στον αριθμό δεν περιλαμβάνονται όσα καταστράφηκαν από δολιοφθορά ή στη διάρκεια δοκιμαστικών

και εκπαιδευτικών πτήσεων).

Το 76% των ατυχημάτων –αναφέρεται σε εκθέσεις του Διεθνούς Οργανισμού Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας– οφείλεται σε λάθος του πιλότου και μόνο το 11% σε βλάβη των κινητήρων, σε κακό σχεδιασμό των αεροσκαφών, κατασκευή ή συντήρηση. Το 13% των ατυχημάτων έγιναν εξαιτίας προβλημάτων στην ομαλή λειτουργία των αεροδρόμιων, στον έλεγχο εναέριου κυκλοφορίας (ραντάρ), στον άσχημο καιρό κ.λπ. Η απροσεξία, οι λανθασμένες εκτιμήσεις κατά τη διάρκεια της πτήσης, η ελλιπής εκπαίδευση, η απειρία και η ανικανότητα είναι οι λόγοι που προκάλεσαν το 50% των ατυχημάτων, τα οποία οφείλονταν στον «ανθρώπινο παράγοντα» (πιλότοι, κ.ά.). Επίσης, το 25% αποδίδεται στη μη τήρηση των κανόνων που πρέπει να εφαρμόζει κάθε πιλότος στην πτήση και το 20% σε προβλήματα που παρουσιάστηκαν στις επικοινωνίες, στην κούραση κ.ο.κ. Τέλος, μόνο το 5% των ατυχημάτων έγινε εξαιτίας της ανικανότητας (βιολογικής ή ψυχολογικής) κάποιου μέλους του πληρώματος να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Σε όλα αυτά, επισημαίνουν παράγοντες της Πολιτικής Αεροπορίας, έρχεται να προστεθεί «ο άγριος ανταγωνισμός μεταξύ των αεροπορικών εταιρειών» που έχει ως αποτέλεσμα «την χρησιμοποίηση προβληματικών αεροσκαφών και την ελλιπή συντήρηση των αεροπλάνων, καθώς και την ανεπαρκή εκπαίδευση του προσωπικού λόγω μείωσης των λειτουργικών δαπανών». Στις τελευταίες θέσεις από πλευράς ασφάλειας πτήσεων κατατάσσονται οι μικρές αεροπορικές εταιρείες.

Το 50% των ατυχημάτων γίνονται στην προσγείωση και την απογείωση. Δηλαδή στις φάσεις της πτήσης που διαρκούν τον λιγότερο χρόνο (η καθεμία καταλαμβάνει το 1% του συνολικού χρόνου της πτήσης). Εάν σ' αυτό προστεθεί και ο χρόνος που χρειάζεται το αεροσκάφος μέχρι να πλησιάσει το αεροδρόμιο όπου θα προσγειωθεί (10% του χρόνου πτήσεως), τότε φαίνεται πως το 80% των ατυχημάτων σημειώνονται μόλις στο 12% του χρόνου που διαρκεί μια πτήση.

Το Πολεμικό Ναυτικό στα βήματα του Λούβαρη

Μερικά ερωτήματα προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας για τις πυραυλικές επιλογές του Πολεμικού Ναυτικού

του Π. Αμυντικού

Το Πολεμικό Ναυτικό αποφάσισε πρόσφατα, κατόπιν διενέργειας διεθνούς διαγωνισμού, να αποκτήσει τα βλήματα Exocet Block II για τον εξοπλισμό των νέων πυραυλακάτων κλάσης Ρούσεν (Super Vité). Η διακήρυξη αφορούσε τον εξοπλισμό τριών σκαφών. Το Π.Ν. εξάσκησε το Option (προαίρεση) για την προμήθεια των πυραυλακάτων υπογράφοντας σύμβαση για την παράδοση άλλων δύο τέτοιων σκαφών, δηλαδή 3+2. Όταν το Π.Ν. προσέγγισε την κατασκευάστρια εταιρεία των Exocet για να αναθεωρήσει (αυξήσει) των αριθμό των βλημάτων Exocet Block II που χρειαζόταν λόγω της αύξησης του αριθμού των ναυπηγούμενων σκαφών, η εταιρεία απάντησε ότι το βλήμα Exocet Block II δεν είναι πλέον διαθέσιμο και το Π.Ν. θα έπρεπε να προμηθευτεί τα νέα, υπό εξέλιξη, βλήματα της εταιρείας, τα Exocet Block III.

Μέχρις εδώ τίποτα το περίεργο. Έλα όμως που το κομπιούτερ αρχειοθέτησης του Αντί απέκτησε πρόσφατα πολύ ισχυρή μνήμη και όταν βάλαμε μέσα τις προηγούμενες πληροφορίες άρχισαν να ανάβουν κόκκινα φωτάκια και να βαράνε καμπανάκια. Οι Exocet κατασκευάζονται από τη γαλλική εταιρεία «Aérospatiale - Matra Missiles» (τμήμα του consortium MBDA) και αυτό που προκάλεσε αναταραχή στο σύστημα υψηλής τεχνολογίας του περιοδικού ήταν φυσικά η λέξη «Matra». Επειδή από εδώ ξεκίνησε το σκάνδαλο της προηγούμενης «Αγοράς του Αιώνα» και η κατάρρευση της πρώτης οκταετίας του ΠΑΣΟΚ. Αν θυμάστε, μέρες που 'ναι, ο τότε πρωθυπουργικός φίλος Γεώργιος Λούβαρης (στενός φίλος τώρα του Σ. Κόκκαλη) ήταν ο εν Ελλάδι εκπρόσωπος των περιήμων πυραύλων Magic που κατασκεύαζε η Matra.

Αρχίσαμε λοιπόν να ρωτάμε από δω κι από εκεί και μάθαμε τα εξής καταπληκτικά:

- Πρώτον, το βλήμα Exocet Block III είναι ένα προϊόν υπό εξέλιξη. Δεν είναι δηλαδή υπαρκτό.

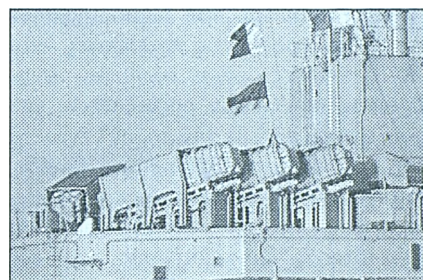
- Δεύτερον, το εν λόγω βλήμα δεν έχει κάνει πτητικές δοκιμές και οι πρώτες βολές αποδοχής σχεδιάζονται για το 2007.

- Τρίτον, κατά τη διενέργεια του διαγωνισμού υπήρξαν πολλές εταιρείες με ανάλογα βλήματα υπό εξέλιξη, αλλά λόγω των περιορισμών της διακήρυξης (χρόνος παράδοσης, υπάρχον προϊόν, κριτήρια πτητικών δοκιμών κ.λπ., τα οποία «μυρίζουν» αρκούντως) δεν ήταν δυνατόν να συμμετάσχουν. Με την παρούσα κατάσταση, όπως την διαμόρφωσε η εταιρεία, και την αποδέχθηκε το Π.Ν., θα παραληφθούν βλήματα νεότερης γενιάς χωρίς να έχει γίνει καμία αξιολόγηση ή σύγκρισή τους με τα άλλα ανάλογα βλήματα που υπάρχουν διαθέσιμα.

- Τέταρτον, δημιουργείται έτσι ένα μονοπωλιακό καθεστώς, με το Π.Ν. να εγκλωβίζεται στα προϊόντα της εν λόγω εταιρείας.

- Πέμπτον, το Π.Ν. επιφορτίζεται εκτός των άλλων με το υπέρογκο κόστος ολοκλήρωσης και διασύνδεσης του νέου αυτού βλήματος στα νεότευκτα σκάφη. Ο λόγος είναι ότι όλες οι σχεδιαστικές παράμετροι για την κατασκευή των σκαφών είχαν προβλεφθεί για το βλήμα Exocet Block II κι όχι για το Block III. Τώρα που το διαθέσιμο προϊόν είναι το Block III όλα τα συστήματα και υποσυστήματα του πλοίου που το υποστηρίζουν πρέπει ν' αλλάξουν. Το κόστος αυτό βαρύνει μόνο το Π.Ν.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι το υπάρχον Σύστημα Διεύθυνσης Βολής των σκαφών δεν υποστηρίζει το Block

III. Τα βλήματα Exocet Block III που προσφέρονται στο Π.Ν. δεν διαθέτουν σημαντικές λειτουργίες που κρίνονται απαραίτητες για τη μελλοντική επιχειρησιακή ανάπτυξη των όπλων καθώς και τη χρηστικότητα τους σε διεθνείς επιχειρησιακές αποστολές. Η εφαρμογή αυτών των λειτουργιών και δυνατότητων στο μέλλον θα σημαίνει ένα επιπρόσθετο κόστος για το Π.Ν.

Συμπερασματικά: Το Π.Ν. προχωρεί στην προμήθεια βλημάτων Exocet Block III, ενός καινούργιου και μέχρι στιγμής ανύπαρκτου βλήματος, χωρίς να έχει αξιολογήσει ή συγκρίνει το κόστος άλλων αναλόγων βλημάτων, χωρίς να έχει προβλέψει τη διασυνδεσιμότητα και χρήση των βλημάτων αυτών στα πλοία και, το πιο σημαντικό, χωρίς διεθνή μειοδοτικό διαγωνισμό. Η ελληνική παραγωγή θα είναι η πρώτη για τα Block III, πράγμα που σημαίνει ότι εμείς οι φορολογούμενοι πολίτες καλούμεθα να χρηματοδοτήσουμε την εξέλιξή τους.

Σημειωτέον επίσης ότι η προηγούμενη κυβέρνηση είχε απορρίψει τρεις φορές ανάλογες προτάσεις του Π.Ν. και της Γενικής Διεύθυνσης Εξοπλισμών για το ίδιο θέμα. Όταν το ΠΑΣΟΚ άκουγε «Matra», έφευγε μακριά. Η διακρινόμενη όμως για την αποφασιστικότητά της στον αγώνα κατά της διαπλοκής κυβέρνησης της ΝΔ φαίνεται ότι δεν έχει παρόμοιες αναστολές.

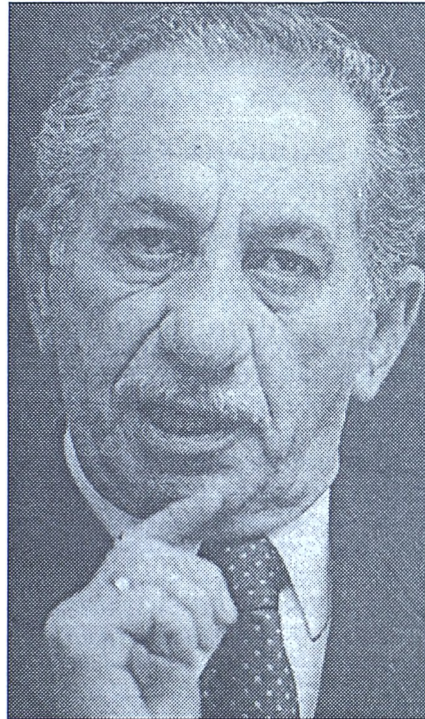

Ευρωπαϊκά παιχνίδια στην πλάτη της Κύπρου

Η αισιοδοξία για μια θετική αλλαγή στην κατάσταση γύρω από το Κυπριακό, που δημιουργήθηκε με αφορμή τις πρόσφατες –και έντονες, είναι αλήθεια– αντιδράσεις ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών αναφορικά με την πορεία ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ευτυχώς εξανεμίσθηκε πριν προλάβει να φτάσει στο επίπεδο της συνήθους γελοιότητας. Σύντομα έγινε απόλυτα κατανοητό ότι ο «πόνος» του Ζακ Σιράκ, της Άνγκελα Μέρκελ, των Αυστριακών, των Δανών και άλλων για την μη αναγνώριση της Κύπρου από την Άγκυρα δεν ήταν παρά ένα βολικό πρόσχημα πίσω από το οποίο κρύβονταν άλλα προβλήματα και επιδιώξεις, τόσο στο εσωτερικό των παραπάνω χωρών όσο και σε ευρωπαϊκό αλλά και σε ευρύτερα διεθνές πλαίσιο.

Δεν είναι η πρώτη φορά άλλωστε. Αντίθετα, για αρκετά μεγάλο διάστημα οι «μεγάλοι» της Ευρώπης συνήθιζαν να προτάσσουν το χαρτί της Κύπρου ή των ελληνοτουρκικών διαφορών, προκειμένου να κοντρολάρουν τις διεκδικήσεις ή τις απαιτήσεις της Τουρκίας, απλώς βάζοντας μπροστά την Ελλάδα, η οποία φυσικά δεν κέρδιζε τίποτα, της έμενε ωστόσο η «ρετσινιά» της σκληρής και αδιάλλακτης απέναντι στην Άγκυρα.

Βεβαίως, εδώ και περίπου δέκα χρόνια η κατάσταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις έχει αλλάξει, τουλάχιστον ως προς την προσέγγιση των δυο πλευρών, αν και ουσιαστικά δεν έχει βελτιωθεί, αφού οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Κυπριακό και στο Αιγαίο παραμένουν αναλλοίωτες. Παρ' όλα αυτά, ορισμένοι ευρωπαίοι εταίροι ξαναθυμήθηκαν το παλιό δοκιμασμένο παιχνίδι και, ενόψει της έναρξης των τουρκικών

εντάξιακών διαπραγματεύσεων στις 3 Οκτωβρίου, προέταξαν την αδιαλλαξία της Άγκυρας, η οποία υπέγραψε με τον πρωτόκολλο τελωνειακής ένωσης με τα δέκα νέα μέλη της ΕΕ, περιλαμβανομένης της Κύπρου, επέμεινε όμως στην άρνησή της να αναγνωρίσει επίσημα την Κυπριακή Δημοκρατία.

Η ενέργεια αυτή των ευρωπαϊκών χωρών είναι ωστόσο εντελώς υποκριτική. Στην ουσία δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την τύχη του Κυπριακού, γεγονός που αποδεικνύεται από την ευκολία με την οποία τον περασμένο Δεκέμβριο δέχτηκαν ομόφωνα να δοθεί η περιφημη ημερομηνία έναρξης των τουρκικών διαπραγματεύσεων, με τον γενικό και αόριστο όρο της υπογραφής του πρωτοκόλλου τελωνειακής ένωσης, χω-

ρίς όμως καμία δέσμευση της Άγκυρας για την ταυτόχρονη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας, πράγμα που θα έθετε και σε άμεση εφαρμογή το πρωτόκολλο.

Βεβαίως και τότε ακόμα διατυπώνονταν πολλές αντιρρήσεις, που έδειχναν ότι οι ευρωπαϊκές χώρες δεν ήταν στο σύνολό τους έτοιμες για μια τουρκική ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήταν φανερό όμως ότι βρέθηκαν παγιδευμένες ανάμεσα στην ανάγκη βελτίωσης των σχέσεων Ευρώπης-ΗΠΑ, που είχαν τρωθεί εξαιτίας της εισβολής στο Ιράκ, στις αφόρητες αμερικανοβρετανικές πιέσεις –και μεθοδεύσεις– για την αποδοχή της Τουρκίας στην Ένωση και στο αρνητικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί σε βάρος της Κύπρου εξαιτίας του «όχι» των Ελληνοκυπρίων στο δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν.

Έτσι και στη σημερινή αρνητική στάση τους καταλυτικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει κατά κύριο λόγο η εντονότατη πίεση που ασκείται από την άρνηση των πολιτών όλων σχεδόν των χωρών της Ευρώπης όπως εκδηλώθηκε με δυναμικό τρόπο πριν από μερικούς μήνες με το «όχι» στο δημοψήφισμα της Γαλλίας και της Ολλανδίας για το «ευρωσύνταγμα». Γεγονός πίσω από το οποίο καλύπτονται οι ουσιαστικοί λόγοι για τη σθεναρή άρνηση εκ μέρους συγκεκριμένων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων σε μια ενδεχόμενη τουρκική ένταξη, την οποία προσπαθούν με διάφορα μέσα να αποτρέψουν και να την περιορίσουν στο επίπεδο μιας «ειδικής σχέσης».

Είναι φανερό ωστόσο ότι η άρνησή τους, στο βαθμό που δεν τεκμηριώνεται με τα αναγκαία –υπαρκτά μεν, αλλά μη ομολογούμενα δημοσίως– επιχειρήμα-

τα, δεν αντέχει στη σύγκριση με τις παλινδρομήσεις και την υποχωρητική πολιτική τους στο πρόσφατο αλλά και στο απώτερο παρελθόν, γι' αυτό και πολύ απέχει από το να είναι πειστική. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που οι εκπρόσωποί τους «βραχυκυκλώθηκαν» τόσο εύκολα από την αριστοτεχνική μεθόδευση της βρετανικής προεδρίας στη σύνταξη της περίφημης «αντιδήλωσης», η οποία θα απαντούσε τάχα στην προκλητικά αδιάλλακτη στάση της Άγκυρας έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το Λονδίνο παρουσίασε ένα κείμενο, το οποίο ήταν βέβαιο ότι θα προκαλούσε αντιδράσεις, είχε διατυπωθεί όμως με τρόπο που επιδεχόταν κάποιες «διορθώσεις», χωρίς να αλλάζει η ουσία του επιδιωκόμενου στόχου, που ήταν να αρθούν οι όποιες αντιρρήσεις ή επιφυλάξεις στην έναρξη των διαπραγματεύσεων της Τουρκίας, αλλά παράλληλα να μην υποχρεωθεί η Άγκυρα σε πρόσθετες υποχωρήσεις στο θέμα της Κύπρου.

Η μεθόδευση αυτή όμως μέχρι τη στιγμή ετούτη «σκοντάφτει» στη σθεναρή αντίσταση κυρίως της Λευκωσίας, την οποία «σεγοντάρουν» ορισμένες άλλες χώρες που είτε δεν μπορούν να κάνουν διαφορετικά διότι έχουν ήδη εκτεθεί, είτε απλώς θέλουν να συνεχίσουν το παιχνίδι που ξεκίνησαν διότι αυτό εξυπηρετεί τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους.

Στο πλαίσιο αυτό, ένα καίριο ζήτημα που προκύπτει είναι ότι η διαδικασία που διεξάγεται όλη αυτή την περίοδο στα ευρωπαϊκά όργανα στρέφεται γύρω από την υπόθεση της Κύπρου, μια υπόθεση που συνιστά ένα, το σημαντικότερο μάλιστα, από τα αποκαλούμενα εθνικά μας θέματα, και το ερώτημα είναι ποια θέση εκφράζει και ποιο τρόπο έχει επιλέξει η Αθήνα για τη διαχείριση του κρίσιμου αυτού θέματος.

Κρίσιμου όχι μόνο για το κυπριακό ζήτημα, αλλά και για τα υπόλοιπα θέματα που εκκρεμούν στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και τα οποία συντηρεί με κάθε τρόπο η Άγκυρα.

Όπως είναι γνωστό, η στάση της Αθήνας καθορίζεται αυτή τη στιγμή κυρίως από:

α) την ειλημμένη εδώ και μερικά χρόνια απόφαση να υποστηριχθεί με κάθε τρόπο η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, με το σκεπτικό ότι αυτό θα μαλακώσει την επιθετικότητα της Άγκυρας και θα την υποχρεώσει να σεβαστεί τις αρχές και τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης·

β) κατ' επέκταση, από τον φόβο ότι μια ενδεχόμενη απόρριψη της Τουρκίας από τις χώρες της Ένωσης θα την οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες επιθετικές δραστηριότητες τόσο στην Κύπρο όσο και στο Αιγαίο·

γ) από την προσπάθεια μεγαλύτερης προσέγγισης με την Ουάσιγκτον, που επιχειρεί ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής και η οποία δεν ευνοεί, βεβαίως, ενέργειες που θα ήταν αντίθετες με τις αμερικανικές διαθέσεις έναντι της Άγκυρας, πολύ περισσότερο μάλιστα καθώς με τη στενότερη ελληνοαμερικανική προσέγγιση επιδιώκεται να δει πιο θετικά η Ουάσιγκτον τις ελληνικές θέσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, η ελληνική κυβέρνηση, έχοντας περιορισμένες δυνατότητες ουσιαστικής παρέμβασης στα τεκτονόμενα γύρω από το θέμα της τουρκικής ένταξης, εμφανίστηκε περισσότερο αμήχανη και συνάμα φοβισμένη για τις πιθανές αρνητικές εξελίξεις που θα μπορούσε να προκαλέσει το μπαράζ των αντιτουρκικών δηλώσεων αρκετών ευρωπαίων ηγετών. Έτσι:

- Αγνόησε –και καλά έκανε σε κάποιον βαθμό– τις εκκλήσεις των συντηρητικών κομμάτων της Ένωσης που επεδίωκαν τη συμμετοχή και της Ελλάδας στη δημιουργία ενός άτυπου μετώπου κατά της τουρκικής ένταξης.

- Ακολούθησε σε χαμηλούς τόνους –μάλλον μουδιασμένα– τις ενέργειες της Λευκωσίας, την οποία άφησε ουσιαστικά μόνη στον αγώνα της να σώσει ό,τι ήταν δυνατό να σωθεί –έναν αγώνα περισσότερο για τη τιμή των όπλων, αφού και η ίδια η Κυπριακή Δημοκρατία δεν μπορούσε να κάνει τίποτε περισσότερο.

- Απέφυγε στη διάρκεια όλης της διαδικασίας να ακολουθήσει μια πιο σκληρή –έστω και λεκτική– τακτική έναντι της Άγκυρας, φροντίζοντας αντίθετα να καταστήσει εξαιρεχής δημό-

σια σαφές ότι δεν πρόκειται να ασκήσει το δικαίωμα της αρνησικυρίας (βέτο) που διαθέτει, παρασύροντας μάλιστα στη θέση αυτή και τη Λευκωσία.

- Προκειμένου να αποφύγει οτιδήποτε θα εκνεύριζε την Άγκυρα, ακόμα και σε κρίσιμες στιγμές της διαδικασίας προτίμησε να «πετάξει το μπαλάκι» στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να περιμένει από εκείνη να δει τα προβλήματα που δημιουργεί η στάση της Άγκυρας και να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα τα αντιμετωπίσει.

Το θέμα όμως είναι ότι η προκλητική και αδιάλλακτη τουρκική στάση έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας, με αφορμή το πρωτόκολλο τελωνειακής ένωσης, αποτελεί φυσικά ένα νομικό παράδοξο αλλά και ένα πλήγμα κατά των βασικών αρχών και των κανόνων που διέπουν τις σχέσεις των χωρών μελών της ΕΕ, πράγμα που δημιουργεί ένα κακό προηγούμενο, το οποίο είναι φυσικό να προκαλεί πρόσθετες αντιδράσεις και να ενισχύει το κλίμα σε βάρος της τουρκικής ένταξης.

Έτσι είναι βέβαιο ότι οι χώρες που αντιτίθενται στην ένταξη της Τουρκίας και στην παρούσα φάση παίζουν τα παιχνίδια τους στην πλάτη της Κύπρου, πολύ σύντομα θα οδηγηθούν εκ των πραγμάτων σε μια σοβαρότερη αντιμετώπιση του ζητήματος, οπότε δεν αποκλείεται μέχρι την οριακή ημερομηνία της 3ης Οκτωβρίου η πορεία της ένταξης να αναστραφεί, αν δεχτούμε ως σοβαρές τις «απειλές» που εκτοξεύουν οι Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και Αμπντουλάχ Γκιουλ.

Σε μια τέτοια περίπτωση όμως, είναι επίσης βέβαιο ότι τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος θα μείνουν εκτεθειμένες σε όποιες αντιδράσεις επιλέξει να εκδηλώσει η Άγκυρα, η οποία, πληγωμένη από τη συμπεριφορά των Ευρωπαίων και αντιμετωπίζοντας ήδη τεράστια προβλήματα με το κουρδικό ζήτημα στο έδαφός της αλλά και στο γειτονικό Ιράκ, όπως και με τη ρευστή κατάσταση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ, είναι σχεδόν αναμενόμενο ότι θα επιχειρήσει να κάνει εξαγωγή της ένταξης στον γεωγραφικό της περίγυρο.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

Εκλογές βίας και νοθείας με αμερικανικούς επαίνους

Μισό και πλέον αιώνα μετά την κατάλυση της μοναρχίας από το στρατιωτικό πραξικόπημα του Νάσερ, η Αίγυπτος πραγματοποίησε προχθές τις πρώτες προεδρικές της εκλογές. «Πρόκειται για ένα μεγάλο και υπέροχο βήμα για τους Αιγυπτίους», τονίζει ο γερουσιαστής Τομ Ντέιβιζ, επικεφαλής εξαμελούς αποστολής του αμερικανικού Κογκρέσου που βρέθηκε στο Κάιρο για να τις παρακολουθήσει. Παρόμοιο θαυμασμό εξέφρασε τον περασμένο Μάιο και η σύζυγος του αμερικανού προέδρου Λόρα Μπους, κατόπιν συνάντησής της με τον αιγύπτιο πρόεδρο, που κυβερνά τη χώρα με νόθα δημοψηφίσματα για 24 συνεχή χρόνια. «Ο πρόεδρος Μουμπάρακ έκανε το πρώτο βήμα προς το δρόμο της δημοκρατίας, ένα ζήτημα πολύ σημαντικό», δήλωσε τότε από το Κάιρο, και διευκρινίζει: «οι ΗΠΑ έχουν αναλάβει ηγετικό ρόλο στην επιχείρηση της ανόρθωσης με απόδειξη όσα έπραξαν στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Είναι μια υπόθεση που αξίζει να πιέσουμε για χάρη της». Εντούτοις, πολλά κόμματα της μειζονος αντιπολίτευσης κήρυξαν αποχή από τις εκλογές, το Κίνημα για τη Δημοκρατική Αλλαγή «Κιφάγια» αρνείται τη νομιμότητά τους, κι ο Σύλλογος Δικαστών αναμένεται να τις χαρακτηρίσει «νόθες».

Σύμφωνα με το δημοσιογράφο Μουστάφα Μπάκρι, όλα ξεκίνησαν τον περασμένο Ιανουάριο, όταν η πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Μάντλιν Ολμπράιτ επισκέφτηκε το Κάιρο για να προετοιμάσει αυτό που έκτοτε αποκλήθηκε «πολιτική ανόρθωση». Όπως αναφέρει ο Μπάκρι στο βιβλίο του *Το δημιουργικό χάος... ή το καταστροφικό;* (εκδ. αλ-Σουρούκ, Ιούλιος 2005), η Ολμπράιτ συναντήθηκε τότε με εκπροσώπους της αιγυπτιακής «κοινω-

νίας των πολιτών», με επιχειρηματίες που στηρίζουν την «ομαλοποίηση» των σχέσεων Αιγύπτου-Ισραήλ, καθώς και με τον ηγέτη του νεοσύστατου κόμματος «αλ-Γαντ» Αϊμαν Νουρ, ζητώντας τους «να οικοδομήσουν την πολιτική ανόρθωση», (σ. 19-21). Τον προηγούμενο χρόνο άλλωστε, οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν πως θα διαθέσουν 20 εκατομμύρια δολάρια απ' την ετήσια βοήθειά τους για την «ενίσχυση της αιγυπτιακής κοινωνίας πολιτών», ενώ ο τότε πρόεδρος Ντέιβιντ Ουολς άρχισε να μοιράζει επιταγές του ενός εκατομμυρίου δολαρίων, μπροστά στις κάμερες, σε εκπροσώπους έξι αιγυπτιακών ΜΚΟ.

Οι εξωγενείς αυτές πιέσεις όμως δεν εξηγούν πλήρως γιατί ο 77χρονος πρόεδρος Μουμπάρακ αποφάσισε να προωθήσει και ο ίδιος ένα μήνα αργότερα το αίτημα της «πολιτικής ανόρθωσης». Ήδη από το 2002 ο 40χρονος γιος του, Γκαμάλ Μουμπάρακ, διορίστηκε από τον πατέρα του στη νευραλγική θέση του γραμματέα της Επιτροπής Πολιτικών του κυβερνώντος Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος. Η προβολή του από τα κρατικά ΜΜΕ, οι υψηλές κρατικές αποστολές που αναλαμβάνει, καθώς και οι χλιαρές διαφεύσεις του πως «δε με απασχολεί το θέμα», έχουν εδραιώσει την πεποίθηση ότι ο πατέρας του «τον προξενεύει για την προεδρία» (*Washington Post*, 18.5.2005).

Ηδρομολόγηση όμως μιας οικογενειακής διαδοχής με την ίδια διαδικασία που ανέδειξε τον πατέρα Μουμπάρακ στην προεδρία το 1981, θα ήταν άκρως επικίνδυνη, διότι, πρώτον, ο Γκαμάλ θεωρείται «απολύτως μη αποδεκτός μόνο και μόνο διότι είναι γιος του προέδρου», (*Internationale*, 9.8.05) και, δεύτερον, σε αντίθεση με τον πατέρα, ο ίδιος δεν προέρχεται από το στρατό, που αποτελεί τη ραχοκοκκαλιά του κα-

θεστώτος από το 1952. Έτσι, η ανάδειξή του στην προεδρία ανέκαθεν απαιτούσε έναν ισχυρότερο μανδύα νομιμότητας από εκείνον που παρείχε το άρθρο 76 του Συντάγματος, το οποίο ανανέωνε τις εξαετείς θητείες του πατέρα ως μοναδικού υποψηφίου της ελεγχόμενης από το κόμμα του Βουλής σε λαϊκά δημοψηφίσματα που του εξασφάλιζαν το 99,9% των ψήφων. Γι' αυτό η λύση βρέθηκε στην αποδοχή του αιτήματος της «πολιτικής ανόρθωσης», που συνοψίστηκε στην αντικατάσταση του άρθρου 76, σε έκτακτο δημοψήφισμα, από νέο άρθρο που να ορίζει την ανάδειξη του προέδρου με εκλογές.

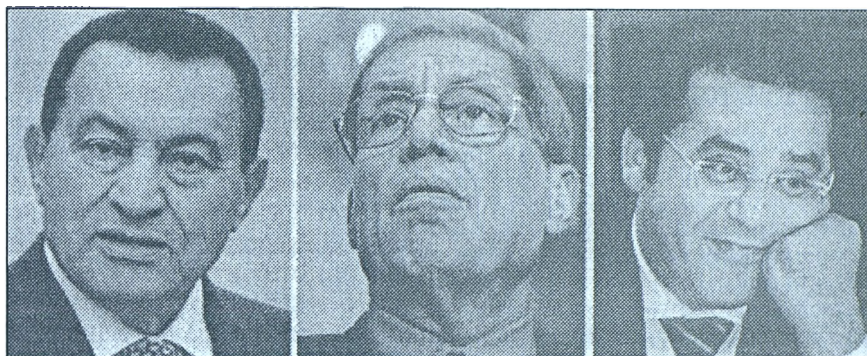
ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΜΕ... ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ

Κατόπιν μαζικών συλλήψεων, που κατά την ίδια την κυβέρνηση ανέρχονταν σε 750 και κατά τη *Washington Post* (18.5.05) «ίσως και σε 2.500», στις 25 Μαΐου οι Αιγύπτιοι κλήθηκαν να ψηφίσουν υπέρ της προτεινόμενης από το καθεστώς αναθεώρησης του άρθρου 76 του Συντάγματος. Εντούτοις το νέο άρθρο που όριζε την ανάδειξη προέδρου με εκλογές ήταν ένα κείμενο 600 λέξεων το οποίο περιελάμβανε πλήθος περιορισμών για την ανάδειξη υποψηφίων! Αποκλείει λ.χ. υποψηφίους κομμάτων που δεν συγκεντρώνουν το 5% των εδρών στη Βουλή, δηλαδή, με βάση τον σημερινό καταμερισμό εδρών, όλους εκτός από τον Μουμπάρακ, αν και η εφαρμογή του όρου αυτού θα ξεκινήσει από τις εκλογές του 2011. Άλλος όρος, για την εξουδετέρωση των εκτός νόμου Αδερφών Μουσουλμάτων, αποκλείει ανεξάρτητες υποψηφιότητες που δεν συγκεντρώνουν 250 υπογραφές βουλευτών, δηλαδή της εκάστοτε κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας! Όπως δήλωσε άλλωστε ο συνταγματο-

λόγος Ιμπραχίμ Νταρούις, που συνέγραψε το ισχύον Σύνταγμα το 1971, «έπρεπε... το άρθρο 76 να τροποποιηθεί με 6 μόνον λέξεις: Πρόεδρος ορίζεται με άμεσες ελεύθερες εκλογές. Ενώ τα υπόλοιπα που συμπεριέλαβε η τροποποίηση ήταν... ένας κάκιοςτος σχολαστικισμός για τη διαιώνιση του μονοπωλίου του κυβερνώντος κόμματος που εκπροσωπεί το χειρότερο σύστημα απολυταρχισμού» (Σοτ αλ-Όμμα, 27.6.05).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που ανακοίνωσε το Υπουργείο Εσωτερικών, η προτεινόμενη τροποποίηση στο δημοψήφισμα της 25ης Μαΐου έλαβε 99% των ψήφων «υπέρ», ενώ στις κάλπες προσήλθε το 53,5% των ψηφοφόρων. Σε έκθεσή του όμως ο Σύλλογος Δικαστών παρουσίασε στοιχεία εκτεταμένης νοθείας σε όλα σχεδόν τα εκλογικά τμήματα στα οποία προήδρευσαν δικαστικοί αντιπρόσωποι, δηλαδή στο 20% του συνόλου, τονίζοντας μάλιστα ότι «η μέση προσέλευση στις υπόλοιπες επιτροπές δεν ξεπέρασε το 3% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων» (Έκθεση Συλλόγου Δικαστών, 3.7.05). Επίσης, ανήμερα του δημοψηφίσματος εκατοντάδες μέλη του νεοσύστατου Κινήματος «Κιφάγια» (δηλαδή «αρκετά! / φτάνει πια!»), που διαδηλώναν κατά της συνταγματικής τροποποίησης, δέχτηκαν βίαιες επιθέσεις από τραμπούκους του κυβερνώντος κόμματος, ενώ δεν έλειψαν και τα επεισόδια σεξουαλικής κακοποίησης εις βάρος πολλών γυναικών που βρέθηκαν εκεί. Δεκάδες κατοπινές μαρτυρίες επιβεβαίωσαν μάλιστα ότι τα αστυνομικά τμήματα αρνούνταν να δεχτούν καταθέσεις από θύματα της παρακρατικής αυτής βίας με πάγια απάντηση «δε δεχόμαστε μηνύσεις εδώ» (αλ-Ντοστούρ, 1.6.05, αλ-Μάσρι αλ-γιομ, 26.6.05).

Τρεις εβδομάδες αργότερα, και παρά τις συμβολικές αναβολές της επίσκεψής της μέχρι να πραγματοποιηθεί το δημοψήφισμα, η αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις έφθασε τελικά στο Κάιρο για να εξάρει «το δρόμο της αλλαγής που άνοιξε ο πρόεδρος Μουμπάρακ με την απόφασή του να τροποποιήσει το Σύνταγμα». Αναφερόμενη στα «θλιβερά», όπως τα χαρακτήρισε, επεισόδια της 25ης Μαΐου, είπε

Από αριστερά: Χόσνι Μουμπάρακ, Νοορμάν Γκόμαα, Άιμαν Νουρ.

απλώς ότι «συζητήσε με την αιγυπτιακή κυβέρνηση όσα συνέβησαν στο δημοψήφισμα και την ανάγκη επιβεβαίωσης του δικαιώματος του συνέρχεσθαι», (αλ-Γαντ, 21.6.05).

ΕΚΛΟΓΕΣ ΔΙΧΩΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥΣ

Καθώς γράφονταν οι γραμμές αυτές, οι αιγύπτιοι ψηφοφόροι μόλις άρχιζαν να προσέρχονται στις κάλπες, με άγνωστο ακόμα το επίσημο αποτέλεσμα των πρώτων προεδρικών εκλογών τους. Παρά την απουσία δημοσκοπήσεων, η νίκη του προέδρου Μουμπάρακ στις 7 Σεπτεμβρίου ανέκαθεν υπήρξε βέβαιη και γνωστή. Παντού άλλωστε θεωρείται προκαθορισμένο το νέο ποσοστό της νίκης στα χρόνια της «πολιτικής ανόρθωσης»: 81%, αντί του «σοβιετικού» 99,9% της παλαιάς εποχής. Γι' αυτό άλλωστε τα μεγάλα κόμματα της αντιπολίτευσης, δηλαδή το Νασερικό, η Σοσιαλιστική Συσπείρωση και οι Φιλελεύθεροι, αποφάσισαν εξαρχής να αποσχουν από τις εκλογές, καταγγέλοντάς τους ως «σκηνοθετημένη σαπουνόπερα». Οι ευρείας δημοτικότητας Αδερφοί Μουσουλμάνοι επίσης στηρίζουν την αποχή, αν και οι ίδιοι δε μετέχουν διότι τους αποκλείει ο νόμος. Έτσι, απ' τους εννέα αντιπάλους του Μουμπάρακ, μόνο δύο εκπροσωπούν κάποιες υπολογίσιμες δυνάμεις: ο 40χρονος Άιμαν Νουρ, αρχηγός του φιλελεύθερου κόμματος «αλ-Γαντ», που χαιρεί ισχυρή αμερικανική στήριξη ως το μελλοντικό αντίπαλο δέος του Γκαμάλ Μουμπάρακ, κι ο Νοορμάν Γκόμαα, αρχηγός του παραδοσιακού εθνικιστικού κόμματος «αλ-Ουαφντ».

Η μόνη ελπίδα όμως για έναν γνήσιο αιγυπτιακό εκδημοκρατισμό προέρχε-

ται από τους αντιφρονούντες του Κινήματος «Κιφάγια» κι από την εντεινόμενη αντίσταση που προβάλλουν οι σύλλογοι των δικηγόρων, καλλιτεχνών, πανεπιστημιακών, δημοσιογράφων και, προπαντός, των δικαστών. Ιδιαίτερα δε οι τελευταίοι, αφού αποκάλυψαν την ολική σχεδόν έκταση της νοθείας στο δημοψήφισμα της 25ης Μαΐου, βρέθηκαν έκτοτε αντιμέτωποι με την απόφαση του αποκλεισμού 1.700 δικαστικών αντιπροσώπων από την Ανώτατη Εκλογική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Παρόλο που εξεδόθη έκτοτε δικαστική απόφαση υπέρ της άρσης του αποκλεισμού «των 1.700», η Ανώτατη Εκλογική Επιτροπή αρνήθηκε μέχρι τέλους να τους επιτρέψει να αναλάβουν τις θέσεις τους για την ομαλή διεξαγωγή των εκλογών. Γι' αυτό, εκπρόσωποι του «Κιφάγια» ανακοίνωσαν στις 4 Σεπτεμβρίου πως πρόκειται μετεκλογικά να ασκήσουν δίωξη κατά των προέδρων της Ανώτατης Εκλογικής Επιτροπής «για παράβαση του άρθρου 123 του ποινικού κώδικα που προβλέπει ποινή φυλάκισης ή απομόνωσης σε όποιον εμποδίζει την εφαρμογή δικαστικής απόφασης». Ταυτόχρονα, ο Σύλλογος Δικαστών κατέστησε κι αυτός γνωστό ότι μετά τις εκλογές σκοπεύει «να διακηρύξει την απαλλαγή του από οποιοδήποτε ευθύνες για τα αποτελέσματά τους», (αλ-Κουντς, 5.9.05).

Εντούτοις, ο πρόεδρος της εξαμελούς αποστολής του Κογκρέσου γερουσιαστής Τομ Ντέιβις ανακοίνωνε ξανά την Κυριακή από το Κάιρο πως «οι επικείμενες προεδρικές εκλογές στην Αίγυπτο αποτελούν βήμα ιστορικής σημασίας και παράδειγμα προς μίμηση για όλο τον αραβικό κόσμο»!

ΜΕΝΗΣ ΞΕΝΟΣ

ΗΠΑ ΣΤΟ ΕΛΕΟΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

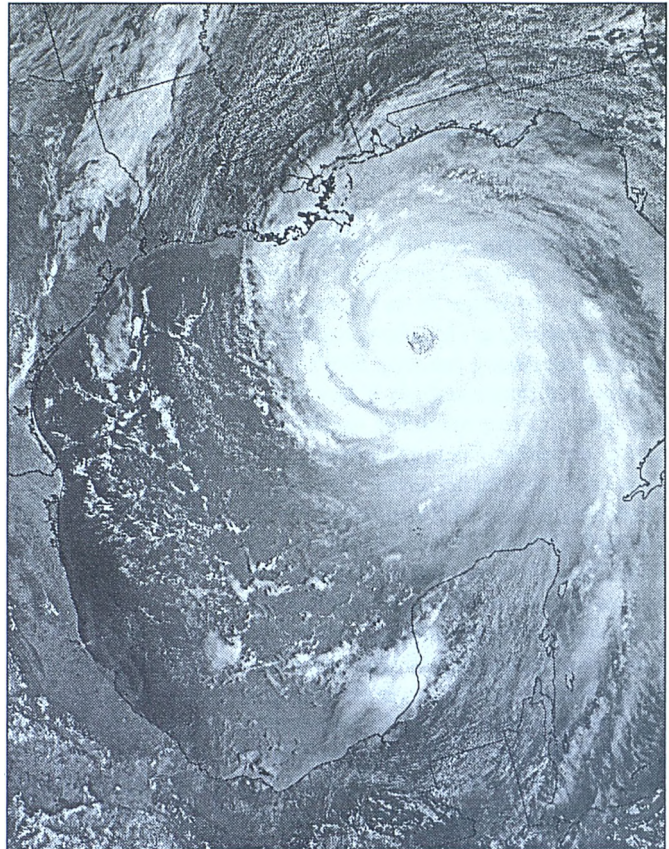
Η τραγωδία που έπληξε εδώ και πάνω από μια εβδομάδα τις πολιτείες Μισισσιππή, Αλαμπάμα, Λουϊζιάνα και Φλόριντα, στον αμερικανικό νότο, ήταν τεράστια σε έκταση και τρομακτική στις υλικές καταστροφές που προκάλεσε – το ίδιο τρομακτικός αναμένεται να είναι κι ο αριθμός των θυμάτων, για τον οποίο πάντως μέχρι τη στιγμή αυτή μόνο εικασίες γίνονται. Γι' αυτό και ήταν δικαιολογημένο το σοκ που προκλήθηκε στη διεθνή κοινή γνώμη, όπως δικαιολογημένη ήταν και η άμεση ανταπόκριση πολλών χωρών, από όλο τον κόσμο, στις εκκλήσεις για αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας.

Το ίδιο είχε συμβεί άλλωστε μόλις οκτώ μήνες πριν, με την ανάλογη μεγάλη καταστροφή που σημειώθηκε στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού, με το τσουνάμι που έπνιξε κυριολεκτικά τεράστιες παραθαλάσσιες εκτάσεις και νησιά, προκαλώντας ένα τεράστιο αριθμό θυμάτων που ξεπέρασε τις 150.000.

Όταν όμως καταλαγιάζουν τα πνεύματα, αρχίζουν, αθέλητα, οι συγκρίσεις: Η περιοχή του Ινδικού συγκεντρώνει ένα μεγάλο αριθμό από τις φτωχότερες χώρες του τρίτου κόσμου, στις οποίες πολλά εκατομμύρια ανθρώπων ζουν σε συνθήκες ένδειας, πραγματικής πείνας, λειψυδρίας, και μολυσματικών ασθενειών. Αντίθετα, οι ΗΠΑ είναι η ισχυρότερη χώρα στον κόσμο (στο οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό και υποτίθεται στο κοινωνικό πεδίο), γεγονός που της επιτρέπει να προβάλλει ως η ηγετική δύναμη του πλανήτη.

Το τραγικότερο στη σύγκριση των δυο περιπτώσεων ωστόσο είναι ότι το τσουνάμι προήλθε από ένα φυσικό φαινόμενο που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει (αν και υπήρχαν μηχανισμοί προειδοποίησης για την εξέλιξή του, μόνο που αυτοί ήταν στα χέρια Αμερικανών, οι οποίοι θεωρήσαν περιττό να κινητοποιηθούν). Αντίθετα ο τυφώνας Κατρίνα ήταν αναμενόμενος πολλές ημέρες πριν φτάσει στα αμερικανικά παράλια και μάλιστα τα αρμόδια όργανα και υπηρεσίες είχαν απευθύνει έγκαιρα προειδοποιήσεις. Αλλά δεν έγινε τίποτα για να προληφθεί το κακό.

Ουσιαστικά, οι πολιτείες του νότου, αλλά και ολόκληρες οι ΗΠΑ, πλήρωσαν, και μάλιστα πολύ ακριβά, την πολιτική που ασκούν εδώ και δεκαετίες οι διάφορες κυβερνήσεις που εκλέγουν, και βεβαίως, για να μη γελιόμαστε, κυβερνήσεις ανεξαρτήτως κομμάτων. Πλήρωσαν την πολιτική που στοχεύει στην με κάθε τρόπο μείωση του κράτους προς χάριν του ιδιωτικού κεφαλαίου, την πολιτική που επιβάλλει την παγκόσμια αστυνόμευση, με αποτέλεσμα τη στέρηση της ίδιας της χώρας από τις αναγκαίες δυνάμεις για την εσωτερική ασφάλεια, την πολιτική που αντιστρατεύεται κάθε προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας για

την προστασία του περιβάλλοντος, την πολιτική που ξοδεύει αλόγιστα τεράστια ποσά για μια υπερφίαλη σταυροφορία εναντίον του «κακού» σε ολόκληρο τον κόσμο, στερώντας έτσι πόρους για την αντιμετώπιση κρίσιμων προβλημάτων στο εσωτερικό της χώρας, όπως έγινε με την κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων στη Νέα Ορλεάνη, τα κονδύλια της οποίας ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους περιέκοψε στο ένα τρίτο εξαιτίας του «πολέμου» στο Ιράκ.

Ακόμα, οι κάτοικοι του αμερικανικού νότου πλήρωσαν την πολιτική των διακρίσεων μεταξύ λευκών και εγχρώμων, αλλά και μεταξύ πλουσίων και φτωχών, που χαρακτηρίζει την αμερικανική ζωή, όπως πλήρωσαν και την αλαζονεία της υπερδύναμης, η οποία θέτει την ανθρώπινη ζωή κάτω από τα όποια συμφέροντα και επιδιώξεις της πολιτικής και του κεφαλαίου.

Η ιστορία της ανθρωπότητας είναι γεμάτη από ακραία φυσικά φαινόμενα και μεγάλες καταστροφές, από τις οποίες τελικά επιβιώνει. Το ίδιο θα συμβεί και στις ΗΠΑ, όπου όμως θα μείνει η ντροπή και η διεθνής απαξίωση της πολιτικής ηγεσίας τους, η οποία έδειξε και έμπρακτα αυτό που πραγματικά είναι: πολύ κατώτερη της εικόνας που επιχειρεί να δίνει και πρακτικά ανίκανη να αντιμετωπίσει ανθρώπινα προβλήματα που, εκτός από την ισχύ των όπλων, απαιτούν αποφασιστικότητα και ευαισθησία.

ΙΣΡΑΗΛ: ΗΞΕΙΣ ΑΦΗΞΕΙΣ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

Κρίσιμη εξακολουθεί να παραμένει η κατάσταση στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη, καθώς, μετά την ολοκλήρωση της αποχώρησης των ισραηλινών εποίκων από τη Γάζα, οι στρατιωτικές αρχές της χώρας επιμένουν να διατηρούν ουσιαστικά υπό τον έλεγχό τους την περιοχή αυτή, ενώ από την άλλη η κυβέρνηση δεν δείχνει διατεθειμένη να εγκαταλείψει τελικά και τη Δυτική Όχθη, γεγονός που αυξάνει πάλι την ένταση από την πλευρά των παλαιστίνιων μαχητών, οι οποίοι έτσι κι αλλιώς δεν έβλεπαν από την αρχή με καλό μάτι τα σχέδια αποχώρησης που εφάρμοζε ο πρωθυπουργός Αριέλ Σαρόν.

Η διάθεση των Ισραηλινών να παραμείνουν στη Δυτική Όχθη φάνηκε τις ημέρες αυτές από την αποκάλυψη ότι δόθηκε η άδεια για την οικοδόμηση ενός μεγάλου αριθμού νέων κατοικιών για λογαριασμό εποίκων που προφανώς μετακινήθηκαν από τους εγκαταλειμμένους οικισμούς της Γάζας.

Θεωρείται πιθανό η αλλαγή αυτή των σχεδίων αναφορικά με τη Δυτική Όχθη, για την οποία ο Σαρόν είχε αφήσει να εννοηθεί ότι θα εκκενωθεί επίσης κατά το μεγαλύτερο μέρος της από τους Ισραηλινούς, να οφείλεται στο κλίμα που δημιουργήθηκε από τις έντονες αντιδράσεις των αγανακτισμένων εποίκων που

ΙΡΑΚ ΜΕ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

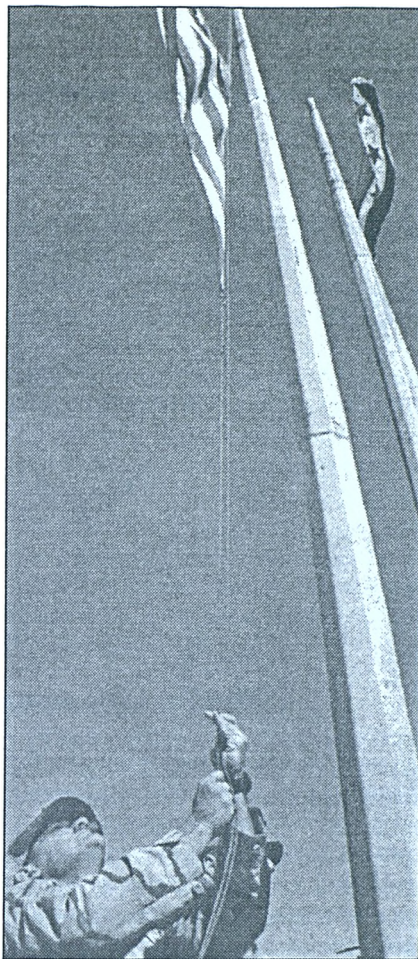
Ο αμερικανός πρόεδρος Τζορτζ Μπους, όσο και αν δεν το παραδέχεται ανοιχτά, έχει αρχίσει ήδη όχι μόνο να εξετάζει αλλά και να μεθοδεύει πλέον την απεμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ, ιδιαίτερα καθώς ο αριθμός των νεκρών αμερικανών στρατιωτών κοντεύει να φτάσει επισήμως τους 2.000 – οι ανεπίσημοι υπολογισμοί ανεβάζουν βεβαίως σε υψηλότερο αριθμό τους νεκρούς Αμερικανούς, ενώ δεν υπάρχουν αριθμοί για τους νεκρούς στρατιώτες των άλλων χωρών που συμμετέχουν στη συμμαχία κατοχής του Ιράκ.

Για τον Μπους μια καλή ευκαιρία αποτέλεσε και η τεράστια καταστροφή του τυφώνα Κατρίνα, για την οποία χρειάστηκε να ανακαλέσει ήδη περίπου 2.500 στρατιώτες που βρίσκονταν στο Ιράκ, προκειμένου να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της κατάστασης στις πληγείσες περιοχές.

Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα ο αμερικανός πρόεδρος επείγεται να προχωρήσει η διαδικασία επικύρωσης του νέου Συντάγματος του Ιράκ, γεγονός που θα δώσει την ευκαιρία για την παράδοση της πλήρους εξουσίας στις ιρακινές αρχές, ώστε να καταστεί ευκολότερη η αμερικανική απεμπλοκή.

Ήδη το κείμενο του νέου Συντάγματος έγινε δεκτό από τις δύο κύριες πληθυσμιακές ομάδες του Ιράκ, τους Σίιτες και τους Κούρδους, όχι όμως και από την τρίτη ομάδα, των Σουνιτών, η οποία εδώ και τρία χρόνια διεξάγει ένα διμέτωπο αγώνα, εναντίον της ξένης κατοχής αλλά και εναντίον των σχεδίων ομοσπονδοποίησης της χώρας που εξυφαίνονται με τη σύμφωνη γνώμη της Ουάσιγκτον.

Παρ' όλα αυτά το σχέδιο του νέου Συντάγματος θα τεθεί και σε δημοψήφισμα που θα διεξαχθεί τον ερχόμενο μήνα, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει για την πο-

Οι Αμερικανοί άφησαν την πόλη Νατζάφ (εδώ η υποστολή της σημαίας). Καλή αρχή...

λύπαθη χώρα, στην οποία η απειλή ενός αιματηρού εμφύλιου φαντάζει πιο ορατή από ποτέ.

Τόσο οι Σίιτες όσο και οι Κούρδοι, περιθωριοποιημένοι από το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν, βρήκαν τώρα την ευκαιρία να δημιουργήσουν τις δικές τους αυτόνομες περιοχές – οι μεν στο νότο οι δε στον βορρά – και να πάρουν στα χέρια τους την εκμετάλλευση του πετρελαίου που είναι συγκεντρωμένο στις περιοχές αυτές. Μια επιδίωξη που όχι μόνο δεν βρίσκει καθόλου αντίθετους τους Αμερικανούς, αλλά έχει και την πλήρη στήριξή τους καθώς αποτελεί ένα από τα σημεία για τα οποία η Ουάσιγκτον είχε συμφωνήσει προκατα-

βολικά, προκειμένου να εξασφαλίσει ερείσματα και υποστήριξη από τα μέσα για την εισβολή.

Αντίθετα, οι Σουνίτες, η ομάδα δηλαδή στην οποία στηρίχθηκε η δικτατορική διακυβέρνηση του Σαντάμ, εκπροσωπώντας το 20% περίπου του συνολικού πληθυσμού του Ιράκ, είναι συγκεντρωμένοι κατά κύριο λόγο στις κεντρικές περιοχές της χώρας, όπου δεν υπάρχουν πλουτοπαραγωγικές πηγές. Έτσι θα βρεθούν παγιδευμένοι ανάμεσα στις άλλες δυο ομάδες, αποτελώντας τους φτωχούς συγγενείς σε μια εύθραυστη ομοσπονδία.

Οι Σουνίτες όμως, εξαιτίας και της προηγούμενης ισχυρότερης θέσης τους στο καθεστώς Σαντάμ, διαθέτουν άφθονο οπλισμό και καλά εκπαιδευμένες στρατιωτικές μονάδες, ικανές να διεξάγουν έναν πραγματικό πόλεμο, πράγμα που θεωρείται σχεδόν σίγουρο ότι θα επιλέξουν να κάνουν.

Από την άλλη πλευρά, στο παιχνίδι μπαίνουν και οι Τουρκμένοι, για τους οποίους δεν υπάρχει καμία ουσιαστική πρόβλεψη στο υπό ψήφιση Σύνταγμα, ενώ στα βόρεια σύνορα της χώρας караδοκεί η Τουρκία, η οποία αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα, όχι μόνο εξαιτίας της μάχης που δίνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παράλληλα της ψυχρότητας που αντιμετωπίζει εκ μέρους της Ουάσιγκτον, αλλά και λόγω της πρόσφατης αναζωπύρωσης του κινήματος των εγχώριων Κούρδων.

Αναφορικά με το υπό ψήφιση Σύνταγμα του Ιράκ εξάλλου, σημαντικό είναι ότι ο γ.γ. του ΟΗΕ κατήγγειλε τις ημέρες αυτές ότι τελικά η εισβολή και κατοχή της χώρας την έχει μετατρέψει σε προπύργιο της τρομοκρατίας χειρότερο από το Αφγανιστάν. Διαμαρτυρήθηκε επίσης έντονα διότι ακόμα δεν έχει λάβει αντίγραφο του νέου Συντάγματος, το οποίο κανονικά πρέπει να τυπώσει και να μοιράσει σε όλη τη χώρα προς ενημέρωση των ιρακινών πολιτών.

υποχρεώνονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, αλλά και από την πρόσφατη δραστηριότητα του «σκληρού» πρώην πρωθυπουργού Βενιαμίν Νετανιάχου, ο οποίος σε πρόσφατες δηλώσεις του απειλήσε να διεκδικήσει πριν από το τέλος του χρόνου την ηγεσία του κόμματος Λικούντ και να επιδιώξει τη διεξαγωγή πρόωγων εκλογών, υπονοώντας ότι με αυτό θα οδηγούσε στη διακοπή της ολοκλήρωσης των σχεδίων για εκκένωση των παλαιστινιακών περιοχών.

Η εξέλιξη αυτή είναι βέβαιο ότι θα πυροδοτήσει νέες δυναμικές αντιδράσεις εκ μέρους των μαχητικών παλαιστινιακών ορ-

γανώσεων, οι οποίες τον τελευταίο καιρό όλο και περισσότερο προκαλούν συγκρούσεις με τις παλαιστινιακές δυνάμεις ασφαλείας, δημιουργώντας κλίμα έκρυθμης κατάστασης στην περιοχή. Χαρακτηριστική στο πλαίσιο αυτό είναι και η προχθεσινή επίθεση ένοπλων Παλαιστίνιων στην κατοικία του πρώην διοικητή των δυνάμεων ασφαλείας της Παλαιστινιακής Αρχής Μούσα Αραφάτ (εξαδέλφου του ιστορικού ηγέτη των Παλαιστίνιων Γιάσερ Αραφάτ), με αποτέλεσμα να σημειωθεί σφοδρή ανταλλαγή πυρών στη διάρκεια των οποίων οι επιτιθέμενοι σκότωσαν τον Μούσα και απήγαγαν το γιο του.

Βασικώς αμέτοχοι και συμβιβασμένοι ασυμβίβαστοι

του Ρεπόρτερ

Αν κάποιος έλεγε πριν από δύο μόλις χρόνια ότι ο υφυπουργός Αθλητισμού της κυβέρνησης Καραμανλή θα διαπραγματευόταν με τον ίδιο τον Κόκκαλη τη συμμετοχή του στον κρατικό τζόγο, θα τον περνούσαν για επικίνδυνο ψυχοπαθή. Και όμως το είδαμε κι αυτό. Τα ενσταντανέ από τη συνάντηση Κόκκαλη-Ορφανού ξεπερνούν σε επιστημονική φαντασία ακόμα κι εκείνα του Τράγκα μαζί με τον... Κακαουνάκη.

Μετά την «αποτυχημένη» προσπάθεια νομοθέτησης περί του βασικού μετόχου, όσα διαδραματίζονται αυτές τις μέρες με αφορμή το Πάμε Στοίχημα αποτελούν το δεύτερο crash test της κυβέρνησης με την διαπλοκή, που θ' αποτύχει, όπως προβλέπεται, κι αυτό.

Το θέμα έχει με λίγα λόγια ως εξής: Από καιρό η ΝΔ στήριζε τον αγώνα της εναντίον της διαπλοκής μεταξύ άλλων και στην ανάμιξη του Σωκράτη Κόκκαλη στον κρατικό τζόγο. Κυρίαρχο θέμα στην κριτική της ΝΔ προς την τότε κυβέρνηση Σημίτη αποτελούσε το λεγόμενο «ασυμβίβαστο», ότι δηλαδή δεν μπορεί να μπει στο Πάμε Στοίχημα ο Ολυμπιακός, από τη στιγμή που ο πρόεδρος του Σωκράτης Κόκκαλης είναι και μεγαλομέτοχος της εταιρείας που διαχειρίζεται το παιχνίδι, δηλαδή της Ιντραλός. Λίγες μέρες μάλιστα προ των εκλογών του Μαρτίου 2004 όλοι οι βουλευτές της ΝΔ, με επικεφαλής τον πρόεδρό της, είχαν υποβάλει αίτημα για σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής, βάσει του οποίου είχε κινηθεί και ο τότε εισαγγελέας και νυν

γ.γ. του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας Γ. Ζορμπάς. Ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής είχε δηλώσει εξάλλου προ τριμήνου ότι στο θέμα του ποδοσφαιρικού στοιχήματος «τα ασυμβίβαστα θα τηρηθούν απολύτως». Η κυβέρνηση είχε επίσης δεσμευθεί τότε ότι ο Ολυμπιακός δεν θ' ακολουθήσει την εισαγωγή των ελληνικών ομάδων στο Στοίχημα, πριν εκπνεύσει η σύμβαση του ΟΠΑΠ με την Ιντραλός, δηλαδή το 2007.

ΟΡΦΑΝΟΣ ΚΑΙ ΣΩΚΡΑΤΗΣ

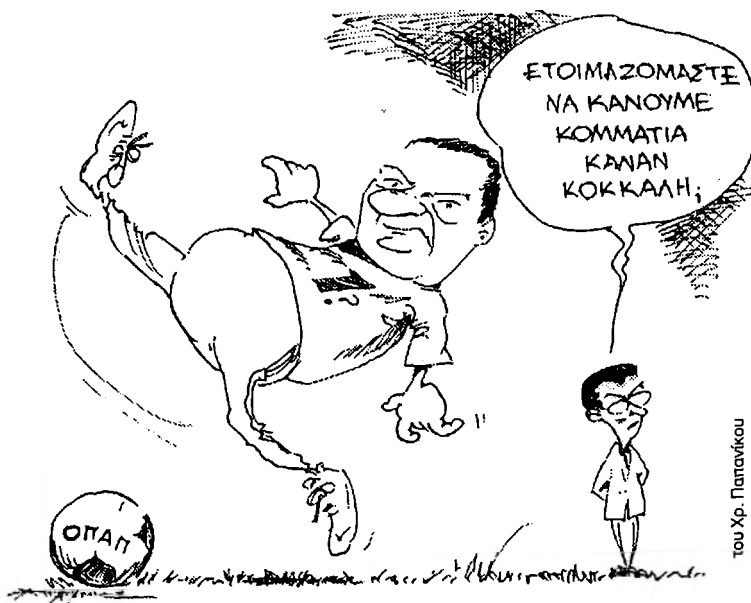
Φαίνεται όμως ότι, με τη μεταρρυθμιστική επιτάχυνση που έχει πιάσει η κυβέρνηση, πήδηξε έναν ολόκληρο χρόνο και, αιφνιδίως, την Τετάρτη 31/9 πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση του υφυπουργού Αθλητισμού Γιώργου Ορφανού με τον πρόεδρο της ΠΑΕ Ολυμπιακός Σ. Κόκκαλη, που έφερε τα πάνω κάτω. Ο μεν Σ. Κόκκαλης δήλωσε ότι «στηρίζει την κυβέρνηση Καραμανλή» και υποστήριξε ότι το θέμα του ασυμβίβαστου είναι δευτερεύον, ο δε κ. Ορφανός δεν αντέκρουσε, αλλά είτε απλώς πως «το θέμα είναι γνωστό, έχει τεθεί από παλαιότερα και εξετάζεται». Την επομένη όλα τα μίντια διατυμπάνιζαν ότι το θέμα έχει λυθεί στα παρασκήνια και ότι όλοι οι αγώνες του ελληνικού πρωταθλήματος, δηλαδή κι εκείνοι του Ολυμπιακού, μπαίνουν στο κουπόνι του Πάμε Στοίχημα, κάτι που αναμένεται να γίνει από την 3η αγωνιστική της διοργάνωσης.

Πώς θα λυθεί το «ασυμβίβαστο», πώς δηλαδή η κυβέρνηση θα επιχειρήσει για

μια ακόμα φορά να διατηρήσει και την πύτα σωστή και το σκύλο χορτάτο; Το αποκάλυψε την Τρίτη 6/9 η *Καθημερινή* περιγράφοντας «νομικά μαγειρέματα» κυβερνητικών παραγόντων που προωθούν την εξής φόρμουλα: Πρώτον, να είναι ασυμβίβαστη η θέση βασικού παράγοντα σε ΠΑΕ, αν αυτός κατέχει ποσοστό καταστατικής μειοψηφίας (δηλαδή 33,33%) στην εταιρεία που οργανώνει το Στοίχημα και, δεύτερον, να μην επιτρέπεται να έχει εκτελεστική θέση στο ΔΣ της εταιρείας στοιχημάτων παράγων ΠΑΕ. Η προτεινόμενη φόρμουλα δεν θίγει κατ' ελάχιστον τις ιδιότητες του Σ. Κόκκαλη δεδομένου ότι ελέγχει την Ιντραλός με ποσοστό λίγο μεγαλύτερο από το 23%. Παράλληλα είδαν το φως άλλα σενάρια για εικονική απομάκρυνση του Κόκκαλη από την Ιντραλός ή για μεταβίβαση των μετοχών του σε ξένη εταιρεία, μέσω της οποίας θα επανέλθει στο διαγωνισμό για το Πάμε Στοίχημα.

Κυβερνητικά και κομματικά στελέχη εξέφραζαν έντονο προβληματισμό για τις υπόγειες αυτές εξελίξεις, επειδή όπως έλεγαν «θα πληγεί η αξιοπιστία της κυβέρνησης» για δεύτερη φορά μετά το βασικό μέτοχο, και επέμεναν ότι «είναι θέμα αρχής» για την κυβέρνηση να μην αλλάξει στάση και στο θέμα αυτό. Άλλοι φιλοκυβερνητικοί κύκλοι έθεταν δια του Τύπου θέμα «πολιτικής ορθότητας», ενώ ορισμένοι δεν απέκλειαν το ενδεχόμενο «να εκφραστούν δημόσια οι διαφωνίες στο εσωτερικό της κυβέρνησης».

Μπροστά στις αναμενόμενες αντιδρά-

σεις η κυβέρνηση εμφανίστηκε να ανακρούει πρύμναν και την Πέμπτη 1/9 διαβεβαίωσε δια του κυβερνητικού εκπροσώπου Θ. Ρουσόπουλου ότι τα ασυμβίβαστα θα τηρηθούν στο ακέραιο. Κυβερνητικές πηγές μάλιστα διατείνονταν ότι δεν πρόκειται να γίνει αποδεκτή κατενός είδους ρύθμιση η οποία να διευκολύνει την εισαγωγή των ελληνικών ομάδων στο παιχνίδι του ΟΠΑΠ μέσω της «εικονικής» απομάκρυνσης του επιχειρηματία από τον εκτελεστικό του ρόλο στην Ιντραλότε.

ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΤΕΡΤΙΠΙΑ

Την Τρίτη 6/9 όμως, με την επιστροφή όλων από τις διακοπές, η Καθημερινή κλιμάκωσε την αντιπαράθεση με την κυβέρνηση για το συγκεκριμένο θέμα και υπό τον τίτλο «Δούρειος Ίππος υπέρ Σ. Κόκκαλη» έγραψε τα εξής: «Με νομικές "κατασκευές" και περιορισμούς που ως "εμπόδιο" θα έχουν το 33,33%, προτείνεται το ξεπέρασμα του ασυμβίβαστου που έχει ο επιχειρηματίας Σ. Κόκκαλης, πρόεδρος και βασικός μέτοχος του Ολυμπιακού και της Ινιταλοι συνάμα, σε σχέση με την υπαγωγή της ομάδας στο Στοιχείο. Την ίδια στιγμή που η κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι για την υπαγωγή των ελληνικών ομάδων στο Στοιχείο θα περικοφούν με σαφήνεια ασυμβίβαστα και κωλύματα στον κανονισμό του παιχνιδιού, με νομικό "δούρειο ίππο" επιδιώκεται να "εξομαλυνθεί" η διπλή ιδιότητα του βασικού παράγοντα ΠΑΕ και του βασικού μετόχου στην εταιρεία που διοργανώνει και διαχειρίζεται το Στοιχείο».

Δηλαδή, ούτε λίγο ούτε πολύ η κυβέρνηση εμφανίζεται από τον φιλικό της Τύπο να έχει φτάσει μέχρι του σημείου να συζητά με τον Κόκκαλη (αν δεν του υποδεικνύει κιόλας) τρόπους για το ξεπέρασμα του ασυμβίβαστου, αφού το προσαρμόζει στα ποσοστά που κατέχει σήμερα ο Κόκκαλης στην Ιντραλότε και στο ρόλο του στον Ολυμπιακό. Δεν είναι άλλωστε κρυφή στους δημοσιογραφικούς κύκλους η δυσανεμία που εκφράζεται τον τελευταίο καιρό από το συγκρότημα Αλαφούζου σε ό,τι αφορά βασικούς χειρισμούς της κυβέρνησης στα θέματα κυρίως της διαπλοκής.

Αντιδράσεις από πλευράς Βαρθινο-

γιάννη, του άλλου δηλαδή βασικού υποστηρικτή της κυβέρνησης Καραμανλή κατά την προεκλογική περίοδο, δεν έχουν ακόμα εκδηλωθεί, αν και η στάση της είναι μάλλον διαφανής. Μιλώντας στις 19/7 στους δημοσιογράφους, ο πρόεδρος του Παναθηναϊκού Γιάννης Βαρθινογιάννης εξαπέλυσε επίθεση κατά του Σ. Κόκκαλη, διερωτώμενος πώς είναι δυνατόν ο μεγαλομέτοχος μιας ομάδας να είναι βασικός μέτοχος στην εταιρεία στοιχημάτων και ήδη η ομάδα του να βρίσκεται στο κουπόνι για τους διεθνείς αγώνες. Λέτε να ήξερε από τότε τις εξελίξεις ο Τζίγγερ;

ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ;

Η σκληρή αλήθεια είναι πάντως ότι τα οικονομικά της κυβέρνησης βρίσκονται σε τραγική κατάσταση και η αναβάθμιση του κρατικού τζόγου με τη συμμετοχή όλων των ελληνικών ομάδων στο Πάμε Στοιχείο θα γεμίσει τα ταμεία του δημοσίου. Υπέρ του Κόκκαλη λειτουργούν επίσης ξένοι επενδυτές που συνεργάζονται με τον όμιλό του και απειλούν με αντίμετρα στο Χρηματιστήριο αν η κυβέρνηση δεν κάνει τις ορθές κατ' αυτούς επιλογές. Το παιχνίδι παίρνει ευρύτερες διαστάσεις και από το γεγονός ότι και άλλοι Έλληνες μεγαλοεπιχειρηματίες ετοιμάζονται ήδη να διεκδικήσουν τη θέση της Ιντραλότε ως διαχειριστή του Στοιχείου, όπως ο Κοντοληνάς που συνεργάζεται με την Eureko – στην πρόθεση αυτή του ιδιοκτήτη του ALFA οφείλονται εν μέρει και οι επιθέσεις που δέχεται από άλλους μέσω της Αυριανής.

Υπάρχουν όμως ένα προηγούμενο και ένα δεδομένο που κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει και πολύ περισσότερο η κυβέρνηση: Το «προηγούμενο» είναι η προσωπική δέσμευση του Κ. Καραμανλή υπέρ του «ασυμβίβαστου», η οποία δεν μπορεί να ξεπεραστεί με οποιαδήποτε νομικά τεχνίδια συνεργασίας με τον Κόκκαλη, όσο τεχνικά άρτια κι αν είναι. Το «δεδομένο» πάλι είναι ότι, ενώ γίνονται όλα αυτά, εκκρεμεί ακόμα η σοβαρότατη ποινική δίωξη κατά του Σ. Κόκκαλη για τέσσερα κακουργήματα (κατασκοπία, ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, υπεξαίρεση κ.λπ.) και άλλα τόσο πλημμελήματα.

Το περίεργο είναι ότι δεν είδαμε ούτε ακούσαμε κανένα δημοσιογράφο ή κυβερνητικό εκπρόσωπο να υπενθυμίζει τη σοβαρότατη αυτή εκκρεμότητα. Είναι άραγε «πολιτικά ορθό» η κυβέρνηση να συνδιαλέγεται με έναν μεγαλοεπιχειρηματία που μέχρι πρότινος κατηγορούσε ως βασικό στυλοβάτη της διαπλοκής και στήριζε τη Δικαιοσύνη στην περίπτωση της δίωξης Παπαγγελόπουλου για τα προηγούμενα σοβαρότατα αδικήματα; Προφανώς για ορισμένους κομματικούς και κυβερνητικούς αξιωματούχους η απάντηση είναι «ναι». Πρόκειται ασφαλώς για τους ίδιους που προετοιμάζουν την πανηγυρική υποδοχή του Κόκκαλη στο φιλοκυβερνητικό στρατόπεδο και που υπαγόρευσαν στην Απογευματινή το εξής εμετικό άρθρο, που είδε το φως της δημοσιότητας την επαύριο της συνάντησης Κόκκαλη-Ορφανού:

«Η αλήθεια είναι πως ο Κόκκαλης πολέμησε τον Καραμανλή, αλλά μόλις η ΝΔ κέρδισε τις εκλογές δεν ακολούθησε την τακτική των παλαιών πυλώνων του συστήματος. Χαμήλωσε εντυπωσιακά τους τόνους, δεν ακολούθησε τους άλλους στον ανταρτοπόλεμο κατά της κυβέρνησης, ενώ αντέδρασε γενικώς με ψυχραιμία όταν ο Ολυμπιακός τιμωρήθηκε πέρουν. Γι' αυτό και επιστράφηκαν στην ομάδα οι βαθμοί που αφαιρέθηκαν(!!!)... Οι διαμαρτυρίες του δεν ξεπέρασαν τα όρια».

Μόνο θλίψη μπορούν να προκαλέσουν παρόμοιες διαπιστώσεις από μια εφημερίδα που ως γνωστόν δεν δημοσιεύει τίποτα αν δεν τυγχάνει της κομματικής και κυβερνητικής έγκρισης. Αλλά κάνουν μεγάλο λάθος, επειδή προφανώς περνούν για ηλίθιους εκείνους που πίστεψαν τις προεκλογικές επαγγελίες της ΝΔ για καταπολέμηση της διαφθοράς. Διότι δεν τους αφορά καθόλου αν ο Σ. Κόκκαλης ξεπερνά ή όχι τα όρια που βάζει η κυβέρνηση. Αυτό που τους ενδιαφέρει πρωτίστως είναι ότι η τελευταία έχει ξεπεράσει προ πολλού τα δικά τους και τα δικά της όρια. Γιατί όσα διαδραματίζονται αυτές τις μέρες με το Πάμε Στοιχείο καταγράφουν με πιστότητα τα προβλήματα και τις δυνατότητες που απομένουν στην κυβέρνηση Καραμανλή.

Υπόδειγμα για μίμηση ο Ντέμης Νικολαΐδης

του Μανόλη Καρέλλη

Ο Ντέμης Νικολαΐδης, ο μόνος πρόεδρος ποδοσφαιρικού σωματείου από τα περιγραφόμενα ως μεγάλα, εθνικής εμβελείας, που είναι βγαλμένος από τα σπλάχνα του, όπως εύστοχα σημειώθηκε, έπραξε εκείνο που θα έπρεπε να θεωρείται το αυτονόητο: εντόπισε και παρέδωσε στις αρχές τους ταραξίες εκείνους που ζημίωσαν την ομάδα του και δυσφήμισαν το άθλημα του ποδοσφαίρου.

Η ενέργεια του προέδρου της Α.Ε.Κ. είναι σύμφωνη με τους νόμους και η συμφωνία με τους νόμους, εκείνους, τουλάχιστον, που έχει θεσπίσει με δημοκρατικό τρόπο μια δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία, είναι μια υποχρέωση από την οποία δεν είναι νοητή η οποιαδήποτε παρέκκλιση.

• Πόσοι, όμως, είναι εκείνοι που ενεργούν όπως ενήργησε ο Ντέμης Νικολαΐδης; Ελάχιστοι ή, το ακόμα πιο απογοητευτικό, κανένας.

Στην ελληνική κοινωνία εμφανίζονται οι «νονοί» που επλούτισαν με τρόπο παράνομο και με εκπληκτική ταχύτητα. Ενώ δε οι πολλοί ή και οι πάντες είναι σε θέση να γνωρίζουν τον τρόπο του παράνομου πλουτισμού των και έχουν την υποχρέωση να μεταφέρουν τη γνώση των προς τον αρμόδιο καθ' ύλην εισαγγελέα, αυτοί προτιμούν τη βολική σιωπή των, που συνοδεύεται και με την έκφραση του προσωπικού θαυμασμού των για την «εξυπνάδα» και την «καπατσούννη» των «νονών».

(Ακόμα, όμως, και οι αρμόδιοι καθ' ύλην εισαγγελείς προτιμούν να μην επι-

δεικνύουν πολυπραγμοσύνη και περιέργεια, που ενδέχεται να αποδειχθούν «βλαπτικές»).

• Είναι σίγουρο ότι η αυτονόητη ενέργεια του Ντέμη Νικολαΐδη θα τον ζημιώσει, οπωσδήποτε δε δεν θα τον ωφελήσει.

Αυτός ο στρατός των φανατικών οπαδών, που πιστεύουν ως ειδωλολάτρες παρωχημένων εποχών το σύμβολο του σωματείου και ορκίζονται πίστη στη σημαία του, θα τον απαρνηθεί μετά την «προδοσία». Και ένας πρόεδρος ενός ποδοσφαιρικού σωματείου χωρίς τους οργανωμένους οπαδούς και τη στήριξη των δεν μπορεί να σταθεί ή, για να μην είμαστε τόσο απόλυτοι, δύσκολα μπορεί να σταθεί.

Ενήργησε, επομένως, ο Ντέμης Νικολαΐδης, χωρίς να υπολογίσει το διαβόητο πολιτικό κόστος. Και αυτό τον κάνει άξιο της εκτίμησης και του σεβασμού των υγιώς σκεπτομένων αλλά και ένα υπόδειγμα προς μίμηση που θα πρέπει να έχουν υπ' όψη των όσοι έχουν καταλάβει κάποιο ηγετικό πόστο, όποιο και αν είναι αυτό.

• Ακούσθηκαν, όμως, και αρκετά παράδοξα στη συνέχεια της ενέργειας του Ντέμη Νικολαΐδη και στα πλαίσια της κριτικής με την οποία αντιμετωπίστηκε.

Ένα απ' αυτά τα παράδοξα ήταν η χρησιμοποίηση του νεολογισμού των «προσωπικών δεδομένων».

Η συμπεριφορά των «φιλάθλων» της Α.Ε.Κ., εκείνων που κατήγγειλε ευθαρσώς ο Ντέμης Νικολαΐδης, υποστήριξαν ορισμένοι, ήταν μια προσωπική των υπόθεση και η δημοσιοποίησή της, πολύ περισσότερο δε η καταγγελία της προς τις δικαστικές αρχές, απετέλεσε ανεπίτρεπτη επέμβαση στα προσωπικά των δεδομένα, ενδεχομένως παράνομη, σίγουρα δε αξιολογικά κριτική.

Ο περίεργος αυτός «νεολογισμός» περί των προσωπικών δεδομένων που καλύπτει τις αντικοινωνικές συμπεριφορές και τις παραβάσεις του νόμου δεν είναι και τόσο καινοφανής.

Στηρίζεται στην «ομερτά», τον νόμο της σιωπής που με τη σειρά του βρίσκει στάδια εφαρμογής στις μαφίες και στις καμόρες και στις πρακτικές των εκτός νόμου.

Εννοείται ότι δεν είναι άγνωστη και στην κοινωνία μας η επίκληση των προσωπικών δεδομένων προκειμένου να καλυφθούν παρανομίες και παράνομοι.

Δημόσιος οργανισμός, λόγου χάρη, που μισθοδοτεί με δεύτερο μισθό μη εργαζόμενο αρνήθηκε να δώσει στοιχεία για το ύψος της μισθοδοσίας. Θα «απεκάλυπτε», έτσι είπαν, «προσωπικά δεδομένα του μισθοδοτούμενου». Και η οικονομική εφορία αρνήθηκε, επικαλούμενη κι αυτή «προσωπικά δεδομένα», να δώσει στοιχεία για την οικονομική επιφάνεια μεγαλεμπόρου του παράνομου τζόγου, επιφανούς παρ' όλ' αυτά πολίτη μιας περιφερειακής κοινωνίας.

Προφανώς όλοι αυτοί που επικαλούνται τα προσωπικά δεδομένα, όπως τα αποκαλούν, μένουν με την εντύπωση (ή την καλλιεργούν προς ίδιον όφελος) ότι αυτά εδημιουργήθηκαν για να καλύψουν τις παρανομίες, τις απάτες, τον εγκληματικό πλουτισμό των ιδίων ή των φίλων των, ενώ, βέβαια, το αληθές είναι ότι (καλώς) εδημιουργήθηκαν για να προστατεύσουν το φρόνημα των πολιτών, τη διαφορετικότητά των, τον αισθηματικό κόσμο των, τις προσωπικές σχέσεις των, με την προϋπόθεση, ασφαλώς, ότι δεν βλάπτεται το σύστημα δικαίου που έχουμε με τη γενική συγκατάθεση και με δημοκρατικές διαδικασίες κατακτήσει.

Όταν οι εκσυγχρονιστές συνάντησαν τους μεταρρυθμιστές

του Νίκου Πρωινού

☞ Σύντροφοι και συντρόφισσες της αδούλωτης κερκίδας, γεια σας! Οι διακοπές τέλειωσαν και οι πολεμικές ανταποκρίσεις μας από τα γήπεδα της κολάσεως ξεκινούν. Ο πολεμικός ανταποκριτής του περιοδικού ξανά στις επάλξεις της ενημέρωσης, με στόχο την εξασφάλιση κάποιας χορηγίας από τις κρατικές εταιρείες που τόσο απλόχερα αβαντάρουν ΠΑΕ και ΚΑΕ με προτίμηση τη Βόρεια Ελλάδα...

☞ Την αρχή έκανε ο Βαγγέλας ο Μακεδονομάχος, γνωστός για τα χουβαρνταλίκια του στην εκλογική του περιφέρεια. Κατά βήμα τον ακολουθεί κι ο Ορφανός, καθότι καρντάσι κι αυτός.

☞ Η αντιγραφή της αντιγραφής. Όπως αντέγραψε στα οικονομικά ο Σημίτης τον Μητσοτάκη!

☞ Πριν μπούμε στο κυρίως θέμα (καταπώς λένε οι φιλόλογοι στους μαθητές) να θυμίσουμε την κοκορομαχία ΝΔ-ΠΑΣΟΚ για τη χρήση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων.

☞ Για έλλειψη σχεδίου κατηγορούν τους μπλε οι πράσινοι.

☞ Και σεις τι είχατε κάνει; – ανταπαντούν οι μπλε με ερώτηση.

☞ Κι άκρη δε βρίσκεται...

☞ Θεωρητικά δηλαδή, γιατί στην πράξη, δια της γνωστής μεθόδου της απαξίωσης την οποία εφαρμόζουν τα επιτελεία των δυο εταιρειών (συγγνώμη, κομμάτων), ο καβγάς γίνεται για το σε ποιον διαπλεκόμενο θα εκχωρηθούν τα φιλέτα.

☞ Πόσο κουραστικοί και προβλέψιμοι είναι...

☞ Στα του ποδοσφαίρου τώρα.

☞ Πολλές μεταγραφές και φέτος που θα κριθούν στο τέλος.

☞ Μόνοι κερδισμένοι προς το παρόν οι μεσίτες (μάντζερ, επί το εκσυγχρονιστικότερο) που για άλλη μια φορά είδαν τις καταθέσεις τους να αβγατίζουν πουλώντας (συνήθως) κοπανιστό αέρα.

☞ Δουλειά κι αυτή! Αγωνίες, κόποι, ιδρώτας, στρες.

☞ Κανονικά ο εργατολόγος κ. Πολυζωγόπουλος θα έπρεπε να διεκδικήσει να ενταχθούν στα βαρέα κι ανθυγιεινά επαγγέλματα.

☞ Και μια και ο λόγος για τον πράσινο «υπερασπιστή» των ταπεινών και καταφρονεμένων, ίσως θα έπρεπε να εξετάσει και την περσίωση των οργανωμένων μισθοφόρων, που ναι μεν τα αφεντικά τους φροντίζουν να τους δίνουν το κάτι τι τους, αλλά τους έχουν ανασφάλιστους.

☞ Χρήστο θεέ, παρέμβαση και στις ΠΑΕ!

☞ Ο Παναθηναϊκός απέκλεισε την πολωνική Βίσλα μετά από ένα ματς θρίλερ.

☞ Η χαρά είναι διπλή. Πρώτον γιατί δώσαμε ένα ηχηρό ράπισμα σ' αυτούς που η είσοδός τους στην ΕΕ μείωσε το εισόδημα των ελλήνων αγροτών και δεύτερον γιατί θυμόμαστε τις απεργίες των Βαλεσέων...

☞ Αλλά πριν χαρούν τη νίκη τους, εισέπραξαν δυο τεμάχια

από τους καθεστωτικούς του κ. Κρόκο, ο οποίος φαίνεται να τα βρήκε με τους γαλάζιους και να μπαίνουν οι ελληνικές ομάδες στο στοίχημά Του.

☞ Τι είπατε; Ασυμβίβαστο; Μα αυτά τα έλεγαν τα σαΐνια όταν ήταν αντιπολίτευση.

☞ Τώρα κυβερνούν σεμνά και ταπεινά...

☞ Κατά τα λοιπά, ο ΠΑΟΚ ηττήθηκε από την Ξάνθη, η οποία φαίνεται ότι μαζί με τη Λάρισα θα αποτελέσουν την ευχάριστη έκπληξη της επαρχίας.

☞ Η Χαλκηδόνα βαφτίστηκε Ατρόμητος αποκτώντας έδρα και οπαδούς, γιατί οι 100 εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις του κ. Σπανού δεν αποτελούσαν κρίσιμη μάζα.

☞ Ο αποσιλωμένος Πανιώνιος και ο ΟΦΗ στη μετά-Βαρδινογιάννη εποχή, όπως και οι Ιωνικός, Ακράτητος, Καλλιθέα και Λεβαδειακός, θα παλέψουν για τη σωτηρία.

☞ Λίγα πράγματα ο Ηρακλής και η Καλαμαριά, προς το παρόν.

☞ Άρα μάλλον μια απ' τα ίδια.

☞ Ολυμπιακός, Παναθηναϊκός και ολίγον από ΑΕΚ του συζύγου της αοιδού...

☞ ...ο οποίος τα έβαλε με τους Original που τα έκαναν γυαλιά καρφιά στον αγώνα με τον Ατρόμητο.

☞ Έδωσε το βίντεο στην αστυνομία και κατονόμασε δυο χουλιγκάνους.

☞ Έτσι ετέθη ντε φάκτο σε εφαρμογή το σύστημα με τις κάμερες προς τέρψιν του κ. Βουλγαράκη.

☞ Κολλητιλίκια του Βίκτορα με τον Κρόκο κι άντε να δούμε άλλο ένα πέτσινο πρωτάθλημα με πρωταγωνιστές την παράγκα και τα μαύρα κοράκια, οι αποκρουστικοί ήχοι των οποίων ακούστηκαν από την πρώτη αγωνιστική.

☞ Προς δόξαν της ΕΠΑΕ, της ΕΠΟ και της Γ.Γ.Α.

☞ Εκσυγχρονιστές, μεταρρυθμιστές, ίδια γεύση (για να μην πούμε καμιά άλλη κουβέντα κι επέμβει ο δαίμων του τυπογραφείου).

Τόση προπαγάνδα θα την ζήλευε και ο Γκαίμπελς...

του Γιώργου Αρκουλή

Ο πασιγνώστος για τους ρόλους κακού ή σκληρού (θα τον χαρακτηρίζαμε άξιο διάδοχο του Αρτέμη Μάτσα ή και ανεψιό του κλασικού Δήμου Σταρένιου) στον ελληνικό κινηματογράφο Σπύρος Καλογήρου έχει δώσει μια ατάκα που με την πάροδο των χρόνων (σε μια χώρα διαφθοράς όπως κατάντησε, δυστυχώς, σήμερα η Ελλάδα) απέκτησε πολύ μεγάλο σουξέ: *Είναι πολλά τα λεφτά Αρη!* Συχνότατα αυτό το μότο χρησιμοποιείται ανερυθρίαστα από επιτελείς των Μέσων, όταν θέλουν να ειρωνευτούν κάποιο λαμόγιο ή να δώσουν τη διάσταση χρηματισμού. Ιδού όμως που αυτές οι πέντε αιχηρές λέξεις ενδεχομένως παρέσυραν και εκτός κινηματογραφικής πρακτικής τον βετεράνο ηθοποιό. Δεν γνωρίζουμε ούτε μας ενδιαφέρει η οικονομική συμφωνία του Σπύρου Καλογήρου με τη διαφημιστική εταιρεία του ΟΠΑΠ, υποπετυνόμεστε όμως ότι πρέπει να του μέτρησαν γενναίο παραδάκι, προκειμένου να δεχτεί να πάρει μέρος σε ραδιοφωνικό σποτ που διαφημίζει τον τζόγο, συγκεκριμένα το ποδοσφαιρικό *πάμε στοίχημα...*

Βέβαια θα ήταν εντελώς άδικο να σταθεί κανείς στο μεροκάματο του ηθοποιού Καλογήρου, μπροστά στο τσουνάμι των δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ τα οποία ξοδεύει ετησίως ο Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου, προκειμένου να μετατρέψει τη διαφήμισή του σε ασφυκτική πλύση εγκεφάλου. Και μάλιστα σε έναν λαό ο οποίος δεν θέλει και πολύ να παρασυρθεί και να σπεύσει στο πρακτορείο να καταθέσει τον ιδρώτα του. Το ότι αυτό το χρήμα με ουρά πηγαίνει σε όλα τα Μέσα Ενημέρωσης, διακαρτίως της κυκλοφορίας τους ή της τηλεθέασης, σημαίνει προσπάθεια για γερές συμμαχίες με τα μίντια και ενέργεια για απαραίτητη απενοχοποίηση.

Προσέξτε πονηριά από κάποια διαφημιστικά συνθήματα, που προβάλ-

λουν τα προϊόντα του ΟΠΑΠ:

Παίξε κέρδισε (ο μόνος που κερδίζει σίγουρα είναι ο Οργανισμός)

Παίξε μπάλα (και όχι παίξε τα λεφτά σου)

Έχεις αγώνα αύριο (δυστυχώς, και μεθαύριο και στο διηνεκές· γιατί, νομίζετε, κυνηγήθηκαν τα φρουτάκια του ιδιώτη Νικολετάτου; Σαφώς για να γεμίσει το ταμείο του κράτους...)

Από καταβολής... διαφήμισης σε αυτή την άτυχη χώρα, δεν είχε προκύψει ποτέ τόσος βομβαρδισμός πελατών όσο τα τελευταία χρόνια με τα τζογαδόρικά παιγνίδια του ΟΠΑΠ. Τόση προπαγάνδα υπέρ των... κερδών από τα ποδοσφαιρικά στοιχήματα, το τζόκερ κ.λπ., μόνο με τη λογική Γκαίμπελς μπορεί να συγκριθεί και να είσθε βέβαιοι πως μπορεί αυτή τη φορά να μην πληρώσει ο παθών με το αίμα του, όμως ότι θα καταντήσει θύμα οικονομικής αφαίμαξης από επιτηδευούς, να είσθε σίγουροι εκατό τοις εκατό. Το αστειό είναι που η Κομισιόν (ο γνωστός μπαμπούλας που πρεσβεύει τα ήθη της παγκοσμιοποίησης, τρομάρα μας!...) ετοίμασε ντιρεκτίβα που θα απαγορεύει οσονούπω τη διαφήμιση του τσιγάρου, ώστε να μην παρασύρονται οι νέοι στον εθισμό του καπνού. Ο τζόγος όχι μόνο έμεινε στο απυρόβλητο, αλλά μέσω του αθλήματος του ποδοσφαίρου ιδού που είναι έτοιμος για πολύ μεγάλα σκόρ.

Άραγε, με τον αναμενόμενο γιγαντισμό του ΟΠΑΠ (και των συνεργατών του, οι οποίοι θα καρπωθούν τις τεράστιες προμήθειες), μπαίνει σε εφαρμογή η... επανίδρυση του κράτους που βαρύνδουπα είχε διαφημίσει επαρκώς πριν την 7η Μαρτίου του 2004 ο σημερινός πρωθυπουργός; Και αν ναι, τι να υποθέσει κανείς τώρα για την πολιτική ηγεσία; Ένα μόνο ταιριάζει:

Είναι πολλά τα λεφτά, που θα έλεγε και ο συμπαθής Σπύρος Καλογήρου.

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ:
Το «Πρότυπο Βασίλειο»
και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμα της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα. Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση:
Δημοχάρους 60, Αθήνα
τηλ.: 210-72.32.819

Το πρόβλημα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης βρίσκεται σήμερα στο προσκήνιο, λόγω του πρόσφατα ψηφισθέντος νόμου για τη «Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Ν. 3374/ΦΕΚ τ. Α 189/2.8.2005). Στην έντονη διαμάχη που έχει αναπτυχθεί μεταξύ πολιτείας και ακαδημαϊκής κοινότητας με αφορμή την ψήφιση του παραπάνω νομοσχεδίου, η πρώτη επιδιώκει, σύμφωνα με τη διακήρυξη της Βologna, την σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την ένταξη της χώρας μας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο

εκπαίδευσης, ενώ η δεύτερη αντιτείνει το στόχο ενός ισχυρού και επαρκώς χρηματοδοτούμενου δημόσιου Πανεπιστημίου. Πού βρίσκεται όμως η αλήθεια; Πώς μπορεί να ξεπεραστεί η κρίση που έχει ξεσπάσει; Στόχος της σειράς άρθρων που θα ακολουθήσει είναι η προβολή αυτών των πτυχών λειτουργίας της πανεπιστημιακής διοίκησης. Πρόκειται για την ανάλυση του σκληρού πυρήνα ενός παράλογου, δεσποτικού και ανελεύθερου συστήματος που καταρρακώνει τις επιστημονικές αξίες και την πνευματική ελευθερία.

Ανατομία ενός «διαρκούς εγκλήματος»

του Ιάκωβου Προκοπίου

Η αυτοτέλεια των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων –με τη μορφή που απέκτησε μετά το 1982– αποτέλεσε μάλλον ανταμοιβή του χαμηλόβαθμου τότε διδακτικού προσωπικού, για τις αυθαιρεσίες που είχε υποστεί στο παρελθόν, παρά θεσμική κατάκτηση μιας ώριμης πανεπιστημιακής κοινότητας. Αυτή η διαπίστωση προκύπτει από την μετάλλαξη που έχει υποστεί σήμερα ο θεσμός. Έχοντας «πέσει» στα χέρια ανθρώπων ανώριμων να τον διαχειριστούν, χρησιμοποιείται ιδιαίτερα στα περιφερειακά πανεπιστήμια της χώρας για την ενίσχυση της προσωπικής ή κομματικής εξουσίας τους. Έτσι σήμερα η αυτοτέλεια έχει χάσει το ουσιαστικό της περιεχόμενο κι έχει μεταμορφωθεί σε παράγοντα αυθαιρεσίας, ανομίας, αδιαφάνειας και διαφθοράς.

Πώς φτάσαμε όμως ως εδώ; Η απάντηση βρίσκεται στο δημοκρατικό έλλειμμα που χαρακτήρισε τον θεσμό της αυτοτέλειας ήδη από την αρχή της εφαρμογής του. Σύμφωνα με μία θεμελιώδη αρχή της δημοκρατίας κάθε μορφή δράσης πρέπει να συνυπάρχει με τον έλεγχο. Αυτές δε οι δύο λειτουργίες (δράση-έλεγχος) πρέπει να είναι επιμελώς διαχωρισμένες. Η λειτουργία ωστόσο των ελληνικών ΑΕΙ αντιστρατεύεται αυτή την αρχή, όσον αφορά

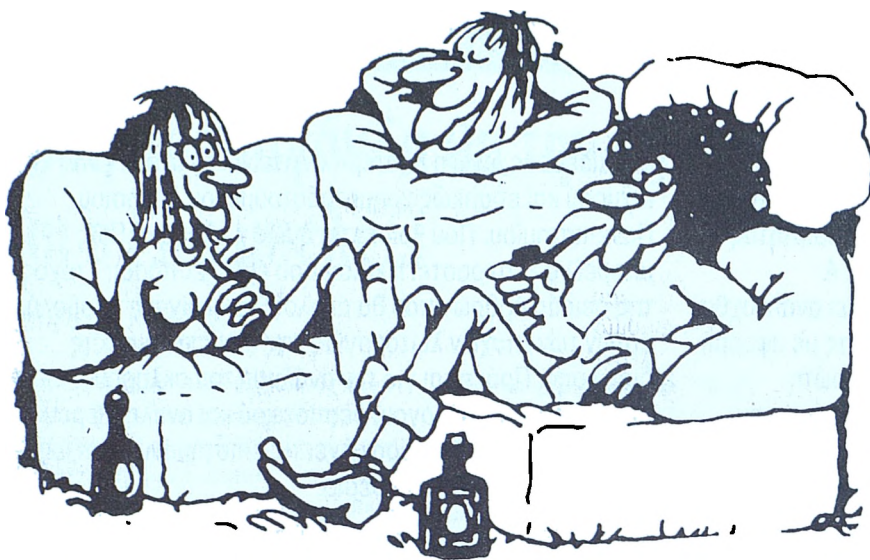
στις ακαδημαϊκές δραστηριότητές τους. Οι δραστηριότητες αυτές υλοποιούνται και ελέγχονται από το ίδιο όργανο, δηλαδή το πανεπιστήμιο.

ΠΩΣ ΜΙΑ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΕΓΙΝΕ ΤΡΟΧΟΠΕΔΗ

Το παραπάνω δημοκρατικό έλλειμμα δεν φαίνεται ότι απασχόλησε την πανεπιστημιακή κοινότητα της χώρας, σε αντίθεση με την έντονη δραστηριότητα που ανέπτυξε για τη διασφάλιση μεγαλύτερων χρηματοδοτήσεων. Έτσι ο στόχος για ένα ισχυρό οικονομικά δημόσιο πανεπιστήμιο δεν συνδυάστηκε ιστορικά με το στόχο του ποιοτικού ελέγχου της ακαδημαϊκής λειτουργίας του, δηλαδή της επιστημονικής και εκπαιδευτικής παραγωγής του. Το έλλειμμα αυτό διαμόρφωσε μία ισχυρή παθογένεια στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, αφού από την μία διευρύνονταν οι οικονομικοί πόροι της, ενώ από την άλλη αδυνατίζε συνεχώς η επιστημονική της θωράκιση. Αποτέλεσμα ήταν, οι παραπάνω κατακτήσεις στον τομέα της αυτοτέλειας να μετατραπούν βαθμιαία σε πηγές αυθαιρεσίας, κακοδιοίκησης και διαφθοράς, αφού η εξουσία συγκεντρώθηκε στα χέρια ανθρώπων οι οποίοι διέφευγαν και διαφεύγουν κάθε επιστημονικού ελέγχου. Σιγά σιγά και ιδιαίτερα μέσα από τις χρηματοδοτήσεις των κοινοτικών πλαισίων

στήριξης τα πανεπιστήμια μετατράπηκαν σε «πασαλίκια» τα οποία διαφεύγουν «προύχοντες» καθηγητές που πρόλαβαν να αποκτήσουν γρήγορα βαθμολογική εξέλιξη και οικονομικό (μέσα από τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα) κύρος.

Από την πλευρά της η πολιτεία ανταποκρινόμενη σε κοινοτική επιταγή –και μετά από ισχυρές αντιδράσεις της πλειοψηφίας της ακαδημαϊκής κοινότητας– ψήφισε πρόσφατα τον νόμο για τη διασφάλιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Ο νόμος αυτός ωστόσο περιλαμβάνει μία βασική αντίφαση. Δεν συνδυάζει την αξιολόγηση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση με το σύστημα πρόσληψης και εξέλιξης του διδακτικού προσωπικού της. Πώς είναι δυνατόν να αξιολογείς ένα επιστημονικό έργο εάν προηγουμένως δεν διασφαλίσεις τις εγγυήσεις για την ποιότητά του, που δεν είναι άλλες από τις αντικειμενικές και αξιοκρατικές διαδικασίες επιλογής εκείνων που το δημιουργούν; Είναι λοιπόν φυσικό ο παραπάνω νόμος κατά την εφαρμογή του να γίνει «διακοσμητικός». Να λέμε δηλαδή «στα λόγια» ότι έχουμε στη χώρα μας σύστημα διασφάλισης της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης, χωρίς στην πραγματικότητα να έχουμε. Για τους λόγους αυτούς απαιτείται τροποποίηση του

ισχύοντος θεσμικού πλαισίου ώστε ο νόμος για την αξιολόγηση να γίνει λειτουργικός. Πριν όμως προβούμε στη διατύπωση των προτάσεών μας για το θέμα αυτό, είναι απαραίτητο να περιγράψουμε την υφιστάμενη κατάσταση και τη λειτουργία του συστήματος διοίκησης των πανεπιστημίων.

Η ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Το γεγονός ότι σήμερα οι πανεπιστημιακές κοινότητες έχουν μετατραπεί σε «κυκλώματα» με διαπλεκόμενα συμφέροντα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ίδια τη νομοθεσία. Σύμφωνα με αυτήν για την επιλογή ενός διδάσκοντα του ΔΕΠ αποφασίζουν τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης του αντίστοιχου τμήματος, ασχέτως γνωστικού αντικείμενου. Ως γνωστό τα πανεπιστημιακά τμήματα συγκροτούνται από επιστήμονες διαφορετικών ειδικοτήτων. Έτσι η αποφασιστική ψήφος για την κάθε επιλογή δίδεται από μη ειδικούς. Π.χ. ένας επιστήμονας της πληροφορικής μπορεί να αποφανθεί για την επιστημονική ικανότητα ενός βιολόγου και ένας φιλόλογος μπορεί να αποφανθεί για την επιστημονική ικανότητα ενός νομικού. Το σύστημα αυτό είναι φυσικό να ευνοεί τη συναλλαγή, αφού δεν εφαρμόζονται ουσιαστικά επιστημονικά κριτήρια. Έτσι ουσιαστικά παρέχεται η δυνατότητα στον κάθε εκλέκτορα να εκλέγει τον υποψήφιο έναντι ορισμένων ανταλλαγμάτων. Τα ανταλλάγματα αυτά συνοψίζονται στην «πίστη» του μελλοντικού διδάσκοντα στον «προστάτη» του, ο οποίος τον επέλεξε. Το φαινόμενο που περιγράφουμε επιδει-

νώνεται και από τις προσωπικές σχέσεις των εκλεκτόρων. Πρόκειται για άτομα τα οποία εργάζονται στον ίδιο επαγγελματικό χώρο συνήθως για πολλά χρόνια με αποτέλεσμα να έχουν αναπτύξει σχέσεις φιλίας, έχθρας ή εξάρτησης. Οι σχέσεις αυτές δεν είναι εύκολο να αποδειχτούν, κι ακόμη περισσότερο να καταγγελθούν, αφού οι χαμηλόβαθμοι διδάσκοντες θα κριθούν από τους υψηλόβαθμους. Η εξάρτηση λοιπόν είναι προφανής για κάθε διδάσκοντα που επιθυμεί να μη βρεθεί στο δρόμο και να εξελίξει την καριέρα του.

Από τη στιγμή που αυτό το σύστημα τίθεται σε εφαρμογή, λειτουργεί ως χιονοστιβάδα, προκαλώντας αλυσιδωτές παρενέργειες. Κατ' αρχάς στερεί τα πανεπιστήμια από ικανούς επιστήμονες και τη θέση τους λαμβάνουν ασθενέστεροι ηθικά και επιστημονικά συνάδελφοί τους. Επιπλέον διαστρεβλώνεται κάθε έννοια επιστημονικής δεοντολογίας. Και αυτό γιατί η επιστήμη «χρησιμοποιείται» από τους επιτήδειους προκειμένου να πραγματοποιήσουν τις προσδοκίες τους. Π.χ. επιθυμεί κάποιος να διορίσει στο πανεπιστήμιο έναν γνωστό του, ο οποίος έχει αναπτύξει ιδιαίτερη δράση στη διαχείριση χρηματοδοτούμενων κοινοτικών προγραμμάτων. Σε αυτή την περίπτωση θα εκθειάσει τη συμβολή που έχουν τα προγράμματα αυτά στην ανάπτυξη των πανεπιστημίων. Εάν συμβαίνει όμως το αντίθετο (δηλαδή ο γνωστός του δεν έχει αναπτύξει δραστηριότητα στην διαχείριση χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, σε αντίθεση με τον υποψήφιο του που έχει αναπτύξει), τότε

θα υποστηρίξει ότι η διαχείριση των έργων αυτών γίνεται σε βάρος της επιστημονικής παραγωγής και ότι αποκλειστική πρόθεση των διαχειριστών ανάλογων έργων είναι το χρηματικό όφελος. Ποια όμως είναι η αλήθεια; Ποιο είναι το μέτρο της αξιολόγησης; Δυστυχώς, στη ζοφερή πραγματικότητα που περιγράφουμε τέτοιο μέτρο όχι μόνο δεν υπάρχει αλλά και γίνεται προσπάθεια να μη διαμορφωθεί. Αυτό που χρειάζεται το σύστημα είναι η αοριстіα, η ασάφεια, η σοφιστεία στη διατύπωση των επιχειρημάτων ανάλογα με τον στόχο που έχουμε κάθε φορά. Οι τακτικές αυτές, ριζωμένες πλέον στο πανεπιστημιακό σύστημα της χώρας, ευνοχίζουν και την παραμικρή επιστημονική ικμάδα και ορθολογική σκέψη.

Αλλά το κακό δεν σταματά εδώ. Η εφαρμογή του συστήματος που περιγράφουμε προκαλεί μία ακόμη μετάλλαξη, τη μετάλλαξη του σκοπού του νόμου. Πρόθεση του νομοθέτη είναι να εφοδιάσει τον πολίτη με σαφείς νόμους, προκειμένου ο τελευταίος να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τα δικαιώματά του. Αυτό που γράφει, αυτό και εννοεί. Προϋπόθεση λοιπόν επιτυχίας κάθε νομικού συστήματος είναι η σαφήνεια και καθαρότητά του. Στην περίπτωση της πανεπιστημιακής νομοθεσίας ο νόμος χρησιμοποιείται για να επιτυγχάνονται στόχοι που δεν περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις του. Π.χ. επειδή δεν μπορεί ο αποτυχών υποψήφιος να προσβάλλει την ουσία της επιστημονικής κρίσης, προσβάλλει τη διαδικασία. Επειδή δεν μπορεί να ανταγωνιστεί επιτυχώς ένα συνάδελφό του στη διεκδίκηση ενός πανεπιστημιακού αξιώματος, προσβάλλει παρατυπίες της διαδικασίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα έναν άκραιο σχολαστικισμό στη διεκπεραίωση των πανεπιστημιακών διαδικασιών. Κάθε διδάσκων μετατρέπεται σε δικηγόρο, ερμηνεύει με παρηρησία τους νόμους, μελετά τη νομολογία, συντάσσει υπομνήματα και αναφορές καταγγέλλοντας τις αυθαίρετες διαδικασίες ή γίνεται ειδικός στο ποινικό δίκαιο (ειδικά στις περιπτώσεις της συκοφαντικής δυσφήμισης και των αδικημάτων περί την υπηρεσία). Έτσι η ψυχική ενέργεια του πανε-

πιστημιακού μετατοπίζεται προς την πλευρά της «χρησιμοποίησης» του νόμου, όχι τόσο επειδή αυτός έχει παραβιαστεί και πρέπει να επανέλθει η τάξη δικαίου, αλλά επειδή έχει ανατραπεί η επιστημονική τάξη πραγμάτων, η οποία επειδή δεν μπορεί να επανέλθει με επιστημονικά μέσα, επανέρχεται με νομικά τεχνάσματα.

Ένα άλλο σημαντικό μειονέκτημα του συστήματος είναι ότι δεν παρέχει στον υποψήφιο που απέτυχε μία δεύτερη δυνατότητα ακαδημαϊκής κρίσης. Κάθε ένας που θεωρείται αδικούμενος, σύμφωνα με τα δικαστικά και διοικητικά συστήματα του πολιτισμένου κόσμου, έχει το δικαίωμα προσφυγής σε ένα ανώτερο όργανο. Το μη εκλεγέν ωστόσο υποψήφιο μέλος ΔΕΠ δεν έχει κανένα δικαίωμα. Από τη στιγμή που δεν επιλεγεί, το μόνο δικαίωμα που έχει είναι η προσφυγή για διοικητικές πλημμελίες της διαδικασίας και όχι για επιστημονικές. Η επιστημονική «αυθεντία» των κριτών του παραμένει αδιαμφισβήτητη, απρόσβλητη από κάθε έλεγχο. Αυτή ωστόσο η επιστημονική «αυθεντία» κινδυνεύει να είναι μεροληπτική και ανεπαρκής. Μεροληπτική επειδή αυτοί που κρίνουν, όπως προαναφέραμε, συνδέονται μεταξύ τους με σχέσεις εξάρτησης, συμφέροντος, φιλίας ή έχθρας. Ανεπαρκής, αφού κατά κανόνα οι κριτές (εκλέκτορες) δεν ανήκουν στο γνωστικό αντικείμενο των κρινόμενων.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ωστόσο και ένα άλλο μειονέκτημα των διαδικασιών επιλογής διδασκόντων, που συνίσταται στην παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Όπως είναι γνωστό οι διαδικασίες αυτές είναι ανοικτές. Μπορεί δηλαδή να συμμετάσχει τόσο το ήδη υπηρετούν μέλος ΔΕΠ όσο και κάθε τρίτος.

Το γεγονός αυτό από μόνο του καταργεί την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Είναι βέβαιο ότι κάποιος που έχει υπηρετήσει επί σειρά ετών στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο, που κρίνεται από συναδέλφους του που τον γνωρίζουν καλά, άλλοτε πλεονεκτεί (επειδή διαθέτει την εύνοια του ήδη γνωστού) και άλλοτε μειονεκτεί (επειδή δεν είναι αρεστός στους συναδέλφους του) έναντι των

εξωτερικών συνυποψηφίων του. Κατά συνέπεια οι εσωτερικοί υποψήφιοι (αυτοί δηλαδή που ήδη υπηρετούν στο πανεπιστήμιο που έχει προκηρύξει τη θέση και έχουν υποβάλλει υποψηφιότητα στο πλαίσιο της διαδικασίας εξέλιξης τους στην ανώτερη βαθμίδα) διαθέτουν μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα που δεν σχετίζονται με την επιστημονική τους επάρκεια αλλά με παράγοντες ξένους προς αυτήν. Άλλοτε οι εκλέκτορες συνάδελφοι που τους κρίνουν κάνουν τα «στραβά μάτια» στην επιστημονική ανεπάρκειά τους, διότι τυχόν αρνητική κρίση θα είχε ως συνέπεια την απώλεια της εργασίας τους (η κρίση από τη βαθμίδα του λέκτορα για τη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή, εάν δεν αποβεί θετική, έχει ως αποτέλεσμα ο διδάσκων να χάσει τη δουλειά του στο πανεπιστήμιο), ενώ άλλοτε επειδή είναι πολύ καλοί, τους κρίνουν ως επιστημονικά ανεπαρκείς επειδή δεν θέλουν τέτοιους «ανταγωνιστές».

Είναι προφανές ότι η διαδικασία αυτή δεν στοχεύει να επιβραβεύσει τον καλύτερο αλλά να εξαρτήσει και εκβιάσει τον ήδη υπηρετούντα. Και αυτό γιατί εάν πραγματικά σκοπός της διαδικασίας ήταν η επιλογή του καλύτερου επισημίονα τότε: α) δεν θα ανέθετε την κρίση αυτή σε άτομα μέσα από το τμήμα και συνήθως ξένα προς το προκηρυχθέν γνωστικό αντικείμενο και β) θα εξασφάλιζε την μονιμότητα σε όλες τις βαθμίδες, διότι έτσι τόσο οι κριτές θα ήταν ελεύθεροι από το ψυχικό άγχος της αρνητικής συνέπειας της κρίσης τους (που θα οδηγούσε στην απομάκρυνση του συναδέλφου τους από το πανεπιστήμιο) όσο και οι διδάσκοντες-κρινόμενοι δεν θα τελούσαν κάτω από την δαμόκλεια σπάθη απώλειας της εργασίας τους.

Με την μέθοδο όμως που εφαρμόζεται ούτε η επιστημονική κρίση διασφαλίζεται αλλά ούτε και η αξιοπρέπεια του υποψηφίου, ο οποίος δέσμιος της αδήριτης ανάγκης για εργασία δίνει τα όποια ανταλλάγματα του ζητηθούν και τα οποία δεν είναι άλλα παρά η πλήρης υποταγή και υποστήριξη σε όλους τους θεμιτούς και αθέμιτους στόχους του προέδρου του τμήματος και της «ομάδας» του.

Κάτι το «ωραίο»

Λεύκωμα με άρθρα, μελέτες και πάνω από χίλιες τετράχρωμες φωτογραφίες, που αποτυπώνει τη σύγχρονη νεοελληνική κακογουστιά. Αναλύει το κιτς, αναζητά τις ρίζες του και σχολιάζει με χιούμορ τις χιλιάδες περιπτώσεις του φαινομένου.

Για την πολιτική, την κοινωνική συμπεριφορά, τη διακόσμηση, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, το αυτοκίνητο, το σπίτι, το γραφείο...

Κεντρική διάθεση:
Εκδόσεις Πολύτυπο
Δημοχάρους 60,
115 21 Αθήνα
τηλ.: 210-72.32.819

επισημαίνουμε

Αλλοθικές, πρώτες πρωτοβουλίες

Έχω ένα προσωπικό όραμα για τον πολιτισμό.
Κώστας Καραμανλής

Σύμπτωση μ' έφερε ν' αναδιφήσω σε πρόσφατα πρακτικά της Βουλής και σ' επερώτηση της Μαρίας Δαμανάκη, του Ανδρέα Λοβέρδου, της Άντζελας Γκερέκου κ.ά. προς τον υπουργό Πολιτισμού σχετικά με την ζοφερή, γενικά, πορεία των καλλιτεχνικών μας πραγμάτων. Υπενθυμίζω ότι οι δύο πρώτοι επερωτώντες βουλευτές είναι υπεύθυνοι της παιδείας και του πολιτισμού του ΠΑΣΟΚ, ενώ ασφαλώς η τρίτη αυτοπροσώπως είναι... «έργο τέχνης».

Απάντησε δια μακρών ο υφυπουργός κ. Τατούλης και ειλικρινά εν μέσω αγορεύσεων και δευτερολογιών διαπίστωσα πόσος κοινοβουλευτικός λόγος και χρόνος μπορεί να ξοδευτεί ένθεν κακείθεν χωρίς κατ' ουσίαν να ειπωθεί τίποτε το διαφορετικό. Αλλά επίσης με σόκαραν τα ελληνικά που χρησιμοποιούσαν οι πατέρες του έθνους για να επιχειρηματολογήσουν ως προς τον πολιτισμό και την παιδεία (μας) εκ μέρους των κομμάτων (τους).

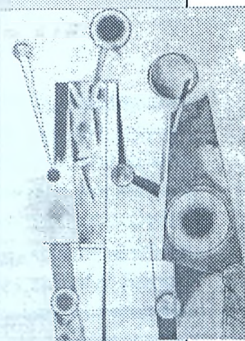
Δεν προτίθεμαι να προχωρήσω σε βαθύτερη ανάλυση των λεχθέντων, δεν έχει νόημα άλλωστε, αλλά θα σας μεταφέρω αυτούσια τ' αποσπάσματα για να ευθυμήσουμε λίγο όπως παλιά με τον κ. Ευθυμίου ως υπουργό Παιδείας. Παρένθεση: Οι πάντες πλέον χρησιμοποιούν χαλαρά και κατά κόρον τον κακόζηλο πλεονασμό «πρώτη προτεραιότητα». Παιδιά, η προτεραιότητα είναι αναγκαστικά πρώτη και επ' ουδενί δεύτερη. Αν καλά και σώνει χρειάζεστε επιθετικό προσδιορισμό, πείτε «άμεση» ή «δραματική» ή «κάτι», τέλος πάντων, «προτεραιότητα». Συνεχίζω... Άντζελα Γκερέκου: «Συγκρούστε με όλους... Μιλάμε πραγματικά για επίτευγμα (sic)» (1.7.05. Πρακτικά της Βουλής). Τατούλης: «Ακολουθήσαμε μια πολιτική που δεν είναι αλλοθική» (σελ. 68, IBA 1/1 APO 701, Η.Τ.). Και συνεχίζει (σελ. 69): «Κύριε πρόεδρε πολλές φορές εύκολα και αλλοθικά αναφερόμαστε θεωρητικά στην κοινωνία των πολιτών». Αλλού (σελ. 70): «Απαιτεί την όδευση (όπως λέμε «αφόδευση») αυτού του προβληματισμού (περί κρατικοδίατου πολιτισμού, ντε) προς όλη την κοινωνία (Κοινωνία ώρα οχτώ, που θα 'λεγε και ο Κακαουφώνης)... Και η ειλικρίνεια αυτή είναι απαιτητό (sic)....». Συνέχεια (σελ. 73): «Δεν καθίσαμε κάτω απ' το τραπέζι να μεμψιμοιρίζουμε μεταξύ μας τι εννοούμε λέγοντας κρατικοδίατος πολιτισμός...». Και το κορυφαίο τατούλειον: «Είπατε και συνεχώς λέτε γιατί δεν είναι εδώ ο κ. πρωθυπουργός. Αυτό νομίζω ότι είναι μια αλωτική σας υπερβολή» (σελ. 143, 2 MB 1/3 BMO 701 D). Δηλαδή ντιπ καταντίπ αλωτικό, ή όπως θα 'λεγε ο Καζαντζίδης «αλωτικές μου εποχές, αλωτικοί μου χρόνοι». Και τώρα η σειρά του Λοβέρδου, του φιλότεχνου (σελ. 148): «Η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ θα επισκεφτεί τις επόμενες ημέρες την Εθνική Πινακοθήκη...». (Καλώς τους! Σας περιμένουμε με τριαντάφυλλα!) Για να της συμπαρασταθεί, εννοεί, που είναι εγκαταλελειμμένη, χωρίς κονδύλια. Μέγα ψεύδος. Στην Πινακοθήκη έχουν εντοπιστεί μεγάλες σπατάλες και κακοδιαχείριση σε τρόπον ώστε ο Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης να έχει διατάξει διαχειριστικό έλεγχο. Όφειλε να το γνωρίζει αυτό ο κ. βουλευτής. Η ΕΠΜΑΣ είναι ένα ευνοημένο ίδρυμα μ' ένα εξαιρετικό ΔΣ, που όμως δεν αποδίδει όσο θα 'πρεπε. Όσο για τις «ουρές των χιλιάδων επισκεπτών» που αναφέρει ο κ. Λοβέρδος, αυτές ισχύουν αλλά σε ελάχιστες, φευ, περιπτώσεις. Δηλαδή όταν έχουμε Γκρέκο+ Διαφήμιση. Τις Κυριακές του Αυγούστου λ.χ., σε φουλ τουριστική περίοδο, οι επισκέπτες της Πινακοθήκης δεν ξεπερνούσαν μονοψήφιους αριθμούς! Βλέπετε, είχε τελειώσει η έκθεση Σαμαρά. Ένα μουσείο όμως πρέπει να είναι ετοιμοπόλεμο καθημερινά, με ευέλικτα προγράμματα ώστε να προσελκύσει το ημεδαπό και το αλλοδαπό κοινό συ-νε-χώς. Φερ' ειπείν με ξενόγλωσσες ξεναγήσεις. Τόσο απλά. Κατά τ' άλλα το συμπέρασμα είναι ένα: ο πολιτισμός είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να την εμπιστευθούμε στους πολιτικούς. Δυστυχώς και αλωτικώς.

Μάνος Στεφανίδης

ΥΓ.: Μπήκε Σεπτέμβρης κι ακόμη να επισκεφθεί την Πινακοθήκη η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ. Βρε μήπως όσα έλεγε ο κ. Λοβέρδος ήταν αλλοθικά;

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• «Φως και χρώμα στη Ρωσική Πρωτοπορία» είναι ο τίτλος της έκθεσης με 350 περίπου έργα και αρχειακό υλικό (χειρόγραφα, βιβλία, φωτογραφίες, κ.λπ.) από τη Σοβιετική

Κωστάκη που εγκαινιάστηκε χθες Πέμπτη στη Θεσσαλονίκη, στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Η σημαντική αυτή έκθεση, που περιλαμβάνει έργα 60 καλλιτεχνών, της περιόδου 1900-1943, αναδεικνύει τον πλούτο των ιδεών, τεχνικών και ρευμάτων και την εξέλιξη της τέχνης της Ρωσικής Πρωτοπορίας.

• Στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης πάλι, στη Θεσσαλονίκη, μπορείτε μέχρι 25 Σεπτεμβρίου να δείτε τη μεγάλη, διεθνή ομαδική έκθεση σύγχρονης τέχνης με τίτλο «Η Χειρονομία / The Gesture» (Εγνατίας 154, ΔΕΘ).

• Εδώ στην Αθήνα, στην Τεχνόπολη του Δήμου στο Γκάζι, διεξάγεται τις ημέρες αυτές (5-10 Σεπτεμβρίου) το Πανευρωπαϊκό Συνέδριο Εικαστικής Παιδείας, με θέμα «Το Εργαστήριο, θεμέλιο της εικαστικής σκέψης - Προβληματισμοί για την πολιτική της ΕΕ στην ανώτατη εκπαίδευση», με τη συμμετοχή εκπροσώπων-καλλιτεχνών των εθνικών επιτροπών της ΑΙΑΡ-EURO από πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Παράλληλα γίνονται σεμινάρια, εργαστήρια και έκθεση Μαθητικής Δημιουργίας (έως αύριο, Σάββατο, 9:00-20:00).

• Στις γκαλερί της Αθήνας δείτε: από 13 έως 24/9 την έκθεση με βίντεο, εγκαταστάσεις και φωτογραφίες των Πέτρου Αθανασίου και Χριστίνας Ντεπιάν στις «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9Α)· τα έργα-γραμματόσημα του Βασίλη Βασιλή, ο οποίος εκθέτει στο «Titanium» (Βασ. Κων/νου 44) από 12 έως 25/9.

• Η Ένωση Ελλήνων Χαρακτών, τέλος, εγκαινιάζει στις 13/9, στον εκθεσιακό της χώρο στου Μακρυγιάννη (Λεμπέση 4 & Μακρυγιάννη), την ομαδική έκθεση χαρακτηριστικής «Αντιθέσεις II».

Η Γαλέρα

Ένα καινούριο περιοδικό, που έλπει, αρχίζει το ταξίδι του. Κυκλοφόρησε ήδη το δοκιμαστικό τεύχος. Το περιοδικό πρέπει να σταθεί. Και μόνο το γεγονός ότι συγκεντρώνει τόσους και καλούς σκιτσογράφους είναι η καλύτερη εγγύηση. Καλοτάξιδο!

Η Μάγιά Μόργκενστερν στο Ηράκλειο

Οσοι έχετε επισκεφθεί το Ηράκλειο σίγουρα θα έχετε περάσει από το «Παγοποιείο». Αν όχι, να το αναζητήσετε στην Πλατεία του Αγίου Τίτου, στο κέντρο της πόλης. Είναι ένα εστιατόριο μοναδικό τόσο για την ευφάνταστη κουζίνα του όσο και για τη διαμόρφωσή του. Στο χώρο αυτό βρισκόταν το παλιό παγοποιείο της πόλης και πριν από δέκα χρόνια η Χρυσάννα Καρέλλη κατάφερε να στήσει εδώ ένα καφέ-εστιατόριο.

Τώρα λοιπόν, γιορτάζοντας τα γενέθλια των δέκα χρόνων, αποφάσισε να καλέσει τους μοναδικούς ρουμάνους ηθοποιούς Μάγια Μόργκενστερν και Βλαντ Ιβανόφ για να παρουσιάσουν τη *Λυσιστράτη* σε μορφή καμπαρέ, που σκηνοθέτησε ο Μιχάλης Κακογιάννης και έχει ήδη παιχθεί στο Μέγαρο και στο μικρό θέατρο της Επιδάουρου. Η παράσταση θα γίνει τη Δευτέρα 19 Σεπτεμβρίου στις 9.30 το βράδι, στο κηποθέατρο «Νίκος Καζαντζάκης», με υπέριτλους στα ελληνικά. Παρών θα είναι και ο σκηνοθέτης.

Χρόνια πολλά για το «Παγοποιείο» και μπράβο για την ωραία γιορτή!

Καλό ταξίδι, Γιώργο...

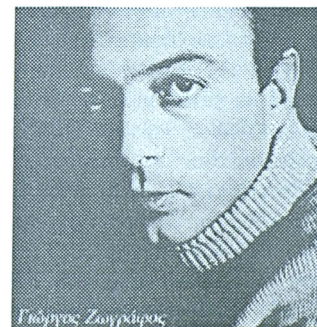
Αύγουστο μήνα διάλεξε να σαλπάρει ο αγαπημένος τραγουδιστής της νιότης μας. Ο Γιώργος Ζωγράφος. Τα εμπειρμέ τηλεπληντήρια απλά ανέφεραν την είδηση λίγο πριν το τέλος αυτού που ονομάζουν *ειδήσεις*. Το ίδιο και τα κίτρινα ταμπλόιντ, που είχαν να ασχοληθούν με άλλα μεγάλα και σοβαρά ζητήματα. Όπως το νέο λουκ της Άννας Βίση, τα ιταλικά μοντελάκια της Παπαρίζου, τις διακοπές διαρκείας των οικογενειών Παπανδρέου και Καραμανλή. Βυθισμένοι στην τηλεαποβλάκωση των «συνόρων της αγάπης», της χωριάτικης σαλάτας και του μουσακά, η νέα φυλή των τζιπάτων με τις χρυσές αλυσίδες και τις σαπιοκοιλίες, που ρυπαίνουν τις παραλίες πολύ περισσότερο από τα

βοθρολύματα, ούτε καν ψυλλιάστηκε την απώλεια αυτού του μεγάλου ερμηνευτή.

Απομακρυσμένος εδώ και μερικά χρόνια από τα στέκια της Πλάκας, ο Γιώργος Ζωγράφος ακόμα και με την απουσία του δίδαξε με μοναδικό τρόπο μια έννοια που σε λίγο θα έχει απαλειφθεί από τα ελληνικά λεξικά: το *ήθος*. Στη δικτατορία συχνά πυκνά βάζοντας το κεφάλι του στον τορβά τραγουδούσε στις φοιτητοπαρέες Θεοδωράκη, χωρίς μικρόφωνο, με τη συνοδεία πιάνου. Πότε του Ανδρέα Πρέζα και πότε του φοιτητή τότε Λαδοβρέχη. Αγαπημένα του κομμάτια οι *Λιποτάκτες* και το *Άξιον Εστί*. Μετά ήρθαν και τα *γράμματα από τη Γερμανία*. Και σε ξεχωριστές στιγμές, το *Μπολιβάρ* (μελοποιημένο από τον

Ν. Μαμαγκάκη). Μεταπολίτευση, συναυλίες, κι ο Ζωγράφος να δίνει παντού το παρόν, αλλά μόνιμο αραξοβόλι του η Πλάκα. Τελευταίος σταθμός η «Απανεμιά» με τις ανεπανάληπτες απαγγελίες στίχων του Καβάφη.

Κουράστηκε κι αποσύρθηκε. Με το κράτος να τον τιμωρεί αρνούμενο να του χορηγήσει σύνταξη. Κι όμως, αυτοί οι ίδιοι που τόσο τον ταλαιπώρησαν έσπευσαν να στείλουν συλλυπητήρια τηλεγραφήματα τζογάροντας ίσως για τελευταία φορά με το όνομά του. Ο μαυροφορεμένος καλλιτέχνης ποτέ του όμως δεν τους είχε ανάγκη. Γνώριζε πολύ καλά «με ποιους θα πάει και ποιους θ' αφήσει». Ποτέ του δεν έτρεξε να προσκυνήσει τους νταβατζήδες της εξουσίας στις

συνάξεις των κρατικοδαιτών συναδέλφων του στο Μέγαρο και τη Μεγάλη Βρετανία.

Εμείς θα θυμόμαστε για πάντα αυτόν τον μοναχικό, τρυφερό και συνάμα ανυπόταχτο καλλιτέχνη που σφράγισε με την παρουσία του το τραγούδι, την τέχνη και μια εποχή που δυστυχώς τείνει (αν δεν έχει κιόλας) εξαφανιστεί.

Νίκος Αναστασάτος

‘Ο Κ.Θ. Δημαρᾶς

ὁ ‘Ομιλος Μελέτης τοῦ ‘Ελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ (ΟΜΕΔ) καὶ τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν (ΚΝΕ)

τοῦ Δημήτρη Γ. Ἀποστολόπουλου

ΟΜΕΔ, ὁ ‘Ομιλος Μελέτης τοῦ ‘Ελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ ἰδρύθηκε τὴν ἀνοιξή τοῦ 1962 – τὸ Καταστατικὸ ἰδρυσὶς τοῦ ἔχει ἡμερομηνία 15 Μαρτίου 1962. Δύο χρόνια νωρίτερα εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν, τὸ ΚΝΕ. Μολονότι οἱ δύο χρονολογίες δὲν συμπίπτουν, ἡ ἱστορία τοῦ ΟΜΕΔ καὶ ἐκείνη τοῦ ΚΝΕ διασταυρώνονται, καθὼς ταυτίζονται τὰ ἐπιστημονικὰ πεδία τὰ ὁποῖα καλλιέργησαν οἱ δύο αὐτοὶ ὁργανισμοί, κυρίως ὅμως ἐπειδὴ ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἱδρύσεως καὶ τῶν δύο καὶ συνδετικὸς κρίκος ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ ἴδιος ἄνθρωπος, ὁ Κ.Θ. Δημαρᾶς. Στὴ συνείδησή του ἀποτελοῦσαν τὶς δύο ὁψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος: ὁ ΟΜΕΔ, σωματεῖο εὐέλκτο καὶ ἀνοικτό, ἔδινε μιὰν ἀναπνοὴ ἐλευθερίας στὸ ἐπίσημο ἐρευνητικὸ κέντρο ποὺ λειτουργοῦσε στοὺς κόλπους τοῦ Βασιλικοῦ, τότε, Ἰδρύματος Ἑρευνῶν.

‘Ο ‘Ομιλος πορεύτηκε ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του μὲ ἄξονα δύο δραστηριότητες: ἄρχισε νὰ ἐκδίδει, λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἱδρύσιν του, ἓνα ἐπιστημονικὸ περιοδικό, τὸν *Ἑρανιστὴ*, καὶ ἐγκαινίασε τὴ σειρά «Νέα Ἑλληνικά κείμενα» στὴν ὁποία ἀρχισαν νὰ δημοσιεύονται σημαντικὰ ἔγγραφα τεκμήρια γιὰ τὴ μελέτη τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ. Τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν ὁργάνωσε τὴν ἐρευνητικὴ πολιτικὴ του, προσπαθῆσε νὰ συνδέσει τὴ νεοελληνικὴ ἐπιστῆμη μὲ τὴν ξένη, ἔχοντας ὅμως πάντα στὸ νοῦ ὅτι ἔχει δίπλα του ἓνα εὐέλκτο ὄργανο, τὸν ΟΜΕΔ. Τὸ ΚΝΕ δὲν ἀπέκτησε ποτὲ ἓνα περιοδικὸ ἐπιστημονικὸ βῆμα, τὸ περιοδικὸ τοῦ Ὀμίλου Μελέτης τοῦ ‘Ελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ Ὁ *Ἑρανιστὴς* ἦταν τὸ περιοδικὸ ποὺ δεχόταν τὶς ἐπιστημονικὲς ἐργασίες τῶν συνεργατῶν του. Στὸ καθαρευουσιάνικο, ὑποχρεωτικά, γλωσσικὸ ἔνδυμα τῶν «Ἐκθέσεων πεπραγμένων» τοῦ ΚΝΕ, τὸ περιοδικὸ τοῦ ΟΜΕΔ εἶχε νὰ ἀντιτάξει τὴν λόγια δημοτικὴ ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ συνεργάτες του.

Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ΟΜΕΔ καὶ τοῦ ΚΝΕ διασταυρώνονται – καὶ κάποτε συντονίζονται. Ἀπὸ τὶς στίγες τοῦ *Ἑρανιστῆ* διατυπώθηκαν μερικὲς ἀπὸ τὶς βασικὲς θέσεις τῆς ἐρευνητικῆς πολιτικῆς τοῦ ΚΝΕ. «Ἐκδόσεις ἢ εὐρετήρια;» ρωτοῦσε ὁ Δημαρᾶς στὰ 1964, δίνοντας μὲ τὴν προτίμησιν τὴν δευτέρῃ ἐκδο-χὴ τὸ ἔναυσμα γιὰ τὸν τρόπο ἀξιοποίησης ἱστορικοῦ ὑλικοῦ ποὺ σώζεται σὲ ἀρχαϊκὲς μονάδες. Ἀπὸ τὶς ἴδιες στίγες διατύπωνε, τὴν ἐπόμενη χρονιά,

τὴν ἄποψη ὅτι ἡ εὐρετηρίαση τῶν ἐντύπων θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσει μέρημινα «ὀργάνων ὅπως ὁ ΟΜΕΔ ἢ τὸ ΚΝΕ», τὰ ὁποῖα πρέπει «νὰ ἐπιδιώκουν συστηματικὰ νὰ πολλαπλασιάζουν τὰ εὐρετήρια τῶν ἐντύπων μὲ σκοπὸ νὰ διευκολύνουν τὴ μελέτη ἐνῶ παράλληλα φροντίζουν νὰ ὁλοκληρώνεται ἡ βιβλιογραφικὴ γνώση», ἄποψη ποὺ ὁδήγησε στὴν προετοιμασίαν μιᾶς σειρᾶς «ἐργαλείων» γιὰ τὴν Νεοελληνικὴ Ἑπιστῆμη, ἀλλὰ καὶ σὲ συστηματικὲς ἐρευνες γιὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ ἔργου τῶν Γκίνη-Μέξα, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863*.

Ἕνας εὐρὺς κύκλος ἀνθρώπων –καὶ πάντως ὅλοι οἱ συνεργάτες τοῦ ΚΝΕ– εἰσέφεραν μελέτες τοὺς στοὺς πρῶτους τόμους τοῦ *Ἑρανιστῆ*. Συνεργάτες τοῦ ΚΝΕ –ἢ στενὰ συνεργαζόμενοι μὲ αὐτὸ– ἦταν ὅσοι προετοίμασαν τὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὸ 1963 καὶ μετὰ στὴ σειρά τοῦ ΟΜΕΔ «Νέα Ἑλληνικά κείμενα»: «Ἀλληλογραφία» τοῦ Κοραΐ, «Ἐφημερίδες» τοῦ Κοδρικᾶ, ἀλληλογραφία τῶν Δανιὴλ Φιλιππίδη - Barbie du Bogage - Ἀνθίμου Γαζή, τὰ σωζόμενα ἔργα τοῦ Δημήτριου Καταρτζή. Ὡς σημειωθεῖ ὅτι ὁ χορηγὸς γιὰ τὴν ἐκδόσιν τῶν πρῶτων τόμων τῆς σειρᾶς ποὺ περιλάμβανε βασικὰ κείμενα γιὰ τὴ μελέτη τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ ἦταν, τότε, τὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν.

Τὰ πολιτικὰ γεγονότα τοῦ 1967 ἐπηρέασαν ἀρνητικὰ, ὅπως ἦταν φυσικὸ, τὴν πορεία καὶ τῶν δύο αὐτῶν συμπορευόμενων καὶ ἀλληλοσυμπληρούμενων ὁργανισμῶν, καθὼς ὁ Δημαρᾶς ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ ΚΝΕ καὶ ἡ μελέτη τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ δὲν ἦταν βέβαια ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα θέματα τῆς δικτατορίας. Παρ’ ὅλα αὐτὰ καὶ οἱ δύο ὁργανισμοὶ κρατήθηκαν στὴ ζωὴ χάριν τὴν αὐταπάρνηση μελῶν τους ποὺ δὲν θέλησαν νὰ τὰ ἀφήσουν νὰ σβήσουν, νὰ διαλυθοῦν, περιμένοντας τὶς καλύτερες μέρες ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν νὰ λειτουργήσουν ξανά. Στὰ πολιτικὰ αὐτὰ γεγονότα ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλου εἶδους δυσκολίες ποὺ θὰ ἀνακύψουν ἀργότερα πρέπει νὰ ἀποδώσουμε τὴν ἀναντιστοιχία ἀνάμεσα στὰ χρόνια ζωῆς τοῦ ΟΜΕΔ καὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ του.

Στὰ χρόνια πάντως ποὺ ἀκολούθησαν τὴ μεταπολίτευση καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ὁργανισμοὶ μπόρεσαν νὰ ξαναβροῦν τὴ ζω-ντάνια τους, νὰ ξανακερδίσουν τοὺς παλιούς συνεργάτες τους, νὰ ἀποκτήσουν νέους, νὰ διευρύνουν τὴ θεματικὴ τους. Τίποτε ὅμως δὲν διατάραξε τὶς σχέσεις τους. Ἀπόδειξη ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς πὼς, μολονότι τὸ ΚΝΕ ἐγκαινίασε τὸ 1981 μιὰ περιοδικὴ ἐκδόσιν, «ἓνα νέο εὐέλκτο βοηθητικὸ ὄργανο τοῦ Κέντρου» ποὺ τὸ ὀνομάσαμε *Τετράδια ἐργα-*

‘Ο Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος εἶναι Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ΟΜΕΔ καὶ Διευθυντὴς Ἑρευνῶν τοῦ ΚΝΕ/ΕΙΕ.

σίας, ό δεσμός τών βασικών συνεργατών του ΚΝΕ με τόν 'Εραμιστή ούτε διαταράχθηκε, ούτε αλλοιώθηκε. Όπως και ή έκδοση του περιοδικού *Τά Ιστορικά*, τό 1983, πού έγινε από βασικά στελέχη του ΚΝΕ και του ΟΜΕΔ, δέν είχε σκοπό νά στερήσει συνεργάτες από τόν 'Εραμιστή, άλλα νά ύπηρετήσει τήν πολυφωνία δημιουργώντας άλλο ένα επιστημονικό βήμα: ανάλογα με τό θέμα πού πραγματευόμαστε αναζητούμε τήν πιό κατάλληλη στέγη.

Στή νέα περίοδο του ΟΜΕΔ πρέπει νά προσγραφεί τό γεγονός ότι αποτέλεσε ιδρυτικό μέλος της International Society for Eighteenth-century Studies μετέχοντας πλέον στήν 'Εκτελεστική 'Επιτροπή της Διεθνούς 'Εταιρείας μελέτης του 18ου αιώνα. Από τό 2003 ό "Έλληνας αντιπρόσωπος εκλέχθηκε στή θέση του δεύτερου αντιπροέδρου της Διεθνούς 'Εταιρείας.

"Όσο γιά τόν 'Εραμιστή, βρήκε τή θέση του στή χορεία τών επιστημονικών περιοδικών τών μελών της 'Εταιρείας διεδικώντας μάλιστα τά πρεσβεία, άφού, γιά παράδειγμα, ό πρώτος τόμος του περιοδικού *Dix-huitième siècle* της Γαλλικής 'Εταιρείας κυκλοφόρησε ένα χρόνο αργότερα, τό 1964, τό *Eighteenth-century studies* της 'Αμερικανικής 'Εταιρείας τό 1967, τό *Das Achtzehnte Jahrhundert* της Γερμανικής 'Εταιρείας τό 1977 ή τό *British journal for eighteenth-century studies* της Βρετανικής 'Εταιρείας τό 1978'. Και ακόμα, τό 1979 ή Association pour l'Encouragement des Études Grecques en France απένειμε στόν 'Εραμιστή, με τήν εύκαιρία της συμπλήρωσης δεκαπέντε χρόνων κυκλοφορίας του, τό βραβείο Ζάππα.

Στή νέα αυτή περίοδο προστέθηκαν στίς δραστηριότητες του ΟΜΕΔ ή διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και διεθνών συναντήσεων. Αναφέρομαι στά συνέδρια «Νεοελληνική παιδεία και κοινωνία», πού διοργανώθηκε στήν 'Αθήνα από τίς 29 Σεπτεμβρίου ως τήν 1η 'Οκτωβρίου του 1993 και ήταν αφιερωμένο στή μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά, και σέ εκείνο τό αφιερωμένο στή Μνήμη του Λέανδρου Βρανούση, πού διοργανώθηκε στήν 'Αθήνα στίς 10 και 11 Μαΐου 1995 (τά πρακτικά και τών δύο αυτών συνεδρίων έχουν δημοσιευτεί) ή στήν 'Ημερίδα πού διοργάνωσε με τή συνεργασία της International Society for Eighteenth-century Studies στήν 'Αθήνα στίς 4 'Οκτωβρίου 1996 με θέμα τά «Instrumenta studiorum» γιά τή μελέτη του 18ου αιώνα.

Τήν 21η Μαΐου του 2004, επέτειο τών έκατό χρόνων από τή γέννηση του Κ.Θ. Δημαρά, ό ΟΜΕΔ και μόνο τήν τιμήσε: επέλεξε νά κυκλοφορήσει τήν ήμέρα αυτή τόν 24ο τόμο του 'Εραμιστή, έναν τόμο αφιερωμένο στή σαραντάχρονη παρουσία του περιοδικού, με εργασίες παλαιών και νεότερων μελών του ΚΝΕ άλλα και άλλων συνεργατών του.

Τρία χρόνια νωρίτερα είχαν παρουσιαστεί τά συγκεντρω-

τικά Εύρετήρια τών είκοσι πρώτων τόμων του 'Εραμιστή. Εκεί ό προσεκτικός αναγνώστης ξεφυλλίζοντας τούς πίνακες τών περιεχομένων θά διαπιστώσει εύκολα τίς μεταλλαγές στους προσανατολισμούς του περιοδικού, καθώς στους είκοσι αυτούς τόμους αντιπροσωπεύεται ή πρώτη περίοδος, οι προσπάθειες συνέχισής του, ή προσωρινή διακοπή της έκδοσής του και τό νέο του ξεκίνημα. 'Ακόμα ό έντυπωσιακός όγκος και πλούτος του ύλικού πού αναδεικνύεται από τό Γενικό εύρετήριο δείχνει με τόν καλύτερο τρόπο τή συνεισφορά στήν επιστήμη τών νεοελληνικών πραγμάτων. Τέλος, ό κατάλογος τών συνεργατών αναδεικνύει τόν «σκληρό πυρήνα» τών συνεργατών του και ύποδεικνύει τό εύρος τών φιλοξενουμένων.

Γιά τή συμβολή του ΟΜΕΔ και ειδικότερα του επιστημονικού του όργάνου, του 'Εραμιστή, στήν 'Ιστορία της νεοελληνικής επιστήμης δέν θά μιλήσουμε έμεις γιά τό έργο πού έχει επιτελεστεί – άλλοι θά τό κρίνουν και θά τό αποτιμήσουν. 'Ο τίτλος πάντως του περιοδικού, «στήν μετριοφροσύνη του», όπως τονίζόταν και στό σχετικό Σημείωμα πού δημοσιεύτηκε στό πρώτο τεύχος του περιοδικού¹, χαρακτηρίζει νομίζω και όσους συνέβαλαν και συμβάλλουν ώστε ή επιστήμη τών νεοελληνικών πραγμάτων νά έχει ένα έγκυρο επιστημονικό περιοδικό, άνοικτό στίς έρευνες πού άφορούν τόν ελληνικό 18ο αιώνα και όχι μόνο. Διότι, μολονότι 'Ο 'Εραμιστής άποτελούσε, από τήν καταστατική προδιαγραφή του, τό επιστημονικό βήμα τών ασχολουμένων με τόν 18ο αιώνα – τόν «Έλληνικόν Διαφωτισμόν ύπό τήν εύρυτάτην αυτού έννοιαν», ούδέποτε άρνήθηκε νά δεχτεί μελέτες πού αναφέρονται σέ προηγούμενες ή επόμενες ιστορικές περιόδους. Κατά συνέπεια, από τίς στήλες του περιοδικού του ΟΜΕΔ δέν πέρασε μόνο ένα μεγάλο μέρος τών έρευνών γιά τό Νεοελληνικό Διαφωτισμό, τό φαινόμενο καθ' έαυτό, ή προϊστορία του και οι επιβιώσεις του τόν 19ο αιώνα, άλλα είδαν τό φώς και μελέτες πού αναφέρονται στό πριν και στό μετά του ελληνικού 18ου αιώνα.

Θά ήθελα νά κλείσω τήν σύντομη αυτή αναδρομή, καταγράφοντας τά όνόματα εκείνων πού αναφέρονται ως «ύπεύθυνοι έκδοσης» του περιοδικού πού ίδρυσε τό 1963 ό Κ.Θ. Δημαράς: 'Αλκης 'Αγγέλου γιά τούς τόμους 1-2· Σπύρος Ι. 'Ασδραχάς γιά τόν τόμο 3· Λουκία Δρούλια γιά τόν τόμο 4· Έμμ. Ν. Φραγκίσκος γιά τούς τόμους 5-13· Φίλιππος 'Ηλιού γιά τούς τόμους 14-18 και γιά τούς τόμους 19-24 ό ύπογράφων.

Και ακόμα νά εκφράσω τήν εύχή, οι συνθήκες νά τό επιτρέψουν ώστε τό ίωβηλαίο τών πενήντα χρόνων παρουσίας του ΟΜΕΔ και του 'Εραμιστή νά έορταστεί μαζί με τό ΚΝΕ.

1. Χρήσιμα στοιχεία γιά τά περιοδικά πού αναφέρονται στή μελέτη του 18ου αιώνα παρουσιάστηκαν στήν Table ronde πού διοργανώθηκε τό 1995 στό 'Ε Διεθνές Συνέδριο γιά τόν Διαφωτισμό στό Münster (βλ. *Transactions of the Ninth International Congress on the Enlightenment*, τ. 3, 'Οξφόρδη 1996, σ. 1483-1505· όπου και παρουσίαση του 'Εραμιστή / *Le Glaneur*).

2. "Ομιλος Μελέτης 'Ελληνικού Διαφωτισμού. 'Ο 'Εραμιστής. Εύρετήρια τ. 1-20 (1963-1995). Πίνακες περιεχομένων' Γενικό

εύρετήριο' *Κατάλογος συνεργατών*, 'Αθήνα 2001 (465 σελ.). Τήν γενική επιμέλεια της έκδοσης αυτής είχε ό Παναγιώτης Δ. Μιχαηλάκης πού τήν έφερε σέ πέρας με τήν βοήθεια της Γιούλης Εύαγγέλου Μποτή. Στόν Πρόλογο αυτού του δημοσιεύματος έδωσα σέ μιá πρώτη μορφή τήν 'Ιστορία του ΟΜΕΔ και, σέ μιá δεύτερη, στό Σημείωμά μου στόν 24ο τόμο του περιοδικού.

3. «'Η έκδοση του "Εραμιστή"», 'Ο 'Εραμιστής 1 (1963), 31.

«Ένα χέρι τὸν ἄγγιξε τὸν ὤμο...»

1. «Ὅποιαν ἔρρηξε κραυγὴν!»

Τό καλό ἀφιέρωμα τῶν Ἑπτὰ Ἡμερῶν (*Ἡ Καθημερινή*, 12.6.2005) στὸν Ἰούλιο Βέρον μέ παρακίνησε νά κοιτάξω τί ἔχει ἀπομείνει στή βιβλιοθήκη μου ἀπό τὰ ἔργα του. Θλιβερά ἀπομεινάκια, γιὰ νά τό πῶ σολωμικά, πές τίποτα: Ἀπό τὸν Καύκασο σὸ Πεκίνο, Ἡ πλωτὴ πολιτεία, Ἀνω-κάτω, Ὁ γύρος τοῦ κόσμου σέ 80 ἡμέρες, ὅλα τους στίς ἐκδόσεις τοῦ Ἀρχαίου Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Δημ. Δημητράκου, Ὁ Κοσμοκράτωρ τοῦ «Ἀστέρος» καὶ Στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, μιά περιληπτικὴ διασκευὴ τοῦ Γ.Σ. Βλέσσα.

Ράκη.

Πῶς ἔγινε καὶ δέ μοῦ γλίτωσε οὔτε φύλλο, γύρω στά δεκαπέντε μου, ἀπό τίς μεταφράσεις του στήν καθαρεύουσα; Πῶς πῆγαν στή φωτιά ὁ Ρωβῦρος ὁ Κατακτητής, Αἱ μέλαιναι Ἰνδίαί, Τὰ πεντακόσια ἑκατομύρια τῆς Βεγούμ καὶ ἄλλες, ἀγορασμένες ὅλες σέ δύσκολα χρόνια ἀπό τό βαλσαμωμένο βιβλιοπωλεῖο τοῦ Μάτσα, μισοσκότεινο καὶ μυστηριώδες, ὅπου ἔμπαινε ἕνας πελάτης τό μήνα; Πῶς τόλμησα νά πυρπολήσω βιβλία ἀποχτημένα μέ θυσιές μεγάλες καὶ διαβασιμένα μέ λαχτάρα; Τί κι ἂν ἔχανα πότε πότε καμιὰ λέξη – ἂν δέν ἦμουν τεμπέλης θά τὴν ἔβρισκα στά λεξικά τοῦ πατέρα–, τί κι ἂν τό χαρτί τους

Μικρά Ἰουλιοβερνικά

τοῦ Ν.Π.Π.

δέν ἦταν σπουδαῖο; Καί πῶς δέν πῆρε χαμπάρι τό ἀκοίμητο μάτι τῆς μάνας μου τοὺς ἐμπρησμούς;

Μὴν τάχα δέν ἦταν στά δεκαπέντε μου ἀλλὰ στά δεκαοχτώ, ὅταν ὁ πατέρας βρισκόταν μακριά κι ἐγὼ πιά ἦμουν τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου καὶ παθιασμένος δημοτικιστής; Μᾶλλον τότε, στὸν καιρὸ τῆς ἀλαζονείας, ἔγινε τό κακό.

Καί τῆς ἀχαριστίας. Γιατί στά χρόνια τῆς Κατοχῆς, ὅταν ὁ ἀλληλοδανεισμός τῶν βιβλίων ἔπαιρνε κι ἔδινε, εἶχα μέ ἀκόρεστη λαίμαργία καταβροχθίσει τίς δανεικὲς καθαρεουσινικὲς μεταφράσεις τῶν ἐκδόσεων Σιδέρη. Αὐτές, πού μάταια ζήτησα νά βρῶ σέ προσοιτὲς τιμές τριάντα χρόνια ἀργότερα. Πανάκριβες στά παλιόπωλεῖα καὶ στοὺς πλειστηριασμούς. Μέ ἐκδικοῦνταν πού εἶχαν κάνει σάχη τίς ξαδέρφες τους καὶ τὴ μουσικὴ τους, τὴ μουσικὴ πού πότιζε ἀθόρυβα τὰ διψαλέα χρόνια τοῦ Δημοτικοῦ.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ μουσικὴ μιά μόνο μελωδικὴ γραμμὴ περισώθηκε στή μνήμη μου:

«Ὅποιαν ἔρρηξε κραυγὴν!»

Ποῦ τὴν εἶχα διαβάσει; Στὸ *Εἰκοσακισχίλια λεῦγαι ὑπὸ τὴν θάλασσαν*, στὸν *Μεσημβρινὸν ἀστέρα*, στή *Σχολὴν τῶν Ροβινσώνων*, στήν *Μυστηριώδη νῆσον*, πού; Πάντως σὸ τέλος κάποιου κεφαλαίου, ὅταν ὁ ἥρωας ἀντικρίζει ἢ δέν βλέπει, στή στεριά ἢ στή θάλασσα πού ἐκτείνεται ἐμπρός του ἀπέραντη, κάτι ἐλπιδοφόρο ἢ τρομαχτικό.

«Ὅποιαν ἔρρηξε κραυγὴν!»

Καί τώρα, ἑκατὸ χρόνια μετὰ τό θάνατο τοῦ γητευτῆ καὶ μέ τὴ λόχη τοῦ δημοτικισμοῦ μου ἀφανισμένη, λαχτάρισα νά ἐνηχηθῶ ξανά τὴ μουσικὴ τοῦ εἵδους «Ὅποιαν – ἔρρηξε – κραυγὴν». Κατέφυγα στὸν πολὺτιμο

Ν.Π.Π., πού μοῦ ἐξασφάλισε ἀμέσως ἕνα προδόρπιο, *Τὸ Αἰγαῖον ἀνάστατον*, ἔκδοση Σιδέρη. Παράτησα σύξυλές ἐπείγουσες δουλειές καὶ βούτηξα στή μετάφραση τοῦ Δ.Η. Κυριακοπούλου, δ.φ., καὶ καθηγητοῦ.

Ὁ Γκῶττος δέν ἐπλανᾶτο. Τό πηδάλιον μόλις εἶχε στραφῆ πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ ἡ σακολέβα ἐφέρετο ἤδη πρὸς τὴν Οἴτυλον. Ταυτοχρόνως ὁ κυματίζων παπαφίγκος καὶ ὁ δευτέρως φλόκος ἐμαξεύθησαν. Ἐπειτα ἡ γάμπια ἐδιπλώθη καὶ περιεδέθη διὰ τῶν σχοινίων. Τοιουτοτρόπως, ἡ σακολέβα, ἀνακουφισθεῖσα μέρους τῶν ἱστίων τῆς, εὗρίσκετο μᾶλλον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πηδαλιούχου. (σ. 17)

Τί λογῆς ἄνεμος μέ κυβερνοῦσε, ὅταν ἀποφάσιζα πῶς ἦταν ἀχρεῖαστος στή βιβλιοθήκη μου αὐτός ὁ κυματίζων παπαφίγκος;

Καί ἰδοὺ αὐτός, βαδίζων μέ σιγανὸν βῆμα, ὅμοιος μέ κακοῦργον, ὅστις ζητεῖ νά κατοπτεύσῃ τὰ πρόθυρα μιᾶς κατοικίας εἰς τὴν ὁποίαν μέλλει νά ἐνσπεύρῃ τὴν καταστροφὴν, προχωρῶν κατὰ μῆκος τῶν τοίχων τῶν διερρηγμένων εἰς τὰ ἄκρα, κάμπτων τὰς γωνίας, τῶν ὁποίων αἱ κρημνισμέναι κόγχαι ἐχάνοντο ὑπὸ τὰ βρύα, ψηλαφῶν διὰ τῆς χειρὸς τοὺς κλονιζομένους λίθους, σάν νά ἤθελε νά ἰδῇ ἂν ἀπέμενεν ἀκόμη ὀλίγη ζωὴ εἰς τὴν νεκράν ἐκείνην οἰκίαν, ἀκροώμενος τέλος, ἂν ἡ καρδιά τῆς ἦτο θερμὴ ἀκόμη! Ἐκ τοῦ ὅπισθεν μέρους, ὁ περιβόλος ἦτο σκοτεινότερος. Ἡ λοξὴ λάμψις τῆς ἡμισελήνου, ἣτις ἐχάνετο τὴν ὥραν ἐκείνην, δέν θά ἠδύνατο νά φθάσῃ ἕως ἐκεῖ. (σ. 29)

Τέτοια ἑλληνικά ὁ Δ.Η. Κυριακόπουλος, καθόλου παράφωνα ἢ ὑποδεέστερα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ Νίκου Καζαντζάκη στίς βερνικὲς μεταφράσεις τῆς σειρᾶς Δημητράκου. Αὐτὰ τὰ

έλληνικά είχε προγράψει ό έφηβικός γλωσσικός μου ξήλος.

Πάρα πολύ άργά για μεταμέλειες – ούτε τό πλυσταρειό, όπου άποτεφρώθηκαν, δέν ύπάρχει πιά.

2. Πληθωριστικός και ύπερπληθωριστικός

Βιβλιοπωλείον Χρήστου Πανταζή, στην όδό Άβάντων και Άντωνίου, Χαλκίδα, χρόνια Κατοχής. Περνούσα συχνά από εκεί και τά μάτια μου άνήσυχα άναζητούσαν μόνο δυό βιβλία. Ήταν άκόμη εκεί *Ή πλωτή πολιτεία* και τό *Άπό τόν Καύκασο στό Πεκίνο* ή κάποιος τυχερός τά είχε πάρει; Θεέ μου, όχι! παρακαλούσα.

Έκει ήταν πάντοτε. Μέ τά πολύχρωμα έξώφυλλά τους, στό πρώτο μιά τεράστια πλώρη, πού άποδείχτηκε πώς άνήκε στό «Μέγало Άνατολικό», στό δεύτερο μιά άτμομηχανή πού διασχίζει δασωμένα όρη, ή άτμομηχανή του «Μεγάλου Ύπερασιατικού». Ύπόσχονταν συναρπαστικά ταξίδια, ώστόσο, πρός μεγάλη μου άνακούφιση, κανένας δέν άποφάσισε, μέρες πού ήταν, νά επιβιβαστεί στό βαπόρι ή στό τραίνο, πού νά περισσέψουν λεφτά για άσκοπες περιπλανήσεις;

Άκίνητα, λοιπόν, στη βιτρίνα του βιβλιοπωλείου Πανταζή τό ύπερωκεάνειο και ό σιδηρόδρομος, άμετακίνητα και στην καρδιά μου. Δέκα χρονώ ήμουν κι έλεγα μαζί μέ όλους τούς άλλους τό ψωμί ψωμάκι, αλλά ή πείνα δέν άφάνιζε τήν άναγνωστική μου βουλμία. Είχαμε βέβαια καβαντζάρι τούς δυό τρομερούς χειμῶνες, όμως δέν τολμούσα νά πολιορκήσω τόν πατέρα μου. Φαίνεται όμως πώς κάποιος λόγος θά μου είχε ξεφύγει, και έκπληκτος μιά μέρα του Ίουλίου του 1943 βρέθηκα μαζί του στό βιβλιοπωλείο Πανταζή. Είχε αποφασίσει νά μου άγοράσει τόν ένα από τούς δύο Βέρν!

Έπιασε κουβέντα μέ τόν βιβλιόπωλη περί του ποιο από τά δυό μυθιστορήματα ήταν τό καταλληλότερο για τά χρόνια μου. Έμένα μου γυάλιζε περισσότερο τό καραβίσιο, εκείνοι όμως συμφώνησαν πώς θά μάθαινα καλύτερη γεωγραφία μέ τό σιδηρόδρομο. Καταβρόχισα σέ δυό μέρες

τήν τεράστια άπόσταση, μόνο μετά από πάρα πολλά χρόνια πρόσεξα μιά σημείωση του πατέρα στην έντελώς κενή σελίδα του ψευδότιτλου: «Ίούλιος 1943 - Χαλκίς, άγορά - 10,000.»

Μεγάλη, βέβαια, ή τιμή αλλά όχι έξωφρενική! Δεκατέσσερες μήνες άργότερα έφερε, μάλλον άπροσδόκητα, τόν *Κοσμοκράτορα*, έκδοση «Άστέρος». Πίσω από τή σελίδα τίτλου είχε σημειώσει μιά έντενέστερη *ένθύμηση* τώρα: «Τό βιβλίον τούτο ήγοράσθη εκ του βιβλιοπωλείου Βρετού έν Χαλκίδι, επί τής όδοϋ Άβάντων, αντί του ποσού των διακοσίων είκοσι πέντε εκατομμυρίων δραχμών 225.000.000 την 16.9.1944.»

Ό *Κοσμοκράτωρ*, βέβαια, δέν έπλεε μέ ύπερωκεάνειο ούτε ταξίδευε μέ σιδηρόδρομο. Μέ τό ίδιο όχημα πετούσε στόν άέρα, έσχιζε τά κύματα ή ταξίδευε ύποβρύχιος, ώστόσο τά 225.000.000 ήταν μιά τιμή έξίσου θαυμαστή μέ τή μεγαλειώδη έφεύρεσή του. Για τούτο, φαίνεται, τή σημείωσε όλογράφως αλλά και άριθμητικώς ό πατέρας, για νά θυμόμαστε έμεις τό τίμημα των ύπέρογκων άθλων.

Ή *πλωτή πολιτεία* σαλπάρισε από τή βιτρίνα του Πανταζή για τή βιβλιοθήκη μου είκοσιέξι μήνες μετά τό ύπερασιατικό δρομολόγιο του τραίνου. Οί Γερμανοί είχαν φύγει, τώρα ήμουν στην πρώτη – τρίτη τή λέγαμε τότε – Γυμνασίου. Ή σημείωση του πατέρα είναι λακωνική, όπως ή πρώτη: «Άγορά 30.9.1945. Τιμή 15,000 δραχ.»

Λογικό, σχετικά, εισιτήριο για έναν ύπερατλαντικό πλού.

3. Άπροσδόκητη, όπωσδήποτε, μνεία του Σολωμού

Άπό *Τό Αιγαίον άνάστατον* μέ είχε σκανδαλίσει έτούτο τό χωρίο (σ. 76):

«(...) ούτε νά προσεγγίση εις τήν νήσον, ήτις ύπηρεξεν ή πατρίς δύο επιφανών ποιητών – του Ίταλου Ούγκωνος Φοσκόλου περί τά τέλη του 18ου αιώνου, και του Σολωμού, μιάς από τάς δόξας τής νεωτέρας Έλλάδος.»

«Ποιά σχέση», δυσπιστούσα παράλογα, «μπορεί νά έχει ό Σολωμός μέ τόν Ίούλιο Βέρν; Τή μνεία του Φόσκολου, Εύρωπαίου ποιητή μεγάλης φήμης, τήν καταλαβαίνω, ή άράδα

όμως μέ τόν έπαινο του Σολωμού μου φαίνεται ύποπτη, ύποψιάζομαι πολύ τό χέρι του μεταφραστή. Ποϋ είδε και ποϋθε ξέρει ό Γάλλος τόν Έπτανήσιο;

«Άπό τόν “Ύμνο πού μεταφράσαν ό Φωριέλ και ό Ζυλιέν», άντιστάθηκε στη δυσπιστία ή γραμματολογική μου συνείδηση πού θυμήθηκε και τόν Έμμ. Κριαρά: «Όπωσδήποτε ό “Ύμνος είχε έπιτυχία όχι μόνο στην Έλλάδα, αλλά και στό έξωτερικό. Έκει διαδόθηκε πλατύτερα μετά τή δημοσίευσή του (πρωτότυπο και μετάφραση) από τό Φωριέλ. Μεταφράστηκε σέ πολλές ξένες γλώσσες και προκάλεσε ευνόικά σχόλια.»

Αυτά σημαίνουν ότι ό Βέρν, άκόμα κι αν δέν έτυχε νά διαβάσει οϋδέ μιά στροφή του “*Ύμνου*, γνώριζε καλά τόν άντίκτυπό του στην Εύρώπη. Έπιτέλους, ένας άνθρωπος πού ήξερε τί κρύβει ό ποντικός στην τρύπα του – και, επιπλέον, είχε έπισκεφθεί τά έλληνικά παράλια μέ τή θαλαμηγό του –, δέ γινόταν ν’ άγνοεί οϋτε τή Ζάκυνθο οϋτε τό σπουδαίο τέκνο της.

Ήταν άκόμη οί λεπτομέρειες τής έλληνικής άκτογραφίας πού, έστω και πλάγια, μαρτυρούσαν ότι ό Βέρν και όχι ό μεταφραστής μνημόνευσε τόν Σολωμό στό έκτο κεφάλαιο του μυθιστορήματος. Έντούτοις, έπειδή θυμόμουν τίσ τρομερές λαθροχειρίες του μεταφραστή Παπαδιαμάντη, ζητούσα νά ψηλαφήσω τό γαλλικό κείμενο, και ό Ν.Π.Π. φρόντισε νά μου τό εξασφαλίσει. Λοιπόν ό δ.φ. Δ.Η. Κυριακόπουλος είναι άμεμπτος και αναμάρτητος μεταφραστής, κανείς δέν μπορεί νά τόν ψέξει για μεταφραστικό σωβινισμό, άδικα τόν είχα βάλει στόν ίδιο παρονομαστή μέ τόν αυθαίρετο Παπαδιαμάντη. Τό γαλλικό κείμενο λέει:

«(...) ni à relâcher dans cette île, qui fut la patrie de deux poètes célèbres – l’un italien, Hugo Foscolo, de la fin du XVIIIe siècle, l’autre Salomos, une des gloires de la Grèce moderne.»

Τό σημείωμα αυτό γράφεται έρήμην των άπρόσιτων για μένα σολωμικών βιβλιογραφιών και ένδέχεται νά κομίξει γλαυκα εις Άθήνας.

Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Γρηγόρης Γρηγορίου (1919-2005)

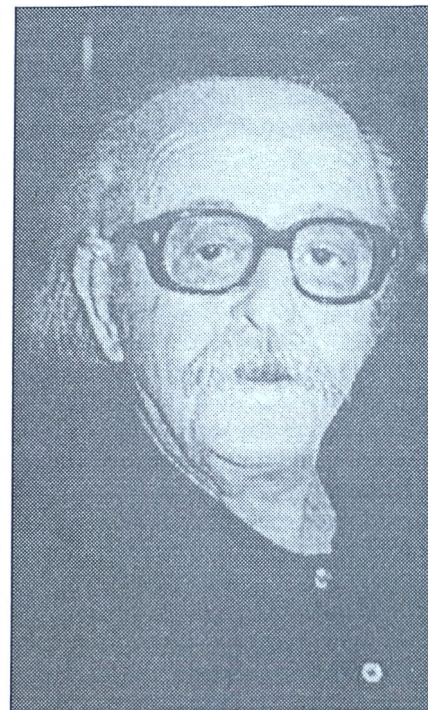
Ο «καλός σπορέας» του κινηματογράφου μας

Για τον Γρηγόρη Γρηγορίου η γνωστή έκφραση: «Έφυγε πλήρης ημερών», έστω και στα 86 του, δεν έχει εφαρμογή. Μάχιμο και οξυδερκής μυαλό μέχρι τέλους. Οι δημιουργοί δεν έχουν ηλικία, έστω και αν η σωματική υγεία τους πια τεύει.

Σπουδαίος άνθρωπος, θα πει ότι είναι το πλούσιο άθροισμα δημιουργικών δραστηριοτήτων, κοινωνικών και καλλιτεχνικών, που τις συντρέχουν το υψηλό ήθος, απεγάδιατος χαρακτήρας, στρατευμένος στο όραμα της κοινωνικής δικαιοσύνης, οραματικός για την ουσία και τις δυνατότητες της κινηματογραφικής τέχνης. Και, όντως, ήταν ο Γρηγόρης Γρηγορίου ο πρώτος που συνειδητά πρόσθεσε έμπρακτα δίπλα από τη λέξη κινηματογράφος και το ουσιαστικό: τέχνη. Τέχνη ριζοσπαστικά ιδιωματική, επαναστατική στην κοινωνική της διάσταση, «γλώσσα» με τη δική της γραμματική και το δικό της

συντακτικό. Και είναι πρώτος ο Γρηγόρης Γρηγορίου που συνειδητοποιεί ότι αυτή η οικοτεχνικού χαρακτήρα και αποκλειστικά εμπορευματικής εκμετάλλευσης έκφραση απαιτεί γνώση και πειθαρχημένη εφαρμογή των κανόνων της για να αποδώσει καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

Αν ήταν ο Φιλοπόιμν Φίνος εκείνος που βελτίωσε εντυπωσιακά τα υλικοτεχνικά μέσα έκφρασης, ο Γρηγορίου ήταν αυτός που έφερε στο προσκήνιο το περιεχόμενο αυτού που υπηρετεί το υλικοτεχνικό μέρος. Ο Γρηγορίου αναφέρθηκε στο σωστά δομημένο σενάριο, στο ντεκουπάζ, στη σύθεση του πλάνου, στη μουσική μπάντα, στις γωνίες λήψης, στη θεωρία και την πράξη του μοντάζ. Όλα αυτά όταν μόλις το 1939 κατόρθωσε ο Φίνος να πετύχει ταυτόχρονη λήψη εικόνας και ήχου. Αυτή την προσήλωση στην ανάδειξη ενός αισθητικού ύφους, αντιθεατρικού, που να αναδεικνύει τις δυνατότητες αυτού που

ΜΙΚΡΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Γρηγόρης Γρηγορίου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1919. Γόνος εύπορης αστικής οικογένειας, ήταν ο πρωτότοκος γιος του δικηγόρου και οικονομολόγου Μιχάλη Γρηγορίου και της Σοφίας, το γένος Σαπουντζάκη.

Ήταν πτυχιούχος της Νομικής και του Τμήματος Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης ήταν γνώστης της γαλλικής, της αγγλικής και της γερμανικής γλώσσας.

Ήταν παντρεμένος με τη Λένα, το γένος Τσιμαράτου, και έχει τρεις γιους, τον Μιχάλη (από προηγούμενο γάμο), τον Λευτέρη και τον Στέλιο.

Νεοσύλλεκτος ακόμα, έλαβε μέρος στη Μάχη της Κρήτης. Αιχμαλωτίστηκε από τους Γερμανούς, από τους οποίους όμως δραπέτευσε και πέρασε στην Εθνική Αντίσταση (ΕΑΜ). Από το 1942 μέχρι το 1949 εργάστηκε στο Νομικό Τμήμα της ΑΕΤΕ (την προκάτοχο του σημερινού ΟΤΕ).

Το 1938 και για διάστημα δύο χρόνων παρακολούθησε τα μαθήματα του Θεατρικού Τμήματος της Πανεπιστημιακής Λέσχης με διευθυντή σπουδών τον Διονύση Ματσούκη. Στην τέχνη και την τεχνική του κινηματογράφου προσήλθε αυτοδίδακτος.

Το 1948 γράφει το σενάριο και σκηνοθετεί την πρώτη του ταινία *Ο Κόκκινος Βράχος*. Μέχρι το 1971, οπότε και σταμάτησε την κινηματογραφική του δραστηριότητα, γύρισε 30 (τριάντα) μεγάλου μήκους ταινίες.

Παράλληλα, υπήρξε συνιδρυτής και διευθυντής σπουδών της Κινηματογραφικής Σχολής του Λυκούργου Σταυράκου από το 1948 μέχρι το 1958, ενώ από το 1960 μέχρι το 1985 δίδαξε στη Δραματική Σχολή Αθηνών του Γιώργου Θεοδοσιάδη.

Επίσης διητέλεσε: από το 1949 μέχρι το 1960, Γενικός Γραμματέας της Ένωσης Τεχνικών Ελληνικού Κινηματογράφου (σημε-

ρινή ΕΤΕΚΤ)· από το 1973 μέχρι το 1981, Πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Σκηνοθετών, και, από το 1981 μέχρι το 1989, Αντιπρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου.

Εκτός από τον κινηματογράφο, σημαντική υπήρξε η παρουσία του στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Έτσι, από το 1949 μέχρι το 1978 πραγματοποίησε τη ραδιοσκηνοθεσία 38 ελληνικών και ξένων θεατρικών έργων. Για τα κανάλια της ελληνικής τηλεόρασης και, κυρίως, στην εκπομπή «Το θέατρο της Δευτέρας» σκηνοθέτησε 22 θεατρικά έργα, τηλεοπτικές σειρές (μεταξύ αυτών και τη *Λωξάντρα*), δύο τηλεταινίες, ενώ από το 1984 μέχρι το 1990 κράτησε την εβδομαδιαία ενημερωτική εκπομπή με τον τίτλο: «Στον χώρο του ελληνικού κινηματογράφου».

Έχουν εκδοθεί μεταφράσεις του από το αρχαίο ελληνικό και ξένο –σύγχρονο και κλασικό– θέατρο, ενώ σημαντική είναι η

σήμερα ονομάζουμε «κινηματογραφικό βλέμμα», υπηρέτησε ο Γρηγορίου. Και ήταν πολύ σημαντική αυτή η πλευρά της συμμετοχής του στη μεταμόρφωση του μεταπολεμικού κινηματογράφου στην Ελλάδα. Έχει κι άλλες πρωτιές: το *Πικρό Ψωμί* δικαίως θεωρείται ως το πρώτο ώριμο δείγμα του ελληνικού κινηματογραφικού νεο-ρεαλισμού, όπως και η *Αρπαγή της Περσεφόνης* η ριζοσπαστική ανανέωση του κωμειδολίου, για να περιοριστούμε ενδεικτικά σ' αυτές τις δυο περιπτώσεις. Στις 30 ταινίες που μπόρεσε από το 1949 μέχρι το 1971 να γυρίσει, έδωσε φρεσκάδα και προσωπική άποψη σε όλα τα είδη του κινηματογράφου. Πολλοί τίτλοι από αυτές τις ταινίες, καταξιωμένοι από την κριτική και την ιστορία του κινηματογράφου μας για τα καλλιτεχνικά στοιχεία που εξακολουθούν να περιέχουν, παίρνουν πολύ μεγαλύτερη αξία όταν το έργο αυτό αναχθεί στην πριν μισό αιώνα αφετηρία του. Όταν με δική του απόφαση σταμάτησε να κάνει ταινίες, δεν σταμάτησε και ο ακαταπόνητος δημιουργός. Ραδιοφωνο, τηλεόραση, μεταφράσεις. Εκτενέστερη αναφορά γίνεται στο παρατιθέμενο βιογραφικό σημείωμα.

Ο ελληνικός κινηματογράφος, ως ένα άθροισμα αυτονόητων δραστηριοτήτων, χρωστάει πολλά όχι μόνο στον

σκηνοθέτη Γρηγορίου αλλά και στον δάσκαλο, όπως και στον πρωτοπόρο μαχητή των επαγγελματικών διεκδικήσεων των με όλες τις ιδιότητες εργαζομένων στον κινηματογραφικό χώρο. Πιστεύουμε ότι αυτή η πολύπλευρη όσο και πολύτιμη δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε μέσα από απερίγραπτες δυσκολίες και εποχές αγνώμονες.

Ανατρέχοντας κανείς στο ζενερίκ (δηλαδή στην παράθεση των ονομάτων αυτών που συνεργάστηκαν, κάτω από τις οδηγίες του, στη δημιουργία των 30 ταινιών, του ραδιοφωνικού θεάτρου, του τηλεοπτικού θεάτρου και των τηλεοπτικών σειρών) αιφνιδιάζεται για τον τεράστιο αριθμό. Δούλεψαν και ταυτόχρονα μαθήτευσαν: τεχνικοί, ηθοποιοί, βοηθοί σκηνοθέτες, οπερατέρ, σεναριογράφοι, μουσικοί. Είναι αυτοί που στη συνέχεια, ο καθένας στον τομέα του, επάνδρωσαν τα συνεργεία, αποτέλεσαν τους συντελεστές ή έγιναν οι σκηνοθέτες εκατοντάδων ελληνικών ταινιών. Είναι και «αυτοί» άλλη μια μεγάλη συνεισφορά του Γρηγόρη Γρηγορίου στη μικρή μας εθνική κινηματογραφία. Γι' αυτό και δικαίως υποστηρίζεται ότι υπήρξε ο «καλός σπορέας» της ελληνικής έβδομης τέχνης.

Μόνο έτσι γίνεται αποδεκτό το «πλήρες ημερών».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

συμβολή στην τεκμηρίωση της ιστορίας του ελληνικού κινηματογράφου των δύο αυτοβιογραφικών τόμων με τον τίτλο: *Μνήμες σε Άσπρο και σε Μαύρο*.

Το 1964 κέρδισε το Βραβείο Σκηνοθεσίας στο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης για την ταινία του *Διωγμός* και, το 1966, το Κρατικό Βραβείο Σκηνοθεσίας για την ταινία του *Όχι, ... κύριε Τζόνσον*. Βραβεία έχουν επίσης δοθεί σε συντελεστές των ταινιών του.

Φιλμογραφία:

1. Ο Κόκκινος Βράχος, 1949
2. Θύελλα στο φάρο, 1950
3. Πικρό ψωμί, 1951
4. Μεγάλοι δρόμοι, 1953
5. Η αρπαγή της Περσεφόνης, 1956
6. Ο Μιμίκος και η Μαίρη, 1958
7. Η λήμνη των στεναγμών, 1960
8. Καλημέρα Αθήνα, 1960
9. 2000 ναύτες κι ένα κορίτσι, 1960

10. Διαβόλου κάλτσα, 1962
11. Όταν ξυπνά το παρελθόν, 1962
12. Αυτό το κάτι άλλο, 1963
13. Ο Αδελφός Άννα, 1963
14. Τα 201 καναρίνια, 1964
15. Διωγμός, 1964
16. Αμφιβολίες, 1964
17. Η μοίρα του αθώου, 1965
18. Όχι, ... κύριε Τζόνσον, 1965
19. Γιέ μου... Γιέ μου..., 1965
20. Μια γυναίκα κατηγορείται, 1966
21. Πόθοι στον καταραμένο βάλτο, 1966
22. Αυτή η γη είναι δική μας, 1967
23. Κοκοβιός και Σπάρκος στα δίκτυα της Αράχνης, 1967
24. Τρούμπα '67, 1967
25. Ο ανακατωσούρας, 1967
26. Ο μεγάλος διχασμός, 1968
27. Η ώρα της οργής, 1968
28. Ο άγιος Νεκτάριος, 1969
29. Ο τελευταίος των κομιτατζήδων, 1970
30. Οι τελευταίοι του Ρούπελ, 1971

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Το αρχαίο κείμενο και
μεταφραστικές και ερμηνευτικές
προσεγγίσεις από τον Τζίμη
Παπανικολόπουλο

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Μεταφραστικές και ερμηνευτικές
προσεγγίσεις από τον
ΤΖΙΜΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Ο Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς –άγνωστος στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό και του οποίου «το ποιητικό κύρος έφτασε στο απόγειό του μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο» (J. Irmscher)– έζησε στο β' μισό του Δ' αιώνα και το έργο του βρίσκεται διασκορπισμένο στα οχτώ από τα δεκάξι βιβλία της Παλατινής Ανθολογίας. Την εποχή αυτή ο χριστιανισμός εδραιώνεται και ανακηρύσσεται επίσημη θρησκεία του κράτους, ενώ τα αλληπάλληλα διατάγματα του Θεοδοσίου νομιμοποιούν τους νέους διωγμούς που αναλαμβάνουν τώρα οι χθες οι διωκόμενοι.

Ο Παλλαδάς, συγκλονισμένος από τα τραγικά γεγονότα, θα διατυπώσει επιγραμματικά την πικρία του:

Είμαστε αλήθεια ζωντανοί, ω Έλληνες
καθώς μας πήρε τώρα η συμφορά
κι έγινε η ζωή μας εφιάλτης;
Ή μήπως ζούμε εμείς κι έχει η ζωή πεθάνει;

Για σούς εξακολουθούν να αναζητούν μέσα από τα ερείπια της Ιστορίας το πνεύμα των Ελλήνων που χάθηκε, οι στίχοι αυτοί θα αναδύονται από τα βάθη του χρόνου ανέπαφοι καθώς συνοψίζουν επίκαιρες απορίες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21
τηλ: 210-7232819,
φαξ: 210-7226107,
e-mail: chprou@otenet.gr

Antares είναι ο γνωστός μας Αντάρης, το μεγάλο ερυθρωπό αστέρι του αστερισμού του Σκορπιού. Το ερυθρό χρώμα του ερμηνεύεται ότι το τεράστιο αυτό σώμα βρίσκεται στην προετοιμασία ολικής έκρηξης και της μετατροπής του σε σούπερ νόβα. Ο αυστριακός σκηνοθέτης της ταινίας Γκετς Σπίλμαν θέλει, με τον τίτλο που διάλεξε, να μας πει ότι οι σύγχρονες, αναπτυγμένες ευρωπαϊκές κοινωνίες βρίσκονται στο ίδιο στάδιο από την πλευρά των ανθρώπινων σχέσεων – σχέσεις, δηλαδή, των δύο φύλων, όλα τα μορφώματα της σημερινής οικογένειας – και ότι οδεύουν σε αδιέξοδη εξέλιξη κορεσμού, μ' όλο που ο φόβος της μοναξιάς τις κατατρέπει.

«Γεύσεις» από ζωή

Από την ταινία του Γκετς Σπίλμαν *Antares*.

Ο αυστριακός κινηματογράφος εμμένει σε περιγραφές αυτής της κοινωνίας της πλησμονής, με κύριο εκπρόσωπο τον γνωστό σκηνοθέτη Μίκαελ Χάνεκε. Στην ίδια γραμμή και ο Γκετς Σπίλμαν μας παρουσιάζει ετούτη την οπωσδήποτε καλοφτιαγμένη και ενδιαφέρουσα ταινία, καλό προάγγελο της φετινής κινηματογραφικής περιόδου. Όπως και στα θαυμάσια *21 γράμματα*, η αρχή της ταινίας είναι και το τέλος της, ένα κύκλωμα κλειστό της ταυτότητας των ανθρώπινων προβλημάτων. Ένα αφηγηματικό πλανητικό σύστημα που περιέχει κρίσιμα στάδια της συμβίωσης τριών ζευγαριών. Ο κατακαθισμένος γάμος μιας 40χρονης γιατρού με τον

ευγενή και καλλιεργημένο αλλά αδιάφορο σύζυγο, ενώ υπάρχει και μια κόρη στην εφηβεία. Το οικογενειακό τρίο «συμπληρώνει» η επανεμφάνιση παλαιού, περιστασιακού εραστή, ο οποίος ικανοποιεί τις χωρίς αναστολές σεξουαλικές επιθυμίες της γιατρού, αδιανόητες για την καθημερινή της εικόνα ως σύζυγο και εργαζόμενη. Εντούτοις, αυτή η «παρένθεση» του τρίτου θα θέσει σε σκληρή δοκιμασία την αντοχή του γάμου. Στο δεύτερο ζευγάρι, μια νεαρή πωλήτρια σε σούπερ-μάρκετ, προκειμένου να οδηγήσει σε γάμο τον μετανάστη εραστή της, επικαλείται ανύπαρκτη εγκυμοσύνη. Ο εραστής της και υποψήφιος πατέρας, παρά τις έντιμες προθεσμίες του για την παθολογικά

ξηλιάρα φίλη του, διατηρεί παράλληλες, ζεστές σχέσεις με τη χωρισμένη σύζυγο του τρίτου ζευγαριού. Ο πρώην άντρας της όμως, άτομο αντικοινωνικό, βίαιο και επιθετικό, παρενοχλεί όχι μόνο δυσάρεστα αλλά και επικίνδυνα την πρώην γυναίκα του. Όλα τα πρόσωπα της ταινίας δείχνουν αδύναμα να βιώσουν τα θετικά στοιχεία της συντροφικής συνύπαρξης. Αυτά τα ανθρώπινα κενά τα συμπληρώνει η απαραίτητη κατοχή σκυλιών. Συμβολική επιβεβαίωση ο μοναχικός άντρας που εκγυμνάζει τον μεγαλόσωμο σκύλο του στην υποταγή, στην έρημη αλάνα με το γρασίδι και φόντο το δάσος των πολυόρφων, τεράστιων και απρόσωπων πολυκατοικιών. Τελικά αυτή η λιτή, αυστηρή στην αφηγηματική της γραμμή, ταινία αφήνει μια λυπημένη αισιοδοξία. Εδώ, στη Μεσόγειο, όλο και κάτι υπόλοιπα ανθρώπινες ζεστασιές διασώζονται.

Παρά τον τίτλο της, ετούτη *Η πιο λυπητερή μουσική του κόσμου* μόνο λυπητερή ταινία δεν είναι. Καλό δείγμα του καναδικού κινηματογράφου είναι, με τη στέρεη υπογραφή του πολύ καλού σκηνοθέτη Γκάι Μάντιν. Δοξάζει υπέροχες μνήμες δοξασμένων τρόπων του σινεμά, του ασπρόμαυρου σινεμά, του μπουρλέσκ, του ασπρόμαυρου μελό, με τις υπερβολικές ξανθές βαμπ, τις αφελείς ιστορίες, τις ιλαροτραγικές ερωτικές ιστορίες, αυτές που απορροφούσαν τους νάιφ θεατές του βωβού κινηματογράφου, με την ιδιοφυή όμως δυνατότητα της αναδημιουργίας ενός ρομαντικού στη σάτιρά του παρελθόντος. Σέρβοι αναρχικοί, αυστρουγγρική αυτοκατορία, ιδιοφυείς μουσικοί, προδομένοι έρωτες, ίντριγκες, συγκυρίες και η ξανθιά ανάπληρη πλούσια ατζέντισσα, ακρωτηριασμένη μέχρι τα γόνατα και στα δυο της πόδια, προκηρύσσει διεθνή καλλιτεχνικό διαγωνισμό για την εκτέλεση και την παρουσίαση ως σόου, της πιο λυπητερής μουσικής του κόσμου.

Πάθη, μίση και έρωτες, εκπληκτικές μουσικές, θέματα τα πιο πολλά γνωστά, εναλλαγές ασπρόμαυρης – με κόκκο-φωτογραφίας με έγχρωμη, παιχνίδια της εικόνας με απολαυστική σκηνοθετική φαντασία προσφέρουν «ξεκούραση» στους πιστούς της 7ης τέχνης από τη ρουτινιάρικη επανάληψη της «αριστοτελικής» λογικής. Άλλωστε, τώρα πρό-

σφατα είδαμε την ίδιας δημιουργικής αντίληψης και του ίδιου μετιέ ταινία του Ροντρίγκες *Αμαρτωλή πόλη*, μόνο που εδώ, στην *Πιο λυπητερή μουσική*, η –ας την πούμε έτσι– καλλιτεχνική ηδύτητα είναι πιο φανερή, πιο πλούσια και βέβαια επιδιώκεται σαν ένα κράμα μπαλάντας και ελεγείας – αφιέρωμα στα «ταξίδια» όπου μας παρέσυρε στις σκοτεινές αίθουσες ο κινηματογραφικός αιώνας. Δείτε αυτό το έξοχο παιχνίδι της (κινηματογραφικής) υποκριτικής, από τον θεατρνίστικο ποζάτο κομπασμό μέχρι τα εκφραστικά ημιτόνια λόγου και βλέμματος, όλη την κλίμακα του γκριζου που κυριαρχεί ανάμεσα στο μαύρο και το άσπρο, ή τα «ξεπλυμένα» χρώματα που παραπέμπουν στις πρώτες απόπειρες έγχρωμου σινεμά στη δεκαετία του '30. Τέλος, απολαύστε την Ιζαμπέλα Ροσελίνι (κόρη των ιερών τεράτων Ίνγκμαρ Μπέργκμαν και Ρομπέρτο Ροσελίνι) στο ρόλο της ζωής της. Θα ένιωθε υπερήφανη η μητέρα της.

Αν ο συνεπής σινεφίλ αναζητάει τη διαφυγή από την αμερικανική τυποποίηση, ετούτη η μεξικάνικη ταινία του Φερνάντο Έμπκε με τον αμετάφραστο τίτλο *Temporada De Patos* (στο φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης μετείχε στο διεθνές διαγωνιστικό με τον τίτλο «Το κυνήγι της πάπιας», όπου και κέρδισε το βραβείο σκηνοθεσίας) είναι μια θετική πρόταση. Αρκεί να εξακολουθούν να σας προκαλούν ενδιαφέρον οι ιστορίες παιδιών καθώς μπαίνουν στην εφηβεία, η οποία ταυτόχρονα αποτελεί και την «έξοδο» από την εποχή της αθωότητας.

Τέσσερις είναι όλοι κι όλοι οι «ήρωες» της ταινίας: οι δυο δεκατετράχρονοι φί-

Από την ταινία του Γκάι Μάντιν *Η πιο λυπητερή μουσική του κόσμου*.

λοι, ο Φλάμα και ο Μόκο, η λίγο μεγαλύτερή τους γειτόνισσα Ρίτα, και ο ολίγον «φευγάτος» ντελιβερατζής Οδυσσέας. Κυριακή πρωί και η μητέρα του ενός από τα δυο αγόρια φεύγει για ολόημερη επίσκεψη, δίνοντας τις γνωστές οδηγίες-συμβουλές (που, βέβαια, δεν θα τηρηθούν...). Η πίσα έρχεται αλλά ο Οδυσσέας... δεν φεύγει. Αντίθετα, έρχεται και η γειτόνισσα Ρίτα προκειμένου να ψήσει το (γενέθλιο, όπως μαθαίνουμε αργότερα) κέικ της. Διακοπές του ρεύματος, αποτυχίες στο ψήσιμο, απόπειρες μύησης στον έρωτα, «πλακίτσες» σε βάρος του πιτσαδόρου, αγώνες video games, εξομολογήσεις, άρωμα παιδικής μελαγχολίας και μοναξιάς. Παιδιά οικογενειών υπό διάλυση. Λυδία λίθος της ταινίας ένας πίνακας ζωγραφικής που

παριστάνει μια λίμνη και αγριόπαπιες που αποδημούν. Είναι απίστευτο τι φινό κινηματογραφικό έδεσμα παράγεται με αυτά τα –λιτά– υλικά

Ίδιο το εξωτερικό τοπίο –άχαρες, τεράστιες πολυκατοικίες, έρημοι δρόμοι της Κυριακής– με κείνο της αυστριακής ταινίας *Aniara*, πλήξη και μοναξιά και εδώ, οικογένειες με θεμέλια που τρίζουν. Αλλά η διαφορά διαμετρικά αντίθετη: Η παιδική μελαγχολία είναι συστατικό της εφηβείας. Άγνωστα συναισθήματα συνταράζουν τα παιδιά. Αλλά η μοναξιά πηγάζει από την ανασφάλεια που τους προξενούν οι μεγάλοι. Ευτυχώς όμως στην ταινία γίνονται μαγικές υπερβάσεις. Η αισιοδοξία σκάει μύτη διαρκώς. Αστραπιαίες οι μεταβολές που τις συντρέπει το χιούμορ, κάποτε μαύρο, κάποτε ρόδινο. Ποιος θυμάται εκείνο το παλιό γαλλικό τραγούδι του Πωλ Μισρακί «Τα παιδιά μισούν τις Κυριακές» (μάλλον ο Υβ Μοντάν το τραγουδούσε);

Προτείνω τρεις τόσο διαφορετικές μεταξύ τους ταινίες, γιατί αποτελούν αυθεντικά βλέμματα, όχι μόνο για τις κινηματογραφικές αρετές αλλά και σαν απόψεις πάνω στη ζωή. Καμιά τους δεν είναι «γυαλιστερή», καμιά τους δεν είναι ανεύθυνη, καμιά τους δεν ξεχνάει ότι υπηρετεί μια τέχνη, προτείνοντας διαφορετικές «γεύσεις» ζωής.

Από την ταινία του Φερνάντο Έμπκε *Temporada De Patos*.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Μια τηλεταινία «bonne pour l' Orient»...

Dağlar, dağlar
Viran dağlar
Ah yüzüm güler
Kalbim ağlar!

Δεν ανήκω σε αυτούς που συνεχώς παραπονούνται για τα πολιτιστικά υποπροϊόντα που κυκλοφορούν πλέον άφθονα παντού, που κατακλύζουν τα τηλεοπτικά κανάλια και τις προθήκες των βιβλιοπωλείων μας. Δεν αγνοώ τη στενή τους πάντα σχέση με την μορφωτική στάθμη ενός κοινού πολύ ευρύτερου από το κοινό που τα καταδικάζει και τα απορρίπτει. Όπως δεν παραβλέπω την αναγκαιότητά τους. Κάποιες συγκεκριμένες ανάγκες σίγουρα θα καλύπτουν για να είναι τόσο δημοφιλή και ευπώλητα. Πάντα υπήρχαν και πάντα θα υπάρχουν οι λαϊκές φυλλάδες, τα λαϊκά αναγνώσματα, οι μελό ταινίες, οι τηλεοπτικές σαπουνόπερες και όσα στο μέλλον θα τα διαδεχθούν. Χάρη σ' αυτά ξεδίνουν όχι μόνο οι ειλωτες των σύγχρονων αστικών μας κέντρων και της ερημωμένης υπαίθρου, αλλά και όλοι εμείς που τα καταδικάζουμε, σε στιγμές που νιώθουμε πολύ καταπονημένο το σώμα ή την ψυχή για να κρίνουμε αυτά που διαβάζουμε ή βλέπουμε. Γι' αυτό κι ενδιαφέρουν τους ιστορικούς και τους κοινωνιολόγους. Πάντα κάτι δείχνουν για τις κοινωνίες που τα παράγουν και τα καταναλώνουν. Πάντα μας προδίδουν οι αδυναμίες μας.

Το πρώτο συναίσθημα που με κυρίευσε βλέποντας το πρώτο επεισόδιο της τηλεοπτικής σειράς «Ο τελευταίος άρχοντας των Βαλκανίων» ήταν μία βαθιά θλίψη, που αμέσως μετατράπηκε σε έντονη οργή. Θλίψη, γιατί ανάμεσα στους δράστες του τηλεοπτικού αυτού εκτρώματος υπήρχαν Έλληνες, και μάλιστα η κρατική μας ΕΡΤ, οι εκπρόσωποι της οποίας ήταν προφανές ότι δεν ήταν σε θέση να κρίνουν ούτε το σενά-

ριο, ούτε τη σκηνοθεσία, ότι δεν είχαν δηλαδή ούτε γνώση, ούτε άποψη για καταστάσεις και γεγονότα που αναφέρονται στο δικό τους πρόσφατο ακόμα παρελθόν, στη δική τους ιστορία. Θλίψη γιατί οι πρώτοι που επελέγησαν να παρακολουθήσουν τη φτηνή αυτή οριενταλιστική παρωδία ήταν πάλι οι Έλληνες, πράγμα που δείχνει ότι οι δράστες είχαν τη βεβαιότητα ότι θα την παρακολουθήσουν με την ίδια απάθεια που παρακολουθούν μια φτηνή βραζιλιάνικη σειρά. Σαν να μην διαδραματίζονται όλα αυτά στο δικό τους γεωγραφικό χώρο. Σαν να έχουν πλέον στερηθεί πλήρως τη μνήμη του χθες που σου επιτρέπει να κρίνεις αυτό που συμβαίνει σήμερα.

Η θλίψη αυτή μετατράπηκε αμέσως σε οργή. Οργή, γιατί γνώριζα καλά το μυθιστόρημα που οι δράστες χρησιμοποίησαν ως προκάλυμμα για το ανοσιούργημά τους αυτό, έχοντας η ίδια μεταφράσει τη συλλογή διηγημάτων στην οποία βασίζεται στην ουσία το εν λόγω μυθιστόρημά. Οργή γιατί είχα γνωρίσει προσωπικά, λίγα χρόνια πριν πεθάνει, τον συγγραφέα του: έναν άνθρωπο βαθιά καλλιεργημένο, που υπερασπίστηκε με μεγάλη συνέπεια μέσα από τη ζωή και το συγγραφικό του έργο ορισμένες αρχές. Έναν συγγραφέα ευαίσθητο στα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας στην οποία ζούσε, που έθεσε από τα πρώτα κιόλας κείμενά του στο επίκεντρο του έργου του τον άνθρωπο. Έναν ανταλλαγμένο από τη Φλώρινα, που προσπάθησε, όταν έφθασε πλέον στην ωριμότητα, να μετουσιώσει μέσω της γραφής την πληγή της προσφυγιάς που κουβαλούσε από παιδί μέσα του, σε ελπίδα για έναν πιο σωστό, πιο αδελφωμένο κόσμο.

Γιατί αν ήταν κάτι που μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση στα δύο «μακεδονικά» έργα του Νετζατή Τζουμαλή, τη συλλογή διηγημάτων *Μακεδονία 1900*

και το μυθιστόρημα *Έρμα βουνά* (Viran Dağlar) –μια και αυτός είναι ο πραγματικός τίτλος του «Τελευταίου άρχοντα των Βαλκανίων»–, ήταν το ότι τα είχε γράψει όχι ως Τούρκος που επιθυμεί να μεταδώσει τη μνήμη της χαμένης του πατρίδας στους μεταγενέστερους με την ελπίδα πως «πάλι με χρόνους με καιρούς πάλι δικά μας θα 'ναι», αλλά ως Άνθρωπος. Προσπαθώντας να κρατήσει όσο μπορούσε περισσότερες ίσες αποστάσεις από τους τρεις αντιμαχόμενους εθνικισμούς. Προσπαθώντας να καταλάβει πρώτα απ' όλα τι σήμαινε ο κάθε εθνικισμός για τους λαούς στο όνομα των οποίων εκφραζόταν, τι ήταν αυτό που πυροδότησε τόση βία, προκαλέσει τόσο αίμα, τόσο ανθρώπινο πόνο κι έριξε πάνω από δύο εκατομμύρια ανθρώπους στους δρόμους της προσφυγιάς. Προσπαθώντας να καταλάβει γιατί στάθηκε αδύνατο να ζήσουν όλοι οι λαοί της Μακεδονίας, των Βαλκανίων δηλαδή –αλλά και της Ανατολής–, Έλληνες, Τούρκοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Αλβανοί, Βλάχοι, Αρμένιδες κι Εβραίοι, μαζί. Δυσκολεύομαι να αρθρώσω το όνομα έστω και ενός έλληνα συγγραφέα της γενιάς του που, εξιστορώντας γεγονότα εκείνης της περιόδου και την οδυνηρή εμπειρία της ανταλλαγής, να έχει κρατήσει τόσο συνειδητή απόσταση από τον δικό του εθνικισμό.

Οι ήρωες του Νετζατή Τζουμαλή ανήκουν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή με ιδεατό κέντρο τη γενέτειρά του τη Φλώρινα. Σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο που καθοριζόταν επί αιώνες ως τότε μονάχα από τη θρησκεία, το οποίο έρχονταν να διαβρώσουν καθημερινά όλες αυτές οι νέες ιδέες που έμελλε να οδηγήσουν την πολυεθνική παραδοσιακή τους κοινωνία στη νεωτερικότητα των εθνικών κρατών. Παράλληλα όμως με αυτές έρχονταν και άλλες ιδέες. Ιδέες για ένα κράτος ευνομίας και δικαίου, όπως

εκείνου του έλληνα εισαγγελέα στη Φλώρινα που εμπόδισε τους «αγανακτισμένους» από τη μικρασιατική καταστροφή βενιζελικούς Φλωρινιώτες να εκδικηθούν τον άμαχο μουσουλμανικό πληθυσμό της πόλης τους, υπενθυμίζοντάς τους ότι όλοι «χριστιανοί και μουσουλμάνοι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου αυτού του κράτους» που ο ίδιος είχε χρέος να εφαρμόζει².

Ιδέες όπως του φλωρινιώτη ρωμιού ράφτη Αρσένιου, των βουλγάρων φίλων του Ιβάν και Νικόλα, και του σέρβου Ματέ που ήταν σοσιαλιστές³ ή του φλωρινιώτη φαρμακοποιού Τάκη που θαύμαζε τον Ζωρές, διάβαζε την εφημερίδα *Ουμανιτέ* και μετέδωσε την αγάπη του αυτή στον Χαλίτ, ο οποίος με τη σειρά του κρέμασε τη φωτογραφία του Ζωρές στο ραφτάδικό του κι ονειρευόταν να τον ακούσει μια μέρα να μιλά στα συγκεντρωμένα πλήθη στο Παρίσι. Ιδέες που προσπαθούσε ο μουσουλμάνος Χαλίτ να κατανοήσει και να εκφράσει μέσα από τους κώδικες του οικείου του κόσμου όταν έλεγε: «Μια καινούργια θρησκεία γεννιέται κι εξαπλώνεται στον κόσμο. Τα τέσσερα βιβλία, η Πεντάτευχος, η Βίβλος των Ψαλμών, το Ευαγγέλιο και το Κοράνι γίνονται ένα, τίποτα δεν χωρίζει πια τους ανθρώπους, γίνονται αδέρφια οι άνθρωποι!»⁴.

Δεν αμφιβάλλω ότι είναι πολλοί αυτοί που είδαν από περιέργεια ένα-δυο επεισόδια της σειράς, δεν πείσθηκαν από την ανιστόρητη αναπαράσταση της κοινωνίας της εποχής, τις καλοσιδερωμένες φολκλορικές ενδυμασίες των αμούστακων ηρώων, τους ελάχιστα αληθοφανείς διάλογους του σεναρίου, τα άπειρα λάθη και τους αναχρονισμούς, και αφού μουρμούρισαν από μέσα τους κάτι για τον σκηνοθέτη της ταινίας και για τον τούρκο συγγραφέα του έργου, προτίμησαν να επιλέξουν κάποιο άλλο κανάλι για να περάσουν την ώρα τους. Πολλοί ωστόσο, αν κρίνω από τα αντίτυπα που πούλησε το σχετικό βιβλίο, στο οποίο προτίθεται να επανέλθω στο αμέσως επόμενο άρθρο μου, το παρακολούθησαν πιστεύοντας ότι πρόκειται, όπως δήλωνε παραπληνητικά στην αρχή η ταινία, για σενάριο βασισμένο στο έργο του τούρκου συγ-

γραφέα «Necati Cumali».

Έχομε μεγάλη, ως γνωστόν, περιέργεια να μάθουμε πώς είναι τέλος πάντων αυτοί οι Τούρκοι. Κάτι δεν πρέπει να μας έπειθε στον κυρίαρχο εθνικιστικό λόγο που επί δεκαετίες τούς υποβίβαζε, αν δεν τους δαιμονοποιούσε, ως «προαιώνιο εχθρό» μας. Κάτι πρέπει να μας έλεγε πως μας είναι περισσότερο οικείο απ' ό,τι θα ήθελε η κυρίαρχη ιδεολογία, πως τα 80 σχεδόν χρόνια της επιβεβλημένης απομάκρυνσης των δύο λαών, από τη συνθήκη της Λωζάνης έως τις μέρες μας, δεν είχαν καταφέρει να τους θωρακίσουν πίσω από σαφώς διακριτά εθνικά χαρακτηριστικά. Πως οι ομοιότητες ακόμα υπερτερούν των διαφορών. Για όσους μάλιστα δεν πείθονται από την ειδοποιό διαφορά «χριστιανός ορθόδοξος / μουσουλμάνος», αλλά επιμένουν να λαμβάνουν υπόψη τους άλλους παράγοντες –οικονομικούς, κοινωνικούς, μορφωτικούς– και να συγκρίνουν συγκρίσιμα μεταξύ τους μεγέθη, οι διαφορές συχνά εκμηδενίζονται παραχωρώντας τη θέση τους σε ιδιαίτερα ενδιαφέροντες, όσον αφορά τη χώρα μας, παρατηρήσεις.

Η δικαιολογημένη μας αυτή περιέργεια, που δεν περιορίζεται στο σήμερα αλλά περιλαμβάνει και το χθες, τροφοδοτεί τη φαντασία και ως εκ τούτου την πλούσια εκδοτική και τηλεοπτική δραστηριότητα των τελευταίων ετών. Τροφοδοτεί όμως και τις τσέπες των διαφόρων επιτηδεών.

Παρακολούθησα τη σειρά στην ελληνική της μεταγλώττιση, μια και δεν έχει παιχτεί ακόμα στα γαλλικά. Το λέω αυτό γιατί φαντάζομαι ότι όπως η γαλλική μετάφραση, παρ' όλα τα λάθη και τις ελλείψεις της, σέβεται τόσο τον γαλλόφωνο αναγνώστη όσο και τη γαλλική γλώσσα, έτσι και η γαλλική εκδοχή του σίριαλ θα ακούγεται αν μη τι άλλο «κάπως πιο πειστική». Ήταν φυσικό να ενδιαφερθώ να μάθω ποιοι είναι αυτοί οι κύριοι Μισέλ Φαβάρ, Μισέλ Λεβιάν και Πασκάλ Μπενσουσάν, που φέρονται ως σκηνοθέτες, σεναριογράφοι και παραγωγός της σειράς, μια και ομολογώ πως τα ονόματά τους δεν μου έλεγαν αρχικά πολλά πράγματα. Μία σύντομη αναζήτηση στο διαδίκτυο μου ήταν αρκετά διαφωτιστική.

Όσον αφορά τον φερόμενο ως σεναριογράφο κ. Λεβιάν, τα τρία σενάρια του, *Fille d'Artagnan* (1994), *Pour cent briques t'as plus rien* (1982) και *Gueule du loup* (1981), ομολογώ πως δεν με διαφώτισαν καθόλου ούτε ως προς τις ιστορικές και άλλες γνώσεις του όσον αφορά την περιοχή όπου διαδραματίζεται το σενάριο του «Άρχοντα των Βαλκανίων», ούτε ως προς τις συγγραφικές του ικανότητες. Θα έπρεπε αντίθετα να είχα συγκρατήσει το όνομα του Μισέλ Φαβάρ, του οποίου είχα πρόσφατα παρακολουθήσει στη γαλλική τηλεόραση τη σειρά «Οι δύο Ματίλντ», μια οικογενειακή σάγκα με φόντο την ιστορία της Αλσατίας, που –ω του θαύματος!– διαδραματιζόταν την ίδια ακριβώς χρονική περίοδο με τον «Άρχοντα των Βαλκανίων»! Ο Μισέλ Φαβάρ έχει σκηνοθετήσει αρκετές τηλεοπτικές σειρές, βασισμένες σε κλασικά μυθιστορήματα, όπως *Pierre et Jean* του Γκυ ντε Μωπασάν, τον *Αυρηλιανό* του Αραγκόν, *Raison perdue* του Μπρούνο Κρεμπς, *La peau de chagrin* του Μπαλζάκ. Πρέπει να έχω παρακολουθήσει επεισόδια ορισμένων από αυτές. Σε καμιά όμως δεν θυμάμαι να είδα την ελευθερία που πήρε στο βιβλίο του Νετζατί Τζουμαλή. Ήξερε τότε πως υπήρχε ένα κοινό που θα τον έκρινε γι' αυτό που έκανε, ενώ στην περίπτωση του Νετζατί Τζουμαλή θεωρούσε πως βρισκόταν στο απυρόβλητο.

Όσο για τον κύριο Πασκάλ Μπενσουσάν, τον παραγωγό, που το όνομά του προδίδει αμέσως στους γνώστες της σύγχρονης γαλλικής πραγματικότητας την καταγωγή του, φαντάζομαι ότι θεωρεί τη Δυτική Μακεδονία των αρχών του εικοστού αιώνα κάτι αντίστοιχο με τη γαλλική Αλγερία. Αντί όμως να κάνει ένα σίριαλ για την Αλγερία όπου θα έβαζε τους γάλλους στρατιώτες να σκοτώνουν πάνω στην ανάκριση την έγκυο μουσουλμάνη (αλλά στην πραγματικότητα Εβραία!) σύζυγο του ήρωα, προτίμησε να κάνει την αυτοκριτική του σήμερα ως Γάλλος (με ένα ανύπαρκτο στο βιβλίο επεισόδιο) στη... Δυτική Μακεδονία!

Τους βούλγαρους συνεργούς των κυρίων αυτών, τον σκηνογράφο Αναστάς Γιανακίεφ και την ενδυματολόγο Μάρ-

τα Μιρόνσκα, δεν τους γνωρίζω. Τους κρίνω μόνο από το έργο τους. Και η κρίση μου είναι ιδιαίτερα αρνητική.

Τίθεται βέβαια το ερώτημα γιατί δεν συμμετείχε κανένας απολύτως Τούρκος στην ταινία αυτή. Και δεν εννοώ με αυτό γιατί δεν συμμετείχε η επίσημη τουρκική τηλεόραση, η οποία σύμφωνα με ανταπόκριση του απεσταλμένου της τουρκικής NTV στην Αθήνα Γιώργου Κιρμπάκι δεν έδειξε ενδιαφέρον, αλλά γιατί οι συντελεστές της ταινίας δεν έκριναν χρήσιμο να ζητήσουν τη γνώμη ενός τούρκου ειδικού που να μπορεί να διατυπώσει μια έγκυρη άποψη για το έργο του Τζουμαλή, ή έστω ενός γάλλου οθωμανολόγου ιστορικού να τους συμβουλέψει για τη συγκεκριμένη ιστορική εποχή στην οποία το έργο αυτό αναφέρεται. Τόσο σίγουροι ήταν ότι αρκεί μια δόση «Αλγερίας» στην «Αλσατία» για να αναπαραστήσεις την Δυτική Μακεδονία των αρχών του 20ού αιώνα; Και καλά οι Γάλλοι, μπορεί να απαξιούν μέσα στην πλήρη τους άγνοια τους Τούρκους, ο κύριος Ντίνος Ταβλίδης της ΕΡΤ όμως δεν αναλογίσθηκε ποτέ πώς θα του φαινόταν αν γύριζαν οι Τούρκοι μόνοι τους (με Γάλλους, Άγγλους, Ιταλούς και Πορτογάλους) τα *Ματωμένα Χώματα* της Διδώς Σωτηρίου, χωρίς την παρουσία, έστω και συμβουλευτική, κανενός απολύτως Έλληνα; Πόσο μάλλον αν

ανοσιουργούσαν πάνω στο βιβλίο αυτό όπως έκαναν οι εν λόγω κύριοι πάνω στα *Έρμα Βουνά*;

Μη με ρωτήσετε τι σχέση έχουν όλα αυτά που είδατε στη σειρά αυτή με το βιβλίο και γενικά με το έργο του Νετζατή Τζουμαλή. Απολύτως καμία. Ή μάλλον έχουν τόσο με εκείνον όσο και με μας. Γιατί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που οι κ.κ. Μισέλ Φαβάρ, Μισέλ Λεβιάν και Πασκάλ Μπενσουσάν ασέλγησαν πάνω στο βιβλίο του Νετζατή Τζουμαλή, ασέλγησαν και πάνω στη δική μας ιστορία, στο δικό μας παρελθόν. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Φλώρινα είναι ένα απόμακρο, εξωτικό μέρος για αυτούς τους κυρίους, κάτι σαν μια παλιά (ή μήπως και σύγχρονη;) αποικία τους, πάνω στο οποίο μπορεί να πλάσσεις οποιοδήποτε παραμύθι. Να φαντασθείς μουσουλμάνους που παραμένουν στη Φλώρινα μετά την ανταλλαγή διατηρώντας το ισλαμικό τους όνομα, να τους μετατρέπεις σε Εβραίους, επειδή η μητέρα τους ήταν εξισλαμισμένη Εβραία για να τους φορτώσεις στα χιτλερικά τρένα... Μπορείς να εμφανίζεις φρεσκοξυρισμένους και αμούστακους τους ντόπιους άντρες σαν γάλλους αστούς της Μπελ Επόκ, να ντύνεις τις Ελληνίδες σαν καλοβαλμένες Γαλλίδες της Κατοχής και να βάζεις να συμπεριφέρονται, χριστιανές και μουσουλμάνες, με την αντίστοιχη ελευθερία ηθών και εθίμων... Μπορείς με δύο λόγια να εφαρμόξεις μια συνταγή που απέδωσε στη χώρα σου, τη συνταγή δηλαδή των «Δύο Ματίλντ», στη Δυτική Μακεδονία, με την πλήρη βεβαιότητα ότι το παραμύθι σου δεν θα το ελέγξει κανείς, μια και οι ιθαγενείς έλληνες και βούλγαροι συνεργάτες σου είναι τόσο ανιστόρητοι και αδαείς, τόσο δουλικόι απέναντι στην ευρωπαϊκή, γαλλική σου ανωτερότητα που δεν τολμούν καν να σου πουν πως, αν μη τι άλλο, οι Ελληνίδες (πιθανόν και οι Βουλγάρες) της εποχής εκείνης (αλλά και της σημερινής) φορούν μαύρα αν έχουν χάσει πριν από ένα μήνα τη μητέρα τους!

Αν σε όλα αυτά τώρα προστεθεί το γεγονός ότι μόλις που ζήτησαν άδεια για την ταινία από τον βαριά άρρωστο τότε συγγραφέα, ότι ποτέ δεν έλαβε γνώση του σεναρίου η χήρα και κληρονόμος

του κ. Μπερίν Τζουμαλή, ότι δεν την ειδοποίησαν πως γυρίζεται η ταινία ούτε και κατέβαλαν ποτέ το παραμικρό ποσό ως πνευματικά δικαιώματα, τότε έχουμε μια πιο πλήρη εικόνα των διαστάσεων της υπόθεσης αυτής. Οι νομικές της όμως πτυχές αφορούν πλέον τους δικηγόρους.

Ντράπηκα για τη μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Ντράπηκα όπως θα ντρεπόταν σίγουρα και ο ίδιος αν άκουγε το τραγούδι «Έρμα Βουνά» από το οποίο πήρε το όνομά του το μυθιστόρημα. Ένα τραγούδι που κουβάλησαν μαζί τους οι ανταλλαγμένοι και που το τραγουδούν τώρα τα παιδιά και τα εγγόνια τους με την ίδια συγκίνηση και νοσταλγία που τραγουδούμε εμείς, όσοι είμαστε παιδιά προσφύγων, τα τραγούδια που έφεραν από την Ανατολή οι παππούδες μας. Ντράπηκα και συγχρόνως εξοργίστηκα γιατί πουλώντας μελωδίες όπως τον «Σωτήρη Πέτρονλα», τον «Επιτάφιο» ή το «Μαουτχάουζεν», ως μουσική υπόκρουση μιας φτηνής, ανιστόρητης, οριενταλιστικής παρωδίας, που υποτιμά την ικανότητά μας να κρίνουμε αυτό που έχει να μας προσφέρει η Εσπερία, ο Θεοδωράκης ξεπουλούσε συγχρόνως όλες αυτές τις μνήμες της γενιάς μου που είναι άμεσα συνυφασμένες με τα τραγούδια του.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στα παιδιά του «Ιού» της *Ελευθεροτυπίας* για την εξαιρετική παρουσίασή τους. Καλά που υπάρχει ένας τέτοιος ιός στη χώρα αυτή. Να μας μόλυνε όλους, μπας και μαθαίναμε να σκεφτόμαστε και να κρίνομε!

ΑΝΘΗ KAPPA

Αύγουστος 2005, Βρυξέλλες

βιβλιοθήκη του ναυτίλου

Χαρ. Τρικούπη 28, 106 79 Αθήνα
Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369
nafbooks@otenet.gr

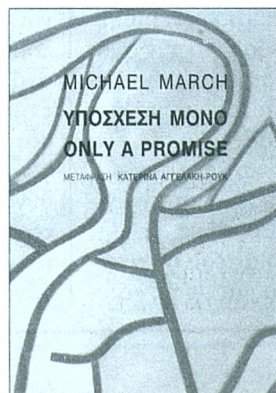
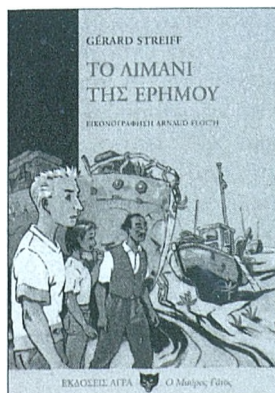
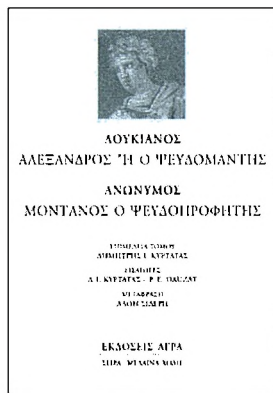
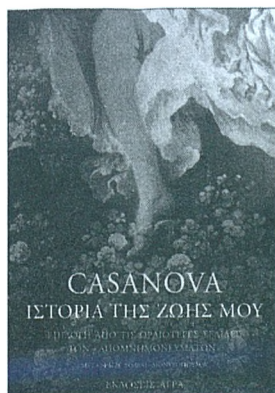
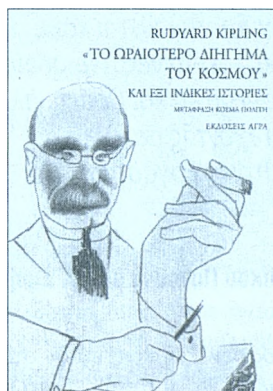
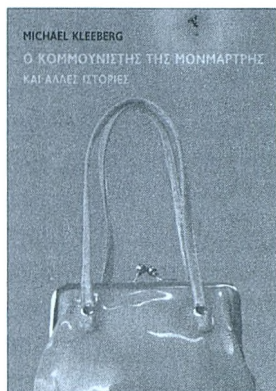
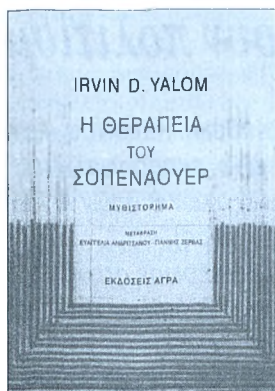
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

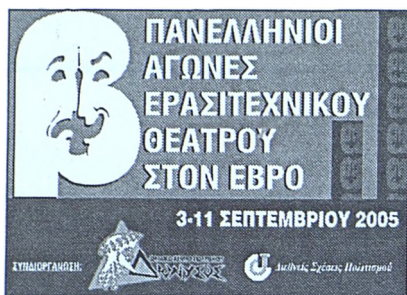
1. Βουνά, βουνά, έρμα βουνά, Αχ γελώ εγώ, θρηνεί η καρδιά.
2. Νετζατή Τζουμαλή, *Μακεδονία 1900*, διήγημα «Ένας εισαγγελέας καμιά φορά», εκδ. Βαλκανικού Ασύλου Ποίησης, 2001, σ. 199-224.
3. Νετζατή Τζουμαλή, *Μακεδονία 1900*, ό.π., σ. 204, και *Viran Dağlar*, εκδ. Çağdaş, Κων/πολη 1994, σ. 100-101.
4. Necati Cumali, *Viran Dağlar*, ό.π., σ. 106.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

<http://www.agra.gr>

Ο πολιτισμός δεν έχει σύνορα, τα σύνορα όμως πρέπει να έχουν πολιτισμό

Το Θεατρικό Εργαστήρι είναι ένας ζωντανός θεατρικός οργανισμός, που γεννήθηκε το 1988 ως τμήμα της Κινηματογραφικής Λέσχης Ν. Ορεστιάδας. Από τον Απρίλιο του 2004 ξεκίνησε μία νέα περίοδος πολιτιστικής δράσης από ανθρώπους του Θεατρικού Εργαστηρίου με την ίδρυση του Θρακικού Κέντρου Πολιτισμού «Διόνυσος», στους κόλπους του οποίου δραστηριοποιείται πλέον το Θεατρικό Εργαστήρι Ν. Ορεστιάδας. Ήδη από το 1993 λειτουργούν Τμήματα Θεατρικής Παιδείας, ενώ πραγματοποιούνται κάθε χρόνο χειμερινές και κυρίως καλοκαιρινές περιοδείες των παραστάσεων στην Αν. Μακεδονία και Θράκη, αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Συμμετέχοντας σε 9 διαγωνισμούς θεάτρου το Θεατρικό Εργαστήρι

απέσπασε συνολικά 30 βραβεία (Ιθάκη, Καρδίτσα, Άρτα, Βέροια, Κομοτηνή), ενώ συμμετείχε, εκπροσωπώντας τη Θράκη, στις Συναντήσεις Ερασιτεχνικών Θιάσων Αιγαίου (Ικαρία, Σύρος, Πάτμος, Μυτιλήνη, Χίος).

Το 2000 το Θεατρικό Εργαστήρι καθιέρωσε στη Ν. Ορεστιάδα Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ερασιτεχνικού Θεάτρου, ο οποίος αναβαθμίστηκε το 2004 από τον «Διόνυσο» και πήρε τη μορφή Πανελλήνιων Αγώνων Ερασιτεχνικού Θεάτρου στον Έβρο. Φέτος οι Αγώνες πραγματοποιούνται από τις 3 ως τις 11 Σεπτεμβρίου. Με την ευκαιρία αυτή είχαμε μία συζήτηση με τον Άκη Τσονίδη, σκηνοθέτη-ηθοποιό και κινητήριο δύναμη του «Διονύσου», και τον Νίκο Πατούνα, ένα από τα πιο δραστήρια μέλη του Εργαστηρίου.

Συζήτηση των Άκη Τσονίδη και Νίκου Πατούνα με την Ειρήνη Μ. Μουντράκη

• Το μότο σας είναι «ο πολιτισμός δεν έχει σύνορα, τα σύνορα όμως πρέπει να έχουν πολιτισμό». Πόσο δύσκολο είναι να «παράγεις» πολιτισμό στα σύνορα;

—Α.Τ.: Το μότο αυτό είναι μια φράση του Δημήτρη Ιατρόπουλου, πριν τέσσερα χρόνια περίπου, όταν τον καλέσαμε για καλλιτεχνική επιτροπή στον Διαγωνισμό Ερασιτεχνικού Θεάτρου. Είναι ενδεικτική των προσπαθειών μας για «παραγωγή» πολιτισμού εδώ, στην «εσχιατιά» της Ελλάδας, όπως πολλοί αποκαλούν την περιοχή μας, αλλά και «δεικτική» με το «πρέπει» της προς όσους απαξιώνουν τις καλλιτεχνικές και πολιτιστικές προσπάθειες που γίνονται οπουδήποτε, πόσο μάλλον εδώ στα σύνορα. Όσον αφορά στη δυσκολία που αναφέρετε, πιστεύω ότι είναι η ίδια παντού. Είναι πολύ εύκολο να ακολουθείς την πεπατημένη και να «νομίζεις» ότι «παράγεις» πολιτισμό. Η δυσκολία όμως του να προβληματίζεσαι, να ψάχνεις, να βρίσκεις και τέλος να δημιουργείς εκ του μη όντως, να «γεννάς» πράγματα και να τα βλέπεις να μεγαλώνουν στον χρόνο, είναι η ίδια

είτε είσαι στα σύνορα είτε αλλού. Κι αυτή βέβαια είναι η δημιουργική πλευρά του πράγματος, που σε γεμίζει ικανοποίηση.

—Ν.Π.: Ναι, κι αυτό προσπαθούμε τόσα χρόνια να κάνουμε κι εμείς εδώ στα σύνορα: Να προσφέρουμε κάτι νέο κάθε φορά, κάτι ελπιδοφόρο, με συνέπεια και συνέχεια, να καταστήσουμε πολιτιστικούς θεσμούς με πανελλήνια εμβέλεια και να βγάλουμε το «θετικό πρόσωπο» του Έβρου προς τα έξω...

• Νιώθετε απομονωμένοι ή αδικημένοι σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα;

—Α.Τ.: Τυχεροί, θα 'λεγα, από μία πλευρά! Ζούμε σε μία περιοχή με ιδιαιτερότητες, που την καθιστούν ευαίσθητη και συνάμα πρόσφορη για την ανάπτυξη πολιτιστικών δράσεων. Μια περιοχή που «διψά» για καινοτόμα και ελπιδοφόρα πράγματα. Είναι ένα «σταυροδρόμι» λαών και πολιτισμών, το οποίο θα μπορούσε κάλλιστα να γίνει Κέντρο της ΝΑ Ευρώπης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται – ιδιαίτερα στον πολιτισμό. Η συνεργασία μας με τις «Διε-

θνείς Σχέσεις Πολιτισμού» και την κ. Ζωζώ Λιδωρίκη που τις εκπροσωπεί, οδεύει άλλωστε προς αυτή την κατεύθυνση, που όσο δύσκολη κι αν φαίνεται, έχει τη γοητεία της. Η απομόνωση κι η αδικία έρχονται κυρίως από θεσμικούς παράγοντες που οφείλουν να στρέψουν περισσότερο το βλέμμα προς τα δω πάνω... Να κατανοήσουν τη σημαντικότητα αυτής της περιοχής, τις ιδιαιτερότητές της και να σκύψουν με ευαισθησία στα προβλήματά της.

—Ν.Π.: Βέβαια οι αποστάσεις από τα μεγάλα αστικά κέντρα, από τα κέντρα των αποφάσεων, είναι ίσως μια καλή δικαιολογία για να «μεμφιμοιρούμε» και να λέμε ότι νιώθουμε απομονωμένοι ή αδικημένοι σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Όταν υπάρχει όμως η ανάλογη ευαισθησία, οι αποστάσεις εκμηδενίζονται και μπορούμε να πραγματοποιήσουμε κάθε στόχο. Λιγότερη γραφειοκρατία από πλευράς των υπεύθυνων κρατικών παραγόντων (που τα τεράστια χρονικά περιθώρια που ζητούν αποτελούν τροχοπέδη για τη διοργάνωση σημαντικών δράσεων) και πε-

ρισσότερη ευαισθησία είναι αυτά που χρειάζονται για να ξεφύγουμε από κολλήματα του παρελθόντος.

• *Παρόλο που χαρακτηρίζετε ως ερασιτέχνες, η εργασία σας διέπεται από σταθερότητα και ποιότητα επαγγελματική. Τι σας ώθησε στο θέατρο; Πώς δημιουργήσατε τον «Διόνυσο»; Ποιες ανάγκες σας καλύπτει η θεατρική σας δραστηριότητα;*

— **Α.Τ.:** Μεγάλα ζητήματα αυτά! Η σταθερότητα και η «επαγγελματική ποιότητα» που λέτε είναι αποτέλεσμα μιας εσωτερικής ανάγκης που δεν εξηγείται με τη λογική. Σεβόμαστε πάντοτε ό,τι κάνουμε απέναντι πρώτα στους εαυτούς μας, έπειτα στους συνεργάτες και φυσικά στο κοινό, και έτσι έρχεται αυτή η «ποιότητα», την οποία εγώ βέβαια θα χαρακτηρίζα καλύτερα «υπευθυνότητα». Τι μας ώθησε στο θέατρο; Προσωπικά, δεν θυμάμαι πότε συνειδητοποίησα ότι αυτό είναι που θέλω να κάνω στη ζωή μου. Χωρίς θεατρικά ερεθίσματα εκεί στην Κλεισώ Ορεστιάδας, χωρίς να γνωρίζω τι είναι το «θέατρο» ως μορφή τέχνης, πάντοτε αυτό είχα στο μυαλό και στην ψυχή μου και με ακολουθούσε συνεχώς. Το έβαλα μπροστά και το ακολούθησα εγώ τελικά, όταν άρχισα να καταλαβαίνω τον εαυτό μου.

— **Ν.Π.:** Ο «Διόνυσος» μπήκε τόσο ξαφνικά στη ζωή μας! Το Θεατρικό Εργαστήρι Ν. Ορεστιάδας ξεκίνησε το '88 ως τμήμα της τότε Κινηματογραφικής Λέσχης. Το '96 πέρασε στους κόλπους της νεοϊδρυθείσας τότε Επιχείρησης Πολιτισμού του Δήμου Ορεστιάδας, στην οποία μείναμε 8 χρόνια αλλάζοντας τέσσερις δημάρχους και διοικήσεις, με ό,τι αυτό σημαίνει. Τον Απρίλιο του 2004, Πρωταπριλιά ήταν, ο Άκης τα μάζεψε κυριολεκτικά, μετά από αλληπάλληλες διαφωνίες σε θέματα ουσίας και νοοτροπίας με τη νέα διοίκηση της δημοτικής επιχείρησης, και φυσικά τον ακολούθησαμε όλα τα μέλη του Θεατρικού Εργαστηρίου που τόσα χρόνια δουλεύαμε μαζί, πάντα αφιλοκερδώς και ανιδιοτελώς, κάνοντας μόνο το «ψώνιο» μας. Ως φυσικό επακόλουθο αυτής της αποχώρησης από τα στενά (στενότατα) όρια του Δήμου και

των νοοτροπιών, ήλθε η ίδρυση του «Διόνυσου», εκτιμώντας ανάλογα τη δυναμική μας ως πολιτιστικού φορέα στην περιοχή, αλλά και τη συμπαράσταση του κοινού σε ό,τι κάναμε. Μετά από πολύ ψάξιμο με δικηγόρους, λογιστές, συμβολαιογράφους και γραφειοκρατικές διαδικασίες, καταλήξαμε στη μορφή της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας και στην ίδρυση του «Θρακικού Κέντρου Πολιτισμού - Διόνυσος», στο πλαίσιο του οποίου λειτουργεί πλέον το Θεατρικό μας Εργαστήρι.

— **Α.Τ.:** Ό,τι έγινε, έγινε για καλό πιστεύω, παρά τις τόσες δυσκολίες που περάσαμε – και περνάμε βέβαια ακόμα... Να, εδώ έρχεται η θεατρική μας δραστηριότητα να καλύψει κάθε κενό που δημιουργούν οι παράπλευρες δυσκολίες. Έρχεται σαν βάλαμο σε κάθε πληγή. Είναι μια σημαντική διέξοδος, ένας δρόμος καθαρός και ευθύς στον οποίο θέλουμε να πιστεύουμε ότι βαδίζουμε με ψηλά το κεφάλι, διατηρώντας πια την αξιοπρέπεια μας και την όποια καλλιτεχνική υπόσταση...

• *Μπορεί ένας επαγγελματίας, κ. Τσονίδη, να καλύψει τις ανάγκες του με*

τον ερασιτεχνισμό ή υπάρχουν στιγμές που νιώθει αποκομμένος από τη θεατρική πραγματικότητα;

— **Α.Τ.:** Το να πάρει κάποιος ένα «πτυχίο» από δραματική σχολή, δεν τον κάνει αυτομάτως και επαγγελματία. Για μένα η μεγάλη σχολή είναι όσα πέρασα τα 17 χρόνια και όσα περνάω ακόμα με το Θεατρικό Εργαστήρι Ν. Ορεστιάδας και με τα παιδιά – νέους, μεγάλους –, με τα οποία δουλέψαμε όλα αυτά τα χρόνια. Η θεατρική μου πραγματικότητα είναι εδώ, με όσα δημιουργούμε κάθε φορά και με τις δυνατές σχέσεις που αναπτύσσουμε μεταξύ μας ασχολούμενοι με το θέατρο. Τώρα αν εννοείται ως «θεατρική πραγματικότητα» η αναγνωρισιμότητα, οι τεχνικές ευκολίες του επαγγελματικού χώρου, η μισθοδοτική σχέση, η συνεχής ανασφάλεια για δουλειά, το «πατώ επί πτωμάτων για ν' ανέβω» κ.λπ., ευτυχώς δεν με αφορούν καθόλου και ούτε με απασχόλησαν ποτέ. Το μόνο που μου λείπει ίσως είναι να βλέπω πολλές παραστάσεις. Αυτό ναι, με κάνει να νιώθω αποκομμένος, αλλά και πάλι, με κάθε ευκαιρία το επιδιώκω να παρακολουθώ τις νέες επαγγελματικές δουλειές.

—**Ν.Π.**: Ο Άκης είναι ένα μεγάλο ταλέντο, τόσο στη σκηνοθεσία, όσο και στην υποκριτική. Θεωρώ ότι «περιορίζεται» ερμηνευτικά παίζοντας μαζί μας και δεν καλύπτει την εσωτερική του ανάγκη να «παίζει» όσο θα ήθελε, γιατί πραγματικά δεν παίζει! Στις παραστάσεις μαζί μας, απλά ακολουθεί το ρεύμα και δεν παίζει όπως θα μπορούσε και όπως, σίγουρα, θα έπαιζε αν βρισκόταν στον επαγγελματικό χώρο, όπου δεν θα νοι-αζόταν τόσο για τα επιμέρους της κάθε παράστασης και για το κατά πόσο και αν αποδίδουν οι γύρω του. Να αναφέρω εδώ ότι προτάσεις είχε πολλές και σημαντικές από τον επαγγελματικό χώρο, τα «θέλω» του όμως είναι άλλα! Και αυτό το εκτιμούμε ιδιαίτερα όσοι συνεργαζόμαστε μαζί του: την ακεραιότητά του στις σκέψεις και στις αποφάσεις του. Και να συμφωνήσω μαζί του σχετικά με τις σχολές. Το πτυχίο δεν σε κάνει επαγγελματία. Υπάρχουν ερασιτέχνες (και το βλέπουμε και στα φεστιβάλ ερασιτεχνικού θεάτρου αυτό) που «βάζουν τα γυαλιά» σε πολλούς λεγόμενους επαγγελματίες...

• Πιστεύετε πως το ερασιτεχνικό

θέατρο στις μέρες μας βρίσκεται σε κρίση;

—**Α.Τ.**: Ίσα ίσα. Υπάρχουν τόσες πολλές ερασιτεχνικές θεατρικές ομάδες στη χώρα, γεγονός που αποδεικνύει το αντίθετο. Το ερασιτεχνικό θέατρο έρχεται να καλύψει τα κενά του επαγγελματικού στην περιφέρεια, όπου δεν δίνεται η ευκαιρία σε όσους ζουν εκεί να παρακολουθούν συχνά θέατρο ή ακόμη να ασχολούνται και ενεργά με αυτό.

—**Ν.Π.**: Σε κρίση βρίσκεται ίσως γενικότερα ο πολιτισμός, που δεν λαμβάνει στη χώρα μας τη θέση που του αρμόζει. Θα έπρεπε να είναι η «βιτρίνα» της Ελλάδας ο καλός πολιτισμός της και ίσως το δυναμικότερο εξαγωγίμο «προϊόν» της. Αντίθετα γινόμαστε συνεχώς μάρτυρες των περικοπών, της κακής οργάνωσης, της «αρχαχτής» εκ των πραγμάτων, της προχειρότητας, της κατάληψης θέσεων από «απολίτιστους» και των «κάνω κάτι για να λέω ότι κάτι κάνω»...

• Συναντήσεις όπως αυτή που διοργανώνετε βοηθούν ουσιαστικά στην προώθηση του ερασιτεχνικού θεάτρου;

—**Α.Τ.**: Πρώτο μας μέλημα και το βασικό σκεπτικό μας όταν ξεκινήσαμε το 2000 τον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ερασιτεχνικού Θεάτρου, ήταν αυτό ακριβώς. Να δοθεί η ευκαιρία στους ερασιτέχνες της χώρας να προβάλλουν τη δουλειά τους, να δουν τις δουλειές άλλων αντίστοιχων θεατρικών ομάδων και να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους έναντι ξένου κοινού, πέρα από τους γνωστούς και φίλους της περιοχής τους, και έναντι «κριτικής επιτροπής» από γνώστες του αντικειμένου. Μ' αυτόν τον τρόπο προωθείται το ερασιτεχνικό θέατρο και δίνονται τα ερεθίσματα για καλύτερες δουλειές στο μέλλον από τους ερασιτέχνες που θέλουν να εξελιχθούν. Βλέπαμε επίσης, συμμετέχοντας σε ανάλογες συναντήσεις σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, πόσο ωφελούσε εμάς κάθε φορά που συμμετείχαμε, βλέπαμε εξάλλου και τι θα θέλαμε εμείς να μας παρείχαν στις αντίστοιχες συναντήσεις και με βάση αυτές τις εμπειρίες δημιουργήσαμε αυτό το θεσμό στη Ν. Ορεστιάδα, τον οποίο από το 2004 προσπαθήσαμε να τον κάνουμε υπόθεση όλου του Έβρου, βάζοντας ενεργά στο «παιχνίδι» όλους τους θεσμικούς παράγοντες και τους κατοίκους του νομού. Πάντα βέβαια με τη δυναμική στήριξη των «Διεθνών Σχέσεων Πολιτισμού» – ειδικά φέτος που συνδιοργανώνουμε πλέον τους νέους «Αγώνες» με απώτερο στόχο τη διοργάνωση του «Φεστιβάλ Θεάτρου ΝΑ Ευρώπης», κατεύθυνση για την οποία έχουμε ήδη βάλει τις βάσεις.

• Τι περιλαμβάνει το φετινό πρόγραμμα;

—**Α.Τ.**: Καταρχήν συμμετέχουν δώδεκα θεατρικά σχήματα από όλη την Ελλάδα, έντεκα διαγωνιζόμενα και ένα με παιδικό θέατρο εκτός συναγωνισμού. Η τελική επιλογή ήταν πολύ δύσκολη ανάμεσα στις δεκάδες αιτήσεις συμμετοχής από όλη την Ελλάδα, αλλά πιστεύω ότι επιλέχθηκε τελικά ό,τι καλύτερο με βάση τα dvd και τις βιντεοκασέτες που μας στείλαν. Επίσης, εκτός από το διαγωνιστικό μέρος, πριν από τις παραστάσεις έχουμε καθιερώσει να πραγματοποιούνται τιμητικά αφιερώματα σε ανθρώπους με σημαντική προσφορά στον

χώρο, τόσο για να μαθαίνει το κοινό τη σημαντική τους προσφορά όσο και για να αποδώσουμε τιμή σε ανθρώπους που με τη δουλειά τους «στιγμάτισαν» θετικά την πορεία του θεάτρου στην Ελλάδα. Έτσι, είμαστε σε επαφή με τον Κώστα Γεωργουσόπουλο, την Άννα Συνοδινού, τον Ευγένιο Σπαθάρη, τη Ντίνα Κώνστα, την Κάρμεν Ρουγγέρη, το Γιάννη Δαλιανίδη, τη Χρύσα Ρώπα, τον Λάκη Λαζόπουλο, τη Σμαρούλα Γούλη και το Βαγγέλη Λιβαδά, καθώς και με τον Πρόεδρο της Ακαδημίας Βαλκανικού Πολιτισμού, θεατρικό συγγραφέα και τέως πρέσβη της Βουλγαρίας στην Ελλάδα κ. Kiril Toralov. Η «Γιορτή Θεάτρου» θα κορυφωθεί την Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου με την απονομή βραβείων και με την Αλίκη Καγιαλόγλου σε τραγούδια από το ελληνικό θέατρο σε μια μοναδική μουσική βραδιά. Το πρόγραμμα επίσης περιλαμβάνει και εργαστήρια θεατρικής πρακτικής από την ηθοποιό Πέπη Μεταλλείδου και τη θεατρολόγο Τζωρτζίνα Κακουδάκη, τα οποία θα πραγματοποιούνται τα πρωινά και θα τα παρακολουθήσουν και εκπρόσωποι από τις θεατρικές ομάδες που δεν επιλέχθηκαν στην τελική φάση των «Αγώνων». Τέλος, παρουσιαστές κάθε βράδι θα είναι ο Αλέξης Κωστάλας, ο Γιώργος Παπαστεφάνου, ο Χρήστος Φερεντίνος και ο Σταύρος Αποστολίδης.

— **Ν.Π.:** Βέβαια στην Κριτική Επιτροπή μας κάνει την τιμή να προεδρεύει ο κορυφαίος σύγχρονος θεατρικός συγγραφέας της χώρας, ο Παύλος Μάτεσις, μαζί με αξιολογούς «εργάτες» του θεάτρου, τον ηθοποιό Αντώνη Θεοδωράκοπουλο, τη σκηνοθέτιδα-ηθοποιό Πέπη Οικονομοπούλου και τον συγγραφέα-δημοσιογράφο Τζεμίλ Τουράν. Επίσης, Πρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής των «Αγώνων» είναι η Ζωζώ Λιδωρίκη και συμμετέχουν τιμητικά η Ντίνα Κώνστα, η Ράνια Οικονομίδου, η Πέπη Μεταλλείδου, ο Σεραφείμ Φυντανίδης, η Λόλα Νταϊφά, ο Δημήτρης Ιατρόπουλος, η Αλίκη Καγιαλόγλου και οι Θρακιώτες Θανάσης Γκαϊφύλιας και Αγγέλα Γιαννακίδου.

• *Τι πιστεύετε πως θα ήταν απαραίτητο να γίνει άμεσα για να*

ενισχυθεί το θέατρο και ο ερασιτεχνισμός;

— **Α.Τ.:** Αξιοκρατία και ευαισθησία από πλευράς της Πολιτείας, σεβασμός προς το θέατρο, τα έργα και τους θεατές από πλευράς των ερασιτεχνών. Είναι τόσο γενικά, τόσο απλά, αλλά και τόσο εύκολα αυτά, αν παραμεριστούν αρρωστημένες προσωπικές φιλοδοξίες και οι καρεκλοκένταυροι από τις θέσεις-κλειδιά. Δεν ξέρω, αλλά νομίζω ότι έχουμε την κακή συνήθεια τα εύκολα να τα κάνουμε δύσκολα και τα απλά περίπλοκα. Θέατρο δεν είναι τα λούσα και τα πλούσια σκηνικά και κοστούμεια, δεν είναι με μια λέξη το «χρήμα». Εντάξει, χρειάζεται και η απαραίτητη οικονομική στήριξη από τους ιδύνοντες, αλλά θέατρο και δη ερασιτεχνικό μπορείς να κάνεις και με σκουπίδια, αρκεί να αγαπάς αυτό που κάνεις γιατί σε εξελίσει ως άνθρωπο και όχι ως όνομα, είτε ασχολείσαι εκ των έσω με το ερασιτεχνικό θέατρο είτε ως διοίκηση ενός συλλόγου, ενός πολιτιστικού φορέα, ενός δήμου, ενός υπουργείου, ενός κράτους. Αν το αγαπάς, βρίσκεις τρόπους να το ενισχύσεις και να το εξελίξεις, από όποια θέση κι αν βρίσκεσαι.

— **Ν.Π.:** Χρειάζεται όμως και η οικονομική βοήθεια από αυτούς που μπορούν και που οφείλουν να το πράξουν. Μία τέτοια μεγάλη διοργάνωση όπως οι «Αγώνες», που αφορά εκατοντάδες ανθρώπους που συμμετέχουν αλλά και χιλιάδες άλλους που ζουν στον Έβρο μας, είναι δυνατόν να γίνεται με παρακάγια και προσπαθώντας να εξηγήσεις συνεχώς τα αυτονόητα, ώστε να τύχει μιας σεβαστής οικονομικής στήριξης; Ναι, κοστίζει κάποιες χιλιάδες ευρώ, το ουσιαστικό κέρδος όμως ποιο είναι στο φινάλε; Το αναλογίζονται αυτό εκείνοι που πρέπει; Τέλος πάντων, ας είμαστε αισιόδοξοι και ας βλέπουμε το ποτήρι μισογεμάτο, για να προχωρήσουμε... Να πάμε παρακάτω ή μάλλον παραπάνω!

• *Ποια είναι η μεγαλύτερη χαρά που σας έχει προσφέρει το θέατρο; Η μεγαλύτερη απογοήτευση;*

— **Α.Τ.:** Χαρά είναι το ίδιο το θέατρο από μόνο του. Λαχταράς να έλθει η στιγμή που θα βρεθείς με τους φίλους

συνεργάτες, όχι μόνο στην πρόβα αλλά και για έναν καφέ ακόμα. Νιώθεις τη μοναδικότητα της δημιουργίας, την ολοκλήρωση στην πρεμιέρα, χαίρεσαι με κάθε τι στην πορεία των παραστάσεων, ακόμη και με τα δύσκολα και τα δυσάρεστα, αργότερα τα αναλογίζεσαι και χαίρεσαι που τα έζησες. Χαρά είναι το ίδιο το θέατρο λοιπόν, η χαρά της ζωής, από μόνο του, κάθε μέρα. Απογοήτευση θα έλεγα είναι το τέλος κάθε κύκλου παραστάσεων. Ένας μικρός θάνατος. Τελειώνει ένα έργο τον κύκλο του, αλλάζουν τα πρόσωπα, οι καταστάσεις, τα πάντα. Ένας μικρός θάνατος που κάθε φορά φέρνει μια μελαγχολία, μέχρι να ξαναγεννηθεί κάτι νέο. Δεν μπορώ να ζυγίσω τίποτα άλλο σε σχέση με τις χαρές και τις απογοητεύσεις, πέρα απ' αυτά.

• *Ποια είναι τα προσωπικά σας σχέδια για το μέλλον;*

— **Α.Π.:** Υπάρχουν συλλογικά σχέδια που αφορούν την πορεία του «Διονύσου» και του Θεατρικού Εργαστηρίου Ν. Ορεστιάδας, για τα οποία θα είμαστε περήφανοι όταν υλοποιηθούν. Κυρίως το τριώροφο Πολιτιστικό Κέντρο του «Διονύσου» που ολοκληρώνεται σε λίγο καιρό – κι αυτό μέσα από προσωπικά δάνεια από Τράπεζα και με τη στήριξη ενός συντοπίτη μας που ζει και εργάζεται στην Αθήνα, του κ. Δημήτρη Πενταφράγκα, του οποίου η ευαισθησία και η βοήθεια δεν έχουν προηγούμενο και τον ευχαριστούμε πολύ επί τη ευκαιρία. Εκεί θα στεγάσουμε όλα μας τα όνειρα και κάθε δραστηριότητα από δω και πέρα. Στο θέατρο 250 θέσεων, με τον εξώστη, την πλατεία και τη μεγάλη του σκηνή, στο φουαγιέ, στα καμαρίνια, στο πιάνο μπαρ στον πάνω όροφο, στο σινέ ταράτσα, στο μικρό μουσείο του, στον εκθεσιακό του χώρο, στα μικρά «μαγαζάκια» προβολής και προώθησης των ντόπιων προϊόντων, στον κήπο, στα παγκάκια της αυλής... Αυτό είναι το μελλοντικό μας σχέδιο το οποίο ευτυχώς δεν είναι και τόσο μακρινό!

— **Ν.Π.:** Ναι, και ευτυχώς επίσης που δεν είναι μόνο δικό μας όνειρο. Το περιμένουν πολλοί και το ενστερνίζονται κι άλλοι και αυτό μας χαροποιεί ιδιαίτερα!

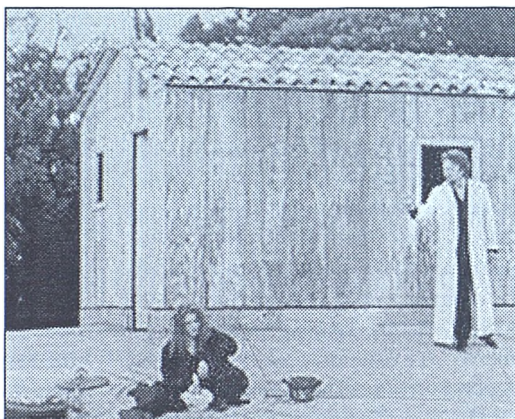

Είναι φαντάζομαι ευρέως γνωστό ότι η παράσταση της *Μήδειας* σε σκηνοθεσία του Πέτερ Στάιν, που παρακολούθησαμε φέτος στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου, άρεσε και χειροκροτήθηκε πολύ. Θεωρήθηκε μάλιστα ένα σπουδαίο μάθημα θεάτρου για όλους. Μάθημα για τη σκηνική γοητεία που αναβλύζει από τη σαφήνεια των στόχων του, αλλά και για τη δύναμη της απλότητας των μέσων του, όπου τα τελευταία θεωρήθηκαν γνήσια και αυθεντικά.

Παράβαση θεάτρου

Σε μια εποχή, είναι αλήθεια, όπου οι σκηνοθέτες συναγωνίζονται μεταξύ τους για την περισσότερη ή λιγότερο αυθαίρετη ερμηνευτική των σκηνικών τους προσεγγίσεων, αυτός ο σπουδαίος γερμανός σκηνοθέτης, όπως έγινε εξαρχής φανερό, συνέλαβε την τραγωδία του Ευριπίδη με βάση το κεντρικό πρόσωπο της ηρωίδας του. Στόχος του ήταν η απόδοση καταρχήν της αρχαϊκής μορφής της *Μήδειας* και δευτερευόντως η ερμηνεία της. Με άλλα λόγια, αρχικός σκοπός του Στάιν ήταν κάτι τόσο «απλό» όσο η αφήγηση του μύθου του Ευριπίδη πάνω στη σκηνή της Επιδαύρου. Και αυτό ο Στάιν το πέτυχε ακολουθώντας τα βήματα ενός σκηνικού νατουραλισμού σε σχέση πάντα με το αρχαίο δράμα, όπου έλαμψε το υποκριτικό δαιμόνιο της πρωταγωνίστριας του, Μανταλένας Κρίπα, τόσο στην οικεία όσο και στην ανοικία, σκοτεινή όψη αυτής της «άλλης» γυναίκας.

Μέχρι εδώ, στα αμιγώς καλλιτεχνικά, όλα καλά. Φαίνεται όμως πως ούτε το γιγαντιαίο σε διαστάσεις θέατρο του Ασκληπιείου δε στάθηκε αρκετό για να χωρέσει την πληθωρική έμπνευση του σκηνοθέτη. Εξέτιννε το χώρο του προς τις εξέδρες, από όπου κατέβηκε ο Χορός, διεύρυνε το κοίλο του προς τα πίσω, συνθέτοντας το χώρο όπου τα παιδιά της *Μήδειας* παίζουν παρέα με τον Παιδαγωγό τους πριν το τραγικό τους τέλος: τέλος, έφθασε το αργολικό θέατρο στα ουράνια, τοποθετώντας πίσω από τη σκηνή –με αρκετό θράσος και

παραπανίσια αίσθηση επικυριαρχίας στο χώρο – ένα πελώριο γερανό, πολύ ενοχλητικό και αντιαισθητικό από μόνο του, που απογείωσε το άρμα της *Μήδειας* και δημιούργησε μπροστά στα μάτια μας ένα ανεπανάληπτο μεν αλλά και αταίριαστο, όπως πιστεύω, φινάλε.

Γιατί ήταν ένα φινάλε που αρμόζει σε άλλο θέατρο, σε άλλη *Μήδεια* και τελικά στο ήθος κάποιου άλλου πολιτισμού. Καταρχάς πρόκειται για φινάλε που αισθητικά ταιριάζει σε όπερα της δυτικο-κεντρικής Ευρώπης μάλλον, παρά στο ανοιχτό θέατρο της Αργολίδας και στα έργα του. Είμαι δε σίγουρος ότι το αργαιολογικό συμβούλιο ή τέλος πάντων εκείνοι που συμφώνησαν με την παρουσία του γερανού θα έχουν καλά εξετάσει από στατικής αλλά και από αισθητικής-αρχαιολογικής άποψης το ζήτημα της εισόδου στον ευπαθή χώρο του θεάτρου ενός τόσο βαρέος ερπυστριοφόρου. Και παραμένω βέβαιος ότι θα εμποδίσουν στο μέλλον την είσοδο στον ίδιο χώρο εκσκαφών, μπουλντοζών –γιατί όχι και ελαφρών τεθωρακι-

σμένων;– στην υπηρεσία καλλιτεχνικών οραμάτων άλλων συναδέλφων του κ. Στάιν.

Το φινάλε της *Μήδειας* ήταν πράγματι από μόνο του εντυπωσιακό, προσωπικά ό,τι πιο εντυπωσιακό έχω δει ποτέ στη σεμνή σκηνή της Επιδαύρου. Αλλά επιτρέψτε μου να διατηρώ κάποιες αμφιβολίες για την τελική ποιότητα αυτού του αυθόρμητου και εύκολου εντυπωσιασμού μου. Κατά τη γνώμη μου ήταν ένας εντυπωσιασμός παράταιρος και βαθύτατα ανθελληνικός, θέαμα ρωμαϊκού ήθους και μέτρου. Κυρίως όμως επιτρέψτε μου να διατηρώ αμφιβολίες για το αν θα επιτρεπόταν ποτέ σε κάποιον Έλληνα και λιγότερο διάσημο συνάδελφο του κ. Στάιν να δουλέψει με τα ίδια τεχνικά μέσα στο αρχαίο κοίλο. Αυτό όμως εγείρει δυστυχώς και γενικότερες ενστάσεις για το δίκαιον του όλου αγώνα. Γιατί το Φεστιβάλ της Επιδαύρου είναι πριν από όλα «αγώνας», που, όπως όλοι οι αγώνες, διεξάγεται με συγκεκριμένους και ίδιους για όλους τους αθλητές όρους. Στόχος εδώ όπως και στον αθλητισμό είναι να πετύχεις το καλύτερο αποτέλεσμα σεβόμενος και τηρώντας τους όρους του παιχνιδιού, κάποιους από τους οποίους μάλιστα θέτει εξαρχής το ίδιο το θέατρο. Ήταν σπουδαία η παράστασή του κ. Στάιν και ήταν ιδιαίτερα έντονη η τελική εικόνα της *Μήδειας* να υπερίππεται του αργολικού κάμπου. Δεν διέλυε όμως μέσα μας τη δυσάρεστη αίσθηση ότι ο κ. Στάιν «έκλεβε» και μάλιστα μπροστά στα ίδια μας τα μάτια. Ο συναγωνισμός με τους άλλους καλλιτέχνες έμοιαζε άνισος και άδικος. Ή θα προσφέρουμε σε όλους τα ίδια μέσα, θα θέσουμε τουλάχιστον τους ίδιους περιορισμούς, ή θα καλλιεργήσουμε στα φεστιβάλ μας την εντύπωση ότι υπάρχουν καλλιτέχνες για τους οποίους όλα επιτρέπονται, εφόσον μας κάνουν την τιμή να φωτίζουν με τη λάμψη τους τους ιθαγενείς αυτού του τόπου. Και αν είναι αλήθεια ότι μια παράσταση παραβαίνει τους κανόνες, τότε κάθε παραπέρα κριτική για την αισθητική της περιττεύει, όμοια όπως κανείς δεν ασχολείται με τα μεγάλα αλλά άκυρα άλματα των αθλητών του στίβου.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Δεκαπενταύγουστος στο νησί. Όλοι μαζεμένοι εδώ στο χωριό για τη μεγάλη γιορτή του καλοκαιριού. Έρχονται σιγά-σιγά στην εκκλησία, κάθε οικογένεια χωριστά, φορώντας τα καλά τους. Φέτος τους περίμενε μια έκπληξη: στην αυλή υπάρχουν τακτικά βαλμένες σειρές από καρέκλες ενώ η εσόπορτα της εκκλησίας με τα τζάμια μένει κλειστή. Μόλις την άνοιγες όμως καταλάβαινες το λόγο: φέτος λειτουργούσε για πρώτη φορά το σύστημα κλιματισμού, δωρεά κάποιου συγχωριανού. Η αίθουσα κλιματιζόταν!

A.C.

Στη μνήμη του ιστορικού Δημήτρη Πολέμη που αγάπησε τον τόπο του πάνω απ' όλα

Στο πρώτο διάστημα, το εσωτερικό της εκκλησίας ήταν κάτι απίστευτο. Λες και βρισκόμασταν στο Ελ. Βενιζέλος ή σε υποκατάστημα τραπέζης. Ο κλιματισμός λειτουργούσε αθόρυβα και άψογα. Οι ακόμα λιγοστοί πιστοί εισέπρατταν τη δροσιά των μηχανμάτων με πραγματική αγαλλίαση. Ποτέ ως τώρα δεν ήταν τόσο ευχάριστο να κάθεται ή να στέκεσαι μέσα στην εκκλησία καλοκαιρικά. Ειδικά τον Δεκαπενταύγουστο, που όσο να φουσάει το μελτέμι, εδώ μέσα η ατμόσφαιρα γινόταν γρήγορα βαριά από τα θυμιάματα, κάνοντας ρυακία ιδρώτα να κατρακυλάνε στο πρόσωπο, και να ιδρώνουν τα καλά φουστάνια και τα κουστούμια. Η συνηθισμένη εικόνα ήταν ξαναμμένα πρόσωπα, πολύ συχνά κοντά στην αποπληξία, βεντάλιες που νευρικά κουνιόνταν μήπως και ανακουφίσουν κάπως τα πράγματα. Η μόνη ασφαλής λύση ήταν όσοι προλάβαιναν να στριμωχτούν κοντά στα 2-3 ανοιχτά παράθυρα, μήπως και πιάσουν το αεράκι που φυσούσε σβήνοντας τα κεριά.

Σήμερα η εικόνα ήταν εντελώς διαφορετική. Έπιασα μια μόνο βεντάλια στα χέρια του πρωτοψάλτη. Το υπόλοιπο εκκλησίασμα έπλεε ευτυχισμένο στην τεχνητή δροσιά. Είχα άλλες φορές χαζέψει τις τοιχογραφίες στο εσωτερικό, κυρίως προσέχοντας τις αφιερωματικές επιγραφές, που μερικές φορές ήταν ιδιαίτερα επιβλητικές, επισκιάζοντας ακόμα και τα θέματα των εικόνων. Άλλες εποχές, άλλα ήθη. Πού άραγε είχε μπει η επιγραφή του δωρητή του συστήματος κλιματισμού;

Στο χωριό, παλιό καπετανοχώρι, εδώ και 2-3 χρόνια είχαν ήδη εμφανιστεί μηχανήματα κλιματισμού σε σπίτια. Ο ένας μιμούνταν τον άλλο, και πολλοί τα έβαζαν περισσότερο για επίδειξη παρά από

πραγματική ανάγκη. Άλλωστε, ελάχιστοι ήταν οι μόνιμοι κάτοικοι που άντεχαν τους έρημους χειμώνες στο νησί. Όλοι σχεδόν ζούσαν πια στην Αθήνα και είχαν αποκτήσει τους τρόπους της μεγάλης πόλης. Το κλιματιστικό, όπως και το αυτοκίνητο, ήταν δύο εύκαιροι τρόποι να δείξουν τη νέα τους θέση. Ήταν πιο δύσκολο να εκσυγχρονίσουν τα σπίτια τους: εκεί τα έξοδα ήταν ασύγκριτα μεγαλύτερα ενώ ανασταλτικά λειτουργούσε και μια αδιόρατη αίσθηση παράδοσης – όπως αυτοί την ερμήνευαν.

Ο κόσμος είχε από ώρα γεμίσει ασφυκτικά την εκκλησία. Όλο και περισσότερο με έσπρωναν για να περάσουν μανάδες με απεγνωσμένα παιδάκια, εξέχοντες τοπικοί κουστουμαρισμένοι που ήθελαν να σταθούν μπροστά στην ωραία πύλη. Ο κλιματισμός ήταν πια μια ανάμνηση. Καθώς κοίταζα γύρω μου, είδα πάλι τα ξαναμμένα πρόσωπα, τις σταγόνες από ιδρώτα να κατρακυλούν, τα μάτια που έδειχναν ανυπομονησία να τελειώσουν όλα αυτά όσο γίνεται πιο γρήγορα. Και το χειρότερο: κανείς δεν είχε σκεφτεί να ανοίξει εκείνα τα σωτήρια πλαϊνά παράθυρα, να φυσήξει κάπως το αεράκι. Ήμουν σαν ποντικός στη φάκα. Δεν άκουσα όμως ούτε ένα αρνητικό σχόλιο. Αυτό ήταν πρόοδος, όσα μειονεκτήματα κι αν παρουσίαζε.

Όταν άρχισαν να κοινωνούν οι πιστοί, το έσκασα. Βγαίνοντας διαπίστωσα πως η γυάλινη εσόπορτα τώρα ήταν ορθάνοιχτη. Και από εκεί μπορούσα να βλέπω όσους είχαν σοφά μείνει στο προαύλιο, καθισμένοι στις σειρές από καρέκλες. Ο αέρας έπαιζε με τα μαλλιά τους, οι στάσεις τους χαλαρές, συζητούσαν μεταξύ τους γελώντας. Καλοπερνούσαν αυτοί, τους ζήλεψα. Δεν φαινόταν με τίποτα

πως τους είχε λείψει ο κλιματισμός. Εδώ είχε κερδίσει η κοινωνική συναναστροφή, το χαρούμενο πάρε-δώσε της μεγάλης γιορτής.

Η γιορτή ήταν γιορτή. Τη νύχτα έριξαν και πυροτεχνήματα. Την επομένη επιστρέψαμε στην καθημερινότητα. Περπατώντας στα δρομάκια του χωριού, ακούς τώρα το γνώριμο γουργουρητό της μονάδας του κλιματισμού. Οι αυλές, ακόμα κι οι σκιασμένες με τις καταπράσινες γλάστρες, είναι έρημες. Τα σκούρα στα παράθυρα κλειστά και δεν ακούς κανένα άλλο ήχο. Φωνές θα ακούσεις μόνο άμα πέσει το σκοτάδι, με τις παρέες που πάνε για διασκέδαση στη Χώρα, ή το μεσημέρι που γυρίζουν οι οικογένειες από το μπάνιο. Είναι και τα παιδιά που τιτιβίζουν ελεύθερα μέσα στην αυλή του παλιού σχολείου τα απογεύματα. Μέσα στη μέρα ακούγονται μόνο οι οπλές των μουλαιών που μεταφέρουν οικοδομικά υλικά και οι αλβανοί εργάτες σε κάποιο γιανί.

Έχουμε περάσει σε μια νέα εποχή, όταν από τον κλιματισμό του αυτοκινήτου, μετά από ένα μικρό διάλειμμα ταλαιπωρίας, για να φτάσει κανείς από το πάρκινγκ στο σπίτι, μεταφέρεσαι στο κλιματιζόμενο εσωτερικό του σπιτιού. Το πάρκινγκ όμως είναι στην άκρη του χωριού, εξ ανάγκης: μεγάλη κλίση, άρα δρομάκια με πολλά σκαλιά. Ποιος ξέρει, σε καμιά γενιά θα έχει βρεθεί κι εκεί η λύση. Κλιματιζόμενος πεζόδρομος; Στεγασμένοι διάδρομοι-φυσούνες; Ίσως και το ίδιο ακόμα το χωριό μπορεί να εγκαταλειφθεί για να εγκατασταθεί σε μια υπερ-δομή που θα εξασφαλίζει τέλειες συνθήκες θερμοκρασίας το καλοκαίρι.

Υπερβολές; Η παράδοση και η οικονομία τούς κρατάει δεμένους με αυτό το άβολο, σφιχτό πλέγμα από σπίτια, με όλους τους περιορισμούς που αυτού του είδους η συμβίωση επιβάλλει. Αυτό θα πει παραδοσιακός οικισμός.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Περί λαγών και κονίκλων

Σεμνό το αμερικανικό περίπτερο, δείχνει φέτος τη ζωγραφική του Ed Ruscha αλλά και το πρόβλημα της παχυσαρκίας στην υπερδύναμη. Έτσι είναι: άλλο να τρως κουνέλια κι άλλο χάμπουργκερ.

Ο καλλιτέχνης καλείται να διαβάσει το παρελθόν και να προσθέσει τη δική του ανάγνωση στο μέλλον. Αυτή η ανάγνωση μπορεί ν' αποκληθεί «διάλογος με την παράδοση».

Οραματιζόμενοι μ' έναν άλλο τρόπο το παρελθόν, δημιουργούμε κάθε φορά το μέλλον... Ο Μάλεβιτς, για παράδειγμα, είχε συναντήσει το μοντέρνο στον ρωσικό Μεσαίωνα... Το καινούργιο μ' όλες τις αλλαγές του μπορεί να εκφράζει αξίες αρχαίες.

Γιάννης Κουνέλλης

ΛΑΪΚΟ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΟ

Η τέχνη ανέκαθεν κυφορούσε τη ρήξη, την αλλαγή, ακόμη και τη σύγκρουση. Ο Hegel μιλάει εκτενώς για το πολιτιστικό προϊόν που προκύπτει από τον εξοντωτικό πόλεμο του κατακτητή και του κατακτώμενου. Του Κυρίου και του νικημένου Δούλου. Ο Marx θα δει επίσης στην ταξική πάλη του καταπιεσμένου και του καταπιεζόμενου ένα πολιτισμικό ανάλογο. Και ο Αναγνώστης θα μιλήσει υποβλητικά για τους θεατές και τους δρώντες. Έτσι ήταν πάντα. Η τέχνη ως διακόσμηση μιας κατακτημένης ευτυχίας, ήρθε μετά. Ως ακαδημαϊσμός δηλαδή και εκλαϊκευμένη χρήση μιας πρωτοποριακής αμφισβήτησης. Είναι τότε που ο αστός «προβιβάζεται» σε μικροαστό και ισχύει αυτό που υπογραμμίζει ο Hobsbawm: «Είναι πιο εύκολο να εξοντώσεις τον αστό από το να τον τρομάξεις». Και είναι τότε που ένας πεπερασμένος ανθρωποκεντρισμός

προσβάλλει σαν καρκίνος το μεδούλι της τέχνης, που είναι η ιερότητά της, το συλλογικό της καθήκον.

Έβλεπα τις προάλλες στην Τήνο έναν γνωστό δημιουργό της γενιάς του '60 να αρνείται να φάει κουνέλι στιφάδο στην ταβέρνα Δροσιά του Κτικάδου, επειδή το πρόσφατο έργο του έδειχνε τον μαζικό σφαγιασμό των κουνελιών προς κατανάλωση. Παρήγγειλε όμως πιτσούνια. Με τη γνωστή σάλτσα της κυρά Ειρήνης, που σκέπει ομοίως, σαν την Mater Dolorosa του Piero, και κουνέλια και περιστέρια. Η ιστορία δεν είναι άσχετη με το θέμα μας. Η σάλτσα της κυρά Ειρήνης είναι μια κερδισμένη παράδοση που μπορεί ν' απολαμβάνει ο μετανεωτερικός καλοφαγάς χωρίς αισθητικές τύψεις. Αρκεί να μην χρησιμοποιεί υποκριτικά άλλοθι. Παράδοση πάλι, είναι το σύνολο των διεργασιών δια των οποίων η ανθρωπότητα εκπολιτίζει τον εαυτό της· είναι τότε που το άτομο γίνεται υποκείμενο και φέρει κατάσαρκα την ιστορία (του). Τότε αρχίζει και η περιπέτεια της τέχνης (του). Στην τέχνη πάλι του σήμερα, κυριαρχεί ο τέλειος μηχανισμός με την παγκοσμιοποιημένη του παραδοχή αλλά λείπουν τα πρόσωπα δια των οποίων θα κινηθεί. Έτσι, οι τρέχοντες αστέρες είναι αυτοί επειδή απλώς έτυχε να μην είναι άλλοι. Σαν τα κουνέλια που αποθεώνονται εκτελούμενα μαζικά και συσκευαζόμενα προς καταναλωτική χρήση. Και, βέβαια, δεν έχουν ταυτότητα. Τα οικόσιτα, ομοειδή και ομοιόμορφα

κουνέλια είναι μεν διατροφή αλλά δεν είναι ηδονή και γευσισγνωσία. Δεν είναι η απόλαυση του λαγού που θηρεύει ο κυνηγός με δυσκολία και με δεξιοσύνη. Μ' άλλα λόγια, η τέχνη που μπορεί να αγοραστεί ως Delikatessen από ένα σούπερ-μάρκετ είναι προϊόν με ημερομηνία λήξης. Έστω κι αν παίζει στο Palais Tokyo, τη Biennale ή το Guggenheim. Η τέχνη μπορεί να είναι και μόδα, όπως π.χ. ο ρωμαϊκός Μανιερισμός στα χρόνια του Michelangelo. Το τι γίνεται μετά όμως έχει σημασία. Σ' έναν υπερπολιτισμικό ιμπεριαλισμό με politically correct, δηλαδή συμβατούς προς τον ισχύοντα μηχανισμό, καλλιτέχνες, ο αληθινός δημιουργός οφείλει να δρά σαν τρομοκράτης. Όπως τον προέτρεπε ο Νίκολας Κάλας ήδη από τη δεκαετία του '30, συστοιχιζόμενος με τον Εμπειρικό και τον Εγγονόπουλο. Δικά μας πράγματα! Αντίθετα, σήμερα το τοπικό μας καλλιτεχνικό ιερατείο εγκλωβισμένο σε ασφαιρους μαξιμαλισμούς και επαρχιώτικες πόζες αρκείται να καταναλώνει έτοιμες εισαγόμενες ιδέες όπως το κοινό που καταναλώνει λαχανάκια Βρυξελλών από τον Βασιλόπουλο ή πάπιες Πεκίνου. Σήμερα το message γίνεται massage, δηλαδή μάλαξη αντί επιθυμίας και κατανάλωση αντί θήρας και εξόντωσης. Το συμβολικό δόλημμα τίθεται έτσι: Λαγούς ή κουνέλια;

Στον τόπο μας ακόμη πληρώνουμε την οδυνηρή απώλεια του λαϊκού υπέρ ενός κλεψίτυπου έθνικ ή μιας επιδερμικής glocalisation, δηλαδή της διαχείρισης του τοπικού πολιτισμού με τους όρους και εντός των ορίων του συστήματος. Που θα πει της παγκοσμιοποιημένης εκδοχής του κόσμου μας. Είναι τότε που το «λαϊκό» είτε εμπορευματοποιείται είτε καθαγιάζεται μέσα σε μουσεία. Η κατ' εξοχήν, κάποτε, κουλτούρα της Αριστεράς τώρα γίνεται επίσημη υποκουλτούρα, που μοιράζεται ανάμεσα σε Επίδαυρο με Μπρέγκοβιτς και στάδια της επαρχίας με Ρόκο που τραγουδάει Θεοδωράκη. Είναι τότε που η φόρμα εκφυλίζεται σε φολκλόρ. Πρόκειται για το ισχυρότερο πολιτιστικό πλήγμα που δέχτηκε ο τόπος μεταπολεμικά. Το νοθευμένο λαϊκό μαγάρισε επίσης και κάθε προσπάθεια μοντέρνου και οδήγησε στην επικρά-

τεια του πολιτισμού του «λαϊκοέντεχνου». Τώρα ο Τσιτσάνης τραγουδιέται στο Ηρώδειο μετά τον d.j. Spike αλλά όχι στους φυσικούς του χώρους και από τα ιστορικά του «υποκείμενα».

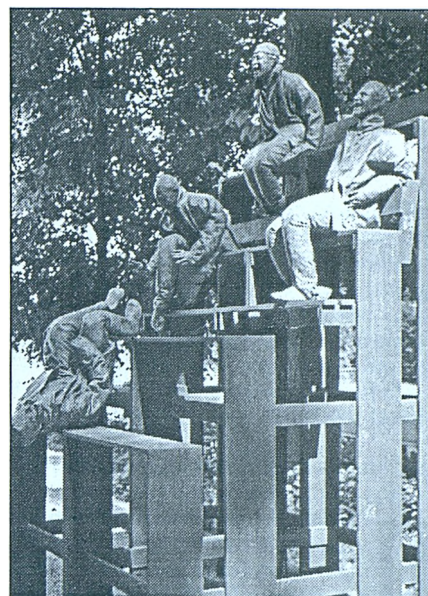
VIDEO ΤΙ;

Ανάμεσα στο σινεμά του σήμερα και τη ζωγραφική του χτες υπάρχει ένας ομφάλιος λώρος. Αυτές οι δύο τέχνες συνοψίζουν καταλυτικά το δράμα των μορφών στην ευρωπαϊκή παράδοση. Άρα, το πρόβλημα της video art, εφόσον ακόμη δεν έχει βρει τους δομικούς της χαρακτήρες έκφρασης, είναι ένα ψευδοπρόβλημα. Η ζωγραφική φέρει –ακόμη– την ευθύνη να υπερασπιστεί την οπτική κουλουρά του δυτικού κόσμου. Μπροστά στον Matisse και τον Bonnard, ο Αϊζενστάιν είναι ένας ιδιοφυής μαθητής, αλλά μαθητής. Όμως ο Bacon και ο Μπέργκμαν συναγωνίζονται. Εδώ έγκειται η μεγάλη διαφορά. Πολλοί μιλάνε για τις εικόνες, περισσότεροι τις εμπορεύονται, ελάχιστοι επιχειρηματολογούν μ' αυτές. Κι όμως. Η εικόνα, όχι σαν ονειρώξη αλλά σαν όνειρο, μπορεί –ακόμη– να επιχειρηματολογεί εκτός του κυρίαρχου μηχανισμού, εκτός του φαίνεσθαι και εντός του είναι. Να ποιος πρέπει να είναι σήμερα ο στόχος της ζωγραφικής: να επιμένει στη λανθάνουσα ποιητική των πραγμάτων, στη μυστική τους ένταση. Καταυγάζοντας μορφές, να εξοβελίζει

το πανταχού παρόν αγοραίο. Μήπως κι εξοβελίσει τον θάνατο. Γιατί «καταναλώνω» σημαίνει «φέρνω πιο κοντά» δια της εις άτοπον απαγωγής «τον θάνατό μου». Η ζωγραφική σήμερα είναι εικόνα-κραυγή, με συνείδηση του ίδιου και της βαρβαρίας της κραυγής. Αυτός είναι ο Bacon που είδα στο Padiglione Italiano της Biennale και ο Freud στο Museo Correr της Βενετίας. Κραυγή-γραφή, στιγμή-αιωνιότητα, ενέργεια-συνέργεια, αναπαράσταση-μόνωση εν ανθρώποις. Διαφάνειες που γυρεύουν οντολογικές βεβαιότητες και αμελικό σχέδιο που κρύπτει και που σημαίνει.

Τα πρόσωπα του Bacon είναι σφάγια και του Freud είναι χάρτες συνείδησης. Σήματα μοναξιάς που αναβοσβήνουν στην άβυσσο. Θετικό συμπέρασμα: υπάρχει, ακόμη, τέχνη. Μια τέχνη που αντιστέκεται. Πότε θα 'ρθει το τέλος; Όταν η εικόνα καταστεί εκκωφαντικός πλην μονοσήμαντος θόρυβος κι όταν ο λόγος είναι αδύνατον να μετασχηματιστεί σε εικόνα. Δηλαδή όταν χαθεί η causa pigendi. Αντισταθείτε, προστάζει από το 1953 ο Μιχάλης Κατσαρός. Αντισταθείτε απ' το κερί και τη λάσπη των σειρήνων, θα προσθέταμε. Επειδή δεν υπάρχει τέχνη χωρίς θεωρία.

Φέτος τη Biennale έσωζε ο Bacon και το πολωνικό περίπτερο, το οποίο παρουσίαζε ένα ριάλιτι σε ρεαλιστικές συνθήκες φυλακής, όπου οι θεατές μέσα σε κάγκελα έβλεπαν τη ζωή κάποιων εικονικών εγκλειστών και των ανθρωποφυλάκων τους. Το στοίχημα ήταν ποιος θα αντέξει περισσότερο το ρόλο του: ο φυλακισμένος ή ο φύλακας; Στο τέλος –happy end!– ο φύλακας τα 'φτυνε! Το φιλμ ήταν άσπογα γυρισμένο και συγχρόνως δημιουργούσε μια σειρά οντολογικών ερωτημάτων: Τι ήταν; Ένα τηλεσίριαλ, video art, ντοκιμαντέρ ή σινεμά; Αφού δειχνόταν σ' έναν μουσειακό χώρο σύγχρονης τέχνης, δεν μπορούσε να είναι ούτε σίριαλ, ούτε σινεμά, ούτε ντοκιμαντέρ. Σύμφωνα με την αμερικάνικη institutional theory ο θεσμοθετημένος χώρος ορίζει και τον χαρακτήρα του παρουσιαζόμενου σ' αυτόν έργου. Άρα, σ' ένα μουσείο σύγχρονης τέχνης θεσμικά εκτίθενται έργα σύγχρονης τέχνης. Δηλαδή video art! Αντιλαμβάνεται κανείς πόσο εύκολα

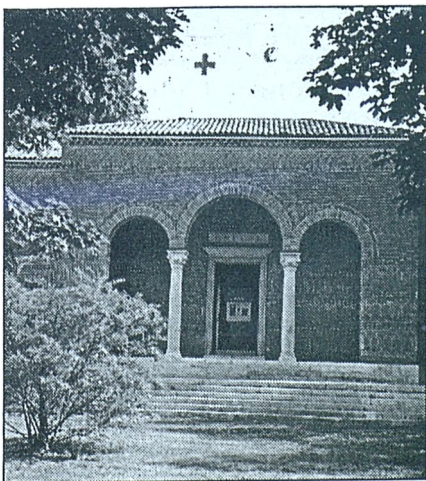

Το καλύτερο έργο της Μπιενάλε. Οι Κινέζοι του Juan Munoz ξεκαρδιασμένοι βλέπουν το παρδαλό πλήθος στα Giardini.

μέσα από λογικοφανείς συλλογισμούς μπορεί να οδηγηθεί κανείς σε παράλογα συμπεράσματα (π.χ. τις θέσεις του Arthur Danto για τα Brillo Boxes του Warhol). Σήμερα η λεγόμενη video art βρίσκεται σε εξαιρετικά υπαρξιακή κρίση. Είναι ασφαλώς ένα πολύτιμο μέσο αρχεϊακής καταγραφής, ένα άλλο προσωπικής έκφρασης, απαιτεί όμως, ακόμη, μια γλώσσα. Δεν είναι σινεμά, δεν είναι τηλεόραση, δεν είναι ζωγραφική. Στις καλύτερες περιπτώσεις είναι η αμηχανία της τεχνολογίας να είναι κάτι (π.χ. ο Garry Hill ή ο Bill Viola). Όμως όλα τα επιτεύγματα της video art το μεγάλο σινεμά τα περιέχει ήδη από το 1920. Άρα σήμερα συνιστά μια τεχνολογική πόζα στα ήδη υφιστάμενα συστήματα κι ένα ερώτημα οντολογικής φύσης.

Είδα στο Palais Tokyo το εξαιρετικό video work της ιρανής Shirin Neshat (Συλλογή Δ. Ιωάννου), με τις μουσουλμάνες που κυκλοτερώς σκάβουν έναν λάκκο-μνήμα. Ρυθμός, μοντάζ κινηματογραφικό, πλοκή, και μουσική του Φίλιπ Γκλας. Το ερώτημα όμως παραμένει: Σινεμά ή κάτι άλλο; Απ' την άλλη, ένα πολυάνθρωπο συνεργείο είναι απαραίτητο για να ολοκληρώσει ο δημιουργός τη σύλληψή του. Όπως και στον κινηματογράφο.

Όσο για το ελληνικό περίπτερο, ήταν συγκινητική η προσπάθεια να συνδεθεί η έκφραση με την αιμοδοσία. Τέχνη θα πει να δίνεις το αίμα σου. Μόνο που έμεινε στην προσπάθεια...

Άλλο πράγμα η νοσηρότητα ως τέχνη κι άλλο η τέχνη της νοσηρότητας. Το ελληνικό περίπτερο με τον Ερυθρό Σταυρό και την Ερυθρά Ημισέληνο.

Μια παρέμβαση ανάμεσα σε δυο κριτικά κείμενα

του Δημήτρη Χαρίτου

Παραθέτω την καταληκτική παράγραφο από την εκτεταμένη παρουσίαση που έκανε στο περιοδικό *Ποίηση* (τεύχος 24/2004) η πανεπιστημιακή φιλόλογος Κατερίνα Κωστίου της ενδεκάτης ποιητικής συλλογής του Αργύρη Χιόνη με τον τίτλο «Στο υπόγειο»: «Διαβρωτικά και “αποτρόπαια ωραία” τα ποιήματα του Χιόνη, δρουν καταλυτικά στον ψυχικό κόσμο του αναγνώστη, προκαλώντας ένα ιλιγγιώδες αίσθημα ταραχής και ευφορίας, πολύτιμο συστατικό της αυθεντικής ποίησης». Παραθέτω, την ωσαύτως τελευταία παράγραφο από την θσελίδη κριτική που έγραψε ο κριτικός (και ποιητής) Νίκος Λάζαρης στο περιοδικό *Νέα Εστία* (τεύχος 1779, Ιούνιος 2005) για την ίδια ποιητική συλλογή: «Δεν θα ήταν ίσως ακόμα άσκοπο ή περιττό, να συστήσουμε στον Χιόνη να είναι πιο αυστηρός στις επιλογές του και να θέτει υπό αμφισβήτηση τις ποιητικές του ιδέες. Έτσι θα μπορούσε να αποφύγει μελλοντικά ολισθήματα και τα άνισρα βιβλία όπως το “Στο υπόγειο”».

Ιδού δύο αντίθετες, ακραίες θα 'λεγα, τιμές αξιολόγησης του ίδιου βιβλίου και έμμεσα του ίδιου του ποιητή. Μπαίνει στον πειρασμό ο αναγνώστης –μαζί του και εγώ– (και του βιβλίου αλλά και των δύο κριτικών) να θυμηθεί την αξιολογική μέθοδο των «αστερίσκων» που εδώ και αρκετά χρόνια έχει κυριαρχήσει την έντυπη κινηματογραφική κριτική. Πέντε, λοιπόν, «αστεράκια» η κ. Κωστίου για τη συλλογή του Χιόνη, ένα ο κ. Λάζαρης. Ασφαλώς και δεν υπονοώ ότι «συντομογράφησαν» οι δύο επαρκείς κριτές. Άλλωστε μόλις πιο πάνω έγινε αναφορά στο εκτεταμένο των κειμένων τους. Είναι το διαμετρικά αντίθετο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν που προκάλεσε τον ανίερο συνειρμό των «αστερίσκων». Και για να μην υπάρξει παρανόηση η αφορμή είναι το συμπέρασμα των δύο κειμένων, απόρροιά τους είναι.

Η κριτική (κοινωνική, πνευματική, πολιτική) είναι ακώλυτο «φυσικό δικαίωμα», περιεχόμενο του «Φυσικού Δικαίου», όπως το αποσαφήνισε ο Grotius. Γι' αυτό και δεν διανοούμαι να θέσω σε αμφισβήτηση ούτε το δικαίωμα στο ένα «αστεράκι», ούτε στα πέντε. Είναι το γιατί αυτή η μεταξύ τους απόσταση που με πιατεύει. Το ενδιαφέ-

ρον μου το προκαλούν οι «εκροές» απ' όπου πήγασαν τα πιο πάνω κριτικά συμπεράσματα. Κι αυτό γιατί είναι βιωμένη η πεποίθησή μου πως η τέχνη ούτε μετριέται ούτε ζυγίζεται. Δεν έχει, δηλαδή, «μέτρα και σταθμά» όπως π.χ. αυτά με τα οποία κρίνονται οι αθλητικές επιδόσεις. Ούτε πείραμα και απόδειξη διαθέτει, δίχως να παραβλέπω την επιστήμη της φιλολογίας.

Η κριτική όμως δεν είναι (και μπράβο της) επιστήμη. Επικουρικό –της φιλολογίας– υλικό είναι και μάλιστα κατά περίπτωση και κατά το βαθμό ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η υποκειμενικότητά του. Γιατί, προσόν –πιο σωστά, πλεονέκτημα– της κριτικής προσέγγισης παραμένει (όταν αποτολμάται) ο αυθορμητισμός, η αμεσότητα, ο ριζοσπαστισμός, και ενίοτε ο αυθαίρετος λόγος (τρόποι, είναι αλήθεια, που δεν πλεονάζουν στην *in vitro* φιλολογική μέθοδο), στοιχεία ειλικρίνειας τα οποία, επιπλέον, βοηθούν στη σκιαγράφηση και του ηθικού τοπίου του κρίνοντος. Εντούτοις, εκείνο που είναι δύσκολο να βγει στο φως είναι ο ψυχισμός, το εργαστήριο των (ηθικών) κινήτρων. Δεν είναι εύκολο κανείς να παραβλέψει και αυτό το δεδομένο. Πρόκειται για συστατικό εγκατεστημένο στο συνειδησιακό του υπόστρωμα· αμάλαμα από επιθυμίες, από απωθήσεις, από μεροληψίες, συγγνωστές μεν, ενίοτε όμως σε βαθμό ιδιοτέλειας, το οποίο το ψηλαφείς μέσα από αντιφάσεις ή λοξοδρομήσεις του κριτικού κειμένου. Όλοι γνωρίζουμε –και, ποιος λίγο, ποιος πολύ, όλοι το συναναστρεφόμαστε– τον συχνά καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει το σχεδόν ενστικτώδες: «Μ' αρέσει» ή «Δεν μ' αρέσει», το οποίο δίνει και τη «γέυση» της κριτικής απόφασης του γράφοντος, άσχετα με το αν και πόσο αυθαίρετη είναι αυτή. Ωστόσο, αξιοπρόσεχτο είναι ότι συχνά αυτό το κριτικό «ενστικτώδες» του «Μ' αρέσει» - «Δεν μ' αρέσει» αποδεικνύεται καθαρό ταλέντο με «όσφρηση» λαγωνικού. Αν δε τύχει και συμπέσουν δυο τέτοια «λαγωνικά» της κριτικής πάνω στο ίδιο βιβλίο, λογικά –πιθανολογώ– δεν θα πρέπει να υπάρχουν αυτές οι ακραίες τιμές του «ένα - πέντε», όπως π.χ. συνέβη με ετούτη την ποιητική συλλογή του Αργύρη Χιόνη. Στην αναζήτηση του στατιστικού μέσου όρου οι ακραίες τιμές εξαιρούνται

και το δείγμα περιορίζεται στις μεσαίες, μη απέχουσες αισθητά μεταξύ τους, τιμές. Έλα όμως που η ποίηση και η κριτική της δεν προσφέρονται σε τέτοιου είδους επεξεργασίες. Γι' αυτό θα πρέπει να αναζητηθούν άλλοι «δρόμοι», πάντως όχι των αριθμών, που να δίνουν αν όχι χειροπιαστές αποδείξεις τουλάχιστον ευλογοφανείς ενδείξεις.

Τρεις, λέω, τρόποι είναι αυτοί με τους οποίους μπορείς να προσεγγίσεις κριτικά τη συγκεκριμένη ποιητική συλλογή του Αργύρη Χιόνη. Ο πρώτος είναι να περιοριστεί το ενδιαφέρον του κριτικού αποκλειστικά στο «υπό κρίσιν» βιβλίο, αυτό, δηλαδή, που έκανε η Κατερίνα Κωστίου. Ο δεύτερος είναι, με την ευκαιρία ετούτης της συλλογής, οι παράλληλες αναφορές στην «ποιητική» του ποιητή, με συμπληρωματικές αναδρομές στο προηγούμενο έργο του, και ο τρίτος, μαζί με τις δυο προηγούμενες παραμέτρους, να επιχειρεί παρεκβάσεις και σχολιασμούς βιογραφικού χαρακτήρα για τον κρίνόμενο ποιητή. Οι δυο τελευταίες περιπτώσεις φωτογραφίζουν το κείμενο του Νίκου Λάζαρη. Σκέπτομαι πως, αν το εν λόγω κείμενο «πολιορκούσε» το μέχρι σήμερα έργο του Χιόνη, με αφορμή ετούτη την ενδέκατη συλλογή του, *Στο υπόγειο*, θα ήταν δικαιολογημένο –κατά κάποιο τρόπο– και ενδεχομένως θα είχε και ενδιαφέρον. Είναι όμως ο τίτλος που έδωσε ο κ. Λάζαρης στο κείμενό του («Κάθοδος χωρίς ποιητική λύτρωση στο υπόγειο») που το αποκλείει.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις θα 'λεγε κανείς ότι πρόκειται για έναν ακόμα «πειρασμό» δύσβατης προσέγγισης ανθρωπίνων συμπεριφορών που θα τις αποκαλούσα ασταφείς καταστάσεις, αφού έτσι κι αλλιώς βεβαιότητες δεν στοιχειοθετούνται. Ότι δηλαδή αυτά τα δύο δείγματα κριτικής καταλήγουν στα διαμετρικά αντίθετα συμπεράσματα, γιατί (ίσως) η τεκμηρίωση της γραφής τους έχει επίσης αντίθετη (γενεσιουργό) προέλευση. Δηλαδή, της Κατερίνας Κωστίου το κείμενο λαμπρύνεται από την «αθωότητα» που διαθέτει η αυτονομία των αισθημάτων της, η οποία, ενισχυμένη όπως είναι από τη φιλολογική της επάρκεια, της επιτρέπει να εντυφλεί αποκλειστικά στη συγκεκριμένη ποιητική συλλογή του Χιόνη, με τη δεξιότητα που ο χειρουργ-

γός χρησιμοποιεί το νυστέρι του. Σ' αυτή την περίπτωση η υποκειμενικότητα του «Μ' αρέσει» της Κωστίου βρίσκει την υπεράσπισή της στη διαφάνεια της ανάλυσης και των επιχειρημάτων του κειμένου της. Ακόμα και αν συμβεί κάποτε να μην σε παρassύρει η συχνά υψηλή θερμοκρασία του λόγου της, κατανοείς ότι αυτή η ποίηση διαθέτει, εμπνέει τέτοιες προϋποθέσεις απογείωσης: «Όπως τινάζει ξανά ψηλά, ελεύθερο από τον ώριμο καρπό, το τρυγημένο της ελιάς κλαδί, έτσι και η ψυχή μου, αλαφρωμένη από το τελειωμένο ποίημα, καινούργια εκτίναξη στα ύψη επιχειρεί, χωρίς να παύει, ωστόσο, να κοιτάζει χαμηλά, μ' ανησυχία περισσή, με έγνοια, το τελειωμένο ποίημα, τελειωμένο ναι, μηδέποτε όμως τέλειο όπως ο ώριμος καρπός».¹

Από την απέναντι πλευρά, στο οπωσδήποτε σημαντικό κείμενο του Νίκου Λάζαρη παρεμβάλλεται η αναπόφευκτη «σκίαση» του γεγονότος ότι είναι και ο ίδιος ποιητής. Και αυτό μεν ούτε απαγορεύεται, ούτε είναι αμαρτία, οπωσδήποτε όμως είναι ένα κάποιο χάντικαπ για τον αναγνώστη του κειμένου του, ιδίως όταν ο ποιητής-κριτικός άλλων ποιητών τοποθετεί μόνιμα πολύ υψηλά τον πήχυ των κριτηρίων του προκειμένου για τους άλλους ομοτέχνους του. Η αυστηρή κριτική δεν είναι ελάττωμα, αλλού είναι το πρόβλημα. Σαν από διαβολική σύμπτωση, έτυχε στο ίδιο τεύχος του περιοδικού *Ποίηση* στο οποίο φιλοξενείται το κείμενο της Κατερίνας Κωστίου για τη συλλογή του Αργύρη Χιόνη, να δημοσιευτεί και εκτεταμένο απόσπασμα από το θεωρητικό βιβλίο της ρωσίδας ποιήτριας Μαρίνας Τσβετάγιεβα (1892-1941) με τον τίτλο: «Ο ποιητής και η κριτική»². Στο κεφάλαιο «Δεν μπορεί να είναι κριτικός...», με λόγο σκληρό και δίχως περιστροφές η ρωσίδα ποιήτρια υποστηρίζει ότι δεν μπορεί ένας μέτριος (κακός, λέει αυτή) ποιητής να είναι καλός κριτικός της ποίησης, αφού, διαφορετικά, η επαρκής κριτική του αυτογνωσία θα τον οδηγούσε στο να αποφύγει να γράφει (και να δημοσιεύει) ποίηση παράλληλα με την κριτική. Γράφει χαρακτηριστικά: «Πώς να εμπιστευτώ την άποψή του "Χ", αν δεν αντιλαμβάνεται ο ίδιος τη μετριότητα των στίχων του; Η κυριότερη αρετή ενός κριτικού είναι η διαύγεια. Ενώ αυτός –αν γράφει και εκδίδει– είναι διπλά τυφλός. Μπορεί βέβαια να είναι κανείς τυφλός με τα δικά του έργα και διαυγής με εκείνα των άλλων. Γνωρίζουμε τέτοια παραδείγματα. Ο Σαιντ-Μπεβ αν και πολύ μεγάλος κριτικός, είναι μέτριος ως λυρικός ποιητής. Όμως ο Σαιντ-Μπεβ έπαψε να γράφει (ποίηση). Επεφύλαξε στον εαυτό του ως ποιητή τη στάση ακριβώς ενός μεγάλου κριτικού: έκρινε τον εαυτό του και τον καταδίκασε». «Δεν λειτουργεί –αναρωτιέται η Τσβετάγιεβα– ως πρότυπο η ποίηση ενός κριτικού που γρά-

φει φωτισμένος από τα λάθη όλων των άλλων;». «Ενώ, από τη στιγμή που ο μέτριος κριτικός "Χ" επιβραβεύει τη μέτρια ποίηση που ο (ίδιος) γράφει είμαι σίγουρη ότι θα θεωρήσει στην ποίησή μου κακό ό,τι είναι καλό (συν την καχυποψία που τρέφω για τις απόψεις του, οι εκτιμήσεις πλέον απέχουν: αν αυτό είναι καλό, οι δικοί μου στίχοι δεν μπορούν παρά να είναι κακοί)». «Να γιατί ο μόνος ποιητής που δεν δικαιούται επιείκειας είναι ο κριτικός. Όπως και ο μόνος κατηγορούμενος που δεν δικαιούνται επιείκειας είναι ο δικαστής. Μόνον όσους κρίνουν κρίνω».

Λέει και άλλα πολλά η Τσβετάγιεβα με τον συχνά αφοριστικό της λόγο, των οποίων αν και δεν απορρίπτω τη συλλογιστική εντούτοις δεν ταυτίζομαι με τη δογματική της ορθοδοξία. Είναι αυτό το έλλειμμα αγάπης που συχνά χαρακτηρίζει τα κείμενα γενικά της κριτικής που με φέρνουν κοντά σε αφορισμούς της, όπως: «Τιμάτε –λέει– και αγαπάτε τα έργα μου σαν δικά σας. Μόνο αυτό σας δίνει το δικαίωμα να με κρίνετε». «Ο κριτικός είναι ανακριτής κι εραστής μαζί». «Για να μπορεί κανείς να κρίνει ένα έργο, πρέπει να ζει μέσα του, να το αγαπά». Όσο η μνήμη μου μπορεί να με υπηρετήσει, κανένας διακεκριμένος κριτικός οποιουδήποτε τομέα της τέχνης δεν υπήρξε και ομότεχνός της. Κανένας γνωστός, επιτυχημένος εικαστικός, ή μουσικός, ή λογοτέχνης, ή σκηνοθέτης δεν άσκησε εξίσου συστηματικά και κριτική για συγκαρινούς του δημιουργούς της ίδιας τέχνης με αυτήν που παράλληλα με την κριτική ασκεί και ο ίδιος. Εξαίρεση, εννοείται, αποτελούν τα ιστορικά ή τα θεωρητικά κείμενα ή η συμμετοχή σε αφιερώματα ή οι παρουσιάσεις που η κοινωνικότητα ή το πλεόνασμα αγάπης επιβάλλουν (όπως π.χ. το τόσο ενδιαφέρον δοκιμιακό κείμενο του Νίκου Λάζαρη με τον τίτλο «Ποίηση και ιστορία στον "Μπολιβάρ" του Νίκου Εγγονόπουλου», περ. *Νέα Εστία*, τεύχος 1780, Ιούλιος-Αύγουστος 2005). Οπωσδήποτε, με κανένα τρόπο δεν ισχυρίζομαι ότι στο δοκίμιο της Τσβετάγιεβα «φωτογραφίζεται», σώνει και καλά, και ο ποιητής-κριτικός Νίκος Λάζαρης. Δικές μου αρχές και εμμονές αναζήτησα και όχι ταυτότητες. Και είναι αυτές που με ώθησαν προς τη θετική –ψυχής και λογισμού– υποδοχή που έκανε η Κατερίνα Κωστίου στο βιβλίο του Χιόνη. Είναι αυτό το «ιλιγγιώδες αίσθημα ταραχής και ευφορίας» που η Κωστίου διαπιστώνει ότι προκαλεί το περιεχόμενο της ποιητικής συλλογής του Χιόνη, αυτός ο «κοινός παρονομαστής ζωής και θανάτου, η *alma Mater* φύση, που αποθεώνεται, σε όλες τις πρωτεύεις της μεταμορφώσεις» και όχι, όπως γράφει ο Νίκος Λάζαρης στη δική του κριτική, ότι ο ποιητής: «εγκατέλειψε οριστικά μια νευραλγική υψηλόμιση (sic) θέση στις Βρυ-

ξέλλες», ή ότι είναι «ζωγράφος του Σαββατοκύριακου», «καλός αγρότης», «καλός μάγειρας» και «ασυναγώνιστος πότης». Έχω την εντύπωση ότι αυτά μοιάζουν με «εμπλουτισμένο ουράνιο» ποιητικής κριτικής ή, έστω, προπλάσματα μελλοντικής βιογραφίας του Χιόνη. Δυστυχώς δεν με κερδίζει αυτή η στο σύνολό της κριτική υποθέτηση, η στάση της «μισοαόδειας μπουκάλας».

Συγκλίνω προς την κριτική στάση της Κωστίου γιατί την διατρέχει μια αφειδώλευτη αναγνώριση και αγάπη προς το «πεπραγμένο» και όχι προς το «ελλείπον». Μαζί με τα γνωστικά στοιχεία της κρίσης της συμπορεύεται και η διαίσθηση. Διαίσθηση θετικής ενέργειας του αναβλύζοντος ποιητικού τάλαντου, που είναι οι «κραυγές χαράς» μαζί με τη «θάλλουσα φυσιολογία του θανάτου» (τίτλος του άρθρου της Κωστίου για το εν λόγω βιβλίο του Χιόνη) που εκ προοιμίου συμπεραίνεται το τι αφομοίωσε από αυτή την ποίηση. Ζήτημα, τελικά, υπαρξιακού ταμπεραμέντου, ζειδωρης υγρασίας της ψυχής του καθενός μας αυτό το «θάλλουσα».

Δεν ισχυρίζομαι ότι αποδέχτηκα όλα τα ποιήματα που περιέχονται στη συλλογή του Χιόνη στον ίδιο βαθμό προτίμησης, παρ' όλο ότι στο σύνολό τους από το ίδιο προζύμι και από τον ίδιο ποιητικό «γενετικό κώδικα» κατάγονται. Αλλού η έκπληξη ήταν άφατη, το ρίγος της συγκίνησης διαπεραστικό, ενώ αλλού, κάποια άλλα ποιήματα, σαφώς τα λιγότερα, δεν με συμπαρέσυραν στον βαθμό των πρώτων. Και το βρίσκω τόσο φυσικό αυτό, ούτε το αποκαλώ κριτική απόφαση. Ούτε στιγμή δεν εμφολώχρησε απαξιωτική σκέψη γι' αυτά τα μη προσωπικά μου «*fanourites*», των οποίων άλλωστε τη λογοτεχνική επάρκεια και το ομοούσιον με το σώμα της ίδιας ποιητικής συλλογής δεν αμφισβήτησα ούτε διέκρινα. Ήρθε και με συνεπικούρησε, συμπτωματικά, μια αποστολή του Παντελή Μπουκάλα σε πρόσφατο άρθρο του (*Καθημερινή*, 31 Ιουλίου 2005), κείμενο άσχετο με την ποιητική συλλογή του Χιόνη. Λέει, λοιπόν: «...υπάρχουν βιβλία (έστω είκωσι σελίδες σ' ένα μυθιστόρημα, έστω τέσσερα-πέντε ποιήματα σ' έναν τόμο) που σε αφοπλίζουν, σε πυρπολούν, σου ξαναεγκλειδώνουν τον κόσμο πάνω που είχες αρχίσει να πιστεύεις ότι τον έμαθες, τον εξάντλησες». Δεν μέτρησα με πόσα ποιήματα το πέτυχε αυτό ο Αργύρης Χιόνης, αλλά το πέτυχε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αργύρη Χιόνη «Στο υπόγειο» (απ' την ενότητα «Τραγούδια της γης», σελ. 50).
2. Marina Tsvetayeva, «Le Poète et la critique» (μετάφραση από τα ρώσικα, Veronique Lossky, 1989. Μετάφραση στα ελληνικά και εισαγωγή Δήμητρα Κονδυλάκη).

Η διακειμενικότητα των κειμένων

του Θανάση Κ. Κωσταβάρα

Δεν νομίζω πως θα δυσανεστούσε η συναισθηματική, ας πούμε, αποτίμηση ενός έργου. Είμαι βέβαιος (το διεπίστωσα άλλωστε ακόμα μια φορά διατρέχοντας τα πρόσφατα ποιήματά του) ότι ο Ανδρέας Παναγόπουλος, ένας κλασικός φιλόλογος, ένας καθηγητής πανεπιστημιακός αγαπάει την τέχνη, την αντιμετωπίζει πρωτίστως με το αίσθημα κι έτσι θέλει να τη μεταδώσει, ξέροντας πώς, δίχως το αίσθημα, ποίηση, αλλά και γενικότερα τέχνη, ούτε ποιείται ούτε κοινοποιείται βεβαίως.

Η σημασία και η δυναμική του αισθηματος αποδεικνύονται με την ενασχόληση του συγγραφέα με ένα πλήθος πράγματα, πέραν ίσως των προδιαγραφών της καθηγητικής του ιδιότητας, με έναν τρόπο όχι ψυχρά επιστημονικό, αλλά, αν δεν ενοχλεί ο όρος, θα 'λεγα: εκλαϊκευτικό. Γιατί η γνώση και η αίσθηση –κατά την πεποίθησή του εννοείται– δεν πρέπει να είναι κτήμα και προνόμιο μιας κάστας μόνο διανοουμένων, αλλά εν σμικρώ, εν πυκνώ, εν λιτώ μάλλον λόγω, για να μην κουράζει, δηλαδή να μην απωθείται (όπως στο «Επίμετρο» π.χ. του βιβλίου *Επισημάνσεις και Απόψεις* που αποτελεί ένα είδος μικρού, εύληπτου, εύχρηστου, κατανοητού φιλοσοφικού ή καλύτερα πολιτισμικού λεξικού).

Το πολιτισμικό φαινόμενο, ως θεωρία και πράξη, να κοινοποιείται με τρόπο αβίαστο, ώστε να αφομοιώνεται και να οικειοποιείται από όσο το δυνατόν ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Αυτό σημαίνει βέβαια αγάπη αμφίρροπη από και προς, αυτό σημαίνει κατανόηση των αναγκών που έχει ο άνθρωπος, αυτό

σημαίνει προσχώρηση σε ένα ιδανικό, σε μιαν ανθρωπιστική, θα 'λεγα καλύτερα, στράτευση.

Δεν χρησιμοποίησα τυχαία τον όρο στράτευση. Και θα 'θελα να πω κάτι για τον τρόπο, τον προοδευτικό εν τέλει τρόπο, με τον οποίο αντιμετωπίζει την λέξη «στράτευση» όπως την έχουν περιγράψει (και φυσικά συκοφαντήσει) μεταπολεμικά κυρίως, μεταπολιτευτικά περισσότερο, οι «ειδικοί» κρίνοντας και επικρίνοντας, αυτοί, την έγνοια του ποιητή, του συγγραφέα, του πνευματικού ανθρώπου, για τα προβλήματα, ηθικά, ιδεολογικά, ταξικά, πολιτικά (γιατί όχι;) προβλήματα που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος. Σαν να ήταν δυνατόν, ο πνευματικός άνθρωπος να ομφαλοσκοπείται, διαρκώς, να μη συμμετέχει, να μην κρίνει, να μην αγαπά, δηλαδή να μην αισθάνεται τον «πόνο του Ανθρώπου και των Πραγμάτων» όπως έγραψε ο Καρυωτάκης. Τέλος πάντων. Μου κάνει εντύπωση πάντως που ο συγγραφέας όχι μόνο δεν απορρίπτει, δεν αποτάσσεται, δεν λαιδορρεί, αλλά συμμετέχει, ενεργώς, ιδιαίτερα στις μέρες μας, οπότε η στράτευση όχι μόνο δεν πρέπει να είναι απευκαίρια, αλλά, αντιθέτως, παρουσιάζεται περισσότερο από ποτέ αναγκαία και πάλι όχι μόνον λόγω της ιαμής συμπεριφοράς της γνωστής υπερδύναμης, σε μια ή δύο χώρες, αλλά βλέπουμε πως, εξαιτίας της, αναπτύσσεται και κυριαρχεί μια νέα μορφή κοσμοκρατορικού αυταρχισμού, εμπεδώνεται δηλαδή, με το σχήμα της παγκοσμιοποίησης, μια νέα τάξη πραγμάτων, ως την πούμε σωστότερα: μια νέα εποχή βαρβαρότητας.

Επειδή λοιπόν από κάποιους, από τους αυτοχαρακτηριζόμενους «υπαρξιακούς» αυτή ειδικά η στράτευση έχει συκοφαντηθεί, χαιρέται κανείς διαβάζοντας τον Ανδρέα Παναγόπουλο (σε ειδικό μάλλον, εκτεταμένο κεφάλαιο)

καθώς διαπιστώνει τη στάση του απέναντι σ' αυτή τη λογοτεχνία, ανεξαρτήτως βέβαια χρονικής στιγμής, μέσα στο ευρύτατο χρονικό φάσμα, από τους αρχαίους ως τους σημερινούς. Διαβάζει λ.χ. ο αναγνώστης την αναφορά στον Γρηγόριο τον Ναζιανζινό (ένα τυχαίο παράδειγμα αναφέρω) και ικανοποιείται με την άποψη, διαπιστώνοντας, αν είναι ευαίσθητος κι ο ίδιος, πως η στράτευση του ποιητή είναι, εξ ορισμού, εγγενής και βέβαια, εμφανώς ή υπογείως, ενσωματωμένη, κάτι περισσότερο: ταυτόσημη με την υπαρκτική λογοτεχνία. Το θέμα λοιπόν, όπως επισημαίνει ο Α.Π., δεν είναι αν η λογοτεχνία πρέπει να διδάσκει, να αγωνίζεται ή να τέρπει, το θέμα είναι, πρωτίστως, να προβληματίζεται και να προβληματίζει, να συμμετέχει δηλαδή στην προβληματική της εποχής, της κάθε εποχής, αν είναι δυνατόν βέβαια.

Θα άξιζε, νομίζω, εδώ, να κάνει κανείς αναφορά στην αίσθηση της διαχρονικότητας και στο διδάγμα που μπορεί να αποκομίσει, διανύοντας την αρχαία Γραμματεία μας και στα εφόδια που μπορεί ένας εμπνευσμένος πανεπιστημιακός να του χορηγήσει, προκειμένου να επισημανθούν η χρονική και η ηθική εμβέλεια των κειμένων – και δε θα μπορούσα να αναφέρω πιο έγκυρο και αποτελεσματικό παράδειγμα από την ενασχόληση του συγγραφέα με τον Θουκυδίδη, όπου αποκαλύπτονται οι διαχρονικοί, γραμμένοι και άγραφοι, νόμοι του πολέμου –του οποιουδήποτε πολέμου– που κατά περίπτωση εφαρμόζονται ή, συνηθέστερα, παραβιάζονται (ομηρία, αιχμαλωσία, αντιμετώπιση των αμάχων) και σήμερα, όπως την περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου, σαν να ήταν ο Θουκυδίδης σύγχρονός μας, με τους αυτοδιοριζόμενους προστάτες της Δημοκρατίας και της Ελευθερίας των λαών να εφαρμόζουν το δικό τους «Δίκαιο» με πόση βέβαια

Το κείμενο αυτό διαβάστηκε στην παρουσίαση των βιβλίων του Ανδρέα Παναγόπουλου *Επισημάνσεις και Απόψεις* και *Κριτικά Εφήμερα* που πραγματοποιήθηκε στις 19-05-05 στη «Στοά του Βιβλίου».

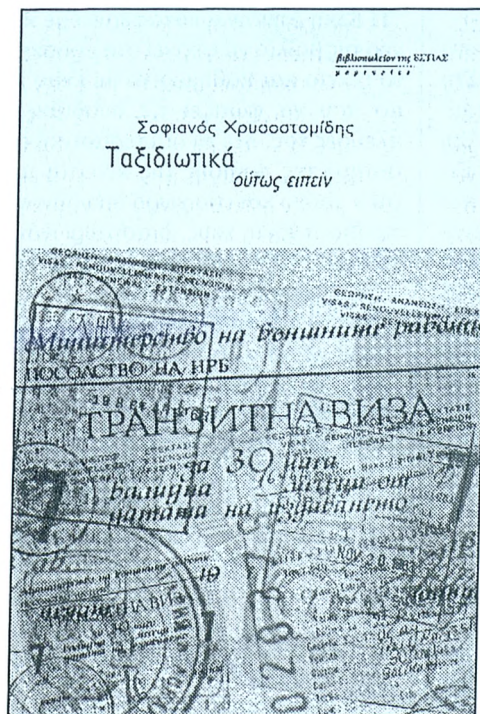
αυθαιρεσία και με πόση υποκρισία, όταν με «την ειωθυίαν αξιώσιν των ονομάτων ες τα έργα», όπως λέει ο ιστορικός, «αντήλλαξαν τη δικαιώσει», αλλάζουμε δηλαδή την έννοια των όρων, όπως μας συμφέρει.

Δυο λόγια ακόμα πάνω στα σχόλια που κάνει ο Α.Π. στη διακειμενικότητα, με την ενσωμάτωση των αρχαίων κειμένων από τους επιγόνους των, κυρίως όχι τόσο του επικού, όσο του δραματικού στοιχείου, με τη διπλή σημασία, λ.χ. στον Σεφέρη. Πώς λειτουργεί η μνήμη και το βίωμα, πόσο πονάει δηλαδή ο ποιητής για τις χαμένες πατρίδες, για τη μοίρα της φυλής, την περιπέτεια του ανθρώπου, για τις προγονικές εστίες και τον κατακρεουργημένον πολιτισμό τους. Η διαφορά είναι εμφανής –και την επισημαίνει ο Ανδρέας Παναγόπουλος– ανάμεσα σ' έναν Έλληνα και σ' έναν ξένο, ανάμεσα στον Σεφέρη λ.χ. και τον Τζόις, στον οποίο η «Ιστορία είναι ένας εφιάλτης από τον οποίο προσπαθεί να ξεφύγει», ενώ ο Σεφέρης, όπως χαρακτηριστικά λέει, «είναι ένας εφιάλτης που προσπαθώ να τον κατανοήσω και να κάνω και τους άλλους να καταλάβουν».

Βλέπει λοιπόν εν τέλει κανείς, εκτός από τη γνώση της αρχαιοελληνικής Γραμματείας, πώς, με πόση αγάπη και με πόση ευαισθησία, παρακολουθεί, ο Α.Π. παράλληλα, τη σύγχρονη λογοτεχνία και τις επιδράσεις, τις ευεργετικές επιδράσεις, που μπορούν να έχουν, αμφότερες, πάνω στον ψυχισμό των ανθρώπων κι αυτό προσπαθεί να το μεταδώσει κι αυτό φαίνεται από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει, δηλαδή ενσωματώνει στη σύγχρονη αισθαντικότητα, τη συνέχεια του αρχαίου μύθου, την αξιοποίησή του από τους μεταγενέστερους, είτε πρόκειται για την Ελένη, την Ηλέκτρα, την Ιφιγένεια, την Αντιγόνη, από τον Ο'Νηλ, τον Γκαίτε, τον Ανούιγ και άλλους.

Θέλω να τελειώσω με δύο λόγια ακόμη, πάλι πάνω στη στράτευση, όχι όμως τη λογοτεχνική αυτή τη φορά, μα για την πολιτική στράτευση, γιατί και στην πολιτική είχε –ή έχει;– πάντα μ' έναν ιδιάζοντα τρόπο, ανάμιξη και ως συνδιαλέγεται ο ίδιος, μονίμως, με τους αρχαίους, με τον Θουκυδίδη και με τον Αριστοτέλη και με τον Πλάτωνα και με τον Ευριπίδη και τον Αριστοφάνη και «ξέρει», τι δουλειά θα μπορούσε να

έχει ένας Υδραίος (όπως θα 'λεγε ο Εγγονόπουλος) στη Λάρισα. Και όμως. Μέσα απ' αυτή τη στράτευση, βγαίνει μια ηθική, με την αρχαιοελληνική έννοια πάντα, στάση, ανθρωπιστικά και αισθητικά βέβαια σωστή. Πάνω στις διαφορετικές έννοιες ανάμεσα στην ευημερία και την ευδαιμονία, μεγάλη διαφορά βέβαια. Η πολιτική, γιατί δεν μπορεί να συμπεριφερθεί διαφορετικά, όλο στην ευημερία καταλήγει. Είτε με γνήσια, είτε με παραποιημένα νούμερα, στην ευημερία αναφέρεται. Το ζητούμενο πάντως (να πω για τον Έλληνα, γενικώς;) δεν είναι η ευημερία (όρος οικονομικός πάντα) είναι η ευδαιμονία (όπως λέει ο συγγραφέας, πολιτισμικός, ηθικός όρος). Γιατί για τον Έλληνα (σε κάποιαν άλλη, έστω, εποχή, γιατί υπάρχει η σημερινή έκπτωση) η μέριμνα δεν είναι (να πω πάλι «ήταν»;) αναπτυξιακή, δεν έχει (ή δεν είχε;) καμιά σχέση με το αμερικανικό όνειρο, φαί δηλαδή, δουλειά, αποταμίευση και ευημερία, αλλά αισθητική, φιλοσοφική, παιδευτική, έτσι τουλάχιστον πιστεύει ο συγγραφέας, έτσι όπως ακριβώς αισθάνονται και οι ποιητές μας.

Σοφιανός Χρυσοστομίδης: Ταξιδεύοντας, ούτως ειπείν βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ μαρτυρίες

Οι πόλεις, έλεγε ο Ίταλο Καλβίνο, είναι τόποι ανταλλαγών όχι μόνον εμπορευμάτων, αλλά και λέξεων, αναμνήσεων, επιθυμιών, διαδρομών. Ο Σοφιανός Χρυσοστομίδης, πολύπειρος δημοσιογράφος και αναλυτής, συγκεντρώνει στο βιβλίο αυτό τις δικές του λέξεις από τα πολλαπλά ταξίδια του στο εξωτερικό: Βρυξέλλες, Κάιρο, Πόλη του Μεξικού, Ουάσιγκτον, Πεκίνο, Τόκιο, Μελβούρνη, Λευκωσία, Κωνσταντινούπολη, αλλά και στο εσωτερικό της χώρας: Μονεμβασία, Άγιο Όρος, Πύλος, Έβρος –το μεγάλο ποτάμι. Ο συγγραφέας διατείνεται ότι δεν κατέχει τη μεταφυσική των ταξιδιών. Από τα κείμενά του όμως προκύπτει ότι ξέρει να συνδυάζει την πολιτική ανάλυση με τη φαντασίωση του τοπίου, και τον παρελθόντα χρόνο με τα πάθη και τις προσδοκίες του σημερινού ανθρώπου.

Το *Ταξιδεύοντας, ούτως ειπείν* περιλαμβάνει κείμενα που γράφτηκαν μέσα στο κλίμα της τελευταίας πολυκύμαντης εικοσαετίας, πριν και μετά την κατάρρευση των τειχών –κείμενα εντυπώσεων αλλά και αναζητήσεων.

Γιάννης Δάλλας
Χρονοδείκτες
εκδ. Γαβριηλίδης, 2004

Ένα ποίημα δεν είναι απαραίτητο να γράφεται σε στίχους· είναι ατόφια ζωή και μνήμη ανεξαγόραστη. Οι Χρονοδείκτες του Γιάννη Δάλλα είναι ένα κυμάτισμα λόγου που φέρνει στην επιφάνεια «πότε τ' αειθαλή και πότε τα φυλλοβόλα» πρόσωπα, καταστάσεις, περιστάσεις, τα φευγαλέα και τα μόνιμα της ποίησης και της ζωής. Είναι μια χειρονομία που προϋποθέτει γενναιοδωρία και απαιτεί ποιητική συνείδηση σε εγρήγορση:

«Απόψε κατεβαίνω στα λαγούμια της φωνής μου. Γράφοντας γίνομαι το νήμα κι ο λαβύρινθος. Ο μίτος που οδηγεί στα σκοτεινά ψηλαφητά, στις μήτρες του άστατου καιρού, στα ίχνη των συντρόφων μου. Γίνομαι ο Γιάννης, ο τυφλός οιωνοσκόπος. * Πού πήγε η Εποχή, συναντημένοι τρίτη πρωινή μετά την Πλάκα, κάπου στα Χαντεία πριν απ' την Ομόνοια. Ο Κατσαρός απ' την απέναντι παρέα δείχνοντας τα μέσα του να ωρύεται: Μανόλη, κοίταξέ με, έχω σπήλαια... Κι άνοιγε πιο πολύ μελοδραματικά χτυπώντας τα δυο κούφια στήθη του. Ο Αναγνώστης, με την πρώτη συλλογή του Εποχές, σ' ένα ταξίδι του από τη Θεσσαλονίκη, φοιτητής Ιατρικής ακόμα. * Είδες τ' αγρίμια, κατεβαίνοντας απ' τη μονιά και το κυνήγι σώα στην πηγή; Έτσι κι εμείς κατηφορώντας ένας-ένας, διψασμένοι κι άγνωστοι. Να γνωριστούμε και να πιούμε απ' τα θολά νερά σου, Ποίηση».

Νίκος Αλιφέρης
Προσωπογραφίες και άλλα ποιήματα
εκδ. Άγρα, 2005

Ανοιχτή διάυλος επικοινωνίας με πρόσωπα που έρχονται από άλλους χρόνους και άλλους τόπους, πρόσωπα που γίνονται οικεία, σχεδόν καθημερινά, και συνθέτουν μια πολυφωνική ποίηση:

«Κάθομαι στην κάμαρά μου μοναχή / και σε γράφω. / Η πόλη πιο ήρεμη παρά ποτέ / πέρασε ο εχθρός και την αφάνισε – / φυσά ωστόσο αεράκι τόσο ελληνι-

κό... / Ακούω τον Χότζα στο τζαμί / δεν ξέρω γιατί / πάντα με άρεσαν οι εκκλησιές των Τούρκων. / Βλέπω μακριά τα ερείπια της Αγχιάλου / και σε θυμούμαι. / Έχω στην τσέπη μου λίγη ζωή / και πολύ θάνατο».

Αλέξανδρος Φωσταίνης
Ναυάγιο φως
εκδ. Διάττων, 2004

Όταν τα ποιήματα του Α.Φ. πυκνώνουν και αποκτούν τον λιτό και σχεδόν επιγραμματικό τους τόνο, δημιουργούν μian ιδιαίτερη αίσθηση και κατορθώνουν να μεταδώσουν την ακαριαία αίσθηση του ποιητικού λόγου:

«Κάθε γραφή / έχει κάτι από νεκρώσιμη ακολουθία. / Ποίηση είναι: / να ζωντανέψεις το νεκρό» ή «Υπάρχει ένας τρόπος μόνο / να σπάσεις τα νεύρα / στο θάνατο: / να πας από έρωτα».

Κική Κ. Κανάρη
Δυτική βεράντα
εκδ. Πλανόδιον, 2004

Οι ποιητικοί ρυθμοί διακονούν την υπόμνηση του χρόνου, της ενηλικίωσης, του παρελθόντος που είναι ωστόσο μνήμη διαρκώς παρούσα:

«Το γνήσιο ερωτικό μου ποίημα / στο φύλλο της ντουλάπας είχα στάξει / Στη ριπολίνη τη λευκή είχα γράψει / με μαύρο μαρκαδόρο και με ρίμα. / Αγάπη μου τραγουδήσα, εκκλησιά μου... / Ξεχείλιζε η ψυχή μου από τό πάθος / και μέσ' από το λαύρο της το βάθος / αναδυόταν όλη η ομορφιά μου. / Τον έρωτα βελούδο και μεθύσι / Στιγμές μες στον καιρού που έχουν κυλήσει / τη σκοτεινή χοάνη τη βαθιά. / Κι αν τον λυράρη έχω λησμονήσει / πού 'κανε το κορμί μου να ηχήσει, / του έρωτα θυμάμαι τη χαρά».

Δημήτρης Κοσμόπουλος
Πουλιά της νύχτας
εκδ. Κέδρος, 2005

Ένας ποιητής που αναπνέει μέσα από την ποιητική μας παράδοση και δίδει φωνή στο σύγχρονο αίσθημα είναι ο Δ.Κ. Με στίχους λεπτοφυγμένους διαμορφώνει την ποιητική του ωςάν υπόδειγμα της δύναμης του ατόφιου λυρι-

σμού, όταν μένει ανυποχώρητος.

«Ορθινό της Δευτέρας: Άσπρα καλοκαίρια, κόκκαλα / χειμώνες μου, δέντρα γυμνά. / Πιάνω το τραγούδι μου ξανά / πίσω απ' τις θόνες και τα κρόταλα // που στραγγίζουν την ζωή μου βυθισμένη, / σκεπασμένη φοβερές εικόνες. / Κατάφορη χρόνια κι αιώνες / Δευτέρα. Κιόλας φαγωμένη // Από τη μαύρη τρύπα, τ' άγριο στόμα, / (Έχω φύγει ή εδώ είμαι ακόμα;) / Είμαι στη Μάνα μου κοντά. Δευτέρα. // Χαράζει η σιωπή της πλατυτέρα. / Η γλώσσα του ίσκιου της, βαθύ μου σώμα / η δρόσος του καλοκαιριού, το θάλλος του χειμώνα».

Κική Δημουλά
Χλόη θερμοκηπίου
εκδ. Ίκαρος, 2005

Η Κική Δημουλά καταφέρνει με κάθε νέο της βιβλίο να φέρνει στο προσκήνιο το οικείο και καθημερινό με έναν τρόπο που να φωτίζει τις δυσδιάκριτες πλευρές του. Με τη διαπεραστική αμεσότητα της ποίησής της κινείται μέσα στον χρόνο και στο χώρο διευρύνοντας τις διαστάσεις τους, διασταυρώνοντας το ορατό με το αόρατο, δίχως μεταφυσική έμφαση αλλά αντίθετα με όρους φυσικού και συνηθισμένου. Αυτό είναι και το μέγιστο ποιητικό κατόρθωμα:

«Τα ακατόρθωτα –μη σε απασχολεί– / θα τα προμηθεντώ εγώ. / Εσύ φέρε μόνο το χέρι σου στον ώμο μου / δεσ' το για σιγουριά από μια φλέβα του λαιμού / άδειασέ με όλη μέσα / αυτή είναι η σωστή αναλογία / σ' ένα χέρι ένας άνθρωπος / ανακάτεψε καλά να γίνει λείο σφιχτό το μείγμα / τάχα να επισκευάσεις μια παράλειψη παλιά / να γίνει σαν καινούργια σου παράγγειλε / το κατορθωτό».

ο συλλέκτης

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Μεθυσμένες θάλασσες

Χάρης Τζάλας,
Μεθυσμένες Θάλασσες,
εκδ. Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2005.

Απ' το προ δεκαετίας πρώτο του βιβλίο, το *Alexandrea ad Aegyptium* (11 Αλεξανδρινά διηγήματα) (1995), ο Χάρης Τζάλας εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα ηλικιακά και λογοτεχνικά ώριμος. Δεν είχε μόνο να «πει», αλλά και το «είπε» σαν να είχε περάσει πετυχημένη μαθητεία χρόνων στην τέχνη και στην τεχνική του διηγήματος, χωρίς φυσικά να έχει ποτέ ασχοληθεί με το «άθλημα». Ως Έλληνας μάλιστα της διασποράς, πολύγλωσσος και πολυταξιδεμένος, είχε και τις μικρο-αδυναμίες του στην προφορική χρήση της ελληνικής γλώσσας, κάτι που ούτε να υποψιαστεί κανείς μπορεί διαβάζοντας τον απλό, λιτό και μαστορικό λόγο της γραφής του.

Πώς εξηγείται η περίπτωσή του; Είχε το τάλαντο, που οι πιεστικές ενασχολήσεις της ζωής δεν επέτρεψαν να εκδηλωθεί νωρίς; Ή μήπως αυτό το εν υπνώσει ταλέντο ξύπνησε, όταν η ψυχή γέμισε ασφυκτικά από «εικόνες» ζωής και κατέστη αναγκαία... η λογοτεχνική της αποσυμπίεση;

Όπως και να 'χει, αυτός ο κοσμοπολίτης Ρωμιός της Αλεξάνδρειας, που «πολλών ανθρώπων ίδεν άσπεα και νόον έγνων», που κουβαλάει βαθύ το τραύμα του Δεύτερου μεγάλου πολέμου (βομβαρδισμοί της Αλεξάνδρειας απ' τους Γερμανούς), που είναι κυριολεκτικά σημαδεμένος απ' το «μαρασμό», κάτι σαν θάνατος, της μεγάλης ελληνικής παροικίας της αγαπημένης πόλης του και που συναλλάσσεται με τα πάνω «στρώματα» της κοινωνίας (κόσμος του γιότινγκ), κοιτάζει συνήθως στην απέναντι ακτή της πάσχουσας ανθρωπότητας, στις φτωχές συνοικίες του κόσμου, απ' όπου και οι περισσότερες «ιστορίες» των διηγημάτων του.

Αναρωτιέμαι, όπως και σε κάθε λογοτεχνικό έργο που μου «μιλάει», τι είν' αυτό που αναδεικνύει λογοτεχνικά τη γραφή του Τζάλα. Νομίζω πως το μυστικό βρίσκεται στο ότι είναι ένας καλός «παραμυθάς», απλός και ανεπιτήδευτος, που «μολογάει» αβίαστα μικρές και μεγάλες «περιπέτειες» της ζωής

και της «ψυχής» των μικρών και μεγάλων πρωταγωνιστών του, ανυποψίαστος γι' αυτά που φέρνει στην επιφάνεια απ' το «βυθό» της ανθρώπινης κοινωνίας και της ανθρώπινης ύπαρξης. Δεν σπαταλιέται. Έχει μια ειλικρίνεια αφήγησης, όπως όλοι αυτοί που δεν γράφουν... για να γράψουν, αλλά γιατί έχουν κάτι να μας «πουν», γιατί έχουν κάπου να μας «ταξιδέψουν».

Ο Τζάλας, με τις *Μεθυσμένες Θάλασσες* μας ταξιδεύει απ' το λιμάνι, τα μπαράκια και τις παραγκουπόλεις του Ρεσίφε της Βραζιλίας (πρώτο διήγημα: «Rua do bon Jesus») ως τις «ταλαιπωρίες» του Χαγκ Άλι στην Αλεξάνδρεια (ένατο διήγημα: «Η φωνή της Χελώνας») και την τρυφερή, μες στην τραγική κότητά της, ιστορία του Φραγκ και της Ηλιαχτίδας (δέκατο διήγημα: «Το παιδί της Χιροσίμα»). Κι όλο αυτό το ταξίδι με σταθμό το τρίτο διήγημα του βιβλίου, με τίτλο «Το ανεστραμμένο κάστρο», που δεν είναι, κατά την ταπεινή μου γνώμη, μόνο το καλύτερο του βιβλίου ή ένα απ' τα καλύτερα, ως τώρα, του συγγραφέα, αλλά και ένα απ' τα πολύ ενδιαφέροντα της λογοτεχνίας μας.

Γιατί σ' αυτό ο Χάρης Τζάλας φανερώνει αρετές εξαιρετικού διηγηματογράφου. Το «θεριό της ζήλιας», στο οποίο αναφέρεται, μόνο ασύνηθες θέμα δεν είναι στην ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία, αρχαιόθεν μάλιστα. Η αφηγηματική του όμως εκδοχή στο «Ανεστραμμένο Κάστρο» είναι όντως απ' αυτές που προσθέτουν στη λογοτεχνία. Πραγματικά, αξίζει να παρακολουθήσει κανείς με τι μαστοριά ξετυλίγει το σκοτεινό κουβάρι αυτού του αδυσώπητου πάθους, που ως ακατανίκητη εσωτερική μοίρα ωθεί τον «ήρωα» (Τέρνερ) στον όλεθρο (δύο δολοφονίες και η αυτοκτονία του). Τα τελευταία του μάλιστα λόγια είναι χαρακτηριστικά: «Όλα ήταν προαποφασισμένα, όλα ήταν άσκοπα».

Ο Τζάλας έρχεται... απέξω στη λογοτεχνία μας. Και δεν έχει τις γνωστές «αβάντες» της θορυβώδους κριτικής των ανταποδοτικών δημοσίων σχέσεων. Αυτό όμως δεν θα εμποδίζει, θέλω να πιστεύω, εσαεί την «ανακάλυψή» του.

Λαοκράτης Βάσσης

Ζωηρό ενδιαφέρον παρουσιάζει το κείμενο *Περί Αιγυπτίων μυστηρίων* του φιλοσόφου **Ιάμβλικου**, που έρχεται να συμπληρώσει τη σειρά «Αρχαίοι συγγραφείς» των εκδ. Ζήτρος (πρόλογος, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια: **Αλέξιος Α. Πέτρον**). Το γεγονός ότι για πρώτη φορά μεταφράζεται στη νεοελληνική γλώσσα σχετίζεται με τη σχετικά πρόσφατη παραδοχή από μέρους της επιστημονικής κοινότητας ότι δεν πρόκειται για ένα βιβλίο «περί μαγείας», αλλά αντίθετα για ένα κείμενο που για πρώτη φορά έρχεται να αντιμετωπίσει και σχολιάσει τη θεουργική διαδικασία ως τρόπο λύτρωσης και σωτηρίας αντί να σταθεί στην καθαρή φιλοσοφική συζήτηση για τα ίδια ζητήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Ιάμβλικος αποσυνδέεται από τη σκέψη των δασκάλων του αλλά και των επιγόνων του και παίρνει τη θέση που του αρμόζει ως ιδρυτή του ύστερου νεοπλατωνισμού.

Η ιδιαιτερότητα του **Georges Perec** έγκειται στον τρόπο με τον οποίο επιχειρεί να αρθρώσει ένα λόγο αποσπασματικής αυτοβιογραφίας, ταξινομώντας και συγχρόνως διαμορφώνοντας καταλόγους ενός κόσμου διαλείπουσας μνήμης. Το εγχείρημά του ειδικά στο βιβλίο *Σκέψη/Ταξινόμηση* (εισαγωγή-μετάφραση: **Λίζυ Τσιριμώκου**, εκδ. Άγρα, 2005) γίνεται άμεσα κατανοητό, καθώς έρχονται στην επιφάνεια όχι μόνο οι ενθυμήσεις του αλλά και η περιγραφή των μεθοδεύσεών του.

Στην εξαιρετική εισαγωγή της μεταφράστριας εντοπίζουμε τις ειδικές συνθήκες, βιογραφικές και γενικά βιοματικές, που διαμόρφωσαν την προσωπικότητά του και τη σύνδεσή του με την παράδοση των τεχνοπαγνίων του Ουίλμο, που υπήρξε καθοριστική για την ανάδειξή του σε έναν από τους σημαντικότερους εισηγητές της σύγχρονης γαλλικής αυτοβιογραφικής γραφής.

Θα συνιστούσα το βιβλίο των **Claude Mosse** και **Annie Schnapp-Gourbeillon**, *Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας (2000-31 π.Χ.)* (μετάφραση: **Λύντια Στεφάνου**, εκδ. Παπαδήμα, 2005) όχι μόνο για την εμπειριστατωμένη εργασία των δύο καθηγητριών του πανεπιστημίου Paris VIII, αλλά και για την εξαιρετική μετάφραση και επιμέλεια της έκδοσης, που συμπληρώνεται με 21 εικόνες και 9 χάρτες. Η ιδιαιτερότητα του βιβλίου έγκειται στο γεγονός της πρόταξης δύο κεφαλαίων που αναφέρονται στους «πρώτους χρόνους» της Ελλάδας, δηλαδή στην «εποχή του χαλκού», και προσθέτουν μια χιλιετία στο γνωστό μας πεδίο. Το βιβλίο είναι ευσύνοπτο και υπ' αυτήν την έννοια χρησιμικό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της ιστορικού **Βάσως Δ. Ψιμούλη**, *Σούλι και Σουλιώτες* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της

Ένα εξαιρετικό τεκμήριο

Αικατερίνη Κουμαριανού,
Ενημερωτικά Δυτικά Φύλλα (1570-1572). Ο Πόλεμος της Κύπρου. Συλλογές Πολιτιστικού Ιδρύματος Κύπρου, Συνεργάτης Αλέξης Μάλλιαρης,
Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου,
Λευκωσία 2004, σελ. 203 + εικ.

Τα ενημερωτικά φύλλα –ένας πρόγονος του δημοσιογραφικού ρεπορτάζ και των δελτίων ειδήσεων ή των επικαιρών– μας είναι γνωστά, ως προς την έντυπη μορφή τους, από την εποχή των πολέμων της Ιταλίας (1494-1515). Ήταν τα «νέα» μετά τη μεταμφίεσή τους, αφού έφθαναν από τα μακρινά μέτωπα, λογοκρίνονταν και τυπώνονταν ώστε να μπορούν να κυκλοφορήσουν και να διαβαστούν από ένα μικρό ή ένα μεγάλο κύκλο ανθρώπων. Πώς και σε ποια μορφή έφθαναν τα νέα πριν περάσουν στη μεγάλη κυκλοφορία; Με διάφορους τρόπους που μπορεί να παρακολουθήσει κανείς, αν τον ενδιαφέρει, διαβάζοντας τη μεθοδική καταγραφή κάθε είδησης που έφθανε από την Ανατολή στην εξουσία της Βενετίας, από το 1496 έως το 1525 περίπου. Ένας Βενετός συγκλητικός, ο Μαρίνο Σανούδο, τα καταχωρούσε στο πολύτομο «ημερολόγιό» του. Άλλα ανεπεξέργαστα «νέα» μπορεί να βρει κανείς, και πολυάριθμα μάλιστα, στα αρχεία.

Αλλά τα ενημερωτικά φύλλα δεν είναι ακριβώς αυτό. Δεν περιέχουν την ακατέργαστη μορφή της πληροφορίας όπως έφτανε από τους κατασκόπους, με τις αναφορές των πρεσβευτών, των προξένων, των καπετάνιων των πλοίων. Είναι, αντιθέτως, η επεξεργασμένη πληροφορία· αυτή που διοχετευόταν στην κυκλοφορία από τις Αρχές ή, τουλάχιστον, έπαιρνε την άδειά τους για να δημοσιευθεί. Κοντολογίς μια υπέροχη ανακατασκευή της πραγματικότητας που στόχο έχει να διεγείρει, να εξάψει ή να καθησυχάσει, αναλόγως με τη συγκυρία, τους πληθυσμούς. Ένα ξεχωριστό είδος του λόγου. Καταλαβαίνουμε πως η σημερινή πρακτική των δελτίων τύπου της επίσημης ενημέρωσης έλκει την καταγωγή της από μακριά. Τα ενημερωτικά φύλλα δεν λένε ψέματα. Είναι όμως έτσι διατυπωμένα ώστε να συγκινούν ή να καθησυχάζουν αν η είδηση δεν ήταν καλή. Καμιά φορά πάλι, είναι έτσι διατυπωμένα ώστε να ηρωοποιούν τον άτυχο διοικητή που έχασε τη μάχη και τη ζωή του σ' ένα μακρινό χριστιανικό μέτωπο.

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου διαθέτει μια συλλογή από αυτά τα σπανιότατα, καθότι εφήμερα, φύλλα. Αφορούν μάλιστα τα γεγονότα της κατάληψης της Κύπρου (μετά την εκπόρθηση της βενετικής Λευκωσίας και Αμμοχώστου) από τους Οθωμανούς κατά τη διετία 1570-1572. Επίσης μερικά άλλα σύγχρονα προς τα προηγούμενα γεγονότα, όπως τη Ναυμαχία της Ναυπάκτου αλλά και τις βενετικές επιχειρήσεις αντιπερισπασμού στις ηπειρωτικές ακτές. Η κυρία Αικατερίνη Κουμαριανού, μια από τις διακεκριμένες ειδικούς της ιστορίας του ελληνικού εντύπου και του ελληνικού τύπου, ανέλαβε τη διεξοδική παρουσίασή τους και την επιμελημένη έκδοσή τους. Επιπλέον, χάρη στους συνεργάτες της (Αλέξη Μάλλιαρη, Νίνα Αγγελίδου και Θανάση Λάμπρου), τα κείμενα δίνονται και σε νεοελληνική μετάφραση από το ιταλικό, γαλλικό ή γερμανικό πρωτότυπο, ώστε να είναι προσβάσιμα και στον μη ειδικευμένο αναγνώστη. Μερικές παρατηρήσεις ωστόσο: Στη σελίδα 87, η απόδοση «Οι Ραγουσαίοι που εστάλησαν να παρουσιάσουν ψωμί από κεχρί» δεν αποδίδει ακριβώς το ιταλικό πρωτότυπο «Ragusei, che li hanno mandato a mostrare pan di miglio». Στις σελίδες 97, 99, 101, το αμετάφραστο Margarito είναι το Μαργαρίτι, πολύ γνωστό φρούριο και οικισμός της Θεσπρωτίας (σώζεται και σήμερα), το οποίο δεν βρίσκεται ακριβώς «στις έναντι της Κέρκυρας ηπειρωτικές ακτές» όπως αναφέρεται στη σελ. 183 αλλά στο εσωτερικό της Θεσπρωτίας. Στη σελίδα 110 η απόδοση «άρχοντες Έλληνες» δεν αποδίδει σωστά το «cavalieri greci» ενώ θα ήταν πιο σωστό το «ιππείς»· μάλλον πρόκειται για τους γνωστούς μας έφιππους «Στραντιότι» που συμμετείχαν σ' αυτήν την πολιορκία.

Η έκδοση έχει γίνει με μεγάλη φροντίδα, χωρίς να παραλείψει και τη βιβλιογραφική έρευνα και ταύτιση οι οποίες και αποκάλυψαν πόσο σπάνια είναι τα σχετικά έντυπα. Έρευνα που διεξήγαγε ο Αλέξης Μάλλιαρης.

Η σημασία των ενημερωτικών φυλλαδίων είναι, από πολλές απόψεις, εξαιρετική. Αποτελούν, καταρχάς, ένα ξεχωριστό κεφάλαιο της ιστορίας της τυπογραφίας, αφού συνιστούν τον πρόγονο των σημερινών εφημερίδων. Όπως συνιστούν και μια, ακόμα, απόδειξη του πόσο σύντομα η τυπογραφία γίνεται σύμμαχος της κατευθυνόμενης και ελεγχόμενης είδησης. Αλλά εξαιτίας αυτής

της χρήσης της μας επιτρέπει να παρακολουθήσουμε πώς «δομείται» μια είδηση, πώς φορτίζεται συγκινησιακά, πώς διαχέει τις εικόνες που περικλείει, πώς κινητοποιεί τη φαντασία και τους φόβους των ανθρώπων. Και πόσο το ζητούμενο ήταν από τότε –χάρη στον τρόπο που είναι συνταγμένα τα ειδησεογραφικά κείμενα– η διαμόρφωση μιας εικόνας και κατ' επέκταση μιας πολιτικής. Άλλωστε ορισμένα από τα ενημερωτικά φύλλα συνοδεύονται και από μια στοιχειώδη εικονογράφηση (ξυλογραφία ή οξυγραφία) που επιτρέπει να συγκρίνουμε τη σχέση κειμένου και εικόνας, παρατηρώντας ότι η εικονογραφία, χωρίς να έχει την αξίωση τεκμηρίου που έχουν οι φωτογραφίες των σημερινών ρεπορτάζ, περισσότερο ενισχύει την φανταστική διάσταση του κειμένου.

Στη διαμόρφωση του φανταστικού κόσμου στην οποία συμμετέχουν τα ενημερωτικά φύλλα, τίποτα δεν παραλείπεται: Περιγραφές επισήμων εκδηλώσεων και δημοσίων τελετουργικών (για τους συμβολισμούς τους διαθέτουμε τη μονογραφία της Αλίκης Νικηφόρου)· περιγραφές των στρατευμάτων· κινήσεις των στρατευμάτων· αψιμαχίες· μάχες· λίστες των επιφανών νεκρών. Άλλες φορές πάλι ολοκληρωμένα ποιήματα, γραμμένα για την περίσταση, μετατρέπονται σε ειδησεογραφικά κείμενα. Η έντυπη είδηση συνδέεται εδώ με μια άλλη παράδοση, προφορική και μεσαιωνική, που συνέθετε στιχουργήματα, θρηνητικά ή επαινετικά αναλόγως, κάθε φορά που ήθελε να σχολιάσει μια ήττα ή μια νίκη. Διαθέτουμε πολλούς έμμετρους θρήνους και εγκώμια, προγενέστερα των έντυπων φυλλαδίων, ώστε να μπορούμε να δούμε αυτήν τη σχέση, συνήθως προπαγανδιστική, της είδησης με τον σχολιασμό της, λόγιο ή λαϊκότροπο.

Βρισκόμαστε στα χρόνια που το οθωμανικό κράτος για δεύτερη φορά μέσα σ' έναν αιώνα προσπαθεί να κυριαρχήσει, πλήρως,

στην Ανατολική Μεσόγειο. Πρέπει να εκτοπίσει, για να πραγματοποιήσει τον σκοπό του, τους Βενετούς. Η Δύση, εξαιρετικά διασπασμένη πολιτικά, προσπαθεί να διαμορφώσει με ορισμένες δυνάμεις της συμμάχίες που θα αντισταθούν σ' αυτήν την οθωμανική επέκταση. Ας σημειωθεί ότι οι Οθωμανοί ονομάζονται απροκάλυπτα, στη γλώσσα των ενημερωτικών φυλλαδίων, Τούρκοι. Η τουρκική συμπεριφορά παρουσιάζεται με εξαιρετική ωμότητα ενώ το κατεξοχήν θύμα των Χριστιανών εκείνης της εποχής, ο προβλεπτής Μπραγκαντίν (είναι αλήθεια ότι γδάρθηκε ζωντανός μετά την παράδοσή του), παρουσιάζεται ήδη ως ένας άγιος με μυρωμένο το νεκρό σώμα του. Οι ειδήσεις αυτές κυκλοφορούσαν συχνά και σε δυτικές χώρες, όπως ήταν η Γαλλία, που δεν συμμετείχαν στην αντιοθωμανική συμμαχία. Ίσως για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη· να τη μετατρέψουν αν ήταν δυνατό· να την αποσπάσουν από την επίσημη πολιτική. Η ειδησεογραφία συνδέεται σ' αυτήν την περίπτωση, ακόμα μια φορά, με την προπαγάνδα.

Αλλά μπορούμε να περιορίσουμε την αξία αυτών των τεκμηρίων μόνο στον ιδεολογικό και προπαγανδιστικό τους ρόλο; Να τα θεωρήσουμε, μόνο, μικρές καθημερινές διαθλάσεις των γεγονότων, που συγκροτούν, βαθμιαία, τη δική τους πραγματικότητα; Όχι. Συνεισφέρουν, έστω και ως διαθλασμένες ειδήσεις, στο να συλλάβουμε τον παλμό και τη νευρικότητα των γεγονότων που μεταφέρουν, την ένταση των καιρών, τα επίδικα αντικείμενα των συγκρούσεων. Και πάντως να πλησιάσουμε, πολύ κοντά, σ' αυτούς τους ανθρώπους που πολεμούσαν στα δύσκολα μέτωπα της Ανατολής και των οποίων τις αγωνίες μετέφεραν μακριά τα ενημερωτικά φύλλα.

Ένα εξαιρετικό τεκμήριο.

Ν.Ε. Καραπιδάκης

Η αυτολογοκριμένη μνήμη

Τάσος Κωστόπουλος,

Η αυτολογοκριμένη μνήμη.

Τα Τάγματα Ασφαλείας και η Μεταπολεμική

Εθνικοφροσύνη,

εκδ. Φιλίστωρ, Αθήνα 2005.

Το βιβλίο του Τάσου Κωστόπουλου –από τους συνεργάτες του «Ιού» της *Ελευθεροτυπίας*– πυκνό και συνοπτικό, αποτελεί ένα

πολύ ουσιαστικό και απαραίτητο συμπλήρωμα στην πλούσια έτσι κι αλλιώς βιβλιογραφία για την περίοδο της Κατοχής και των χρόνων που ακολούθησαν.

Ο συγγραφέας αναζήτησε σε πολλές αρχειακές πηγές αλλά και σε υλικό διάσπαρτο σε βιβλία με αφηγήσεις και εξιστορήσεις από τα χρόνια της Κατοχής τις πληροφορίες που αφορούν τα περιώνυμα Τάγματα Ασφαλείας. Κεντρική παρατήρηση, που υποδηλώνεται και στον υπότιτλο της μελέ-

«Εστίας», 2005), η οποία επανεκδίδεται συμπληρωμένη με ένα κεφάλαιο για τους Σουλιάτες στα Επτάνησα. Το Σούλι και οι Σουλιάτες έχουν αποκτήσει μία εμβληματική θέση αναφορικά με την ελληνική επανάσταση του '21. Ωστόσο η ιστορία τους, που ανάγεται στον 14ο αιώνα, συχνά διαπλέκει τον μύθο με την πραγματικότητα. Η επιστημονική εργασία της Β.Δ.Ψ. αναδεικνύει την ιστορική πραγματικότητα και κυρίως την ιστορική διαδρομή των Σουλιωτών. Αναδεικνύει τις σχέσεις που αναπτύσσουν μέσα στη μακρά διάρκεια και εξετάζει τις ειδικές συνθήκες που οδήγησαν στη σύγκρουση με τον Αλή Πασά και την αποδιάρθρωση της ορεινής κοινότητάς τους.

Κάθε προσπάθεια για την ανάδειξη πρωτογενούς ιστορικού υλικού, ειδικά μάλιστα για τις περιοχές της «καθ' ημάς Ανατολής», είναι σημαντική και ευπρόσδεκτη. Η έκδοση των καταλοίπων του **Μαργαρίτη Ευαγγελίδη, Η Μηχανιώνα της Κυζίκου. Ιστορία και Παράδοσις** (Εταιρεία Μελέτης της Καθ' ημάς Ανατολής, 2005), είναι σημαντική αν λάβουμε υπόψη μας ότι ο συγγραφέας γεννήθηκε στη Μηχανιώνα το 1850, φοίτησε στην Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή στην Πόλη, σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας και συνέχισε τις σπουδές του στη φιλοσοφία, τη θεολογία και την αρχαιολογία στο Βερολίνο και την Λειψία. Εξελέγη τακτικός

καθηγητής της ιστορίας της φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και υπήρξε ακάματος υποστηρικτής των μικρασιατών προσφύγων, ειδικά μάλιστα των Μηχανιωτών. Ήδη από το 1915 άρχισε να συντάσσει την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας του, χωρίς ωστόσο να την ολοκληρώσει. Η εγγονή του Ε.Κ. Ευαγγελίδου συναρμολόγησε τα σημειώματά του, τα οποία συνθέτουν το πολύτιμο αυτό βιβλίο.

ο χαρτοκόπτης

της, είναι ότι η ένοχη Εθνικοφροσύνη προσπάθησε να αποσιωπήσει τα περιστατικά και τους πολλαπλώς εμπλεκόμενους στη μαύρη αυτή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας. Οι ταγματασφαλίτες ξεκίνησαν σαν πλιατσικολόγοι και συνεργάτες των κατακτητών· στη συνέχεια νομιμοποιούνται από το μετεμφυλιακό κράτος, για να βρουν «δικαίωση» στη χουντική επταετία. Αυτή η πολύ συνοπτικά διατυπωμένη περιγραφή έχει πολλές και άκρως ενδιαφέρουσες πτυχές. Το πώς η εθνικόφρων δεξιά αποσιώπησε και ανέστρεψε την εικόνα για τους δωσιλόγους ταγματασφαλίτες, πώς τους ενέταξε στις δυνάμεις της και πώς τους αφομοίωσε οργανικά –η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση των συνεργασθέντων με τους Γερμανούς αποτελεί ίσως την κορυφαία στιγμή– είναι μια πικρή και αλγεινή σελίδα της νεότερης ιστορίας μας.

Πέρα από τις αφηγηματικές αρετές και τη

συστηματική κατάταξη του υλικού του, το βιβλίο αξίζει να διαβαστεί καθότι στις μέρες μας, ημέρες ανοχής, άμβλυνσης της μνήμης και γενικών «αναθεωρήσεων», μια μεταμοντέρνα ιστοριογραφία προσπαθεί να επαναδιατυπώσει τα αμείληκτα γεγονότα με «νεωτερικούς» όρους: όλα εκείνα ίσως να μην συνέβησαν ποτέ ή να έγιναν με τον αντίστροφο τρόπο από εκείνον που έχει καταγραφεί όχι απλώς στη μνήμη αλλά και σε ιστορικά τεκμήρια.

Είναι λοιπόν και χρήσιμη η ανάγνωση του βιβλίου. Γιατί ξεκαθαρίζει αλήθειες που κάποιιο προσπαθούν να θολώσουν και να διαστρέψουν. Η αλήθεια είναι που βοηθά τον Τ. Κωστόπουλο να συντάξει συστηματικά την πικρή και αποσιωπημένη ιστορία μιας πλευράς του δικού μας, του ελληνικού δωσιλογισμού.

Χρήστος Νησιώτης

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

❖ Η τέχνη της ζωής ανακαλύπτεται μέσα από την προσέγγιση στο θάνατο, και ο Ντενίς Αρχάν με το σενάριό του *Η επέλαση των βαρβάρων* (μετάφραση: Μυρσίνη Γκανά, εκδ. Μελάι, 2005), που πήρε το πρώτο βραβείο σεναρίου στο φεστιβάλ των Καννών το 2003, επαναφέρει στο προσκήνιο το παλιό αλλά πάντοτε υπαρκτό θέμα των ανθρωπίνων σχέσεων, την αμφισβησία ως προς την πιστότητα της φιλίας, την αγάπη που συχνά μεταμορφώνεται σε αδιαφορία, άλλοτε με σκληρότητα αλλά πάντα με το χιούμορ που σώζει από τις περιττές δραματοποιήσεις.

❖ Ο Νεντίμ Γκιουρσελ είναι ένας σύγχρονος τούρκος συγγραφέας που το έργο του μας είναι γνωστό από εξαιρετικές μεταφράσεις, όπως λ.χ. το *Πασκεσέν. Το μυθιστόρημα του πορθητή* (μετάφραση: Άνθη Καρρά, εκδ. Εξάντας, 1999). Η πρόσφατη έκδοση του βιβλίου του Μπαλκόνι στη Μεσόγειο (μετάφραση: Εύη Βαγγελάτου, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005) μας προσφέρει τρεις νουβέλες που συνδέονται μεταξύ τους από το κοινό πάθος για την πατρίδα και τις γυναίκες. Από την Πόλη ως την Αθήνα, τη Βενετία και τη Νάπολη, το γαλάζιο της θάλασσας διασταυρώνεται με τα χρώματα του έρωτα για γυναίκες της Μεσογείου.

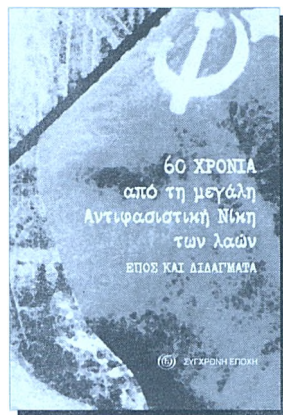
❖ Είναι φανερό πως ο σύγχρονος άνθρωπος κατακλύζεται σε καθημερινή βάση από αλληλοσυγκρουόμενους ισχυρισμούς. Αυτό προκάλεσε τη δημιουργία ενός βιβλίου που διατείνεται ότι θα μας δώσει τη μέθοδο για να σταθούμε κριτικά απέναντι σ' όλα όσα μας τίθενται ως βεβαιότητες και συγχρόνως θα μας βοηθήσει να θέτουμε τις σωστές ερωτήσεις. Πρόκειται για το βιβλίο των Μ. Neil Browne - Stuart M. Keeley, *Οδηγός κριτικής σκέψης. 11 ερωτήσεις για μια κριτική ακρόαση ή ανάγνωση* (μετάφραση: Γιώργος Σάλαμάς, εκδ. Πατάκη, 2005) το οποίο απευθύνεται

στο γενικό κοινό και θέτει το σχήμα των κύριων ερωτημάτων που μπορούν να βοηθήσουν πρακτικά κάθε άνθρωπο. Ασφαλώς είναι κι αυτό ένα δείγμα μιας εποχής που αναζητά έτοιμες λύσεις και ίσως αυτός είναι και ο λόγος που ένα βιβλίο όπως ετούτο μπορεί να θεωρηθεί στις μέρες μας χρήσιμο.

❖ Ο σύνδεσμος φιλόλογων του Ν. Λέσβου πραγματοποίησε συνέδριο και τίμησε σ' αυτό σπουδαίες μορφές των λεσβιακών γραμμάτων πανελλήνιας εμβέλειας. Στον τόμο Φ. Κόντογλου, Η. Βενέζης, Ασημ. Πανσέληνος. *Οράματα και πάθη του ελληνισμού* (εκδ. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ν. Λέσβου, Μυτιλήνη 2005) περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις του συνεδρίου, που πραγματοποιήθηκε από 26 έως 28 Σεμβρίου 2003 και στο οποίο συμμετείχαν διαπρεπείς μελετητές του έργου των τριών αυτών σημαντικών συγγραφέων.

❖ Ο Βαγγέλης Χατζηγιαννίδης, με το δεύτερο μυθιστόρημά του *Ο φιλοξενούμενος* (εκδ. Το Ροδακί, 2004) εισέρχεται δυναμικά στο χώρο της εσωτερικής ζωής των ανθρώπων αλλά και των πραγμάτων. Κινείται με άνεση μέσα στον μυθιστορικό κόσμο που μας περιβάλλει, αλλά συγχρόνως διερευνά τις άορατες διασυνδέσεις που ενώνουν αλλά και χωρίζουν τους έξι κεντρικούς ήρωες μέσα από τον μυθιστορηματικό χρόνο των δεκαπέντε ημερών.

❖ Ο πολυγραφότατος αλλά πάντα ευρηματικός Γιώργος Μανιώτης στο μυθιστόρημά του *Σαράντα κύματα* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2005) στήνει τις παγίδες του στην υποτιθέμενη ευτυχία του σύγχρονου επιτυχημένου ανθρώπου, δημιουργώντας ένα παιγνίδι επικοινωνίας με τον αναγνώστη ικανό να περιγράψει τα ουσιαστικά μυστικά της εποχής μας και ενδεχομένως να τον οδηγήσει στην αυτογνωσία.

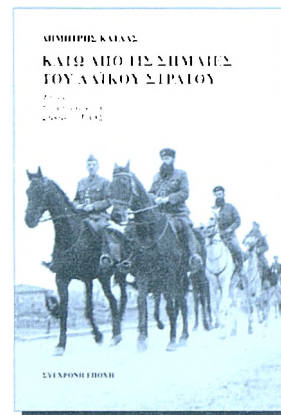
**60 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ
ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ.
ΕΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ**

**Κ. Καμαρινού
ΤΑ «ΠΕΤΡΙΝΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ**

**Λ. Σκαμπαρινάς
Ο ΥΠΑΣΠΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ
ΣΑΡΑΦΗ ΘΥΜΑΤΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙ**

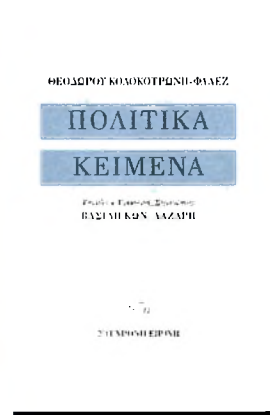
**Δ. Κάλας
ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΙΕΣ
ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ**

**ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

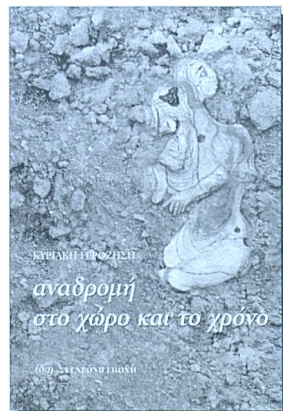
**Δ. Καλτσώνης
ΔΙΚΑΙΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΤΑΞΕΙΣ**

**Θ. Κολοκοτρώνη-Φαίξ
ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ**

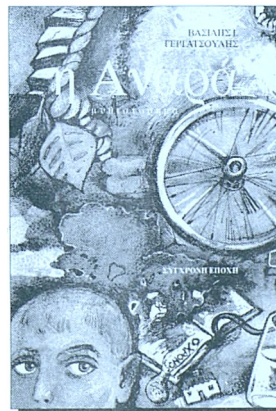
**17ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ του ΚΚΕ
ντοκουμέντα**

**Κ. Γεροζήση
ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ
ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΟΝΟ**

**Μ. Ιωαννίδου
ΟΣΑ ΔΕ ΣΒΗΝΕΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ**

**Β. Γ. Γεργατσούλης
Η ΑΝΑΡΑ**

**Μ. Ιωάννου
Η ΒΑΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΗ ΠΙΚΡΟΓΙΩΡ-
ΓΗ**

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα. Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροχορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροχορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Πλάτωνος 7, Τηλ.: 2310283810.

3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.

extra 5**Με €50.000****κάθε μέρα, πολλοί έχουν αρχίσει να αισθάνονται πλούσιοι!**